- วิชาธรรมกาย
- พระเจ้า ๕ พระองค์
- ประวัตินางวิสาขา
- กฎแห่งกรรม
- ตำรายาวิเศษ
- คำทำวัตรเช้า – เย็นและคำแปล

ธรรมวิทยาทานงานพระราชทานเพลิงศพ

นายช้อย เล็กประยูร จ.ช.

ณ เมรุวัดยานนาวา เขตยานนาวา กรุงเทพมหานคร

วันอาทิตย์ที่ ๒๒ มิถุนายน ๒๕๒๓ เวลา ๑๖.๐๐ น.

หมายรับสั่งที่ ๓๖๖

(แบบ ค.)

สำนักพระราชวัง

๑๖ เมษายน ๒๕๒๓

พระราชทานเพลิงศพ นายช้อย เล็กประยูร จ.ช.ผู้ทำคุณประโยชน์ต่อทางราชการ ณ เมรุวัดยานนาวา เขตยานนาวา กรุงเทพมหานคร

วันอาทิตย์ ที่ ๒๒ มิถุนายน ๒๕๒๓ เวลา ๑๖.๐๐ น. พระราชทานเพลิง

อุดมศักดิ์/พิมพ์/๖๒/ทาน.

วัน	หน้าที่ พนักงานพระราชพิธี
	นำหมายเรียน เจ้าภาพศพ นายช้อย เล็กประยูร เพื่อทราบ เครื่องพระราชทานเพลิง และเจ้าพนักงานผู้เชิญมานี้ เจ้าภาพไม่ต้องเสียค่าใช้จ่ายอย่างใดทั้งสิ้น.

ทั้งนี้ ให้จัดการตามหน้าที่และกำหนดวันตามรับสั่งอย่าให้ขาดเหลือ ถ้าสงสัยก็ให้ถามผู้รับรับสั่ง โดยหน้าที่ราชการ

ผู้รับรับสั่ง

ขอกราบขอบพระคุณ

เจ้าภาพขอกราบขอบพระคุณบรรดาท่านที่เคารพนับถือ และญาติสนิทมิตรสหาย ที่ได้กรุณามาร่วมแสดงความเสียใจ และมาในงานสวดพระอภิธรรมศพ "คุณช้อย เล็กประยูร" โดยให้ความช่วยเหลือ ทั้งกำลังกายและกำลังใจตลอดเวลา จนกระทั่งถึงวันพระราชทานเพลิงศพ

หากมีการบกพร่อง หรือผิดพลาดในการต้อนรับประการใด ก็ขอกราบประทานอภัยอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้ด้วย

ฉลวย เล็กประยูร

และลูกหลาน

กำหนดการบำเพ็ญกุศล
สวดพระอภิธรรมและพระราชทานเพลิง
นายช้อย เล็กประยูร

วันจันทร์ที่ ๑๗ มีนาคม ๒๕๒๓	เวลา ๑๙.๓๐ น. สวดพระอภิธรรม – คุณนายฉลวย เล็กประยูร ลูก หลาน และญาติ เจ้าภาพ
วันอังคารที่ ๑๘ มีนาคม ๒๕๒๓	เวลา ๑๙.๓๐ น. สวดพระอภิธรรม – ลส.ชบ. และข้าราชการเขตยานนาวา เจ้าภาพ
วันพุธที่ ๑๙ มีนาคม ๒๕๒๓	เวลา ๑๙.๓๐ น. สวดพระอภิธรรม – บุตร และ หลาน เจ้าภาพ
วันพฤหัสบดีที่ ๒๐ มีนาคม ๒๕๒๓	เวลา ๑๙.๓๐ น. สวดพระอภิธรรม – พล.อ.อ. นักรบ บิณษรี และ – คุณหญิงอุดมลักษณ์ ศรียานนท์ เจ้าภาพ
วันศุกร์ที่ ๒๑ มีนาคม ๒๕๒๓	เวลา ๑๙.๓๐ น. สวดพระอภิธรรม – คณะครูโรงเรียนวัดราชสิงขร และ – ข้าราชการแขวงยานนาวา เจ้าภาพ
วันเสาร์ที่ ๒๒ มีนาคม ๒๕๒๓	เวลา ๑๙.๓๐ น. สวดพระอภิธรรม – คุณบุญล้อม ทีปสุวรรณ คณะวัดโพธิ์ เจ้าภาพ
วันอาทิตย์ที่ ๒๓ มีนาคม ๒๕๒๓ (ทำบุญ ๗ วัน)	เวลา ๐๖.๐๐ น. ถวายภัตตาหารและสังฆทาน พระสงฆ์ ๗ รูป – คุณนายฉลวย เล็กประยูร และลูกหลาน เจ้าภาพ เวลา ๑๙.๓๐ น. สวดพระอภิธรรม – คณะวัดปากน้ำ ภาษีเจริญ – คณะวัดราชโอรสาราม – คุณตรีธา เนียมขำ – สมาคมศิษย์วัดปากน้ำ – คณะชาวบ้านซอยวัดไผ่เงิน ๑ เลขที่ ๕๔๒/๑-๘๑ เจ้าภาพ

วันเสาร์ที่ ๕ เมษายน ๒๕๒๓	เวลา ๑๙.๓๐ น. สวดพระอภิธรรม – คุณเฉลิม คุณราณี สระบัว เจ้าภาพ
วันเสาร์ที่ ๓ พฤษภาคม ๒๕๒๓	เวลา ๑๙.๓๐ น. สวดพระอภิธรรม – พลตรีประมาณ–คุณหญิงเจริญ อดิเรกสาร เจ้าภาพ
วันอาทิตย์ที่ ๔ พฤษภาคม ๒๕๒๓ (ทำบุญ ๕๐ วัน)	เวลา ๐๖.๐๐ น. ถวายภัตตาหารและสังฆทานพระสงฆ์ ๗ รูป – คุณนายฉลวย เล็กประยูร และลูกหลาน เจ้าภาพ เวลากลางวันและกลางคืน ทำพิธีกงเต็ก – สถาบันบรรลุวิทย์, สาธรโฟโต้ – นายประกิจ, และ จตุพรค้าไม้ เจ้าภาพ
วันเสาร์ที่ ๗ มิถุนายน ๒๕๒๓	เวลา ๑๙.๓๐ น. สวดพระอภิธรรม – ท่านเจ้าคุณพระมงคลราชมุนี วัดสุทัศนฯ เจ้าภาพ
วันเสาร์ที่ ๒๑ มิถุนายน ๒๕๒๓	เวลา ๐๖.๐๐ น. ถวายภัตตาหารและสังฆทานพระสงฆ์ ๗ รูป เวลา ๑๗.๐๐ น. มีพระธรรมเทศนา ๑ กัณฑ์ เวลา ๑๙.๓๐ น. สวดพระอภิธรรม – คุณนายฉลวย เล็กประยูร และลูก หลาน ญาติมิตร เจ้าภาพ
วันอาทิตย์ที่ ๒๒ มิถุนายน ๒๕๒๓	เวลา ๑๓.๐๐ น. เคลื่อนศพจากบ้านไปบำเพ็ญกุศล ณ วัดยานนาวา เวลา ๑๖.๐๐ น. พระราชทานเพลิง
วันจันทร์ที่ ๒๓ มิถุนายน ๒๕๒๓	เวลา ๐๖.๐๐ น. เก็บอัฐิ และถวายภัตตาหารพระสงฆ์ที่วัดยานนาวา เวลา ๐๘.๐๐ น. นำอัฐิไปบรรจุ และถวายภัตตาหารพระสงฆ์ที่วัดโพธิ์ ท่าเตียน

นายช้อย เล็กประยูร จ.ช.

ชาตะ ๑๙ สิงหาคม ๒๔๔๐

มรณะ ๑๖ มีนาคม ๒๕๒๓

ประวัติ

ของ

คุณช้อย เล็กประยูร

คุณช้อย เล็กประยูร เกิดวันที่ ๑๙ สิงหาคม พ.ศ. ๒๔๔๐ ตรงกับวันอังคาร แรม ๑๔ ค่ำ เดือน ๙ ปีจอ ที่ถนนพลับพลาชัย เขตป้อมปราบศัตรูพ่าย กรุงเทพมหานคร เป็นบุตรของคุณพ่อแตงหนูและคุณแม่วาศ เล็กประยูร คุณช้อยเป็นลูกกำพร้ามาตั้งแต่เล็กๆ คุณย่าเอียง จึงเป็นผู้เลี้ยงดูต่อมา เมื่อเป็นเด็กเรียนหนังสืออยู่ที่โรงเรียนอัสสัมชัญบางรัก

คุณช้อย เล็กประยูร ทำการสมรสกับ คุณฉลวย เล็กประยูร เมื่อปี พ.ศ. ๒๔๖๒ ขณะนั้นคุณช้อยมีอายุ ๒๒ ปี คุณฉลวยมีอายุ ๑๗ ปี ก่อนสมรสทั้งสองไม่เคยรู้จักกันมาก่อนเลย คุณย่าเอียงกับคุณแม่ของคุณฉลวยชอบพอกัน จึงทำพิธีสมรสให้ ขณะนั้นคุณฉลวยอยู่ในวังกรมหลวงราชบุรีกับท่านหม่อมอ่อน ส่วนคุณช้อยขณะนั้นทำงานอยู่ที่กรมรถไฟ ต่อมาลาออกจากกรมรถไฟไปทำงานอยู่ที่ห้างเคียมม่อเฮง แล้วออกไปอยู่ที่อู่บางกอกด๊อกจำกัด

หลังจากนั้น คุณช้อยและคุณฉลวย ก็ไปตั้งห้างทำการค้าขายเครื่องอะไหล่รถยนต์ ชื่อห้างยี่เนี่ยนมอเตอร์ ตลาดน้อย เขตสัมพันธวงศ์ กรุงเทพ ฯ ต่อมาภายหลังเปลี่ยนชื่อเป็น ห้างยนต์ไพบูลย์ ขณะที่เป็นนายห้างอยู่นั้น ฯพณฯ จอมพลผิน ชุณหะวัณ ขอร้องให้ คุณช้อย เล็กประยูร ไปบริหารงาน อ.จ.ส. ตำแหน่งหัวหน้าฝ่ายจัดซื้อ เพราะขณะนั้น อ.จ.ส. ประสพการขาดทุนมาก เป็นเหตุให้คุณช้อยต้องเดินทางไปติดต่องานต่างประเทศอยู่เสมอ ส่วนห้างยนต์ไพบูลย์ คุณฉลวย เล็กประยูร เป็นผู้ดูแลและบริหารงานแทนคุณช้อย ต่อมา

คุณช้อย เล็กประยูร เป็นคนเฉลียวฉลาดขยันต่อหน้าที่การงาน มีอารมณ์ดี ชอบพูดล้อเล่นเป็นกันเองอยู่เสมอ คุณช้อยและคุณฉลวย เล็ก-ประยูร มีบุตรหญิง ๑ คน ชื่อ สุวดี เล็กประยูร ซึ่งได้ถึงแก่กรรมไปแล้ว ในกระบวนญาติทั้งหมด คุณช้อย มีความเคารพรัก คุณหญิงวิบูลย์ลักษณ์และ ฯพณฯ จอมพลผิน ชุณหะวัณ เป็นอย่างมาก รวมทั้งหลานๆ ซึ่งเป็นบุตรธิดา ของคุณหญิงและท่านจอมพล คุณช้อยเคยให้การดูแลและช่วยเหลืออยู่อย่างใกล้ชิดเสมอ เมื่อสมัยฯพณฯ จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ทำการปฏิวัติพลเอกเผ่า ศรียานนท์ และ ฯพณฯ จอมพล ป. พิบูลสงคราม ซึ่งหนีภัยการเมืองไปต่างประเทศ เหลือแต่ ฯพณฯ จอมพลผิน ชุณหะวัณ คุณช้อยมีความเป็นห่วงท่านมาก จึงขอร้องให้ คุณฉลวย ไปขอให้หลวงพ่อวัดปากน้ำภาษีเจริญช่วยคุ้มครอง

คุณช้อย เล็กประยูร เริ่มป่วยกระเสาะกระแสะมาตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๑๘ และเริ่มเดินไม่ได้ตั้งแต่นั้นมา เพราะขาไม่ค่อยมีแรง ประกอบกับป่วยเป็นโรคเบาหวาน โรคหัวใจ และโรคไต คุณช้อยเริ่มมีอาการหนักขึ้นเมื่อวันที่ ๒ มีนาคม ๒๕๒๓ แต่คุณหมอประสงค์ เสรีรัตน์ ได้ช่วยรักษาให้มีอาการดีขึ้น จนกระทั่ง ๒ วันสุดท้าย ก่อนที่คุณช้อยจะจากไป มีอาการทรุดหนักจนไม่รู้สึกตัวเลย ครั้นถึงวันอาทิตย์ที่ ๑๖ มีนาคม ๒๕๒๓ เวลา ๑๗.๑๐ น. ท่านจึงสิ้นลมหายใจไป ท่ามกลางคุณฉลวยและลูกหลาน ด้วยอาการอันสงบ รวมอายุได้ ๘๒ ปีเศษ.

ฉลวย เล็กประยูร

เหตุการณ์ผ่านไป
เหลือไว้เพื่อทรงจำ

[illegible]

ขณะปฏิบัติราชการ ที่ประเทศญี่ปุ่น

กับ ฯพณฯ จอมพลผิน ชุณหะวัน

และคุณฉลวย เล็กประยูร ภรรยาคู่ชีวิต ๒๔๙๖

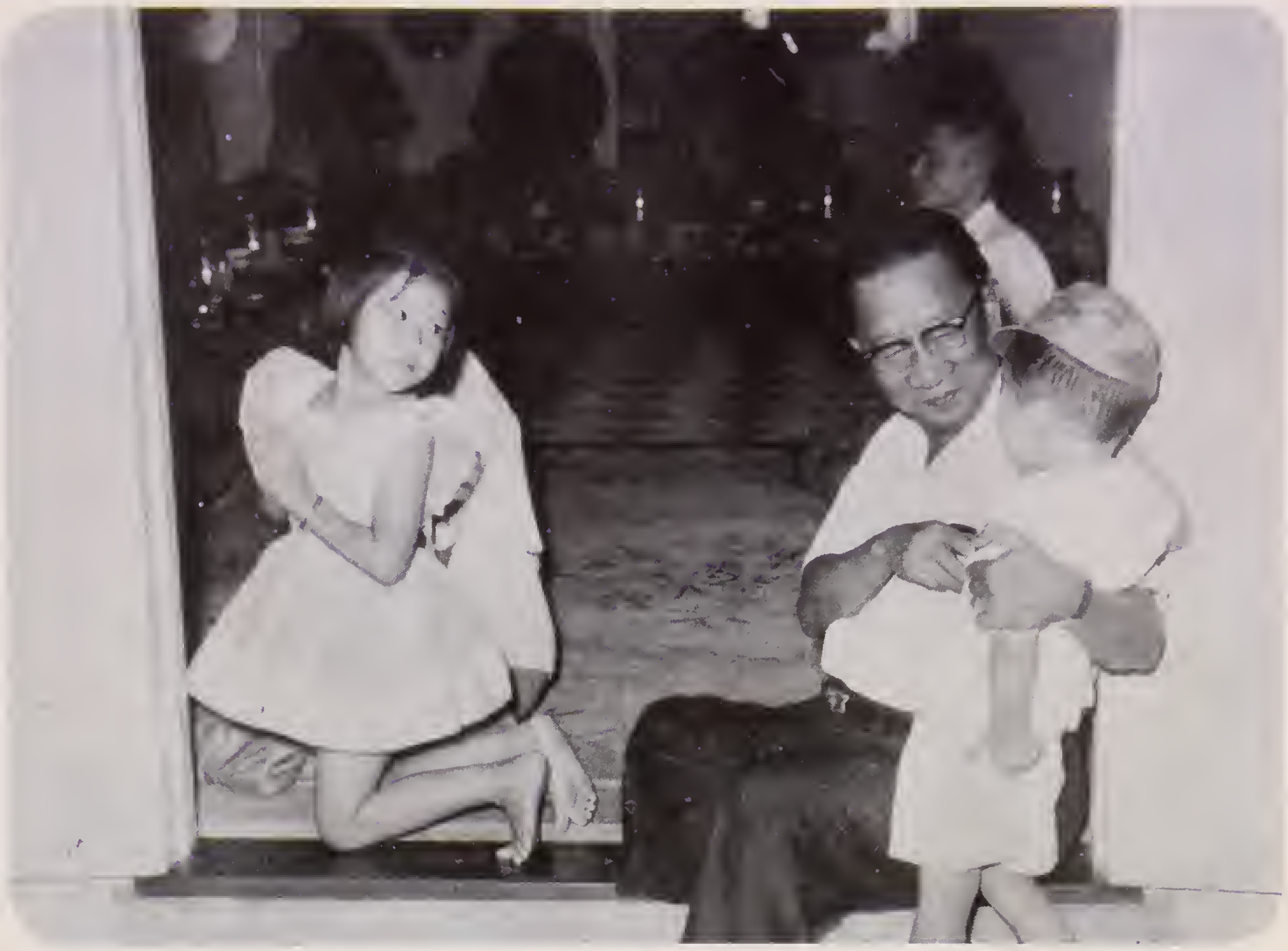

รับเครื่องราชอิสริยาภรณ์ช้างเผือก ชั้นที่ ๔ (จตุรถาภรณ์)
เมื่อวันที่ ๔ ธันวาคม ๒๔๙๙

กำลังชื่นชม กมลเนตร ลิขนสุทธิ์ หลานสาวคนแรก

พ.ศ. ๒๕๐๑

มีความสุขกับหลาน ๆ เมื่อปี ๒๕๐๕

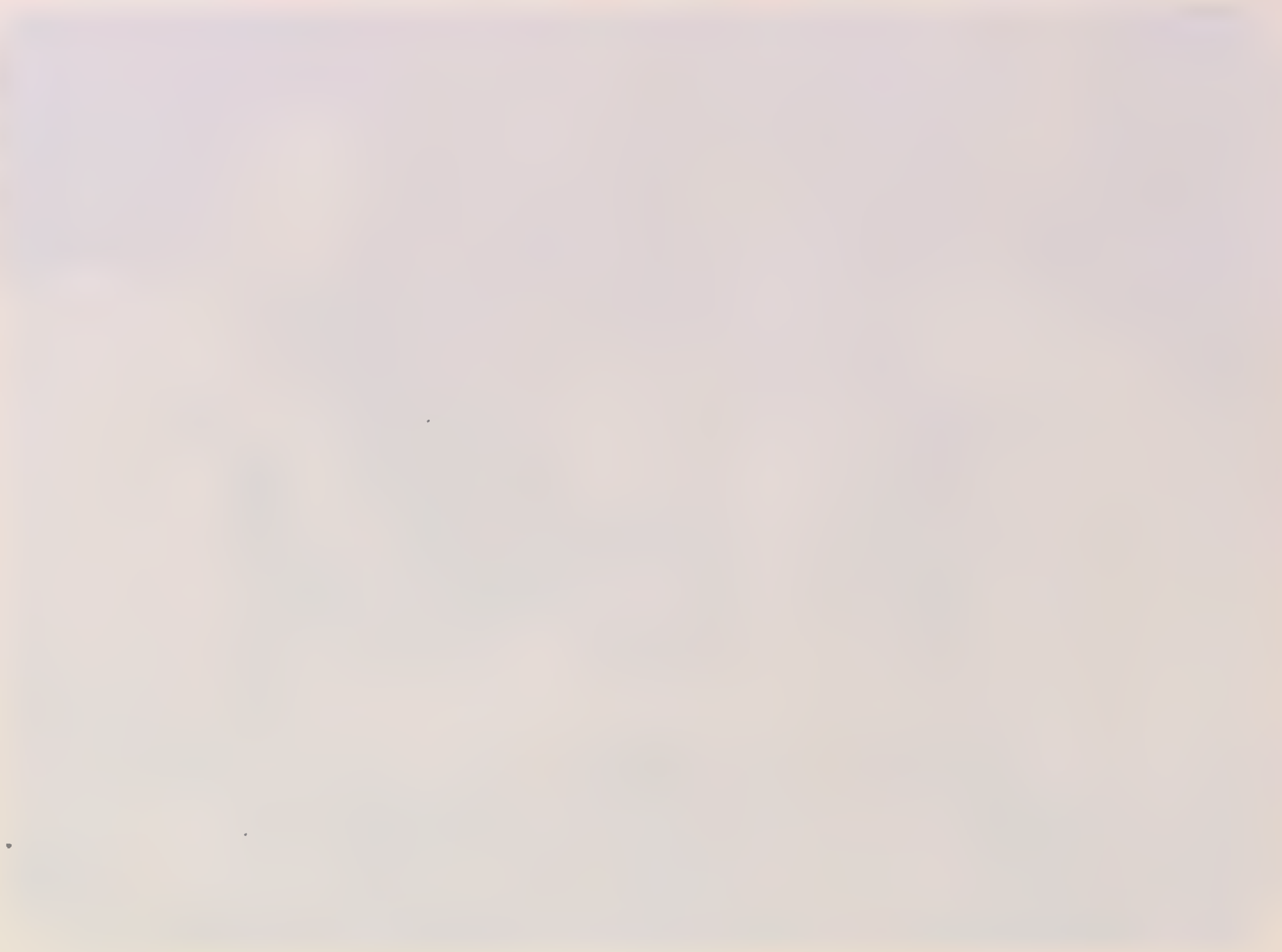
ทำบุญวันเกิด ที่วัดปากน้ำ ภาษีเจริญ ปี ๒๕๑๑

รับอนุโมทนาบัตร จากเจ้าอาวาสวัดปากน้ำ ภาษีเจริญ
ในวาระทำบุญวันเกิด ปี ๒๕๑๕

หลานธรรมรัตน์ เล็กประยูร (บุตรบุญธรรม)
กราบลาคุณพ่อไปศึกษาต่อ ณ ประเทศอังกฤษ

เจ้าประคุณสมเด็จพระพุฒาจารย์ เจ้าอาวาสวัดสุทัศน ฯ
ได้เมตตาเยี่ยมศพคุณช้อย ๑๗ มีนาคม ๒๕๒๓

เครื่องราชอิสริยาภรณ์ช้างเผือก ชั้นที่ ๔ (จตุรถาภรณ์)
ตั้งแต่วันที่ ๔ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๙๙

ภรรยา และลูกหลาน

ภรรยา และลูกหลาน

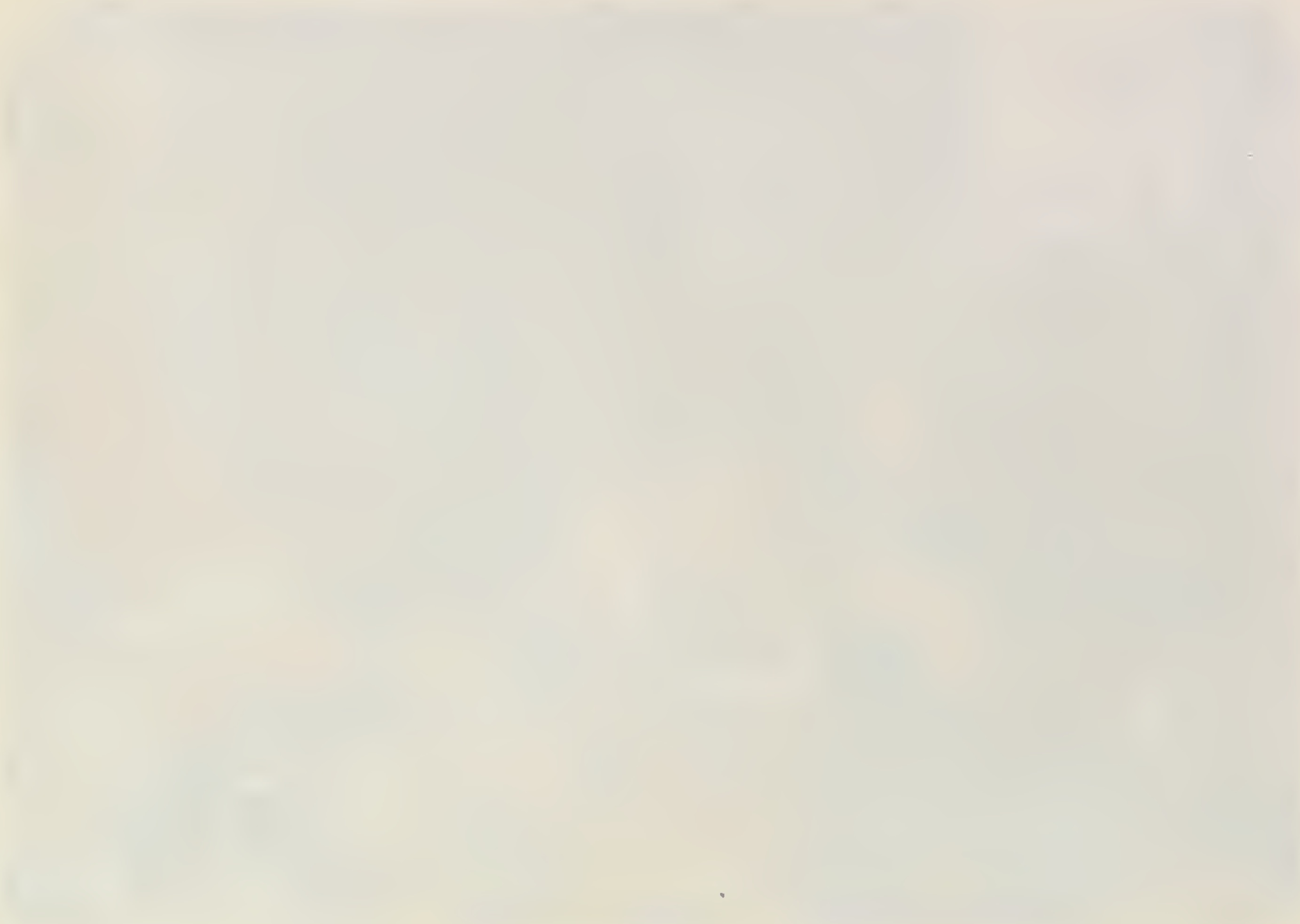

ชุมนุมดนตรีกรุงเทพคริสเตียนวิทยาลัย

คุณฉลวย เล็กประยูร ภรรยา

เจ้าภาพ คืนวันที่ ๑๗ มีนาคม ๒๕๒๓

ลส. ชบ. และคณะข้าราชการเขตยานนาวา
เจ้าภาพ คืนวันที่ ๑๘ มีนาคม ๒๕๒๓

ลูกหลาน
เจ้าภาพ คืนวันที่ ๑๙ มีนาคม ๒๕๒๓

พล.อ.อ. นักรบ บิณษรี และคุณหญิงอุดมลักษณ์ ศรียานนท์
เจ้าภาพ คืนวันที่ ๒๐ มีนาคม ๒๕๒๓

คณะครู ร.ร. วัดราชสิงขร และข้าราชการแขวงยานนาวา
เจ้าภาพ คืนวันที่ ๒๑ มีนาคม ๒๕๒๓

คุณบุญล้อม ทีปสุวรรณ และคณะวัดโพธิ์
เจ้าภาพ คืนวันนี่ ๒๒ มีนาคม ๒๕๒๓

คุณตรีธา เนียมขำ และสมาคมศิษย์วัดปากน้ำ
เจ้าภาพ คืนวันที่ ๒๓ มีนาคม ๒๕๒๓

คุณเฉลิม ดุณราณี สระบัว

เจ้าภาพคืนวันที่ ๕ เมษายน ๒๕๒๓

พลตรีประมาณ คุณหญิงเจริญ อดิเรกสาร

เจ้าภาพคืนวันที่ ๓ พฤษภาคม ๒๕๒๓

คณะเจ้าภาพสวดพระอภิธรรม

คืนวันที่ ๓ พฤษภาคม ๒๕๒๓

สถาบันบรรลุวิทย์, สาธรโฟโต้, นายประกิจ, จตุพรค้าไม้

เจ้าภาพกงเต็ก คืนวันที่ ๔ พฤษภาคม ๒๕๒๓

พระมงคลราชมุนี และคณะ
วัดสุทัศน์เทพวราราม
เจ้าภาพคืนวันที่ ๗ มิถุนายน ๒๕๒๓

อาลัยคุณตา

วันที่ ๑๖ มีนาคม ๒๕๒๓ เวลา ๑๗.๑๐ น. เป็นวันที่พวกเราต้องสูญเสียคุณตาที่สุดเคารพรัก คุณตาจากพวกเราทุกคนไปด้วยอาการอันสงบ ไม่เคยมีความเศร้าสลดใจครั้งใดจะเทียบเท่าครั้งนี้ได้ แม้พวกเราจะได้เตรียมตัวเตรียมใจไว้บ้างแล้ว เพราะอายุของคุณตาก็เข้าสู่วัยชรามากแล้ว ทั้งยังเคยได้ป่วยหลายครั้งหลายคราว และเรื่องนี้ก็เป็นสิ่งธรรมดาของโลก แต่เมื่อถึงเวลาที่คุณตาจากไปจริง ๆ รู้สึกมันกระทันหันเหลือเกินสุดที่จะอดกลั้นความรู้สึกโศกเศร้าอาลัยเอาไว้ได้ หัวใจของพวกเราทุกคนเหมือนจะหยุดเต้นไปด้วย คุณตาเคยสร้างสมแต่คุณงามความดี ไม่เคยละเว้นที่จะช่วยเหลือพวกเรา ทั้งยังให้ความรักความอบอุ่น สั่งสอนอบรมลูกหลานทุกคนด้วยความปรารถนาที่จะได้เห็นลูกหลานทุกคนเติบใหญ่ มีความก้าวหน้าต่อไปในชีวิต คุณตาจึงเปรียบเสมือนร่มโพธิ์ร่มไทรปกป้องคุ้มครองทุกคนในบ้าน ให้อยู่ด้วยความร่มเย็นเสมอมา ไม่คาดฝันเลยว่าคุณตาจะจากไปเร็วเช่นนี้ โดยเฉพาะอาการป่วยอย่างกระทันหันของคุณตาคราวนี้ แต่ก็มีสิ่งสังเกตอย่างหนึ่งที่คุณตาจากไปด้วยอาการอันสงบ คงด้วยกุศลผลบุญที่คุณตาได้สร้างสมไว้ตลอดชีวิต

ด้วยความอาลัยรักสุดที่จะบรรยายได้ พวกเราขออุทิศกุศลผลบุญที่เคยสร้างมาแต่หนหลัง ทั้งบุญกุศลที่จะสร้างในโอกาสต่อไปตลอดชั่วชีวิต จงบังเกิดผลเสริมส่งให้ดวงวิญญาณของคุณตา ประสพแต่ความสุขในสัมปรายภพโน้นด้วย เทอญ.

ด้วยความเคารพรักอย่างสูง

ฉลวย เล็กประยูร

และบุตร หลาน

อาลัยรักคุณลุงช้อยผู้มีพระคุณ

เมื่อเยาว์วัยดิฉันได้เคยมาอยู่กับคุณลุงช้อยและคุณน้าฉลวย เพื่อเรียนหนังสือที่ ร.ร. สตรีมหาพฤฒารามอยู่หลายปี ท่านทั้งสองได้ให้ความอบอุ่นรักใคร่เอ็นดูในตัวดิฉันเหมือนบุตรของท่านเอง คุณลุงช้อยมีความสามารถในการค้าขายเป็นอย่างดี เล็งเห็นเหตุการณ์ข้างหน้าว่าเมื่อทำแล้วจะเกิดผลอย่างไร จึงทำให้ท่านประสบความสำเร็จในการค้าเรื่อยมา โดยเริ่มกิจการขายอะไหล่รถยนต์อยู่ที่ถนนสี่พระยามีเพียงห้องเดียว ต่อมากิจการค้าเจริญขึ้น ได้ขยายมาอยู่ที่ตลาดน้อยเพิ่มเป็น ๓ ห้อง มีของขายมากขึ้นโดยเพิ่มยางรถยนต์และแบตเตอรี่ ด้วยความขยันเอาใจใส่ในกิจการของท่าน จึงเพิ่มหลักฐานมากขึ้น และต่อมาได้ย้ายมาอยู่ที่ถนนสาธร เป็นตึกแถว ๑๓ ห้อง พร้อมทั้งปลูกบ้านของท่านอยู่เองด้านหลัง นอกจากความสำเร็จในการค้าดังกล่าวแล้ว ทางด้านศาสนาท่านก็เป็นผู้ที่เลื่อมใส ประกอบทั้งคุณน้าฉลวยภรรยาคู่ชีวิตของท่านก็เป็นผู้มีใจศรัทธาในพระพุทธศาสนา ได้ทำบุญทำทานมาตั้งแต่ยังสาวตราบจนทุกวันนี้ก็ยังปฏิบัติอยู่ ซึ่งคุณลุงก็สนับสนุนให้กระทำด้วย ดังจะเห็นได้ว่าเมื่อคุณลุงช้อยถึงแก่กรรม ได้มีพระมาเป็นเจ้าภาพสวดและมาเยี่ยมทุกคืน คืนละหลายองค์ การกระทำความดีของคุณลุงช้อยดังที่ได้กล่าวมาแล้ว สมควรเป็นตัวอย่างให้ลูกหลานได้นำไปปฏิบัติตามสืบต่อไป

เมื่อดิฉันได้ทราบข่าวจากคุณน้าฉลวยว่า คุณลุงช้อยได้ถึงแก่กรรมแล้ว ทำให้ดิฉันและคุณประมาณรู้สึกเศร้าสลดเสียใจเป็นอย่างมากในการจากไปของคุณลุงครั้งนี้ เราทั้งสองได้เป็นเจ้าภาพสวด ทำบุญอุทิศส่วนกุศลให้ท่านเมื่อ วันที่ ๓ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๒๓

ด้วยกุศลผลบุญของคุณลุงช้อยที่ได้ประกอบกรรมดีมาตลอด และด้วยความเคารพรักในตัวคุณลุงเป็นอย่างมาก ดิฉันและคุณประมาณจึงตั้งจิตอธิษฐาน ขอให้ดวงวิญญาณของคุณลุงไปสู่ความสงบสุขอยู่บนสวรรค์ในวิมานชั้นฟ้าด้วยเถิด.

เจริญ อดิเรกสาร

(คุณหญิงเจริญ อดิเรกสาร)

คำไว้อาลัย
คุณลุงช้อย เล็กประยูร

คุณลุงช้อย เล็กประยูร เป็นลูกชายคนใหญ่ของคุณยายวาส ซึ่งเป็นน้องสาวคนที่ ๒ ของคุณยายดิฉัน คุณลุงเป็นญาติใกล้ชิดคุณแม่ ดิฉันรักและนับถือมาก ท่านใจเย็นสุขุม และอดทนขยันขันแข็ง สามารถตั้งกิจการค้าได้เป็นปึกแผ่นมั่นคง มีความรอบคอบไม่ประมาทในกิจการต่าง ๆ อยู่เสมอ คุณลุงมีลักษณะท่าทางและน้ำเสียงเป็นที่กลัวเกรงของญาติ แต่จิตใจเป็นคนมีความเมตตากรุณา ถึงคราวเดือดร้อนจำเป็นได้เป็นที่พึ่งของญาติพี่น้องที่ยากจนอยู่เสมอ

คุณลุงได้กรุณาไปเยี่ยมเยียนเมื่อครั้งคุณเผ่าและดิฉันไปอยู่เจนีวา ประเทศสวิสเซอแลนด์ เรามีเวลาว่างได้สนทนากันถึงเรื่องที่แล้ว ๆ มาอย่างสนุกสนาน และเลยมาถึงการค้าของพ่อค้าว่า การเป็นพ่อค้าก็ต้องมีศีลมีสัตย์ และต้องนึกถึงว่าจะเป็นผลได้ผลเสียของใครบ้าง ทั้งนี้เพราะคุณลุงเป็นพ่อค้ามาตลอด

โฮเต็ลที่พักของคุณลุงใกล้กับที่ดิฉันอยู่ เมื่อเสร็จกิจประจำวันเวลาเช้า ก็เดินเลียบมาตามถนนพร้อมไม้เท้าคู่ใจเป็นเพื่อนมาเรื่อย ๆ จนถึงที่พักของดิฉัน เรารับประทานอาหารกลางวันด้วยกันทุกวัน หลังอาหารชอบไปเดินในกรังปราซ่าดิพาทเมนต์ ซึ่งเป็นห้างสรรพสินค้าใหญ่มาก ท่านบอกว่าทำให้อุ่นดีเบียดกับคนมาก ๆ แต่ต้องระวังตัวเองไม่ให้หกล้ม

คุณลุงชอบการแต่งสากลสวยงาม เรียบร้อยเสมอ เสื้อโค๊ตบางตัวใส่เฟอร์ที่ปกซึ่งเราแอบหัวเราะกัน เพราะทำให้ดูหนุ่ม แต่ก็เป็นแฟชั่นที่ใช้กันสมัยนั้น คุณลุงมีความขันปนเศร้ากับร่างกายและชีวิต เพราะไม่ชอบความแก่เลย ครั้งหนึ่งท่านไปเจนีวา เราชวนกันไปปารีส ได้พบกับคุณเลื่อน พงษ์โสภณ ซึ่งเมื่อครั้งหนุ่ม ๆ เคยเป็นเพื่อนกัน รับประทานอาหารค่ำแล้ว เดินเล่นอยู่พักหนึ่ง เราก็เข้าไปนั่งดูทีวีที่โฮเต็ล คุณเลื่อนกับคุณลุงบอกว่าจะไปเที่ยวดูระบำแฟรี่แบร์แยร์ เราขอตัวที่ไม่ได้ไปด้วย รุ่งขึ้นพบกันขณะรับประทานอาหารกลางวัน ทั้งสองท่านหัวเราะกันใหญ่ เล่าให้ฟังว่าการเอาชนะสังขารยากจริง ๆ ใจไม่แก่

แต่ร่างกายไปไม่ไหว คือเมื่อเข้าไปได้ที่นั่งฟังเพลงดูการแสดง เรียกน้ำหวาน บ่อยก็มองหน้านั่งดื่มน้ำหวานฟังเพลงเพราะ ๆ เก้าอี้นั่งสบายและความเย็น ผลอยหลับไปทั้งคู่ บ่อยมาสะกิดจึงตื่นบอกรู้สึกละอายจริง ๆ เมื่อก่อน ๆ มาตาสว่างไม่เคยง่วงอย่างนี้ นึกดูแล้วเป็นเวลา ๑๐ ปีเศษที่ไม่ได้มาดู

คุณลุงช้อยมีบุญที่มีภรรยาคู่ชีวิตจงรักภักดีจริง ๆ คุณน้าฉลวยได้ประคับประคองและทนุถนอมมาตลอดเวลา เพราะคุณลุงได้เจ็บมานาน ในตอนหลังได้ขออยู่รักษาตัวที่บ้านและท่านก็ได้สิ้นที่บ้านด้วยโรคปัจจุบัน

ด้วยกุศลผลบุญของคุณลุงช้อยที่ได้บำเพ็ญไว้ พร้อมทั้งคุณน้าฉลวยกับลูกหลานญาติมิตร ได้ตั้งใจอุทิศส่วนกุศลเพื่อฉลองพระเดชพระคุณด้วยความกตัญญู อาลัยและระลึกถึง จงเป็นผลบุญให้คุณลุงช้อย เล็กประยูร ประสพความสงบสุข ไม่ว่าจะสถิตอยู่ภพใด สถานใด.

คุณหญิงอุดมลักษณ์ ศรียานนท์

กราบแทบเท้าคุณพ่อ

ลูกได้พบหน้าคุณพ่อครั้งสุดท้ายเมื่อตอนบ่ายของวันที่ ๑๖ มีนาคม ๒๕๒๓ ซึ่งขณะนั้นคุณพ่อยังหลับสนิทอยู่ คุณแม่และจิ๋มบอกลูกว่าอาการของคุณพ่อกระเตื้องดีกว่าเมื่อวันก่อน ๆ ซึ่งป่วยหนักมาก ลูกได้เฝ้าอยู่จนประมาณบ่าย ๓ โมงจึงกลับ และตั้งใจว่าจะมาอีกครั้งเมื่อเลิกทำงานแล้วในเย็นวันรุ่งขึ้น แต่หลังจากนั้นประมาณเกือบ ๖ โมงเย็น จิ๋มได้โทรศัพท์มาหาลูกพร้อมทั้งเสียงสะอื้น และบอกลูกว่าคุณตาได้จากพวกเราไปแล้วเมื่อตอน ๕ โมงกว่า ลูกมึนงงและตกใจมาก นั่งซึมอยู่สักครู่ใหญ่จึงได้รีบขับรถกลับมาหาคุณพ่ออีกครั้ง เมื่อมาถึงได้เห็นคุณพ่อนอนสงบอยู่บนเตียงแล้ว คุณแม่นั่งกุมมือคุณพ่ออยู่ข้าง ๆ ลูกเข้าไปกราบคุณพ่อและยังรู้สึกได้ถึงความอบอุ่นจากร่างของคุณพ่อ ทำให้ระลึกถึงวันเก่า ๆ ซึ่งลูกยังได้อยู่ใกล้ ๆ คุณพ่อ และความอบอุ่น ความเมตตาอารี ซึ่งคุณพ่อมีให้ตั้งแต่ลูกยังเล็ก จนกระทั่งลูกได้มีครอบครัวและแยกออกไปอยู่ต่างหาก

พระคุณของคุณพ่อที่มีต่อลูกตั้งแต่เล็กจนโต ตั้งแต่ยังไร้เดียงสาจนเติบใหญ่ สามารถยืนหยัดอยู่ได้จนทุกวันนี้นั้น ลูกขอเทอดทูนไว้ตราบชั่วชีวิต และขอตั้งจิตอธิษฐานให้ผลบุญกุศลและกรรมดีทั้งหลาย ที่คุณพ่อได้ประกอบไว้ในขณะที่ยังมีชีวิตอยู่ จงช่วยดลบันดาลหนุนนำให้วิญญาณของคุณพ่อจงสถิตสุขอยู่ในสัมปรายภพ.......ลูกขอกราบแทบเท้าคุณพ่อ.

ทิ

คำไว้อาลัย
แด่
คุณพ่อช้อย เล็กประยูร

ผมรู้สึกมีความอาลัยและเสียใจเป็นอย่างยิ่ง ในการจากไปอย่างไม่มีวันกลับของคุณช้อย เล็กประยูร ทำให้เกิดมีความนึกคิดไปถึงในสมัยที่ท่านยังมีชีวิตอยู่ และเฟื่องฟูในด้านการงานที่ท่านได้ดำรงตำแหน่ง

โดยปรกติ คุณช้อย ท่านเป็นผู้ที่มีไหวพริบและความคิดสุขุมรอบคอบ อีกทั้งเป็นผู้ที่ตรงต่อเวลามาก ท่านมักจะอบรมกระผมและครอบครัวของกระผมในยามที่ท่านว่างจากภาระกิจ การสอนแต่ละครั้งของท่านส่วนมากจะเน้นหนักไปทาง ซื่อสัตย์และสุจริต อีกทั้งประพฤติในสิ่งที่ดีงาม

และเมื่อท่านได้ออกจากงานแล้ว ท่านได้ใช้เวลาว่างของท่านคอยดูแลหลาน ๆ และพาหลาน ๆ ไปเที่ยว เพื่อหาความเพลิดเพลินของท่าน ท่านได้เริ่มป่วยกระเสาะกระแสะมาตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๑๗ โดยมีอาการเหนื่อย บางครั้งก็อ่อนเพลีย ตลอดเวลาที่ท่านได้ป่วยนี้คุณแม่และทุกคนในครอบครัวก็ได้เอาใจใส่ดูแลท่าน และได้เชิญแพทย์มาทำการตรวจรักษาท่านที่บ้านตลอดเวลา ตราบจนกระทั่งวันที่ ๑๖ (วันอาทิตย์) มีนาคม ๒๕๒๓ ท่านเริ่มมีอาการไม่ดีตั้งแต่ตอนเช้า มีอาการหายใจขัด ๆ ทุกคนก็ได้พยายามช่วยเหลืออย่างสุดความสามารถ ท่านก็ได้หมดลมหายใจ เมื่อเวลา ๑๗.๑๐ น.

การจากไปของท่านครั้งนี้ กระผมรู้สึกเสียใจเป็นอย่างยิ่ง ทำให้รู้สึกว่าขาดสิ่งสำคัญในชีวิต เมื่อท่านยังมีชีวิตอยู่ ท่านได้ให้ความอบอุ่นต่อทุกคนในครอบครัว ขอให้ดวงวิญญาณของท่านจงไปสู่ที่สุคติภพ เทอญ.

วิวัฒน์ ลิขนสุทธิ์

อาลัยคุณพ่อ

คุณลุงผู้เสมือนพ่อบังเกิดเกล้าแต่น้อยคุ้มใหญ่ อุปการะเลี้ยงดูจนท่านจากไป ลูกมีแต่ความอาลัยและเสียใจอย่างสุดซึ้ง เพราะลูกรู้สึกว่ายังรับใช้ท่านไม่เพียงพอ ความเจ็บป่วยของท่านได้ทำให้ท่านจากเราเร็วเกินไป ขอให้ท่านจงไปสู่สุคติ และเป็นสุข ๆ ในภพโน้นเถิด.

เฉลย ณ มหาไชย

คุณตา

ตั้งแต่หลานทั้ง ๓ คนจำความได้ คุณตาเป็นผู้ให้ความอุปการะเลี้ยงดู ให้ความรัก ความอบอุ่นแก่เรามาตลอด ซึ่งไม่มีวันที่จะลืมพระคุณของคุณตาได้เลย ปรกติคุณตาเป็นคนใจดีมีอารมณ์สุขุมเยือกเย็น หลาน ๆ รักและเคารพคุณตามาก คุณตามักใช้เวลาร่วมรับประทานอาหารเย็นกับคุณยายและหลาน ๆ บางครั้งก็นำเรื่องในอดีตมาเล่าให้ฟังพร้อมทั้งอบรมสั่งสอนหลาน ๆ ด้วย หลานทราบดีว่าความรักของคุณตาที่มีต่อหลาน ๆ นั้นมีค่ามหาศาล และคุณตาต้องการเห็นหลาน ๆ มีรากฐานชีวิตที่ดี หลานภูมิใจและจดจำคำสั่งสอนของคุณตาได้ดีเสมอ

สองวันสุดท้ายก่อนที่คุณตาจะจากเราไป คุณตามีอาการทรุดหนักมากจนไม่รู้สึกตัวเลย บางครั้งคุณตาก็หายใจไม่ออก เราเฝ้าพยาบาลคุณตาอย่างใกล้ชิดทั้งกลางวันและกลางคืนด้วยความเป็นห่วง จนวันอาทิตย์ที่ ๑๖ มีนาคม ๒๕๒๓ เวลา ๑๗.๑๐ น. คุณตาก็จากพวกเราทุกคนไปอย่างไม่มีวันกลับ เราเศร้าเสียใจและอาลัยคุณตาอย่างสุดซึ้ง เราไม่เคยคิดเลยว่าคุณตาจะด่วนจากเราไปเร็วเช่นนี้

เราทั้ง ๓ ขอให้คุณตาซึ่งเป็นที่รักและเคารพยิ่งของเราจงไปสู่สุคติในสัมปรายภพ และหากชาติหน้ามีจริง เราทั้ง ๓ ขอเกิดเป็นลูกหลานของคุณตาทุก ๆ ชาติไป.

จิ๋ม, ตุ๋ย, เทพ

วิชา

“ธรรมกาย”

วิชา "ธรรมกาย"

วิธีบูชาพระ

ว่าก่อนนั่งภาวนาทุกครั้ง

ยะมะหัง สัมมาสัมพุทธัง ภะคะวันตัง สะระณัง คะ โต (ชาย) / ตา (หญิง) อิมินา สักกาเรนะ ตัง ภะคะวันตัง อะภิปูชะยามิ

ข้าพเจ้าบูชาบัดนี้ ซึ่งพระผู้มีพระภาคเจ้าผู้ตรัสรู้แล้วเองโดยชอบ ซึ่งข้าพเจ้าถึงว่าเป็นที่พึ่งกำจัดทุกข์ได้จริง ด้วยสักการะนี้

ยะมะหัง สะวากขาตัง ภะคะวะตา ธัมมัง สะระณัง คะ โต (ชาย) / ตา (หญิง) อิมินา สักกาเรนะ ตัง ธัมมัง อะภิปูชะยามิ

ข้าพเจ้าบูชาบัดนี้ ซึ่งพระธรรม อันพระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสดีแล้ว ซึ่งข้าพเจ้าถึงว่าเป็นที่พึ่งกำจัดภัยได้จริง ด้วยสักการะนี้

ยะมะหัง สุปะฏิปันนัง สังฆัง สะระณัง คะ โต (ชาย) / ตา (หญิง) อิมินา สักกาเรนะ ตัง สังฆัง อะภิปูชะยามิ

ข้าพเจ้าบูชาบัดนี้ ซึ่งพระสงฆ์ผู้ปฏิบัติดี ซึ่งข้าพเจ้าถึง ว่าเป็นที่พึ่งกำจัดโรคได้จริง ด้วยสักการะนี้

ไหว้พระต่อไป

อะระหัง สัมมาสัมพุทโธ ภะคะวา, พุทธัง ภะคะวันตัง อะภิวาเทมิ (กราบลง ๑ หน)
สะวากขาโต ภะคะวะตา ธัมโม, ธัมมัง นะมัสสามิ (กราบลง ๑ หน)
สุปะฏิบันโน ภะคะวะโต สาวะกะสังโฆ, สังฆัง นะมามิ (กราบลง ๑ หน)

คำขอขมาโทษ

ตั้ง นะโม ๓ หนแล้ว ขอขมาโทษดังต่อไปนี้

อุกาสะ อัจจะโย โน ภันเต อัจจัคคะมา ยะถาพาเล ยะถามุฬเห ยะถาอะกุสะเลเย มะยัง กะรัมหา เอวัง ภันเต มะยัง อัจจะโย โน ปะฏิคคัณหะถะ อายะติง สังวะเรยยามะ

ข้าพระพุทธเจ้า ขอวโรกาส ได้พลั้งพลาดด้วย กาย วาจา ใจ ใน พระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ เพียงไร แต่ข้าพระพุทธเจ้า เป็นคนพาล เป็นคนหลง อกุศลเข้าสิงจิต ให้กระทำความผิดต่อพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ ขอพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ จงงดความผิดทั้งหลายเหล่านั้นแก่ข้าพเจ้า จำเดิมแต่วันนี้เป็นต้นไป ข้าพระพุทธเจ้าจักขอสำรวมระวังต่อไป.

คำอาราธนา

อุกาสะ ข้าพระพุทธเจ้าขออาราธนา สมเด็จพระพุทธเจ้าที่ได้ตรัสรู้ล่วงไปแล้วในอดีตกาล มากกว่าเมล็ดทรายในท้องมหาสมุทรทั้ง ๔ แลสมเด็จพระพุทธเจ้าอันจักได้ตรัสรู้ในอนาคตกาลภายภาคเบื้องหน้า แลสมเด็จพระพุทธเจ้าที่ได้ตรัสรู้ในปัจจุบันนี้ ขอจงมาบังเกิดในจักขุทวาร โสตทวาร ฆานทวาร ชิวหาทวาร กายทวาร มโนทวาร แห่งข้าพระ-พุทธเจ้า ในกาลบัดเดี๋ยวนี้เถิด.

อุกาสะ ข้าพระพุทธเจ้าขออาราธนา พระนพโลกุตตรธรรมเจ้า ๙ ประการ ในอดีตกาลล่วงลับไปแล้วจะนับจะประมาณมิได้ และพระนพโลกุตตรธรรมเจ้า ๙ ประการ ในอนาคตกาลภายภาคเบื้องหน้า และพระนพโลกุตตรธรรมเจ้า ๙ ประการในปัจจุบันนี้ ขอจงมาบังเกิดในจักขุทวาร โสตทวาร ฆานทวาร ชิวหาทวาร กายทวาร มโนทวาร แห่งข้าพระ-พุทธเจ้า ในกาลบัดเดี๋ยวนี้เถิด.

อุกาสะ ข้าพระพุทธเจ้าขออาราธนา พระอริยสงฆ์กับสมมติสงฆ์ ในอดีตกาลล่วงลับไปแล้ว จะนับจะประมาณมิได้ และพระอริยสงฆ์กับสมมติสงฆ์ ในอนาคตกาลภายภาค

เบื้องหน้า และพระอริยสงฆ์กับสมมติสงฆ์ ในปัจจุบันนี้ ขอจงมาบังเกิดในจักขุทวาร โสตทวาร ฆานทวาร ชิวหาทวาร กายทวาร มโนทวาร แห่งข้าพระพุทธเจ้าในกาลบัดเดี๋ยวนี้เถิด.

คำอธิษฐานต่อไป

ขอเดชคุณพระพุทธเจ้า พระธรรมเจ้า พระสงฆ์เจ้า (ชาย) คุณครูอุปัชฌาย์อาจารย์ (หญิง) คุณครูบาอาจารย์ คุณมารดาบิดา คุณทานบารมี ศีลบารมี เนกขัมมบารมี ปัญญาบารมี วิริยบารมี ขันติบารมี สัจจบารมี อธิษฐานบารมี เมตตาบารมี อุเบกขาบารมี ที่ข้าพเจ้าได้บำเพ็ญมาแต่ร้อยชาติ พันชาติ หมื่นชาติ แสนชาติก็ดี ที่ข้าพเจ้าได้บำเพ็ญมาตั้งแต่เล็กแต่น้อย ระลึกได้ก็ดี มิระลึกได้ก็ดี ขอบารมีทั้งหลายเหล่านั้น จงมาช่วยประคับประคองข้าพเจ้า ขอให้ข้าพเจ้าได้สำเร็จมรรคแลผลในกาลบัดเดี๋ยวนี้เถิด นิพพานะปัจจะโย โหตุ ฯ

จบวิธีบูชาพระ ไหว้พระ

เริ่มเรื่องวิธีทำสมาธิ

การทำภาวนา จำเป็นอย่างยิ่งที่ผู้ทำจะต้องมีใจและอารมณ์ปลอดโปร่งว่างจากกิจที่จะต้องกังวลทั้งปวง เพราะถ้าหากมีความกังวลมากนักก็อาจจะทำให้สมาธิไม่แน่วแน่ ฉะนั้นถ้ามีความตั้งใจว่าจะทำสมาธิแล้ว ก็พึงละความกังวลใหญ่น้อยทั้งปวงเสียให้สิ้น มุ่งแต่ธรรมะอย่างเดียว แม้ความรู้ในทางธรรมะใด ๆ ที่ได้เล่าเรียนมาแล้ว ก็ควรพยายามปล่อยวางให้สิ้นเสียก่อนในเวลาทำภาวนา ถ้าหากไม่ทำเช่นนั้น ก็จะเกิดเป็นวิจิกิจฉาขึ้น ทำผู้ปฏิบัติไม่ให้เห็นธรรมได้ตามต้องการ เมื่อรู้แน่ฉะนี้แล้วจะได้กล่าวถึงวิธีนั่งต่อไป

หลังจากการสวดมนต์ไหว้พระรัตนตรัยแล้ว พึงคู้บัลลังก์ขัดสมาธิ เท้าขวาทับเท้าซ้าย มือขวาทับมือซ้าย นิ้วชี้มือขวาจดหัวแม่มือซ้าย หลับตาพอหนังตาติดกันตามสบาย ตั้งกายให้ตรงจนยึดตัวไม่ได้ต่อไป ที่เรียกว่า **อุชุํ กายํ ปณิธาย** ตั้งกายให้ตรง **ปริมุขํ สตึ อุปฏฐเปตฺวา** เข้าไปตั้งสติไว้ให้มีหน้ารอบไม่เผลอ (ตรงกับพระขีณาสพผู้เป็นสติวินัย) มีสติทุกเมื่อ นี่เป็นทางไปของพระพุทธเจ้าพระอรหันต์ สติไม่เผลอจากบริกรรมภาวนาและบริกรรมนิมิตให้ติดกัน ไม่แยกจากกัน บริกรรมภาวนาได้แก่คำว่า "**สมฺมา อรหํ**" ส่วนบริกรรมนิมิตนั้น คือกำหนดเครื่องหมายให้ใสเหมือนเพ็ชรลูกที่เจียรไนแล้ว หรือดวงแก้ว

กลม ๆ ที่ใสบริสุทธิ์ปราศจากฝ้าไฝหรือมลทินใด ๆ สัณฐานกลมรอบตัว บริกรรมทั้งสองนี้พึงตรึกไว้ให้ได้อยู่เสมอในอิริยาบถทั้ง ๔ คือ นั่ง นอน ยืน เดิน ไม่ให้เผลอสติได้ และนี่เองเป็นของสำคัญในเรื่องที่จะทำเป็นหรือไม่เป็น.

ในขั้นต้นสำหรับผู้เริ่มปฏิบัติ ควรจะกำหนดรู้จักฐานที่ตั้งของดวงนิมิตเสียก่อน เพื่อจะได้รู้จักทางไปเกิดมาเกิดของตนไว้บ้าง ฐานที่ตั้งนี้แบ่งเป็น ๖ ระยะ คือ

ฐานที่ ๑ ปากช่องจมูก หญิงซ้าย ชายขวา ตรงกลางพอดี ไม่ล้ำเข้าไปไม่เหลื่อมออกมา

ฐานที่ ๒ เพลาตา หญิงซ้าย ชายขวา ตรงหัวตาพอดี.

ฐานที่ ๓ กลางกั๊กศีรษะตรงกับจอมประสาท ได้ระดับตา แต่อยู่ภายในตรงศูนย์-กลาง คือจากดั้งจมูกตรงเข้าไปจดท้ายทอย จากเหนือหูซ้ายตรงไปเหนือหูขวา ตรงกลางที่เส้นทั้งสองตัดกันนั่นเอง เป็นฐานที่ ๓.

ฐานที่ ๔ ปากช่องเพดานไม่ให้ล้ำให้เหลื่อม เหนือลิ้นไก่ตรงที่รับประทานอาหารสำลัก.

ฐานที่ ๕ ปากช่องคอเหนือลูกกระเดือก อยู่ตรงกลางทีเดียว.

ฐานที่ ๖ สุดลมหายใจเข้าออกคือกลางตัว ตรงกับสะดือ แต่อยู่ภายใน.

ฐานที่ ๗ ถอยหลังกลับขึ้นมาเหนือสะดือประมาณ ๒ นิ้ว ในกลางตัว.

กำหนดดวงนิมิตเครื่องหมายไปหยุดอยู่ตามฐานนั้น ๆ พร้อมกับภาวนาในใจว่า **"สมฺมา อรหํ"** ๓ ครั้ง แล้วจึงเลื่อนดวงนิมิตนั้นต่อไป สำหรับฐานที่ ๓ เวลาจะเลื่อนดวงนิมิตต่อไป ต้องเหลือกตากลับเข้าข้างในคล้าย ๆ กับคนนอนกำลังจะหลับ แต่แล้วก็ปล่อยให้เป็นไปตามปกติ ทั้งนี้เพื่อจะให้ความเห็น ความจำ ความคิด ความรู้ กลับเข้าข้างใน เพราะจะต้องดูด้วยตาละเอียดต่อไป เมื่อเลื่อนดวงนิมิตลงไปจนถึงฐานที่ ๗ แล้ว ในฐานที่ ๗ นั้นมีศูนย์อยู่ ๕ ศูนย์ คือ ศูนย์กลาง, หน้า, ขวา, หลัง, ซ้าย ศูนย์หน้าเป็นธาตุน้ำ ขวาธาตุดิน หลังธาตุไฟ ซ้ายธาตุลม ศูนย์กลางอากาศธาตุ ตรงกลางอากาศธาตุได้แก่วิญญาณธาตุ ธาตุเหล่านี้เองที่ประชุมกันเป็นกายมนุษย์ขึ้น และศูนย์กลางกายนี้ก็คือศูนย์กำเนิดของกายมนุษย์นั่นเอง ถ้าหากรู้จักทางคือฐานที่ตั้งเหล่านี้แล้ว ในการทำคราวหลัง ๆ จะเอาใจไปจดที่กำเนิดของกายมนุษย์เลยทีเดียวก็ได้

วิธีทำให้เห็นธรรมกาย

ลำดับที่ ๑

ทำใจให้หยุดให้นิ่งอยู่ในกลางศูนย์กำเนิดของกายมนุษย์ ศูนย์นี้เป็นที่ไปเกิดมาเกิดของสัตว์ อยู่ตรงศูนย์กลางกายพอดี ที่ตรงนั้นใจของกุมารที่เกิดในท้องจดอยู่เสมอจึงไม่ต้องหายใจ เพราะถูกส่วนทางมาเกิดไปเกิด ใจหยุดตรงนั้นเหมือนกันทุกคน ถ้าหยุดไม่ถูกส่วนเช่นนั้น ก็ไม่ถูกทางไปของพระพุทธเจ้าพระอรหันต์, เมื่อทำใจให้หยุดนิ่งอยู่ตรงนั้นได้ถูกส่วนแล้ว จะเห็นดวงปฐมมรรค ซึ่งเรียกว่า ธรรมานุปัสสนาสติปัฏฐาน เพราะเป็นดวงธรรมที่ทำให้บังเกิดเป็นกายขึ้น, ขนาดของดวงที่ปรากฏนั้น อย่างเล็กที่สุดก็เท่ากับดวงดาว อย่างโตที่สุดขนาดเท่าพระอาทิตย์หรือพระจันทร์, สัณฐานกลมรอบตัวใสบริสุทธิ์ยิ่งนัก, เมื่อเห็นชัดเจนดีแล้วก็ทำใจให้นิ่งลงไปกลางดวงใสนั้น พอถูกส่วนเข้าก็จะเห็นกายทิพย์ ปรากฏขึ้นจากกลางว่างของดวงใสที่เห็นแล้วนั้น, ต่อไปทำใจให้หยุดให้นิ่งอยู่ในศูนย์กำเนิดของกายทิพย์ พอถูกส่วนดีแล้วจะเกิดดวงธรรม (คือดวงกลมใสนั่นเอง) ดวงนี้คือดวงทุติยมรรค เมื่อดวงนี้ขยายส่วนโตแลเห็นชัดเจนดีแล้ว ก็ทำใจให้นิ่งลงไปกลางดวงใสนั้น พอถูกส่วนเข้าก็จะเห็นกายรูปพรหมปรากฏขึ้นกลางเหตุว่างของดวงทุติยมรรคนั้น ต่อไปทำใจให้หยุดให้นิ่งอยู่ในศูนย์กำเนิดของกายรูปพรหม พอถูกส่วนดีแล้ว จะเกิดดวงธรรมขึ้นกลางศูนย์กำเนิดของกายรูปพรหมนั้น ดวงนั้นคือดวงตติยมรรค เมื่อขยายส่วนโตขึ้นและชัดเจนดีแล้ว ก็ทำใจให้นิ่งลงไปกลางดวงใสนั้นอีก พอถูกส่วนเข้าก็จะเห็นกายอรูปพรหม ปรากฏขึ้นในกลางเหตุว่างของดวงตติยมรรคนั้น แล้วทำใจให้หยุดให้นิ่งอยู่ในศูนย์กำเนิดของกายอรูปพรหม พอถูกส่วนดีแล้วจะเกิดดวงธรรมขึ้นกลางศูนย์กำเนิดของกายอรูปพรหมนั้น ดวงนี้คือดวงจตุตถ-มรรค เมื่อขยายส่วนโตขึ้นและชัดเจนดีแล้ว ก็ทำใจให้นิ่งลงไปกลางดวงใสนั้นอีก พอถูกส่วนก็จะเห็นกายธรรมกาย ปรากฏขึ้นในกลางเหตุว่างของดวงจตุตถมรรคนั้น.

ลำดับที่ ๒

หยุดนิ่งอยู่ที่ศูนย์กลางกายธรรม ใช้ตาธรรมกายดูดวงศีล ซึ่งอยู่ในศูนย์กลางของธรรมที่ทำให้เป็นกายมนุษย์ ดวงศีลนี้มีลักษณะกลมรอบตัว ใสบริสุทธิ์ยิ่งนัก มีขนาดเท่าฟองไข่แดงของไก่ นี่เป็นดวงศีลของมนุษย์ ดวงสมาธิซ้อนอยู่ในกลางดวงศีล มีลักษณะกลมรอบตัวใสแบบเดียวกันกับดวงศีล มีขนาดเท่ากัน ดวงปัญญาก็ซ้อนอยู่ในกลางดวงสมาธิ กลมรอบตัวใสสะอาดมีขนาดเท่ากัน ดวงวิมุตติซ้อนอยู่ในกลางดวงปัญญา กลมรอบตัวใสสะอาดขนาดเท่ากัน ดวงวิมุตติญาณทัสสนะซ้อนอยู่ในกลางดวงวิมุตติ กลมรอบตัวใสสะอาดมีขนาดเท่ากัน เหล่านี้เป็นต้น ดวงศีล สมาธิ ปัญญา วิมุตติ วิมุตติญาณทัสสนะ ของมนุษย์ที่ว่ามานี้เป็นอย่างเล็ก อย่างโตขนาดเท่าดวงจันทร์ แล้วหยุดนิ่งต่อลงไปในกลางดวงวิมุตติญาณทัสสนะของมนุษย์นั้น ก็จะเห็นกายทิพย์ กลางกายทิพย์มีดวงธรรมที่ทำให้เป็นกายทิพย์ ดวงธรรมนี้มีลักษณะกลมรอบตัว ใสบริสุทธิ์ ขนาดเล็กเท่าฟองไข่แดงของไก่ ขนาดโตเท่าดวงจันทร์ กลางดวงธรรมนั้นมีดวงศีลซ้อนอยู่ กลางดวงศีลมีดวงสมาธิ กลางดวงสมาธิมีดวงปัญญา กลางดวงปัญญามีดวงวิมุตติ กลางดวงวิมุตติมีดวงวิมุตติญาณทัสสนะ ดวงศีล สมาธิ ปัญญา วิมุตติ วิมุตติญาณทัสสนะ ของกายทิพย์นี้ มีขนาดเท่ากันกับของกายมนุษย์ ต่างกันแต่ของกายทิพย์นี้ใสกว่าละเอียดกว่าของมนุษย์ แล้วนิ่งลงไปในกลางดวงวิมุตติญาณ-ทัสสนะของกายทิพย์นั้น จะเห็นกายรูปพรหม กลางกายมีดวงธรรมที่ทำให้เป็นกายรูปพรหม กลางดวงธรรมมีดวงศีล กลางดวงศีลมีดวงสมาธิ กลางดวงสมาธิมีดวงปัญญา กลางดวงปัญญามีดวงวิมุตติ กลางดวงวิมุตติมีดวงวิมุตติญาณทัสสนะ เหล่านี้คือ ดวงศีล สมาธิ ปัญญา วิมุตติ วิมุตติญาณทัสสนะของกายรูปพรหม มีลักษณะกลมรอบตัว ขนาดเท่า ๆ กันกับของกายมนุษย์และกายทิพย์ แต่มีความใสความละเอียดยิ่งกว่า แล้วนิ่งลงไปในกลางดวงวิมุตติญาณทัสสนะของกายรูปพรหมนั้น จะเห็นกายอรูปพรหม กลางกายมีดวงธรรมที่ทำให้เป็นกายอรูปพรหม กลางดวงธรรมมีดวงศีล กลางดวงศีลมีดวงสมาธิ กลางดวงสมาธิมีดวงปัญญา กลางดวงปัญญามีดวงวิมุตติ กลางดวงวิมุตติมีดวงวิมุตติญาณทัสสนะ เหล่านี้คือดวงศีล สมาธิ ปัญญา วิมุตติ วิมุตติญาณทัสสนะของกายอรูปพรหม มีลักษณะกลมรอบตัว ขนาดเท่า ๆ กันกับของกายรูปพรหม แต่มีความใสความละเอียดมากกว่า แล้วนิ่งลงไปในกลางดวงวิมุตติญาณทัสสนะของกายอรูปพรหมนั้น จะเห็นกายธรรม กลางกายมีดวงธรรมที่ทำให้เป็นกายธรรม กลางดวงธรรมมีดวงศีล กลางดวงศีลมีดวงสมาธิ กลางดวงสมาธิมีดวงปัญญา กลางดวงปัญญามี

ดวงวิมุตติ กลางดวงวิมุตติมีดวงวิมุตติญาณทัสสนะ เหล่านี้คือ ดวงศีล สมาธิ ปัญญา วิมุตติ วิมุตติญาณทัสสนะของกายธรรม มีลักษณะกลมรอบตัว แต่ว่ามีขนาดวัดเส้นผ่าศูนย์กลางเท่าหน้าตักของธรรมกายไม่มีเล็กไม่มีโต มีหน้าตักของธรรมกายเป็นเครื่องวัดด้วยผ่าเส้นศูนย์กลาง ความใสบริสุทธิ์นั้นยิ่งกว่ากายที่กล่าวมาแล้วมากมายหลายเท่า ใสจนกระทั่งมีรัศมีปรากฏ.

ลำดับที่ ๓

ดูดวงธรรมที่ทำให้เป็นกายมนุษย์ ที่ศูนย์กลางกายมนุษย์ให้เห็นเป็นดวงใส แล้วขยายให้กว้างออกไป วัดผ่าศูนย์กลางได้ ๒ วา หนา ๑ คืบ วัดโดยรอบ ๖ วา สัณฐานกลม (ไม่ใช่กลมรอบตัวเป็นดวง) ใสเหมือนกระจกส่องหน้า นี่เป็นปฐมฌาน แล้วกายธรรมนั่งบนนั้น ดังนี้เรียกว่ากายธรรมเข้าปฐมฌาน แล้วเอาตาธรรมกายที่นั่งบนฌานนั้นเพ่งดูดวงธรรมที่ศูนย์กลางกายทิพย์ให้เห็นเป็นดวงใส แล้วขยายส่วนเท่ากันนั้น นี่เป็นทุติยฌาน ธรรมกายน้อมเข้าทุติยฌานนั้นแล้ว ปฐมฌานก็หายไป ทุติยฌานก็มาแทนที่ธรรมกายนั่งบนนั้น นี้ชื่อว่าธรรมกายเข้าทุติยฌาน แล้วเอาตาธรรมกายที่นั่งบนฌานนั้น เพ่งดูดวงธรรมที่ศูนย์กลางกายรูปพรหมเห็นเป็นดวงใส แล้วขยายส่วนเท่ากันนั้น นี่เป็นตติยฌาน ธรรมกายน้อมเข้าตติยฌานนั้นแล้ว ทุติยฌานก็หายไป ตติยฌานมาแทนที่ ธรรมกายนั่งบนนั้น นี้ชื่อว่าธรรมกายเข้าตติยฌาน แล้วเอาตาธรรมกายที่นั่งบนฌานนั้น เพ่งดูดวงธรรมที่ศูนย์กลางกายอรูปพรหม เห็นเป็นดวงใสแล้วขยายส่วนเท่ากันนั้น นี่เป็นจตุตถฌาน ธรรมกายน้อมเข้าจตุตถฌานนั้นแล้ว ตติยฌานก็หายไป จตุตถฌานมาแทนที่ ธรรมกายนั่งบนนั้น ดังนี้ชื่อว่าธรรมกายเข้าจตุตถฌาน (เหล่านี้เป็นรูปฌาน) ต่อจากนี้ไปให้ใจธรรมกายน้อมเข้าไปในเหตุว่างเปล่าของปฐมฌาน เห็นเป็นดวงใสเท่าจตุตถฌาน ธรรมกายก็นั่งบนดวงนั้น เมื่อธรรมกายนั่งอยู่บนอากาสานัญจายตนะฌานดังนี้แล้ว ใจธรรมกายน้อมไปในรู้ในเหตุว่างของทุติยฌาน อากาสานัญจายตนะฌานก็จางหายไป เกิดวิญญานัญจายตนะฌาน (ใสยิ่งกว่านั้น) ธรรมกายนั่งอยู่บนวิญญานัญจายตนะฌานนั้น ใจธรรมกายน้อมไปในที่รู้ละเอียดในเหตุว่างของตติยฌาน วิญญานัญจายตนะฌานก็จางหายไป เกิดอากิญจัญญายตนฌาน (ใสยิ่งขึ้นไปอีก) ธรรมกายนั่งอยู่บนอากิญจัญญายตนะฌานนั้น ใจธรรมกายน้อมไปในรู้ก็ใช่ไม่รู้ก็ใช่ในเหตุว่างของจตุตถฌาน อากิญจัญญายตนะฌานก็จางหายไป เกิดเนวสัญญานาสัญญายตนะฌานแทนที่ รู้สึกว่าละเอียดจริงประณีตจริง ธรรมกายนั่งอยู่บนเนวสัญญานาสัญญายตนะฌาน (นี่เป็นส่วนอรูปฌาน) เหล่านี้เรียกว่าเข้าฌาน ๑ ถึง ๘ โดยอนุโลม แล้วย้อนกลับจับแต่

ฌานที่ ๘ นั้น ถอยหลังลงมาหาฌานที่ ๗, ๖, ๕, ๔, ๓, ๒, ๑, เรียกว่าปฏิโลม ดูอริยสัจจ์ของกายมนุษย์ให้เห็นจริงว่า ความเกิด แก่ เจ็บ ตาย ของมนุษย์เป็นทุกข์ สิ่งที่เรียกว่าเป็นความเกิดนั้น มีลักษณะเป็นดวงกลมใส ขนาดเล็กเท่าเมล็ดโพธิ์ ขนาดโตเท่าดวงจันทร์ สีขาวใสบริสุทธิ์ ดวงเกิดนี้จะเริ่มมาจดศูนย์กลางดวงธรรมที่ทำให้เป็นกายมนุษย์ ในเวลาที่กายมนุษย์มีอายุครบ ๑๔ ปี ดวงนี้เป็นดวงเริ่มเกิดของมนุษย์ทุกคน ถ้าดวงนี้ไม่มาจดกลางดวงธรรมของมนุษย์ กายมนุษย์ก็จะมาเกิดไม่ได้ เมื่อกายธรรมดูความเกิด ดูเหตุที่จะทำให้เกิดเห็นตลอดแล้ว ก็ดูความแก่ต่อไป ความแก่นี้ซ้อนอยู่ในกลางดวงของความเกิด เป็นดวงกลมขนาดโตเท่าดวงพระจันทร์ ขนาดเล็กก็เท่าฟองไข่แดงของไก่ สีดำเป็นนิลแต่ไม่ใส เวลาที่ดวงแก่นี้ยังเล็กเป็นเวลาที่เริ่มแก่ ถ้าดวงแก่นี้ยิ่งโตขึ้นกายก็ยิ่งแก่เข้าทุกที ดวงแก่นี้เองที่เป็นเหตุให้ร่างกายทรุดโทรม เมื่อแก่มากขึ้นแล้วก็ต้องมีเจ็บ เพราะดวงเจ็บซ้อนอยู่ในกลางดวงแก่นั้นเอง เป็นดวงกลมขนาดเท่า ๆ กับดวงเกิดดวงแก่ สีดำเข้มยิ่งกว่าดวงแก่ ขณะเมื่อดวงเจ็บนี้ มาจดเข้าในศูนย์กลางดวงแก่เข้าเวลาใด กายมนุษย์ก็จะต้องเจ็บทันที เมื่อดวงเจ็บนี้มาจดหนักเข้า ดวงตายก็ซ้อนเข้าอยู่กลางดวงเจ็บ เป็นดวงกลมขนาดเล็กโตเท่า ๆ กับดวงเจ็บแต่มีสีดำใสประดุจนิลทีเดียว เมื่อดวงนี้เข้ามาจดกลางดวงเจ็บแล้ว จดตรงหัวต่อของกายมนุษย์กับกายทิพย์ พอมาจดเข้าเท่านั้น หัวต่อของมนุษย์กับทิพย์ก็ขาดจากกัน เมื่อกายมนุษย์ไม่เนื่องกับกายทิพย์ได้แล้ว กายมนุษย์ก็ต้องตายทันที เมื่อเห็นด้วยตาธรรมกายและรู้ด้วยญาณของธรรมกายว่า ความเกิด แก่ เจ็บ ตาย นี้ไม่เที่ยง ไม่แน่นอนจริงแล้ว รู้เห็นตามจริงเช่นนี้ชื่อว่าสัจจญาณ เมื่อตาธรรมกายเห็นว่า ความเกิด แก่ เจ็บ ตาย นี้เป็นทุกข์จริง เป็นสิ่งสมควรรู้ ชื่อว่ากิจจญาณ และความทุกข์ทั้งหมดเหล่านี้เราก็ได้พิจารณาเห็นชัดแจ้งรู้ชัดเจนมาแล้ว ชื่อว่ากตญาณ เช่นนี้เรียกว่าพิจารณาทุกขสัจจ์ซึ่งเป็นไปในญาณ ๓.

ส่วนดวงสมุทัยนั้นมี ๓ ดวง อยู่ในศูนย์กลางดวงธรรมที่ทำให้เป็นกายมนุษย์ ขนาดโตเท่าดวงพระจันทร์ และขนาดเล็กเท่าเมล็ดโพธิ์เหมือนกันทั้งหมด ซ้อนกันอยู่ สำหรับดวงข้างนอกมีสีดำเข้ม แต่อีก ๒ ดวงนั้นก็ยิ่งมีความละเอียดและความดำมากกว่ากันเข้าไปเป็นชั้น ๆ เมื่อเห็นด้วยตาและรู้ด้วยญาณของธรรมกายเช่นนี้ รู้เพราะว่าสมุหทัยนี้จึงทำให้ทุกข์เกิดเป็นของจริง เช่นนี้เรียกว่าสัจจญาณ เมื่อรู้แล้วพากเพียรละ เพราะเห็นว่าเป็นสิ่งควรละ เช่นนี้เรียกว่ากิจจญาณ เมื่อละสมุทัยได้ขาดแล้ว ชื่อว่ากตญาณ เช่นนี้เรียกว่าพิจารณาสมุทัยซึ่งเป็นไปในญาณ ๓.

เมื่อมีสมุทัยเกิดขึ้นแล้ว ก็ต้องดูให้รู้ถึงวิธีดับเหตุแห่งทุกข์อันนี้ให้ได้ตลอด ที่เรียกว่านิโรธ นิโรธนี้เป็นดวงกลมใส อยู่ในศูนย์กลางดวงธรรมที่ทำให้เป็นกายมนุษย์ ขนาดวัดตัดกลาง ๕ วา ขณะเมื่อมีนิโรธแล้ว สมุทัยย่อมหมดไป เหมือนรัศมีของพระอาทิตย์ที่ขจัดความมืดให้หายไปฉะนั้น เมื่อเห็นด้วยตาและรู้ด้วยญาณธรรมกายว่า ความดับไปแห่งสมุทัยเป็นนิโรธจริง ชื่อว่าสัจจญาณ และนิโรธนี้เป็นสิ่งควรทำให้แจ้ง ชื่อว่าเป็นกิจจญาณ เมื่อรู้เห็นตลอดแล้ว ชื่อว่าทำให้แจ้งซึ่งนิโรธแล้วจัดเป็นกตญาณ เช่นนี้เรียกว่าได้พิจารณาซึ่งนิโรธอันเป็นไปในญาณ ๓.

เมื่อทำนิโรธความดับให้แจ้งได้แล้ว ก็จะพึงทำมรรคให้เกิดขึ้น มรรคนี้ก็คือดวงศีล สมาธิ ปัญญา ซึ่งอยู่ในศูนย์กลางดวงธรรมที่ทำให้เป็นกายมนุษย์นั่นเอง มีสัณฐานกลมใสบริสุทธิ์ยิ่งนัก ขนาดเท่ากันกับหน้าตักของธรรมกาย เมื่อได้เห็นด้วยตา ได้รู้ด้วยญาณของธรรมกายแน่ชัดแล้ว รู้แน่ว่าสิ่งนี้เป็นมรรคจริง ชื่อว่าสัจจญาณ เมื่อมรรคนี้เป็นของจริงก็เป็นทางควรดำเนินให้เจริญขึ้น ชื่อว่าเป็นกิจจญาณ เมื่อได้รู้เห็นตลอดด้วยตาและญาณของธรรมกายถึงมรรคนี้ว่า ได้ดำเนินให้เจริญแล้วนี้ชื่อว่าเป็นกตญาณ เช่นนี้ชื่อว่าได้เห็นมรรคพร้อมทั้งรู้เป็นไปในญาณ ๓ ฉะนี้.

เห็นอริยสัจจ์เหล่านี้พร้อมกับเดินสมาบัติ เมื่อถูกส่วนเข้า ธรรมกายก็ตกสูญเป็นดวงใส วัดผ่าศูนย์กลาง ๕ วา ในไม่ช้าสูญนั้นก็กลับเป็นธรรมกาย หน้าตักกว้าง ๕ วา สูง ๕ วา เกศดอกบัวตูมนี้เป็นพระโสดา แล้วธรรมกายพระโสดานั้นเข้าญาณ ดูอริยสัจจ์ของกายทิพย์ให้เห็นจริงในทุกข์ สมุทัย นิโรธ มรรค ทำนองเดียวกับที่กล่าวมาแล้ว เมื่อส่วนเข้าธรรมกายพระโสดาก็ตกสูญเป็นดวงใส วัดผ่าศูนย์กลางได้ ๑๐ วา ในไม่ช้าสูญนั้นก็กลับเป็นธรรมกาย หน้าตักกว้าง ๑๐ วา สูง ๑๐ วา เกศดอกบัวตูม นี่เป็นพระสกิทาคามี แล้วธรรมกายพระสกิทาคามีนั้นเข้าญาณ ดูอริยสัจจ์ของกายรูปพรหมให้เห็นจริงในทุกข์ สมุทัย นิโรธ มรรค เมื่อถูกส่วนเข้า ธรรมกายพระสกิทาคามีก็ตกสูญเป็นดวงใส วัดผ่าศูนย์กลางได้ ๑๕ วา ในไม่ช้าสูญนั้นก็กลับเป็นธรรมกาย หน้าตักกว้าง ๑๕ วา สูง ๑๕ วา เกศดอกบัวตูม นี่เป็นพระอนาคามี แล้วธรรมกายพระอนาคามีนั้นเข้าญาณ ดูอริยสัจจ์ของกายอรูปพรหมให้เห็นจริงในทุกข์ สมุทัย นิโรค มรรค เมื่อถูกส่วนเข้า ธรรมกายพระอนาคามีก็ตกสูญเป็นดวงใส วัดผ่าศูนย์กลางได้ ๒๐ วา ในไม่ช้าสูญนั้นก็กลับเป็นธรรมกาย หน้าตักกว้าง ๒๐ วา สูง ๒๐ วา เกศดอกบัวตูม นี่เป็นพระอรหันต์แล้ว.

ประกอบธรรมที่ทำให้เป็นธรรมกายของพระโสดาเป็นปฐมฌาน (แบบเดียวกับที่เคยทำมาแล้วในการทำฌาน) ธรรมที่ทำให้เป็นธรรมกายของพระสกิทาคามี เป็นทุติยฌาน ธรรมที่ทำให้เป็นธรรมกายของพระอนาคามี เป็นตติยฌาน ธรรมที่ทำให้เป็นธรรมกายของพระอรหัตต์ เป็นจตุตถฌาน ว่างของปฐมฌานประกอบเป็นอากาสานัญจายตนะฌาน รู้ในว่างของทุติยฌาน เป็นวิญญานัญจายตนะฌาน รู้ที่ละเอียดในเหตุว่างของตติยฌาน เป็นอากิญจัญญายตนะฌาน รู้ก็ใช่ไม่รู้ก็ใช่ในเหตุว่างของจตุตถฌาน เป็นเนวสัญญานาสัญญายตนฌาน เข้าสมาบัติทั้ง ๘ นี้ โดยอนุโลมปฏิโลมจนครบ ๗ เที่ยว ธรรมกายก็ตกสูญเข้านิพพานของกายมนุษย์ เดินสมาบัติในนิพพานของกายมนุษย์ครบ ๗ เที่ยว กายธรรมก็ตกสูญเข้านิพพานของกายทิพย์ เดินสมาบัติในนิพพานของกายทิพย์ครบ ๗ เที่ยว กายธรรมก็ตกสูญเข้านิพพานของกายรูปพรหม เดินสมาบัติในนิพพานของกายรูปพรหมครบ ๗ เที่ยว กายธรรมก็ตกสูญเข้านิพพานของกายอรูปพรหม เดินสมาบัติในนิพพานของกายอรูปพรหมครบ ๗ เที่ยว กายธรรมก็ตกสูญ เข้านิพพานของกายธรรมเลยทีเดียว.

เวลาจะออกจากนิพพานของกายธรรม ก็ต้องเดินสมาบัติอีก ๗ เที่ยว ตกสูญกลับออกมาถึงนิพพานของกายอรูปพรหม แล้วเดินสมาบัติอีก ๗ เที่ยว ตกสูญกลับออกมาถึงนิพพานของกายรูปพรหม แล้วเดินสมาบัติอีก ๗ เที่ยว ตกสูญกลับออกมาถึงนิพานของกายทิพย์ เดินสมาบัติอีก ๗ เที่ยว ตกสูญกลับออกมาถึงนิพานของกายมนุษย์ เดินแบบเดียวกับเวลาเข้าไป.

(สำหรับฌานนั้น ขนาดที่กล่าวมาแล้ว คือวัดตัดกลาง ๒ วา หนา ๑ คืบ วัดโดยรอบ ๖ วานั้น เป็นขนาดธรรมดา แต่เมื่อเวลาที่ถึงขั้นธรรมกายขยายส่วนโตขึ้นแค่ไหน พึงเข้าใจว่าฌานก็ขยายส่วนโตขึ้นไปตามนั้นได้).

ลำดับที่ ๔

ประกอบธรรมที่ทำให้เป็นกายมนุษย์เป็นสมาบัติที่ตั้งของธรรมคือ ศูนย์กลางกายนั้นเป็นกสิณ กสิณมี ๑๐ คือ ดิน ๑ น้ำ ๑ ไฟ ๑ ลม ๑ สีเขียว ๑ สีเหลือง ๑ สีแดง ๑ สีขาว ๑ แสงสว่าง ๑ และอากาศว่าง ๑ กสิณเหล่านี้มีลักษณะกลมใสรอบตัว เวลาจะเดินสมาบัติในกสิณเหล่านี้ ก็ต้องซ้อนดวงกสิณให้เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ตั้งแต่ดวงแรกคือดิน น้ำซ้อนอยู่ในดิน ไฟซ้อนอยู่ในน้ำ ลมอยู่ในไฟ สีเขียวอยู่ในลม สีเหลืองอยู่ในสีเขียว สีแดงอยู่ในสีเหลือง สีขาวอยู่ในสีแดง แสงสว่างอยู่ในสีขาว อากาศว่างอยู่ในแสงสว่าง

ซ้อนกันเช่นนี้แล้ว จึงเดินสมาบัติในกสิณ ตรวจดูภพมนุษย์ให้เห็นตลอด วิธีเดินสมาบัติต้องใช้กายธรรมเดิน

ประกอบธรรมที่ทำให้กายอสุรกายเป็นสมาบัติ ที่ตั้งของธรรมเป็นกสิณ เดินสมาบัติในกสิณ ตรวจดูภพอสุรกายให้เห็นตลอด

ประกอบธรรมที่ทำให้เป็นกายเปรตเป็นสมาบัติ ที่ตั้งของธรรมเป็นกสิณ เดินสมาบัติในกสิณ ตรวจดูภพเปรตให้เห็นตลอด

ประกอบธรรมที่ทำให้เป็นกายสัตว์เดียรัจฉานเป็นสมาบัติ ที่ตั้งของธรรมเป็นกสิณ เดินสมาบัติในกสิณ ตรวจดูภพสัตว์เดียรัจฉานให้เห็นตลอด

ประกอบธรรมที่ทำให้เป็นกายสัตว์นรกเป็นสมาบัติ ที่ตั้งของธรรมเป็นกสิณ เดินสมาบัติในกสิณ ตรวจดูสัตว์นรกให้เห็นตลอด

ประกอบธรรมที่ทำให้เป็นสัตว์โลกันต์เป็นสมาบัติ ที่ตั้งของธรรมเป็นกสิณ เดินสมาบัติในกสิณ ตรวจดูสัตว์โลกันต์ให้เห็นตลอด

ประกอบธรรมที่ทำให้เป็นกายทิพย์เป็นสมาบัติ ที่ตั้งของธรรมเป็นกสิณ เดินสมาบัติในกสิณ ตรวจดูภพทิพย์ให้เห็นตลอด

ประกอบธรรมที่ทำให้เป็นกายรูปพรหมเป็นสมาบัติ ที่ตั้งของธรรมเป็นกสิณ เดินสมาบัติในกสิณ ตรวจดูภพรูปพรหมให้เห็นตลอด

ประกอบธรรมที่ทำให้เป็นกายอรูปพรหมเป็นสมาบัติ ที่ตั้งของธรรมเป็นกสิณ เดินสมาบัติในกสิณ ตรวจดูภพอรูปพรหมให้เห็นตลอด

ใช้กายธรรมเป็นผู้เดินสมาบัติ ตรวจดูให้รู้ตลอด ไต่ถามและดูให้รู้ว่า เป็นอยู่กันอย่างไร มีอะไรเป็นอาหาร มีอายุนานเท่าไร ดังนี้เป็นต้น

ลำดับที่ ๕

ประกอบธรรมที่ทำให้เป็นกายมนุษย์ กายทิพย์ กายรูปพรหม กายอรูปพรหมเป็นรูปฌานและอรูปฌาน เดินสมาบัติพร้อมกับตรวจดูชาติของตน (เวลาเดินสมาบัติใช้กาย-ธรรมเป็นผู้เดินสมาบัติ) นิ่งอยู่ในศูนย์กลางกาย ดูความเป็นอยู่ตั้งแต่ปัจจุบันนี้ ถอยออกไปถึงเมื่อวาน วานซืน ฯลฯ และถอยห่างออกไปเป็นลำดับจนถึงเวลาออกจากครรภ์มารดา ก่อนออกจากครรภ์ จนถึงเวลาที่ยังเป็นกลละรูป ก่อนเข้าท้องมารดา ก่อนเข้ามาอยู่ในกายของบิดา ถอยออกไปจนถึงชาติก่อน ดูถอยเรื่อย ๆ เช่นนี้ จนถึงแรกได้ปฐมวิญญาณ แล้วถอย

หลังกลับมา (แบบเวลาเข้าไป) จนถึงปัจจุบัน แล้วดูต่อไปในชาติข้างหน้าอีก ดูชาติของตนให้เห็นตลอด เช่นนี้เรียกว่า บุพเพนิวาสญาณ

ดูของตนเห็นตลอดแล้วเช่นไร เวลาจะดูของผู้อื่นก็เอาธรรมที่ทำให้เป็นกายของผู้นั้นประกอบเป็นสมาบัติ เดินสมาบัติตรวจดู แบบเดียวกับที่ดูของตนเองให้ตลอด เช่นนี้เรียกว่า จุตูปปาตญาณ

ลำดับที่ ๖

ประกอบดวงธรรมที่ทำให้เป็นภพ ๓ เป็นรูปสมาบัติว่างของธรรมนั้นประกอบเป็นอรูปสมาบัติ ที่ตั้งของธรรมที่ทำให้เป็นภพ ๓ (คือศูนย์กลางภพ) เป็นกสิณ เดินสมาบัติในกสิณ (กายธรรมเป็นผู้เดินสมาบัติ) ตรวจดูในภพ ๓ นี้ ให้เห็นตลอดทั้งข้างนอกข้างใน ดูความเป็นอยู่ให้ชัดแจ้งตลอด ที่เรียกว่าภพ ๓ นั้นคือ อสุรกาย เปรต สัตว์เดียรัจฉาน นรก ๘ ขุม ต่อมาก็มีมนุษย์ ๑ สวรรค์ ๖ ชั้น รูปพรหม ๑๖ ชั้น อรูปพรหม ๔ ชั้น ทั้งหมดนี้รวมเรียกว่าภพ ๓

ประกอบดวงธรรมที่ทำให้เป็นโลกันต์เป็นรูปสมาบัติ เหตุว่างของธรรมเป็นอรูปสมาบัติ ที่ตั้งของธรรมที่ทำให้เป็นโลกันต์เป็นกสิณ กายธรรมเข้าเดินสมาบัติในกสิณ ตรวจดูโลกันต์ให้เห็นตลอดทั้งข้างนอกข้างใน โลกันต์นี้ เป็นอีกส่วนหนึ่งต่างหากจากภพ ๓ คือต่ำลงไปจากอเวจีนรกขุมที่ ๘ นั้นออกไปจนนอกภพข้างล่าง ไกลหาประมาณมิได้ มีอายตนะหนึ่งอยู่ที่นั่น เรียกว่าโลกันต์

ประกอบดวงธรรมที่ทำให้เป็นนิพพานเป็นรูปสมาบัติ เหตุว่างของธรรมเป็นอรูปสมาบัติ ที่ตั้งของธรรมเป็นกสิณ กายธรรมเข้าเดินสมาบัติในกสิณ ตรวจดูนิพพานให้เห็นตลอดทั้งข้างนอกข้างใน ให้หมดสงสัย นิพพานนี้เป็นอายตนะหนึ่ง คือ สูงกว่าภพ ๓ ขึ้นไปจากเนวสัญญานาสัญญายตนะออกไปนอกภพ ไกลจนหาประมาณมิได้ ที่นั่นเรียกว่าอายตนะนิพพาน

ลำดับที่ ๗

ให้ดูดวงธรรมที่ทำให้เป็นกายธรรม ในดวงธรรมมีดวงศีล สมาธิ ปัญญา วิมุตติ วิมุตติญาณทัสสนะ พอสุดวิมุตติญาณทัสสนะ ก็มีกายมนุษย์ที่ละเอียด ดูดวงธรรมของกายมนุษย์ที่ละเอียดนั้น ในดวงธรรมก็มีดวงศีล สมาธิ ปัญญา วิมุตติ วิมุตติญาณทัสสนะ ต่อ

ไปก็มีกายรูปพรหมที่ละเอียด มีดวงธรรม ในกลางดวงธรรมมีดวงศีล สมาธิ ปัญญา วิมุตติ วิมุตติญาณทัสสน่ะ ต่อไปก็มีกายอรูปพรหมที่ละเอียด มีดวงธรรม ในกลางดวงธรรมมีดวงศีล สมาธิ ปัญญา วิมุตติ วิมุตติญาณทัสสนะ ต่อไปก็ถึงกายธรรมที่ละเอียด มีดวงธรรม ในกลางดวงธรรมมีดวงศีล สมาธิ ปัญญา วิมุตติ วิมุตติญาณทัสสนะ ต่อจากนั้นก็ถึงกายที่ละเอียดเข้าไปอีก ดูเข้าไปโดยนัยนี้จนกระทั่งถึงกายที่ละเอียดที่สุด ที่เรียกว่ากายสุดละเอียด แล้วก็ถอยออกมาตามแบบเดียวกับตอนเข้าไป ดูถอยออกไปจนหยาบเลยจากกายมนุษย์ออกไป ถอยออกไปเรื่อยจนถึงกายใหญ่ที่สุด มีเนื้อหนังหยาบ เส้นผมเส้นขนใหญ่โตมาก ที่เรือกว่า กายสุดหยาบ (ดวงเหล่านี้ก็ซ้อนกันอยู่เช่นเดียวกับที่เคยดูมาแล้ว)

ลำดับที่ ๘

ให้นับกายสุดหยาบสุดละเอียดว่ามีกี่กาย ตามแบบวิธีนับอสงไขย คือ นับแต่แผ่นดินเกิดขึ้นแล้วประลัยไปจนถึงศีรษะ แผ่นดินเกิดขึ้นใหม่เป็นหนึ่งถึงสิบ—ร้อย—พัน—หมื่น—แสน

ร้อยแสน	เป็น	โกฏิ
ร้อยแสนโกฏิ	เป็น	ปโกฏิ
ร้อยแสนปโกฏิ	เป็น	โกฏิปโกฏิ
ร้อยแสนโกฏิปโกฏิ	เป็น	นหุต
ร้อยแสนนหุต	เป็น	นินนหุต
ร้อนแสนนินนหุต	เป็น	อักโขภินี
ร้อยแสนอักโขภินี	เป็น	พินทุ
ร้อยแสนพินทุ	เป็น	อัพภุทะ
ร้อยแสนอัพภุทะ	เป็น	นิรพุทะ
ร้อยแสนนิรพุทะ	เป็น	อหหะ
ร้อยแสนอหหะ	เป็น	อพพะ
ร้อยแสนอพพะ	เป็น	อฏฏะ
ร้อยแสนอฏฏะ	เป็น	โสคันธิกะ
ร้อยแสนโสคันธิกะ	เป็น	อุปละ
ร้อยแสนอุปละ	เป็น	กมุทะ

ร้อยแสนกมุทะ	เป็น	ปทุมะ
ร้อยแสนปทุมะ	เป็น	ปุณฑริกะ
ร้อยแสนปุณฑริกะ	เป็น	อกถานะ
ร้อยแสนอกถานะ	เป็น	มหากถานะ
ร้อยแสนมหากถานะ	เป็น	อสงไขยหนึ่ง

ลำดับที่ ๙

ขยายดวงเห็นจำคิดรู้ให้ตลอดสุดหยาบสุดละเอียด

ดวงเห็นของกายมนุษย์ ตั้งอยู่ในกลางกายของมนุษย์ มีลักษณะกลมรอบตัวใสบริสุทธิ์ ขนาดเท่าฟองไข่แดงของไก่ ประกอบด้วยดวงเห็นนี้เป็นสมาบัติ ที่ตั้งของดวงเห็นคือศูนย์กลางกายเป็นกสิณ เดินสมาบัติในกสิณให้ใส ขยายดวงเห็นของมนุษย์ให้เท่ากับของกายธรรม.

ดวงจำของมนุษย์ซ้อนอยู่ในกลางดวงเห็น มีลักษณะกลมรอบตัวใสบริสุทธิ์ ขนาดเท่าดวงตาขาวทั้งหมด ประกอบดวงจำนี้เป็นสมาบัติ ที่ตั้งของดวงจำคือว่างกลางดวงเห็นนั้นเป็นกสิณ เดินสมาบัติในกสิณให้ใส ขยายดวงจำของมนุษย์ให้เท่ากับของกายธรรม.

ดวงคิดของมนุษย์ซ้อนอยู่ในกลางว่างของดวงจำ มีลักษณะกลมรอบตัวใสบริสุทธิ์ ขนาดเท่าดวงตาดำข้างนอก ประกอบดวงคิดนี้เป็นสมาบัติ ที่ตั้งของดวงคิดคือว่างกลางดวงจำนั้นเป็นกสิณ เดินสมาบัติในกสิณให้ใส ขยายดวงคิดของมนุษย์ให้เท่ากับของกายธรรม.

ดวงรู้ของมนุษย์ซ้อนอยู่ในกลางว่างของดวงคิด มีลักษณะกลมรอบตัวใสบริสุทธิ์ ขนาดเท่าแววตาดำข้างใน ประกอบดวงรู้นี้เป็นสมาบัติ ที่ตั้งของดวงรู้คือว่างกลางดวงคิดนั้นเป็นกสิณ เดินสมาธิในกสิณให้ใส ขยายดวงรู้ของมนุษย์ให้เท่ากับของกายธรรม.

ที่กล่าวมาแล้วนี้ เป็นเพียงดวงเห็นจำคิดรู้ของกายมนุษย์ ส่วนดวงเห็นดวงจำดวงคิดดวงรู้ของกายทิพย์ กายรูปพรหม กายอรูปธรรม กายธรรม ตลอดจนกายสุดหยาบสุดละเอียด ก็ต้องขยายแบบเดียวกันกับกายมนุษย์ที่กล่าวมาแล้ว.

ลำดับที่ ๑๐

ทำอายตนะให้เป็นทิพย์ในธรรม

ประกอบแก้วตาเป็นสมาบัติ ที่ตั้งของแก้วตาเป็นกสิณ เดินสมาบัติในกสิณ ใช้

ตามนุษย์มองดูสิ่งต่าง ๆ ไม่ว่าจะลี้ลับเพียงไร ใกล้ไกลแค่ไหน ทั้งของมนุษย์ทิพย์ธรรมให้เห็นตลอด เรียกว่าตาทิพย์ในธรรม.

ประกอบแก้วหูทั้งหมดเป็นสมาบัติ ที่ตั้งของแก้วหูเป็นกสิณ เดินสมาบัติในกสิณ ใช้หูมนุษย์ฟังเสียงต่าง ๆ ทั้งลี้ลับใกล้ไกลเพียงไร ทั้งของมนุษย์ทิพย์ธรรมให้ได้ยินตลอด เรียกว่าหูทิพย์ในธรรม.

ประกอบแก้วจมูกทั้งหมดเป็นสมาบัติ ที่ตั้งของแก้วจมูกเป็นกสิณ เดินสมาบัติในกสิณ ใช้จมูกมนุษย์ดมกลิ่นต่าง ๆ ทั้งลี้ลับใกล้ไกลของมนุษย์ทิพย์ธรรมให้ได้กลิ่นตลอด เรียกว่าจมูกทิพย์ในธรรม.

ประกอบแก้วลิ้นทั้งหมดให้เป็นสมาบัติ ที่ตั้งของแก้วลิ้นเป็นกสิณ เดินสมาบัติในกสิณ ใช้ลิ้นมนุษย์ลิ้มรสต่าง ๆ ทั้งลี้ลับเปิดเผย ทั้งของมนุษย์ทิพย์ธรรมให้รู้รสตลอด เรียกว่าลิ้นทิพย์ในธรรม.

ประกอบแก้วกายทั้งหมดเป็นสมาบัติ ที่ตั้งของแก้วกายเป็นกสิณ เดินสมาบัติในกสิณ ใช้กายมนุษย์สัมผัส เครื่องสัมผัสที่วิเศษประณีตของมนุษย์ทิพย์ธรรมได้ตลอด เรียกว่ากายทิพย์ในธรรม.

ประกอบแก้วใจทั้งหมดเป็นสมาบัติ ที่ตั้งของแก้วใจเป็นกสิณ เดินสมาบัติในกสิณ ให้ใจรู้อารมณ์ต่าง ๆ ทั้งของมนุษย์ ทิพย์ ธรรม ของตนของผู้อื่นได้ตลอด เรียกว่าใจทิพย์ในธรรม.

ลำดับที่ ๑๑

ดูดวงบุญดวงบาปดวงไม่บุญไม่บาป ให้เห็นตลอดหมดทุกกาย.

ในกลางดวงธรรมที่ทำให้เป็นกายของแต่ละกาย มีดวงกลมซ้อนกันอยู่ ๓ ดวง ดวงแรกมีสีเทา ๆ อยู่ข้างนอก ได้แก่ดวงอพยากฤตหรือธรรมกลาง ถัดเข้าไปในกลางดวงของธรรมกลางนั้น มีอีกดวงหนึ่งสีดำใสดุจนิล นั่นคือธรรมดำหรืออกุศลธรรม ส่วนดวงที่ ๓ ซึ่งซ้อนอยู่ในกลางดวงธรรมดำนั้น มีสีขาวใสบริสุทธิ์ยิ่งนัก นั่นคือธรรมขาวหรือกุศลธรรม ธรรมขาวนี้ก็คือดวงบุญ ธรรมดำคือดวงบาป ธรรมกลางคือดวงไม่บุญไม่บาป บุญบาปและไม่บุญไม่บาปนี้มีขนาดของดวงไม่คงที่ บางคนก็มีดวงบาปโต บางคนก็มีดวงบุญโต ส่วนผู้ที่ไม่นิยมทำบุญทำบาป ก็มีดวงไม่บุญไม่บาปโต มีบุญมาก บาปและไม่บุญไม่บาปก็มีน้อย ถ้ามีบาปมาก บุญและไม่บาปก็ย่อมจะมีน้อยดังนี้เป็นต้น.

ดวงบุญบาปไม่บุญไม่บาปนี้ แต่ละดวงก็มีธาตุมีธรรม ส่วนที่เห็นปรากฏนั้นเป็นส่วนธาตุ ธรรมนั้นซ้อนอยู่ในว่างกลางธาตุอีกทีหนึ่ง เพราะละเอียดกว่า ประณีตกว่า.

เอาธาตุของดวงบุญประกอบเป็นกสิณ ธรรมของดวงบุญเป็นสมาบัติ เดินสมาบัติในกสิณ ตรวจดูธรรมขาว (กุศลธรรม) ให้เห็นตลอดจนถึงภพ.

เอาธาตุของดวงบาปประกอบเป็นกสิณ ธรรมของดวงบาปเป็นสมาบัติ เดินสมาบัติในกสิณ ตรวจดูธรรมดำ (อกุศลธรรม) ให้เห็นตลอดจนถึงภพ.

เอาธาตุของดวงไม่บุญไม่บาปประกอบเป็นกสิณ ธรรมของดวงไม่บุญไม่บาปเป็นสมาบัติ เดินสมาบัติในกสิณ ตรวจดูธรรมกลาง (อพยากฤต) ให้เห็นตลอดจนถึงภพ.

ในธรรมขาว ดำ กลาง เหล่านี้ แต่ละธรรมก็มีนิพพาน ภพ ๓ โลกันต์เหมือนกัน พวกนี้ต้องตรวจดูให้ละเอียด.

ลำดับที่ ๑๒

ตรวจดูบารมี ๑๐ ทัศ อุปบารมี ๑๐ ทัส ปรมัตถบารมี ๑๐ ทัศ

บุญที่เกิดจากการบริจาคทานนั้น เมื่อบริจาคบ่อยครั้งเข้า รวมกันได้ขนาดโตวัดเส้นผ่าศูนย์กลางได้ประมาณ ๑ คืบ หรือขนาดเท่าดวงพระจันทร์แล้ว ดวงบุญนั้นจะกลั่นตัวเองเป็นบารมี ที่เรียกว่าทานบารมี ได้ดวงทานบารมีราว ๆ วัดตัดเส้นผ่าศูนย์กลาง ๑ นิ้ว และดวงทานบารมีนี้มีมากขึ้น จนวัดเส้นผ่าศูนย์กลางได้ ๑ คืบ หรือขนาดเท่าดวงพระจันทร์แล้ว ก็จะกลั่นตัวเองเป็นบารมีที่สูงกว่านั้น คือเรียกว่าทานอุปบารมี ได้ดวงทานอุปมาบารมีราว ๆ วัดตัดเส้นผ่าศูนย์กลางได้ ๑ นิ้ว และดวงทานอุปบารมีนี้ เมื่อมีมากขึ้นจนวัดเส้นผ่าศูนย์กลางได้ ๑ คืบ หรือขนาดเท่าดวงพระจันทร์แล้ว ก็จะกลั่นตัวเองเป็นบารมีที่สูงสุด คือทานปรมัตถบารมี ได้ดวงทานปรมัตถบารมีราว ๆ ๑ นิ้ว.

ส่วนบุญที่เกิดจากการรักษาศีล การออกจากกาม ความมีปัญญา ความเพียร ความอดทน ความสัตย์จริง ความตั้งใจมั่น ความเมตตา ความมีอุเบกขา เหล่านี้ เมื่อบุญแต่ละอย่าง ๆ มีจำนวนมากขึ้นได้ขนาดที่จะจัดกลั่นตัวเองแบบทานที่กล่าวแล้ว ก็จักกลั่นตัวเองเป็นบารมี อุปบารมี และปรมัตถบารมี บุญและบารมีทั้ง ๓ นี้ จึงเป็นเหตุผลแก่กันดังนี้

ต่อเมื่อไรบุญเหล่านี้ขยายส่วนกลั่นตัวเอง เป็นบารมี อุปบารมี และปรมัตถบารมี ได้เต็มจำนวนวัดผ่าเส้นศูนย์กลางได้ ๑ คืบ เสมอกันหมดแล้ว สำหรับผู้ที่ปรารถนาเพียงนิพพาน โดยการเป็นพระอริยสาวกองค์ใดองค์หนึ่ง บารมีเพียงนี้ก็จะทำให้บรรลุความเป็น

ปกติสาวกได้ ส่วนผู้ที่ปรารถนาจะสร้างบารมี เป็นพระอสีติมหาสาวก พระอรรคสาวก และพระพุทธเจ้า เหล่านี้ ก็ต้องสร้างบารมีแต่ละบารมีให้มีส่วนโตกว่าจำพวกแรกนี้ขึ้นไปเป็นลำดับ.

บารมีนี้ อยู่ในศูนย์กลางของดวงธรรมที่ทำให้เป็นกายทุกกาย

ในดวงทานบารมี มีดวงศีล สมาธิ ปัญญา วิมุตติ วิมุตติญาณทัสสนะ ประกอบดวงเหล่านี้เป็นสมาบัติ ประกอบดวงทานบารมีเป็นกสิณ ๑๐ เดินสมาบัติในกสิณ.

ในเมื่อดวงทานบารมีประกอบไปแล้วเช่นนี้ ดวงอื่น ๆ คือศีลบารมี เนกขัมมบารมี ปัญญาบารมี วิริยบารมี ขันติบารมี สัจจบารมี อธิษฐานบารมี เมตตาบารมี และอุเบกขาบารมี เหล่านี้ต่างก็มี ดวงศีล สมาธิ ปัญญา วิมุตติ วิมุตติญาณทัสสนะ เช่นเดียวกัน เราก็ต้องประกอบเป็นสมาบัติและกสิณ ๑๐ เดินสมาบัติในกสิณไปทีละบารมีจนครบ ๑๐ ทัศ.

ส่วนพวกอุปบารมีและปรมัตถบารมี ก็ทำไปเช่นเดียวกันทุกบารมี ทำตลอดทุกกายจนสุดหยาบสุดละเอียด.

ลำดับที่ ๑๓

เข้านิพพานเป็นและนิพพานตาย ตลอดจนสุดหยาบสุดละเอียด.

ประกอบดวงธรรมที่ทำให้เป็นพระโสดา เป็นปฐมฌาน.

ประกอบดวงธรรมที่ทำให้เป็นพระสกิทาคามี เป็นทุติยฌาน.

ประกอบดวงธรรมที่ทำให้เป็นพระอนาคามี เป็นตติยฌาน.

ประกอบดวงธรรมที่ทำให้เป็นพระอรหันต์ เป็นจตุตถฌาน.

ประกอบเหตุว่างของปฐมฌาน เป็นอากาสานัญจายตนะฌาน.

ประกอบรู้ในเหตุว่างของทุติยฌาน เป็นวิญญาณัญจายตนะฌาน.

ประกอบรู้ที่ละเอียดในเหตุว่างของตติยฌาน เป็นอากิญจัญญายตนะฌาน.

ประกอบรู้ก็ใช่ไม่รู้ก็ใช่ในเหตุว่างของจตุตถฌาน เป็นเนวสัญญานาสัญญายตนะฌาน.

แล้วเดินสมาบัติทั้ง ๘ นี้ ๗ เที่ยว ตกสูญ เข้านิพพานในศูนย์กลางกายมนุษย์ เรียกว่านิพพานเป็นของมนุษย์ เดินสมาบัติในนิพพานเป็นของมนุษย์อีก ๗ เที่ยว ตกสูญ เข้านิพพานในศูนย์กลางภพมนุษย์ ซึ่งเรียกว่านิพพานตายของมนุษย์ เดินสมาบัติในนิพพาน

ตายของมนุษย์อีก ๗ เที่ยว ตกสูญ เข้านิพพานเป็นของทิพย์ ซึ่งอยู่ในศูนย์กลางกายทิพย์ เดินสมาบัติอีก ๗ เที่ยว ตกสูญ เข้านิพพานตายของทิพย์ ซึ่งอยู่ในศูนย์กลางภพทิพย์ แล้ว เดินสมาบัติอีก ๗ เที่ยว ตกสูญ เข้านิพพานเป็นของกายรูปพรหม ซึ่งอยู่ในศูนย์กลางกาย รูปพรหม เดินสมาบัติอีก ๗ เที่ยว ตกสูญ เข้านิพพานเป็นในศูนย์กลางกายรูปพรหม เดิน สมาบัติอีก ๗ เที่ยว ตกสูญ เข้านิพพานตายในศูนย์กลางภพอรูปพรหม เช่นนี้เรื่อยเข้าไป จนสุดละเอียด แล้วถอยออกมาแบบเดียวกับเวลาเข้าไป พอถึงมนุษย์ก็ถอยออกไปจนสุดหยาบ เช่นนี้เรียกว่า เข้านิพพานเป็นและนิพพานตายจนสุดหยาบสุดละเอียด.

ลำดับที่ ๑๔

ดูกายสิทธิ์ในดวงแก้ว (เป็นปกิณณกะ)

ให้เอาดวงแก้วที่ถืออยู่ในมือนั้น เข้าไปไว้ในสุดละเอียด (ศูนย์กลางกาย) หยุดนิ่งอยู่ในกลางดวงแก้ว ขยายให้ดวงแก้วนั้นโตขึ้น ก็จะแลเห็นกายที่อยู่ในดวงแก้วนั้นได้ถนัด เมื่อต้องการจะรู้ด้วยเรื่องอะไรก็ถามได้จากกายที่อยู่ในนั้นได้ กายนี้เองที่เรียกว่า "กายสิทธิ์"

ลำดับที่ ๑๕

ภาคผู้เลี้ยง

ในศูนย์กลางดวงธรรมที่ทำให้เป็นกายมนุษย์นั้น มีกายผู้เลี้ยงมนุษย์คอยดูแลความเป็นอยู่ของมนุษย์ (ไม่ใช่กายทิพย์) นิ่งลงไปในกลางกายผู้เลี้ยงมนุษย์ ก็มีดวงธรรมที่ทำให้เป็นผู้เลี้ยงมนุษย์ ในกลางดวงธรรมมีดวงศีล สมาธิ ปัญญา วิมุตติ วิมุตติญาณทัสสนะ ซ้อนกันเข้าไปเป็นลำดับ ๆ เช่นเดียวกับของมนุษย์ที่เคยดูมาแล้ว.

พอสุดดวงวิมุตติญาณทัสสนะ ก็ถึงกายผู้เลี้ยงทิพย์ กลางกายมีดวงธรรมที่ทำให้เป็นกายผู้เลี้ยงทิพย์ กลางดวงธรรมมีดวงศีล สมาธิ ปัญญา วิมุตติ วิมุตติญาณทัสสนะ.

พอสุดดวงวิมุตติญาณทัสสนะ ก็ถึงกายผู้เลี้ยงรูปพรหม กลางกายมีดวงธรรมที่ทำให้เป็นกายผู้เลี้ยงรูปพรหม กลางดวงธรรมมีดวงศีล สมาธิ ปัญญา วิมุตติ วิมุตติญาณทัสสนะ.

ต่อจากวิมุตติญาณทัสสนะ ก็ถึงกายผู้เลี้ยงอรูปพรหม กลางกายมีดวงธรรมที่ทำให้เป็นกายผู้เลี้ยงอรูปพรหม กลางดวงธรรมมีดวงศีล สมาธิ ปัญญา วิมุตติ วิมุตติญาณทัสสนะ.

ต่อจากดวงวิมุตติญาณทัสสนะ ก็ถึงกายผู้เลี้ยงธรรมกาย กลางกายมีดวงธรรมที่ทำให้เป็นกายของผู้เลี้ยงธรรมกาย กลางดวงธรรมมีดวงศีล สมาธิ ปัญญา วิมุตติ วิมุตติญาณ-ทัสสนะ.

ทำต่อไปแบบนี้จนถึงที่สุดละเอียด แล้วก็ถอยออกมาหาสุดหยาบ ดูกายของผู้เลี้ยงให้เห็นตลอดสุดหยาบสุดละเอียดเช่นนี้.

สำหรับวิชาภาคผู้เลี้ยงนี้ ก็ทำแบบเดียวกันกับที่ทำมาแล้วในภาคมนุษย์ทั้งหมด.

นิพพาน

นิพพาน เป็นอายตนะหนึ่ง ซึ่งแตกต่างออกไปจากโลกายตนะและอายตนะทั้ง ๖ ทั้ง ๑๒ นั้น เป็นอายตนะที่สูงกว่าวิเศษกว่าและประณีตกว่าอายตนะอื่น แต่ก็ทำหน้าที่ในลักษณะที่คล้ายคลึงกัน คือ โลกายตนะ ทำหน้าที่ดึงดูดสัตว์โลกที่ยังมีความผูกพันอยู่กับโลกไว้ไม่ให้พ้นไปจากโลกได้ ส่วนอายตนะ คือ ตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ ก็ทำหน้าที่ดึงดูดรูป รส กลิ่น เสียง สัมผัส ธรรมารมณ์ ตามหน้าที่ของตน ๆ และในทำนองเดียวกันอายตนะนิพพานก็มีหน้าที่ดึงดูดพระพุทธเจ้า พระอรหันต์เข้าไปสู่อายตนะของตน สถานอันเป็นที่ประทับของพระพุทธเจ้าเรียกว่า อายตนะนิพพาน ส่วนพระพุทธเจ้าที่ประทับอยู่ในอายตนะนิพพานเรียกว่า "พระนิพพาน"

อายตนะนิพพาน มีลักษณะกลมรอบตัว ขาวใสบริสุทธิ์จนกระทั่งมีรัศมีปรากฏ ขนาดของอายตนะนิพพานนั้น วัดเส้นผ่าศูนย์กลางได้ราว ๑๔๑ ล้าน ๓ แสน ๓ หมื่น (๑๔๑,๓๓๐,๐๐๐) โยชน์ ขอบของอายตนะนิพพานหนาด้านละ ๑๕,๑๒๐,๐๐๐ โยชน์ รวมขอบทั้ง ๒ ด้านเป็น ๓๐,๒๔๐,๐๐๐ โยชน์ ขอบนี้ก็กลมรอบตัวเช่นเดียวกับส่วนเนื้อที่ ๆ อยู่ในขอบเท่าไร เป็นที่ประทับของพระพุทธเจ้าทั้งสิ้น ในนิพพานเป็นสถานที่โอ่โถงปราศจากสิ่งอื่นใดทั้งสิ้น สว่างไสวไปด้วยรัศมีธรรมอันโชติช่วง ปราศจากความสว่างจากรัสมีอันใด แต่เป็นธรรมรังษีที่เกิดจากความใสความบริสุทธิ์ ปราศจากกิเลสและอวิชชาทั้งปวงนั่นเอง

ในปาฏลิคามิวัคคอุทานกล่าวไว้ว่า **"อตฺถิ ภิกฺขเว ตทายตนํ ฯลฯ"**

ภิกษุทั้งหลาย อายตนะนั้นมีอยู่ ที่ดิน น้ำ ลม ไฟ ไม่มีเลย อากาสานัญจายตนะ วิญญาณัญจายตนะ อากิญจัญญายตนะ เนวสัญญานาสัญญายตนะ ก็มิใช่ โลกนี้ก็มิใช่ โลกอื่นก็มิใช่ ดวงจันทร์ ดวงอาทิตย์ ทั้งสองก็มิใช่ อนึ่ง ภิกษุทั้งหลาย เราไม่กล่าวเลยซึ่งอายตนะนั้นว่าเป็นการมา เป็นการไป เป็นการยืน เป็นการจุติ เป็นการเกิด อายตนะนั้นหาที่ตั้งอาศัยมิได้ มิได้เป็นไป หาอารมณ์มิได้นั่นแลที่สุดแห่งทุกข์

อายตนะในที่นี้ ก็หมายความถึง "**อายตนะนิพพาน**" ดังได้กล่าวแล้วว่า อายตนะนิพพานนั้น ต่างหากออกไปจากอายตนะพวกอื่น อายตนะนิพพานนี้มีอยู่ สูงขึ้นไป

จากภพ ๓ นี้ เลยออกไปจากขอบเนวสัญญานาสัญญายตนะภพ พ้นออกไปจากวิถีภพนี้ ตรงขึ้นไปทีเดียว จะคำนวณระยะทางก็เห็นว่าหาประมาณมิได้ทีเดียว ไม่ได้มีอยู่ในดิน น้ำ ไฟ ลม และดิน น้ำ ไฟ ลม ก็ไม่มีอยู่ในนิพพาน ในอรูปภพทั้ง ๔ ก็มิใช่ แม้นิพพานก็มิได้มีลักษณะของอรูปภพทั้ง ๔ นี้เลย ในโลกนี้โลกอื่นก็มิใช่ เพราะเหตุที่อายตนะนิพพานพ้นไปจากภพคือ กามภพ รูปภพ และอรูปภพเหล่านี้สิ้นแล้ว นิพพานก็มิใช่สิ่งเหล่านี้ แม้ดวงจันทร์ดวงอาทิตย์ก็เป็นสิ่งที่มีอยู่ในภพนี้ นิพพานจึงมิใช่สิ่งทั้งสอง และที่สุดสิ่งทั้งนี้ก็มิได้มีอยู่ในนิพพานเลย อนึ่ง อายตนะนิพพานก็ไม่มีการไป การมา การยืน การจุติหรือการเกิดแต่ประการใดประการหนึ่ง ซึ่งแสดงว่าไม่สามารถจะติดต่อกันได้โดยอาการปกติ แม้ที่สุดกำลังของอรูปฌานก็ไม่อาจไปถึงได้ เพราะว่านิพพานจัดเป็นสูงสุดเกินกำลังของผู้ที่อยู่ในภพจะไปถึงได้ และอายตนะนี้ก็หาที่ตั้งอาศัยมิได้ ไม่มีวัตถุหรืออารมณ์ชนิดใดเป็นที่ตั้งเป็นที่อาศัยทั้งสิ้น สิ่งเหล่านี้เองเป็นเครื่องยืนยันว่าอายตนะนิพพานนั้นมีจริง และไม่เกี่ยวข้องอยู่ในภพเลย พ้นออกไปต่างหากทีเดียว

อนึ่ง นิพพาน ๓ คือ กิเลสนิพพาน ๑ ขันธนิพพาน ๑ ธาตุนิพพาน ๑ มีความหมายดังนี้ คือ

เมื่อวันเพ็ญวิสาขมาส (กลางเดือน ๖) ก่อนพุทธศก ๔๕ ปี พระสิทธัตถกุมารทรงบำเพ็ญเพียรทางใจ ตัดกิเลสได้ขาดจากใจสิ้น บรรลุถึงซึ่งพระโพธิญาณ ณ ภายใต้ควงไม้ศรีมหาโพธิ์ครั้งนั้น กิเลสาสวะทั้งปวงที่เคยประจำคอยกีดกันพระองค์ ให้ทรงเวียนว่ายอยู่ในวัฏฏสงสารมานับจำนวนหลายหมื่นหลายแสนชาติเป็นอันมากนั้น ไม่อาจจะกลับมาสู่พระองค์ได้อีก ความสิ้นไปแห่งกิเลสาสวะ อันเป็นเครื่องเสียบแทงพระองค์ตลอดมานั้น เรียกว่า **"กิเลสนิพพาน"**

ความแตกทำลายแห่งขันธ์ของพระองค์ ซึ่งแม้ในชาติใด ๆ ก็ตาม ขันธ์ในภพ ๓ นี้ก็จะต้องสวมพระองค์ตลอดมา ความแตกทำลายแห่งขันธ์ในชาติที่สุดนี้ ขันธ์เหล่านี้ก็มิอาจจะสวมพระองค์ได้ และพระองค์ก็มิกลับมาสวมขันธ์เหล่านี้อีกต่อไป เพราะพระองค์ทรงพ้นไปจากขันธ์เหล่านี้แล้ว ความแตกทำลายแห่งขันธ์นี้เรียกว่า **"ขันธนิพพาน"**

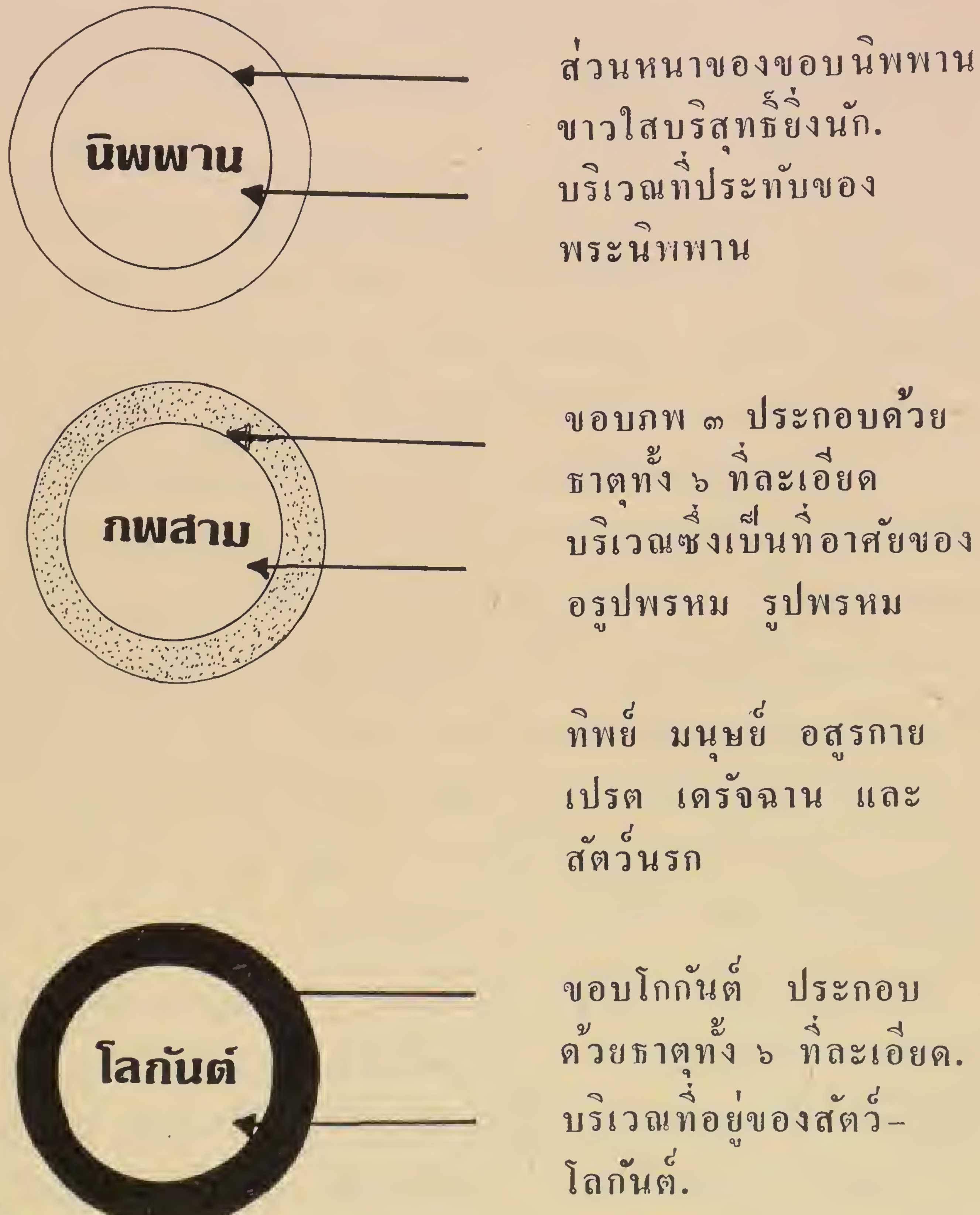
พระพุทธเจ้าองค์ที่สุดนี้คือพระสมณโคดม ปัจจุบันนี้พระบรมธาตุของพระพุทธ-องค์ยังคงอยู่ ไม่สูญสิ้นไป ก็ยังไม่เรียกว่าธาตุนิพพาน ต่อเมื่อใดเสร็จพุทธกิจของพระองค์ที่จะต้องทำในภพนี้แล้ว ขณะนั้นพระบรมธาตุของพระองค์ก็จะสูญไปจากภพนี้ ความสิ้นไปแห่งพระบรมธาตุนี้เรียกว่า **"ธาตุนิพพาน"**

ส่วนนิพพานที่ท่านจำแนกเป็น ๒ ประเภทนั้น คือ สอุปาทิเสสนิพพาน ๑ อนุปาทิเสสนิพพาน ๑ สำหรับพวกทำสมาธิปัจจุบันเรียกกันง่าย ๆ อีกแบบหนึ่งคือ **นิพพานเป็น** อันตรงกับ **สอุปาทิเสสนิพพาน** และ **นิพพานตาย** อันตรงกับ **อนุปาทิเสสนิพพาน**

นิพพานที่เป็นสถานที่อยู่ของกายธรรมนั้น อยู่ในศูนย์กลางของกายธรรมนั่นเอง ที่กล่าวนี้หมายความถึงเวลาที่กายมนุษย์ของพระพุทธเจ้าพระอรหันต์ยังมีชีวิตอยู่ ใช้กายธรรมเดินสมาบัติ ๗ เที่ยว ตามแบบวิธีเดินสมาบัติที่เคยกล่าวไว้แล้วนั้น กายธรรมก็จะตกสูญเข้าสู่นิพพานในศูนย์กลางกายธรรมนั้น นิพพานนี้ชื่อว่า **นิพพานเป็น** หรือ **สอุปาทิเสสนิพพาน** เพราะเป็นนิพพานที่อยู่ในศูนย์กลางกายธรรมที่ซ้อนอยู่ในกลางกายอรูปพรหม—กายรูปพรหม—กายทิพย์และกายมนุษย์เป็นลำดับเช่นนี้ ยังอยู่ในกลางของกายที่ยังหมกมุ่นครองกิเลสอยู่ตามสภาพของกายนั้น ๆ ความบริสุทธิ์ของนิพพานที่อยู่ในท่ามกลางกิเลสนี้เอง ที่เรียกว่า **"สอุปาทิเสสนิพพาน"** สภาพของนิพพานนี้มีลักษณะกลมรอบตัวใสบริสุทธิ์ยิ่งนัก แต่ทว่านิพพานนี้เป็นนิพพานประจำกายของกายธรรม จึงมีพระนิพพานหรือพระ-พุทธเจ้าประทับอยู่เพียงพระองค์เดียว ความจริงถ้าจะกล่าวตามส่วนและตามลักษณะ ตลอดจนที่ตั้งแล้ว ก็จะเห็นว่า นิพพานเป็น หรือ สอุปาทิเสสนิพพาน นี้ เป็นที่เร้นอยู่โดยเฉพาะของกายธรรมในเวลาที่ยังมีขันธ์ปรากฏอยู่ นอกจากนั้น สอุปาทิเสสนิพพาน ยังเป็นทางนำให้เข้าถึง **"อนุปาทิเสสนิพพาน"** หรือ **"นิพพานตาย"** อีกด้วย คือเวลาที่ขันธ์ซึ่งรองกายธรรมอยู่นั้นจะสิ้นไป พระพุทธเจ้าพระอรหันต์ย่อมจะต้องเดินสมาบัติทั้ง ๘ และเข้าสู่สัญญาเวทยิตนิโรธสมาบัติ ขณะนี้เองเป็นเวลาที่กายธรรมเข้าสู่ สอุปาทิเสสนิพพาน ทรงดับสัญญาและเวทนาสิ้นแล้ว จึงเดินสมาบัติปฏิโลมอีก คราวนี้กายธรรมก็จะตกสูญเข้าสู่ อนุ-ปาทิเสสนิพพาน ซึ่งมีลักษณะรูปพรรณสัณฐานและขนาดดังที่กล่าวมาแล้วข้างต้นนั่นเอง

ส่วน **"พระนิพพาน"** นั้น คือกายธรรมที่ได้บรรลุอรหัตตผลแล้ว กายเหล่านี้มีกาย, หัวใจ, ดวงจิตต์และดวงวิญญาณ วัดตัดกลาง ๒๐ วาเท่ากันทั้งสิ้น หน้าตักกว้าง ๒๐ วา สูง ๓๐ วา เกศดอกบัวตูมขาวใสบริสุทธิ์ มีรัศมีปรากฏ พระนิพพานที่ประทับอยู่ในอายตนะนิพพาน บางพระองค์ที่เป็นพระสัพพัญญูพุทธเจ้า ก็ทรงประทับอยู่ท่ามกลางพระอร-หันต์สาวกบริวารเป็นจำนวนมาก บางพระองค์ที่เป็นพระปัจเจกพุทธเจ้า มิได้เคยสั่งสอนหรือโปรดผู้ใดมาก่อนในสมัยที่ยังมีพระชนม์อยู่ องค์นั้นก็ประทับโดดเดี่ยวอยู่โดยลำพัง หาสาวกบริวารมิได้ ส่วนรังษีที่ปรากฏ ก็เป็นเครื่องบอกให้รู้ถึงการสร้างบารมีของพระพุทธเจ้า

พระอรหันต์เหล่านั้นว่ามากน้อยกว่ากันเพียงไร แค่ไหน แต่ส่วนกว้างส่วนสูงและลักษณะของพระวรกายนั้นเสมอกันหมด มิได้เหลื่อมล้ำกว่ากันเลย พระนิพพานนี้ทรงประทับเข้านิโรธ สงบกันตลอดหมด เพราะความเข้านิโรธนี้เป็นความสุขอย่างยิ่ง และความที่อยู่ในนิพพานมีกายอันยั่งยืนนี้เอง ท่านจึงได้กล่าวว่า **"นิพฺพานํ ปรมํ สุขํ"**

ภาพทั้ง ๓ นี้ เป็นภาพที่สร้างขึ้นเพื่อแสดงเทียบลักษณะและสถานที่อยู่ของภพ ๓ นิพพานและโลกันต์ (ในลักษณะผ่าครึ่งเพื่อเห็นชัด เพราะความจริงต่างก็มีสัณฐานกลมรอบตัว และมีขอบนอกกลมรอบตัวเช่นเดียวกัน) ภพ ๓ นี้เป็นสถานที่อันดึงดูดสัตว์ที่เวียนว่ายทำความดีและชั่วในขั้นปานกลาง ดีที่สุดของภพ ๓ ก็ถูกอายตนะของอเวจีดึงดูดไป แต่ถ้าหาก

ดีจนเกินความดีในอรูปเสียแล้ว ก็จะต้องถูกอายตนะนิพพานดึงดูดเอาไป เป็นอันว่าพ้นไปจากภพ ๓ นี้ทีเดียว สูงขึ้นไปเหนือภพ ๓ นี้ด้วยประการทั้งปวง กลมรอบตัวและใสบริสุทธิ์ยิ่งนั่นแหละคือนิพพาน แต่ก็พึงเข้าใจว่า ในนิพพานหาที่ตั้งอาศัยมิได้ ดังที่ได้กล่าวมาแล้ว ฉะนั้นในนิพพานซึ่งหาพื้นที่และที่อาศัยมิได้นอกจากความว่างและสว่าง พระนิพพานจึงประทับอยู่ในนิพพานได้ ด้วยความเบาความบริสุทธิ์ของพระวรกายประดุจดังปุยนุ่นในอากาศ หาได้เหมือนบุคคลอาศัยอยู่ในพื้นพิภพนี้ไม่ ปัญญาที่จะเกิดขึ้นเนื่องจากความสงสัยว่า เมื่อนิพพานมีสัณฐานกลมแล้ว พระนิพพานจะประทับอยู่ได้อย่างไร จึงนับเป็นปัญหาอจินไตย คือปุถุชนไม่ควรคิด และเมื่อมีที่อยู่อาศัยของผู้ที่ทำดีมากที่สุดแล้ว พึงทราบว่าในภาวะที่ตรงกันข้ามกับความดีที่สุด ซึ่งหมายถึงผู้ที่ทำชั่วที่สุด ก็ต้องมีที่อาศัยเช่นเดียวกัน และอายตนะที่สำหรับดึงดูดผู้ที่ทำชั่วที่สุด ก็เป็นอีกส่วนหนึ่งต่างหากจากนิพพานและภพ ๓ นี้ ต่ำลงไปจากภพ ๓ พ้นออกไปจากภพ ๓ นี้ลงไปหาประมาณมิได้ พ้นจากการติดต่อกับภพ ๓ นี้ด้วยประการทั้งปวง ลักษณะกลมรอบตัวมืดจนดำสนิทนั่นแหละคืออายตนะโลกันต์ เป็นที่สถิตอยู่ของผู้ที่ทำชั่วที่สุด (หาได้อยู่ในระหว่างเขาจักรวาฬตามความเข้าใจของบางท่านไม่) แต่ผู้ที่อยู่ในอายตนะโลกันต์นั้น ขณะใดจิตใจสูงขึ้น คือความชั่วร้ายที่มีอยู่ในผู้นั้นจางลงไป จนพ้นจากภาวะของอายตนะโลกันต์แล้ว ผู้นั้นจะกลับมาสู่ภพนี้ได้อีก หรืออาจจะทำความดี จนกระทั่งสร้างบารมีบรรลุความเป็นพระพุทธเจ้าพระอรหันต์ได้ ที่กล่าวนี้หมายถึงผู้อยู่ในโลกันต์นั้นจนนับกัปป์นับกัลป์ไม่ถ้วน แล้วในที่สุดของภาวะผู้นั้นก็กลับมาสู่ภพอีก แต่มิได้หมายถึงว่า ในระหว่างที่มีภาวะอยู่ในโลกันต์นั้น จะอาจติดต่อกับภพ ๓ นี้ได้โดยอาการปกติธรรมดาเช่นนั้นหามิได้ ถ้าอย่างนั้นนิพพานมิกลับมาอีกหรือ.

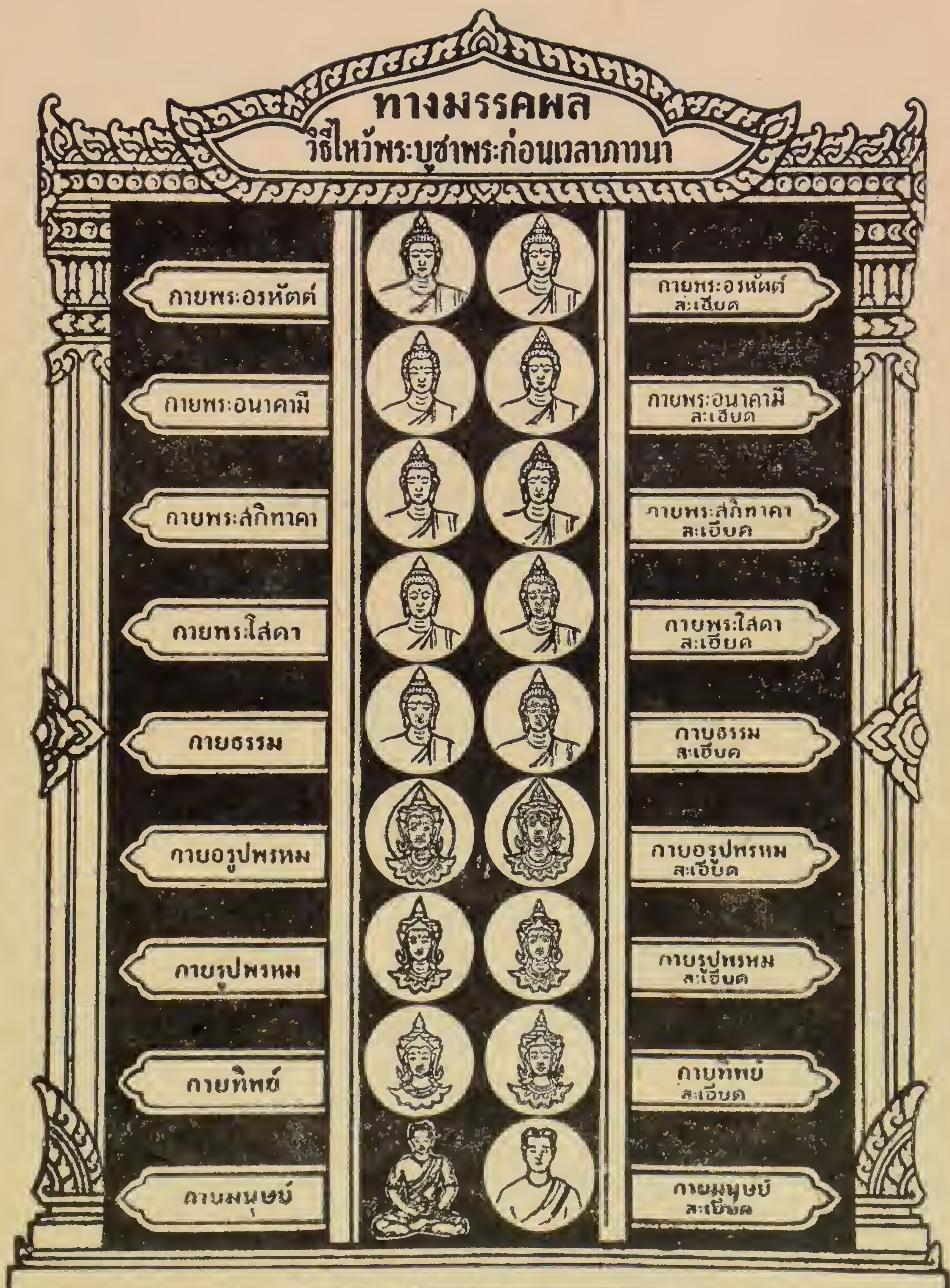
อนึ่ง ความสงสัยอาจจะมีขึ้นว่า ไฉนทั้งภพ ๓ ทั้งนิพพานและโลกันต์จึงมีสัณฐานกลมเหมือนกันหมด ทั้งนี้จะเทียบได้ว่า ธรรมดาสิ่งที่เกิดมาโดยปราศจากบุคคลเสกสรรค์ขึ้นแล้วเบื้องต้นทีเดียว สิ่งนั้นจะต้องมีสัณฐานกลม เช่นกลละรูปหรือฟองไข่แดงของเป็ดหรือไก่เป็นต้น แม้ดวงอาทิตย์ ดวงจันทร์ ดวงดาว และภพตามที่คำนวณทางวิทยาศาสตร์ ก็ปรากฏว่ามีสัณฐานกลมด้วยกันทั้งสิ้น ฉะนั้นภพ ๓ นิพพานและโลกันต์ที่กล่าวว่ามีสัณฐานกลม จึงนับว่าเป็นเรื่องธรรมดาที่สุดไม่จริงเลย เพราะอย่างอื่นที่ไม่กลมก็มี เช่นผลไม้บางชนิด.

(ที่กล่าวถึงภพ ๓ และโลกันต์ในบทของนิพพานเช่นนี้ ก็เพื่อแก้ความข้องใจบางอย่างที่อาจเกิดขึ้นได้ แต่สรุปแล้วทั้งเรื่องภพ ๓ โลกันต์และแม้นิพพาน ที่กล่าวมานี้

เป็นเพียงเรื่องย่อที่สุด สำหรับจะเป็นเครื่องนำผู้ปฏิบัติธรรม ได้เรียนและได้รู้พอเป็นเค้าไว้บ้าง แต่ความจริงหากจะต้องการรู้ให้ละเอียดถี่ถ้วนแล้ว การปฏิบัติธรรมให้เป็นให้เห็นองค์แล้ว ตรวจดูก็คงเห็นแจ่มชัดหมดข้อกังขาได ๆ ทั้งสิ้น หากจะอธิบายมากไปกว่านี้ ก็เห็นว่าจะทำให้เลอะเลือนไปเพราะเรื่องของพระอริยเจ้า ย่อมเป็นเรื่องที่ละเอียดประณีต เหลือวิสัยปุถุชนที่จะตามทำความเข้าใจให้กระจ่างได้ตลอด)

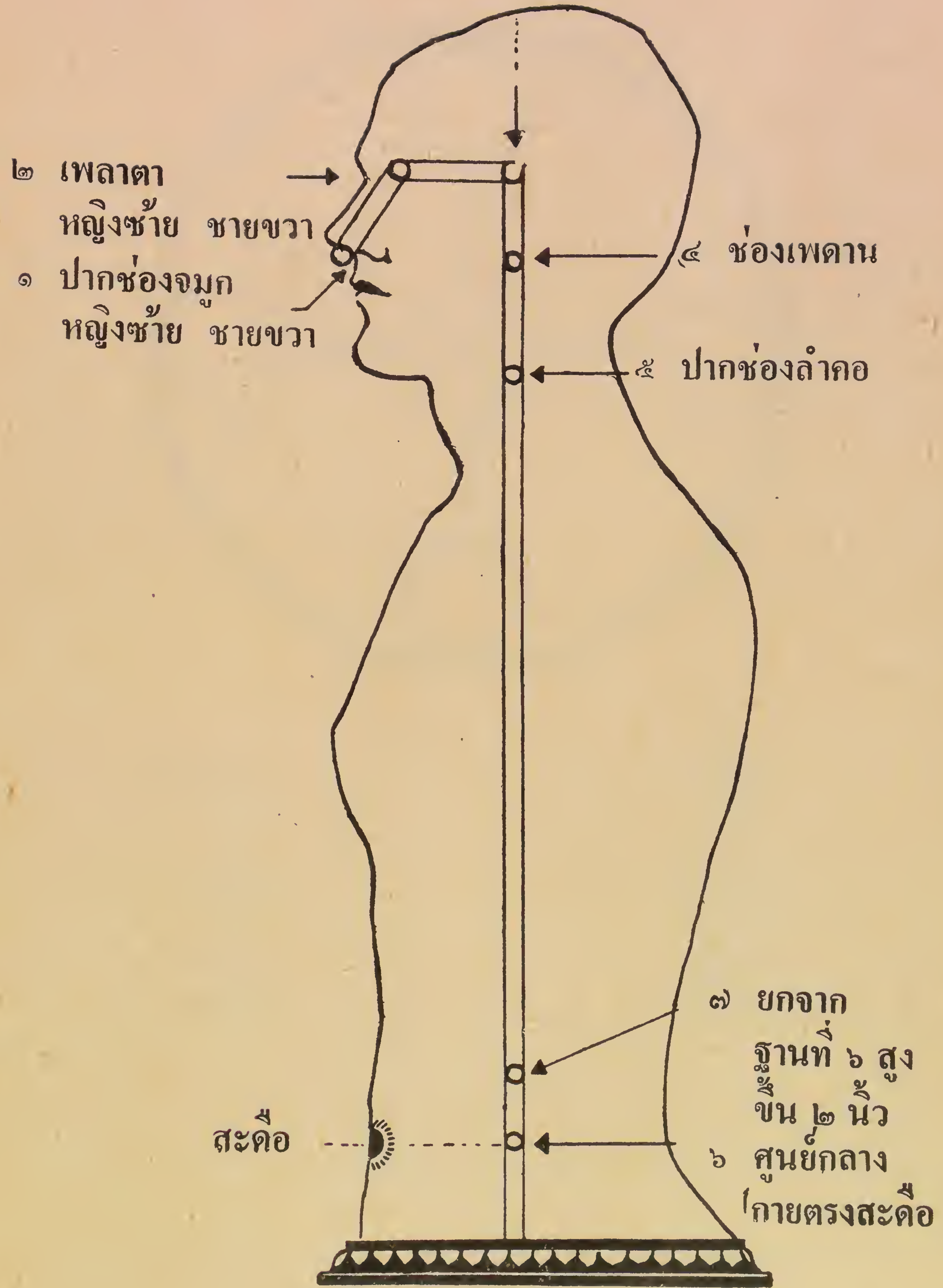

พระเจ้า ๕ พระองค์

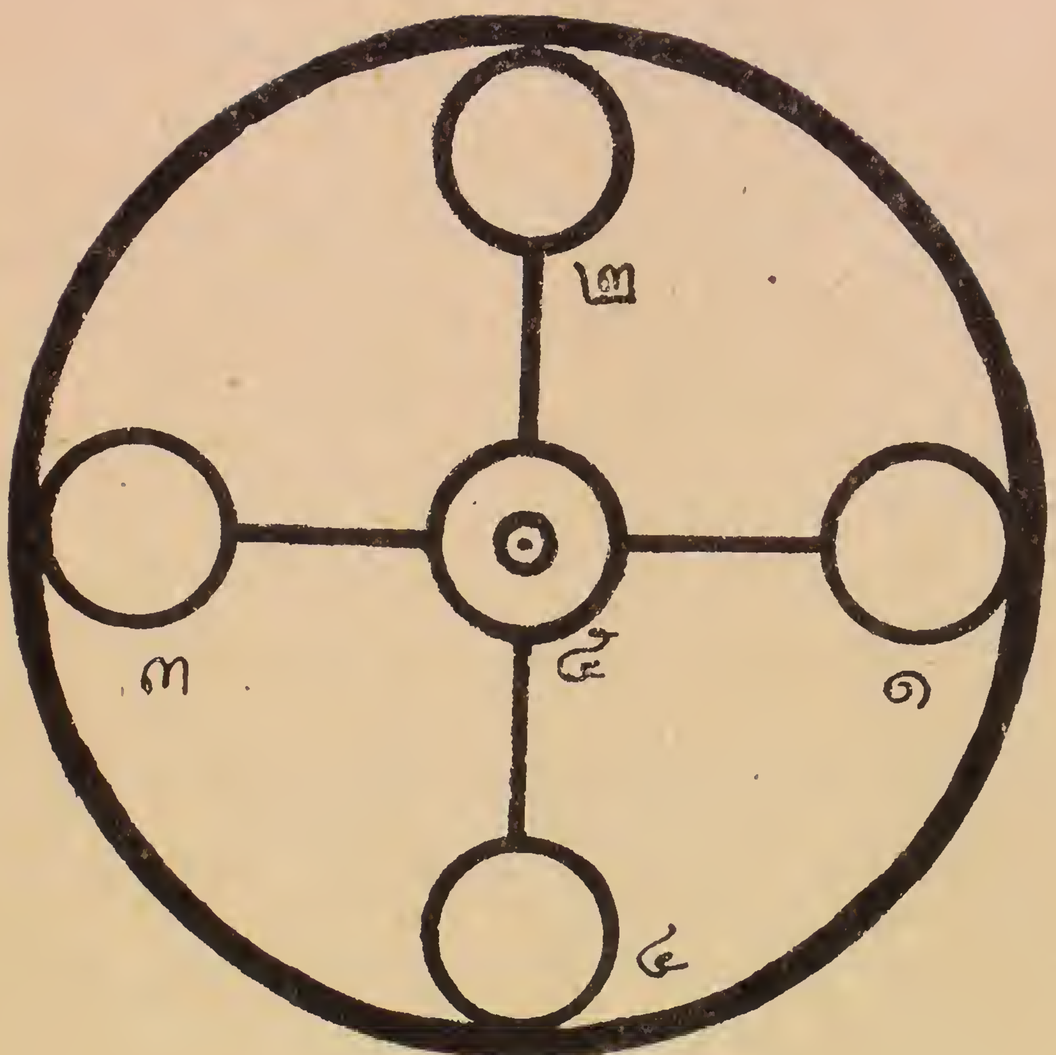

ทางมรรคผล
วิธีไหว้พระบูชาพระก่อนเวลาภาวนา
กายพระอรหัตต์
กายพระอรหัตต์ ละเอียด
กายพระอนาคามี
กายพระอนาคามี ละเอียด
กายพระสกิทาคา
กายพระสกิทาคา ละเอียด
กายพระโสดา
กายพระโสดา ละเอียด
กายธรรม
กายธรรม ละเอียด
กายอรูปพรหม
กายอรูปพรหม ละเอียด
กายรูปพรหม
กายรูปพรหม ละเอียด
กายทิพย์
กายทิพย์ ละเอียด
กายมนุษย์
กายมนุษย์ ละเอียด

แบบนั่งสมาธิ เข้าที่ทำเพียรในการภาวนา

ภาพ–แสดงที่ตั้งของดวงนิมิต จากฐานที่ ๑ ถึงที่ ๗

๑	ด้านขวา	ธาตุดิน
๒	ด้านหน้า	ธาตุน้ำ
๓	ด้านซ้าย	ธาตุลม
๔	ด้านหลัง	ธาตุไฟ
๕	ศูนย์กลาง	อากาศธาตุ

ลักษณะของฐานที่ ๗

พระเจ้า ๕ พระองค์

๏ (อุกาสะ) ข้าพเจ้าขอนมัสการพระพุทธศักราชพระศาสดา ของสมเด็จพระเจ้าทั้ง ๕ พระองค์ เสด็จจะลงมาตรัสในพื้นปัถพีอันกว้างใหญ่หนาแน่นได้ ๒ แสน ๔ หมื่นโยชน์

๏ (สัปปุริสา) ดูกรสัปปุรุษพุทธเวไนย์ทั้งหลายชาวหญิงชายสิ้นทั้งปวง แต่ล้วนปรารถนาจะใคร่ลุล่วงไปนฤพานด้วยกันทุกคน จงตั้งจิตต์ให้เป็นกุศลพึ่งพระพุทธเจ้าทั้ง ๕ พระองค์ (เอกัง สาสนัง) อันว่าศาสนาพระพุทธเจ้าองค์หนึ่งเสด็จลงมาจากดุสิตาสวรรค์ ทรงพระนามชื่อว่าพระกุกกุสันโธ พระองค์ลงมาบังเกิดในเมืองกบิลพัสดุบุรีศรีมหานคร พระบิดรของพระองค์ทรงพระนามว่า อัคคะทัตตะพราหมณ์ พระมารดาทรงพระนามว่า นางวิสาขาพราหมณี พระชนมายุพิธีคืออายุของสมเด็จพระพุทธเจ้านั้นยืนยาวได้ ๔ หมื่นปี เมื่อพระองค์ได้มาตรัสในโลกนี้แล้ว ก็ได้เป็นมหายศอันใหญ่ยิ่งแก่ชนทั้งหลาย บรรดาที่เวียนว่ายตายเกิดอยู่ในพระศาสนาของพระองค์ ครั้นจุติจากชาตินั้นแล้วก็ได้ไปบังเกิดในสวรรค์แลได้มรรคผลธรรมวิเศษสุดที่จะนับประมาณ ด้วยอำนาจผลศีลผลทานที่ได้สดับตรับฟังพระสัทธรรมเทศนา แลสวดมนต์ภาวนาในสำนักพระพุทธเจ้า คณนาพระวรกายของพระองค์สูงได้๔๐ศอก เสด็จจะออกไปตรัส ณ ควงไม้ใต้ต้นกัลปพฤกษ์เป็นไม้ศรีมหาโพธิ ครั้นแล้วพระองค์ก็เสด็จไปเที่ยวโปรดสัตว์ ตามบุรพประเพณีของพระพุทธเจ้าแต่ปางก่อน แล้วก็เสด็จดับขันธ์เข้าสู่พระนิพพาน ครั้นล่วงกาลไปได้พุทธันดรแล้ว แผ่นดินก็สูงขึ้นได้โยชน์ ๑ หรือ ๘ พันวาเป็นกำหนด

๏ ลำดับนั้น จึงพระพุทธเจ้าอีกพระองค์หนึ่งจุติจากดุสิตาสวรรค์ ลงมาบังเกิดในเมืองกามพฤกษ์บุรีศรีมหานคร พระองค์ทรงพระนามกรว่า พระพุทธโกนาคมน์บรมบพิตร

พระบิดาของพระองค์ทรงพระนามว่า ท้าวอุทิตทัตตะพราหมณ์ พระมารดาทรงพระนามว่า นางเกษวดีพราหมณี พระชนมายุพิธีของพระพุทธเจ้านั้น ก็ยืนนานได้ ๔ หมื่นปี อันว่าพระพุทธโกนาคมน์นี้ เมื่อพระองค์ได้ตรัสในโลกแล้ว ก็เป็นมหายศอันยิ่งใหญ่แก่ชนทั้งหลาย อันตายแล้วได้มาบังเกิดประสบพบพระพุทธศาสนาของพระพุทธเจ้า ครั้นจุติจากมนุษย์โลกนั้นเล่าไซร้ ก็ได้ไปบังเกิดในสวรรค์ประมาณ ๓ ส่วน ไปตกนรกเสียส่วน ๑ เพราะคนเหล่านั้นเป็นคนใจบาปหยาบช้า มิได้สดับตรับฟังพระสัทธรรมเทศนา แลมิได้สวดมนต์ภาวนา มิได้รักษาศีล ๕ ศีล ๘ ให้รุ่งเรืองสุกใส พระวรกายของพระองค์สูงได้ ๓๐ ศอก เสด็จออกไปตรัสรู้ยังต้นไม้มะเดื่อ เป็นไม้ศรีมหาโพธิ แล้วพระองค์ก็เที่ยวเสด็จไปโปรดสัตว์ตามพุทธวิสัยประเพณีพระพุทธเจ้าสืบ ๆ มา ครบกำหนดเวลาก็เสด็จเข้าสู่สิวิโมกข์อมตมหานครนฤพาน พื้นแผ่นพสุธาธารก็สูงขึ้นได้อีก ๘ พันวา

๏ ลำดับนั้น พระพุทธเจ้าอีกองค์หนึ่ง จุติลงมาจากดุสิตาสวรรค์ ทรงพระนามว่า พระพุทธกัสสป เสด็จลงมาบังเกิดในพาราณสีมหานคร พระบิดาทรงพระนามว่า ท้าวพรหมทัตตะพราหมณ์ พระมารดาทรงพระนามว่า พระนางสาครพราหมณี พระชนมายุพิธีคืออายุของพระพุทธเจ้านั้น ยืนได้ ๒ หมื่นปีเป็นกำหนด อันว่าพระกัสสปสุคตได้ตรัสในโลกนี้ ก็เป็นมหายศอันยิ่งใหญ่แก่เวไนย์สรรพสัตว์ทั้งหลาย อันได้บังเกิดในศาสนาของพระองค์ ครั้นจุติทำลายจากชาตินั้นแล้ว ก็ได้ไปบังเกิดในสวรรค์ประมาณ ๒ ส่วน ที่ไปตกนรกเสีย ๒ ส่วน เพราะเป็นคนใจบาปหยาบช้า มิได้ฟังพระสัทธรรมเทศนา มิได้สวดมนต์ภาวนา แลมิได้รักษาศีลไว้เป็นที่พึ่งรุ่งเรืองสุกใส ส่วนพระกายของพระองค์สูงได้ ๒๐ ศอก เสด็จออกไปตรัสยังต้นไทร เป็นไม้ศรีมหาโพธิ แล้วพระองค์ก็เสด็จไปเที่ยวโปรดสัตว์ตามพุทธประเพณี ตลอดพระชนมายุกาลแล้วก็เสด็จดับขันธ์เข้าสู่พระนิพพาน ในระหว่างพุทธกาลนั้น แผ่นดินก็งอกสูงขึ้นได้โยชน์หนึ่ง คือ ๘ พันวาเป็นกำหนด

๏ ลำดับนั้น จึงมีองค์พระสุคตโลกุตตมาจารย์ เสด็จจุติจากดุสิตสถานเทวพิภพ ทรงพระนามปรากฏว่า สิริศากยมุนีโคดม เป็นบรมศาสดาจารย์เจ้าของเราทั้งหลาย พระองค์มาบังเกิดในเมืองกบิลพัสดุ์มหานคร พระบิดรของพระองค์ทรงพระนามว่า พระเจ้าสิริสุทโธ-ทนะมหาราช พระชนนีนาถทรงพระนามว่า พระนางสิริมหามายาราชเทวี พระชนมายุพิธีคืออายุของพระองค์นั้นได้ ๘๐ ปี อันว่าพระพุทธเจ้าสมณโคดมบรมครูของเราทุกวันนี้ เมื่อพระองค์ได้ตรัสแล้ว ก็เป็นมหายศอันยิ่งใหญ่ไพศาลแก่เราท่านทั้งหลาย อันเกิดมาในพระ

บวรศาสนา ครั้นจุติจากอาตมภาพแล้วก็ได้ไปบังเกิดในสวรรค์ประมาณส่วนหนึ่ง ที่ไปตกอบายเสีย ๓ ส่วน เพราะคนใจบาปหยาบช้าลามกในศาสนา ไม่รู้จักรักษาศีลภาวนาให้รุ่งเรืองผ่องใส พระวรกายของพระองค์สูง ๘ ศอก เสด็จออกไปตรัสยังควงไม้โพธิพฤกษ์ เป็นไม้ศรีมหาโพธิ ครั้นแล้วพระองค์ก็เสด็จไปเที่ยวโปรดสัตว์ตามเยี่ยงอย่างพุทธประเพณี พอพระชนมายุได้ ๘๐ ปี ก็เสด็จดับขันธ์เข้าสู่พระอมตมหานิพพาน ณ ท่ามกลางระหว่างนางรังทั้งคู่ในสาลวโนทยาน ใกล้เมืองกุสินาราราชธานี ในปีมะเส็งเพ็ญเดือน ๖ วันอังคารยามอังคาร เวลาปัจจุสมัยใกล้รุ่งราตรี สมเด็จพระชินศรีจึงมีพระพุทธฎีกาตรัสแก่ พระอานนท์แลภิกษุทั้งหลายเป็นพระพุทธทำนายไว้ให้ปรากฏไปภายหน้า ว่าตถาคตทรงอนุญาตไว้พระศาสนา ๕,๐๐๐ ปี แต่เมื่อศาสนาล่วงไปได้ ๕๐๐ ปีแล้ว ก็จะไม่มีนางภิกขุนี ครั้นล่วงได้ ๑,๐๐๐ ปีก็จะไม่มีพระอรหันต์เหาะเหินเดินอากาศได้ ล่วงไป ๒,๐๐๐ ปี ก็จะไม่มีนักปราชญ์เรียนพระไตรปิฎกจนจบ ครั้นล่วงได้ ๓,๐๐๐ ปี ไม่มีพระสงฆ์เป็นคณะปรกมามั่วสุมประชุมทำอุโบสถ ครั้นล่วงไปได้ ๔,๐๐๐ ปี จะหาพระสงฆ์ที่ทรงไตรจีวรครบก็มิได้มี เมื่อล่วงไปได้ ๕,๐๐๐ ปีก็จะมีแต่ผ้าเหลืองน้อยห้อยหูและผูกพันคอเรียกว่าสงฆ์ อันว่าศาสนาขององค์สมเด็จพระพุทธเจ้าของเรา ก็จะอันตรธานสูญสิ้นเพียงนี้ อนึ่ง เมื่อจะพรรณนาเดือนก็ได้ ๖ หมื่นเดือนมากครามครัน ถ้าจะพรรณนาวันก็จะได้ล้านกับ ๘ แสนวันเป็นกำหนด จะนับพระอุโบสถก็จะได้แสนสองหมื่นอุโบสถ ถ้าจะกำหนดฤดูกาลก็จะได้ถึงหมื่น ๑ กับ ๕,๐๐๐ ฤดู อันว่าศาสนาของพระองค์พระสัพพัญญู ก็มิได้เคลื่อนคลาดพระพุทธศักราชศาสนา ฝ่ายสารีริกธาตุเรี่ยรายอยู่ทั่วทั้งจักรวาล จะมามั่วสุมประชุมกัน เป็นองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ณ สถานมหาโพธิบัลลังก์ แล้วก็เที่ยวตรัสพระสัทธรรมเทศนาโปรดสัตว์อยู่ ถ้วนคำรบ ๗ วัน ๗ คืนแล้วก็เข้าสู่พระนิพพาน พระศาสนาก็อันตรธานสูญ แต่นั้นมาต่อเมื่อมหาปถพีนี้สูงขึ้นได้โยชน์ คือ ๘ พันวาแล้ว

๏ ลำดับนั้น จึงมีพระพุทธเจ้าอีกองค์ ๑ ทรงพระนามว่า พระศรีอาริยเมตไตรยเสด็จลงมาแต่ดุสิตาสวรรค์ มาบังเกิดในเมืองกุตุมวดีศรีมหานคร พระบิดรทรงพระนามว่าสุพรหมพราหมณ์ พระมารดรทรงพระนามว่า พรหมวดีพราหมณี พระชนมายุพิธีคืออายุของพระองค์ได้ ๘ หมื่นปี อันว่าพระศรีอาริยเมตไตรยนี้ เมื่อได้ตรัสในโลกนี้แล้ว ก็เป็นมหายศอันยิ่งใหญ่แก่ชนทั้งหลาย อันได้บังเกิดในศาสนาของพระองค์ ครั้นจุติจากมนุษยโลกนั้นแล้ว ก็ได้ไปบังเกิดในสวรรค์สุคติทั้งสิ้น เพราะเหตุว่าเขาได้กระทำบุญให้ทาน ได้สดับตรับฟังพระสัทธรรมเทศนา เขาได้สวดมนต์ภาวนา ได้รักษาศีลเป็นนิตย์นิรันดร ให้รุ่งเรือง

สุกใสในศาสนาของพระองค์ อนึ่ง คณนาพระวรกายสูงได้ ๘๐ ศอก เสด็จออกไปตรัสยังควงไม้กากะทิง อันสูงแต่พื้นดินขึ้นไปได้ ๑๒๘ ศอก มีกิ่งออกเป็นปัญจสาขา ๕ กิ่ง ๆ ยาวได้ ๑๒๘ ศอก มีใบละดุมละดอกเท่ากงจักร เกษรหล่นเดียรดาษวันละ ๕ ทะนาน มีกลิ่นรสหอมหวานมิรู้วาย ด้วยเดชบารมีพระบรมโพธิสัตว์ เมื่อยังมิได้ตรัสเป็นพระพุทธเจ้านั้น พระองค์เสวยรมย์ชมสมบัติอยู่ในคฤหัสถ์เพศได้ ๔ หมื่นปี มีพระอัคคมเหสีนามว่า พระจันทมุขี เป็นประธานแก่นางนักสนมทั้งหลาย ๗ แสนเป็นบริวาร โฉมพระจันทมุขีนั้นเป็นที่แสนเสน่หาแห่งพระโพธิสัตว์เป็นที่สุด จึงมีพระราชบุตรขึ้นองค์หนึ่ง ทรงพระนามว่าพราหมณ์วัฒนกุมาร แล้วพระองค์จึงทรงพิจารณเห็นพระอนิจจัง พระทุกขัง พระอนัตตา จึงคิดเวทนาให้สงสารพระองค์จึงทรงสละเสียในเที่ยงคืนสงัด ตรัสเรียกให้ผูกม้าแก้ว แล้วพระองค์ก็เสด็จขึ้นหลังม้าแก้วอัสสดร ออกจากพระนครไปยังแม่น้ำอโนดาตมหานที ฝ่ายว่าพระนางจันทมุขีเทวีได้ข้าวมธุปายาสใส่ถาดยกออกไปถวายแด่พระพุทธองค์ ๆ ก็ทรงฉันแล้ว ก็เสด็จขึ้นนั่งเหนือรัตนบัลลังก์อาสน์ พระองค์ก็ทรงอธิษฐานสุวรรณถาดทองให้ลอยขึ้นเหนือน้ำได้ ๔๐ ศอก ถาดนั้นก็ลอยกลับกลอกฉวัดเฉวียนอยู่ไปมา ถาดนั้นก็ดังเสียงประหนึ่งว่าฟ้า อันฝูงเทพดาทั้งหลายก็อัศจรรย์หวั่นไหวอยู่ไปมา ทั้งนางพระธรณีพระคงคาก็มาตีฟองร้องบ่าวอยู่ไปมา ทั้งเขาพระสุเมรุภูผาก็มาเอนอ่อนระทวยทด ท้าวพญากินนรทั้งหมดก็เอาดอกไม้ชูสลอนอยู่เฉิดฉายย่อมเรียงรายถวายแล้วก็บูชา ฝูงสัตว์ฝูงคนก็เกลื่อนกล่นอยู่ไปมา เทวดาทั้งหลายก็พากันโปรยปรายเงินทองเป็นข้าวตอกดอกไม้ บางหมู่ก็ยกมือไหว้แล้วก็บูชา ต่างก็พากันชื่นชมพระบรมโพธิสมภาร ทั้งพระอินทร์พระพรหมพระยมพระกาฬ นกวิหคทั้งหลายก็มาร่ำร้องถวายเสียงอยู่บนอากาศ ลางหมู่ก็บินโผผาดไปจับยอดเขา ลางหมู่นั้นเล่าจับฝั่งคงคา ฝูงสัตว์ทั้งหลายมากมายนักหนา ชักชวนกันมาชมโพธิสมภาร เมื่อพระบรมโพธิสัตว์ ได้ตรัสข้ามพ้นจากสงสาร ได้ตรัสแล้วมินานเดชะบารมีสัจจาธิษฐาน ถาดนั้นก็ลอยขึ้นเหนือน้ำ ตามธรรมเนียมพระพุทธเจ้ามาสร้างโพธิสมภารแต่ก่อนมาทุก ๆ พระองค์ ถาดนั้นก็ล่มจมลงไปยังเมืองพญานาคราชพิภพ ท้าวเธอจึงยกเอาถาดพระกุกกุสันโธขึ้นไว้แล้ว เธอจึงยกเอาถาดพระพุทธโกนาคมน์ขึ้นไว้อีกเล่า เธอจึงยกเอาถาดพระพุทธกัสสปขึ้นไว้อีกเล่า เธอจึงยกเอาถาดพระสิริศากยมุนีโคดมขึ้นไว้อีกเล่า ถาดทั้งสี่นั้นก็กระทบกัน ได้ยินลงไปถึงเมืองพญานาคราช ๆ เธอจึงตื่นขึ้นจากหลับแล้วออกอุทานว่า โอ เมื่อวานนี้ได้ตรัสองค์หนึ่งแล้ว มาวันนี้ก็ได้ตรัสอีกองค์หนึ่งเล่า (โอโลเกนโต) ก็เล็งแลดูถาดทั้งสี่ซ้อนอยู่เหนือถาดพระศรีอาริยเมตไตรย เทวดาทั้งหลายเอาข้าวตอกดอกไม้มาถวายบูชา พระพุทธเจ้าก็ตรัสพระสัทธรรมเทศนา แลบุคคลผู้ใดได้เล่า

เรียนเขียนอ่านในพระพุทธศาสนาของสมเด็จพระพุทธเจ้าทั้ง ๕ พระองค์ ก็จะได้อานิสงส์ ใครผู้ใดก็จะได้บรรลุแก่โสดาบันน์ ผู้ใดได้สร้างกรรมกระทำมาตั้งแต่น้อยจนใหญ่ก็จะหาย หมดสิ้น ครั้นจุติจากมนุษยโลกแดนดินก็จะได้ไปสู่บนชั้นดุสิตาสวรรค์เป็นเที่ยงแท้ ถ้าแล บุคคลผู้ใดได้พลังอำนาจแห่งศีลนี้ประมาณได้หมื่นโยชน์ก็ดี ศีลนี้ก็ย่อมหอมไปตามลม ถึงที่ จะแกล้วกล้าจึงบ่ายหน้าพากายหลีกลัดออกจากวัฏฏสงสารในกาลหนึ่ง แลศีลก็ย่อมหอมฟุ้งขจร หอมชมชื่นทวนลมขึ้นไป ศีลหนึ่งเล่าไซร้ ศีลนั้นก็ย่อมหอมฟุ้ง อุตสาหะสมาทานศีล ๕ ประการ ศีล ๘ ประการ ใต้ลมเหนือ ลมทิศเหนือทิศใต้ ทิศใหญ่ ๆ ต่าง ๆ นานา เหนือลม ใต้ลมตลอดแล่นถึงแดนมนุษย์ ชั้นพรหมต่าง ๆ นานา จงบ่ายหน้าเข้าสู่นคเรศประเทศเมือง แก้ว กล่าวคือพระนิพพาน

๏ ศีลนี้มีกลิ่นหอมฟุ้งขจรไปไกล (ตัส์มา สีลํ วิโสธเย) เหตุฉะนั้นไซร้ท่านผู้มี ปัญญากล่าวแล้ว มหานครนฤพานดุจสำแดงมาด้วยผลส่วนบุญกิริยาวัตถุ จึงลำดับตถายุติเจริญ กัมมัฏฐานในห้องพระไตรลักษณญาณทั้งปวง จงพิจารณาเห็นพระอนุสัมปัตติโลมไปแต่เท่านี้ จงลำดับภาวนาว่า มะยัญจะทัสสะปุญญะ เป็นต้น พระอนิจจัง พระทุกขัง พระอนัตตา แล้ว พิจารณา (ทะวัตติงสา) ว่ามาในห้องพระกัมมัฏฐานแล้ว หยั่งปัญญาลงสู่กิริยาวัตถุ เป็น คำรบ ๓ คือ พระโยคาพจรกุศลอาการ ๓๒ มี เกสา เป็นต้น ตลอดถึง มัตถะลุงคัง เป็นอวสาน จงหมั่นพิจารณาสังขารทำตามพระพุทธเจ้า กุลบุตรหญิงชายจงมีอุตสาหะพากเพียรพยายาม ชั้นที่สุดด้วยชื่อมูลพระกัมมัฏฐานทำตามเยี่ยงอย่างพระอริยเจ้า มีพระพุทธฎีกาว่า (เตสัง วูปะสะโม สุโข) แลบุคคลผู้ใดได้พึ่งพระพุทธศักราชพระศาสนา ได้สวดมนต์ในพระพุทธ ศักราชศาสนา ของสมเด็จพระพุทธเจ้า ๕ พระองค์ ก็ได้อานิสงส์กึ่งหนึ่ง (อะหัง วันทามิ ทูระโต อะหัง วันทามิ ธาตุโย อะหัง วันทามิ สัพพะโส)

๏ นะโมนมัสการ จิตต์ชื่นบานต่อองค์ภะคะวา เลิศล้ำในโลกา ทรงพระภาคเป็น อันงาม อรหัตต์ตัดกิเลส สมุจเฉทขาดจากกาม ไกลจากตัณหาสาม ฆ่าโลกธรรม ๘ ประการ สัมมาสัมพุทธะ ตรัสเป็นพระโพธิญาณ รู้ในชาติกันดาร เหตุเกิดทุกข์เป็นธรรมดา รู้ข้อ ปรนิบัติ เหตุจะตัดซึ่งทุกขา ดับชาติชรา พ้นมรณาถึงนิพพาน อหังอันว่าข้า เจตนา นมัสการ พุทโธท่านเบิกบาน ท่านตื่นแล้วพ้นจากภัย รอบรู้คุณแลโทษ สั่งสอนโปรดสัตว์ เวไนย์ ควรเราพึงเข้าใจ พระคุณท่านล้ำโลกา ข้าไหว้คุณพระธรรม อันน้อมนำเกิดปัญญา ทรงไว้ในเกศา เป็นความชอบประกอบการ สิ่งไรเป็นความผิด ไม่คบคิดจิตต์เป็นพาล หนี ร้อนผ่อนสำราญ หาความเย็นเป็นสุขใจ ชำระกองกิเลส ให้สิ้นเสร็จพ้นทุกข์ภัย ตัดห่วงแล

บ่วงใย เห็นจริงแน่อนัตตา ผู้ใดได้ชิมรส เห็นปรากฏในวิญญาณ์ เห็นตัวอาตนา จำเพาะตัวที่ได้ทำ ปรนนิบัติให้เห็นจริง เป็นยอดยิ่งอุปถัมภ์ มีคุณอันเลิศล้ำแท้ไม่ร้อนใจ ทั้งกายวาจาจิตต์ สุจริตด้วยเลื่อมใส ความผิดสิ่งอันใด จะบังเกิดนั้นไม่มี พระธรรมอันล้ำเลิศ อันประเสริฐสุดวิถี ทางเอกข้ามโลกีย์ จากหมู่มารนิราศภัย นมัสการคุณอริยสงฆ์ ผู้จำนงพระวินัย พรหมจรรย์ท่านตั้งไว้ ตามโอวาทของพระศาสนา สี่คู่เป็นหมู่นั้น ย่อมถือมั่นในสิกขา ปรนนิบัติตามธรรมา บริสุทธิ์พ้นไพรี ท่านอบรมประสมสร้าง ด้วยวาสนาของท่านมี ควรเราจงยินดี ระลึกถึงนมัสการ พระอริยสาวะกะสังโฆ หน่อชิโนพุทธาจารย์ ท่านสลัดตัดสงสาร ขาดจากห่วงใยไม่ยินดี นับเนื่องเป็นเรื่องมา นับศาสนาพระชินศรี จนมาถึงทุกวันนี้ เพราะท่านรับสั่งสอนมา ท่านแสดงแจ้งเหตุผล ให้ปุถุชนมีศรัทธา เห็นจริงในปัญญา มีคุณแท้แน่ในใจ ท่านนั้นเป็นแบบอย่าง ชี้หนทางให้เดินไป ทางธรรมทางวินัย แลศีลทางภาวนา สังโฆคุณอย่างนี้เล่า ควรที่เราจะบูชา คิดถึงคุณท่านขึ้นมา ยกมือไหว้ไม่เสียที ตั้งจิตต์จำนงตรง ต่อพระองค์ให้จงดี รัตนะทั้งสามนี้เล่า ควรที่เราจะรักษา

๏ ทำที่ผีดมืดมิดให้คิดเห็น รู้ว่าเป็นพระพุทธเจ้าไม่เข้าหนา พระมีอยู่ที่รู้อยู่กับใจแต่ไรมา ควรหรือว่าพบพระพุทธไม่หยุดรู้ คำพระชินวรสั่งสอนสัตว์ จบจังหวัดในโลกนี้ไม่มีคู่ พุทธัง ธัมมัง สังฆัง ตั้งก็รู้ พระมีอยู่ในตัวทั่วทุกคน เมื่อเดิมทีรู้อยู่บ้างแต่ยังเขลา เพราะโง่เง่ากำบังยังฉงน หลวงพ่อแนะแคะได้ไขยุบล กลับเข้าค้นคูหาพระปะที่รู้ อันพุทธะพระตรัสรู้แท้ ในคำแปลว่าพระธรรมทรงดำรงอยู่ พุทธัง ธัมมัง สังฆัง ตั้งที่รู้ พิเคราะห์ดูโดยปัญญาว่าชีวิต ฉันวางจิตต์คิดเสียใหม่ ว่าธรรมนี้มีอยู่ในใจ ซ่อนเร้นเห็นยากเห็นด้วยตาด้วยปากนั้นห่อนใช่ แม้นปัญญาจักษุเห็นแท้แน่ในใจ จึงอาจข้ามฝั่งได้เที่ยงแท้พระนิพพาน รูปสนิทติดนิสัย ศิษย์กับครูรู้ท่าที่ขำใจ จริงอยู่ในใจอยู่นอกบอกว่าทำ สิ้นรักสิ้นรู้สิ้นครูสอน สิ้นนิวรณ์จึงจะถึงพระธรรมขำ สิ้นบุญสิ้นบาปสิ้นหลาบจำ สิ้นเวรสิ้นกรรมสิ้นสุขสิ้นทุกข์เอย พระธรรมนี้เป็นธัมมะหนึ่งนัย ของจอมไตรโลกพิภพพระธัมมา พระธัมมะหนึ่งนัยของจอมไตรยอดพิภพเป็นหลักพระศาสนา พระธัมมะหนึ่งนี้มิใช่พาลา ของพระพุทธาผู้ทรงญาณ แสนสงสารอัตตโนพุทโธเอ๋ย ยังไม่รู้เท่าสังขารเลยแต่สักนิด ท่านจึงให้ตรึกตรองคิด ให้หยิบเอาที่นิดหนึ่งนั้นให้จงได้ โลภนั้นเขาเรียกว่าอะไร ธรรมนี้จำไว้ตรองสักสองยาม ถ้าเห็นเที่ยงแล้วอย่าเลี่ยงหนีศูนย์ หนึ่งเป็นมูลบวกให้ทั่วทุกตัวสาม ถ้า

เห็นศูนย์แล้วไม่ต้องถามถูกทุกที ถ้าไม่เห็นศูนย์ต้น ให้กลับไปค้นที่เอกตรี ธัมมะนี้จำไว้ตรองให้ถูกนะท่านทั้งหลายเอ๋ย ให้เฉยเสียเถิดไม่เกิดไม่ตาย เฉยไม่ได้ร้อนใจจนตายนะท่านทั้งหลายเอ๋ย งามอยู่ที่ผี ดีอยู่ที่ละ พระอยู่ที่จริง

๑ อิมัส๎มิง กาเย เกศาคือผม อย่าได้ชมชื่น ว่าผมโสภา ทั้งเก้าล้านเส้น ย่อมเป็นอนัตตา ครั้นแก่ชรา กลับขาวน่าชัง โลมาคือขน งอกทั่วตัวตน ก็เป็นอนิจจัง ได้เก้าโกฏิเส้น ล้วนเป็นอสุภัง น่าเกลียดน่าชัง อย่าชมว่าดี นขาคือเล็บ ถอดหักมักเจ็บ ว่าเล็บกระลี ทั้งยี่สิบทัศ วิบัติอัปรีย์ แก่นสารไม่มี วิปริตสาธารณ์ ทันตาคือฟัน สามสิบสองอัน ใช่แก่นใช่สาร คลอนคลุกงุกงัน หลุดหักสาธารณ์ ไม่ตั้งอยู่นาน ควรคิดอนิจจา ตะโจคือหนังเปื่อยเน่าพองพัง ทั่วทั้งกายา ถ้าจะม้วนเข้า เท่าลูกพุทรา คนอันธพาลา นับถือว่าดี มังสาว่าเนื้อ เปื่อยเน่าบมีเหลือ เท่าเส้นเกศี ทั้งเก้าร้อยชิ้น ในกายอินทรีย์ ตายแล้วเป็นผี รังเกียจเกลียดอาย นะหารูว่าเอ็น เก้าร้อยทำเข็ญ เมื่อยขบสรรพางค์ ลุกโอยนั่งโอยรัญจวนครวญคราง ให้โทษทุกอย่าง อย่าถือว่าดี อัฏฐิกระดูก เส้นรัดมัดผูก สามร้อยท่อนมีล้วนเป็นอนัตตา อย่าชมว่าดี แก่นสารไม่มี เครื่องถมแผ่นดิน หาปัญญาไม่ รักใคร่อาจิณณ์ที่จะเพิ่มพูนดิน บมิได้คิดถึง อวิชชาหุ้มห่อ ผูกมัดรัดรึง หลงรักตะบึง บมิคล้อยถอยหลังอัฏฐิมิญชัง สมองในกระดูก เพลิงร้องต้องถูก ละลายไหลหลั่ง เหม็นขื่นเหม็นเขียว น่าเกลียดน่าชัง ควรคิดอนิจจัง ทุกขังอนัตตา วักกังว่าม้าม แต่ล้วนไม่งาม โสโครกหนักหนาเครื่องเปื่อยเครื่องเน่า ถมแผ่นพสุธา ครั้นสิ้นชีวา กาแร้งแย่งกิน หะทะยังหัวใจ ม้ามปกคลุมไว้ ในอกอาจิณณ์ สิ้นลมระบาย สุนขากากิน เครื่องเน่าทั้งสิ้น ไม่เหลือสักอันยะกะนังว่าตับ เป็นชิ้นประทับ กับหว่างนมนั้น กำหนดโดยสี สีแดงแสงฉัน เครื่องเน่าทั้งนั้น ในกายอินทรีย์ กิโลมะกัง พังผืดนั้นเล่า พระสรรเพ็ชญ์เจ้า กำหนดโดยสีเหมือนทุกุลพัด ที่ผ้าพอดี เก่าๆเศร้าสี มิสู้งามตา เป็นเครื่องสาธารณ์ อาหารแร้งกาควรคิดอนิจจา อย่าได้ละวาง ปิหะกังว่าพุง จงตั้งจิตต์มุ่ง อย่าเหินอย่าห่าง เอาเป็นกัมมัฏฐานอย่าได้ละวาง พุงมีสีอย่าง ดอกคนทิสอ สัณฐานพุงนั้น เหมือนสีโคมอ อาศัยอยู่ต่อ ที่ท้ายดวงใจ ปัปผาสังว่าปอด เอาปัญญาสอด ส่องลงภายใน ให้เห็นอนิจจัง ประจักษ์แจ่มใสสีปอดนั้นไซร้ แดงๆสำราญ สามสิบสองชิ้น ติดกันสัณฐาน เหมือนขนมหวาน ตัดชิ้นเสี้ยวเสี้ยว อันตังไส้ใหญ่ เป็นสายยาวเรียว เป็นขดลดเลี้ยว ยี่สิบแปดขด ไส้ชายกำหนดสามสิบสองศอก ว่ายืดยาวออก กว่าไส้สตรี ไส้หญิงสั้นกว่า สี่ศอกโดยมี กำหนดโดยสี

เหมือนฉาบปูนขาว เบื้องบนนั้นยาว ตลอดลำคอ เบื้องต่ำนั้นต่อ ทวารเบื้องใต้ อันตะคุณัง ไส้น้อยกำหนด รัดขดไส้ใหญ่ บางทีรัดไว้ บางทีโยนยาน อุทะริยังอาหารใหม่ เข้าอยู่ในไส้ เหมือนไถ้ข้าวสาร กะรีสังอาหารเก่า ลงตามทวาร เหม็นพ้นประมาณ รังเกียจเกลียดชัง ปีตังว่าดี เขียวเขียวโดยสี ดีมีสองอย่าง อย่างหนึ่งดีฝัก ซึมซาบสารพางค์ ดีทั้งสองอย่าง อสุจิอสุภัง เสมหังเสลดข้น เป็นไขไหลล้น น่าเกลียดน่าชัง ท่านผู้บัณฑิต ควรคิดอนิจจัง เสลดนี้ปิดบัง อยู่บนอาหาร ปุพโพว่าหนอง เกิดแต่พุพอง เปื่อยเน่าทุกประการ โลหิตัง คือเลือด เหลวไหลซาบซ่าน ทั่วกายทวาร สีแดงดังชาด เลือดข้นนั้นไซร้ พอได้เต็มบาตร์ เป็นอาโปธาตุขังอยู่ในท้อง ทับท่วมหัวใจ ตับไตทั้งผอง พึงระลึกตรึกตรอง ให้เห็นอนัตตา เสโทคือเหงื่อ ซาบอยู่ในเนื้อ ทั่วทั้งสรีรา ต้องร้อนไหลหลั่ง เทพังออกมา โซมทั่วกายา น่าเกลียดน่าอาย เมโทมันข้น ซาบอยู่ในตน ทั่วทั้งสารพางค์ สีเหมือนขมิ้น เหลืองอ่อน จางจาง เหม็นสาบเหม็นสาง โสโครกหนักหนา อัสสุน้ำเนตร โทมนัสส์เป็นเหตุ ไหลหลั่ง ออกมา จากคลองจักษุ ทั้งสองซ้ายขวา เป็นท่อธารา หยดย้อยฟูมฟอง วะสามันเหลว ต้องร้อนไหลนอง ปลงสติตริตรอง ให้เห็นอนัตตา เขโฬน้ำลาย ที่เหลวอยู่ปลาย ประเทศ ชิวหา ข้นอยู่ปลายลิ้น ไหลออกอัตรา เร่งคิดอนิจจา อย่าหลงว่าดี สิงฆานิกาน้ำมูก ออก ช่องจมูก เห็นน่าบัดสี บ้างขังบ้างไหล มิใช่พอดี โสโครกเต็มที ที่เกลียดที่อาย ละสิกา ไขข้อ อยู่ที่คอต่อ กะดูกร่างกาย เหมือนไขทาเพลา แห่งเกวียนทั้งหลาย อย่าได้มั่นหมาย ว่าเป็นของดี เร่งคิดสังเวช จิตต์ตั้งสังเกต ถึงกายอินทรีย์ ปัญญาส่องมอง ตามครองวิถี โดยพระบาลี ว่าไว้ในสูตร มุตตังมูตรเน่า คืออาหารเก่า แบ่งออกเป็นมูตร ยิ่งเก่ายิ่งเหม็น ยิ่งเน่ายิ่งบูด รู้ว่าเป็นมูตร แสยงขนพอง มัตถะเกมัตถะลุงคัง เยื่อในศีรษะ คือแป้งสำปั้น อยู่ในสมอง ต้องร้อนเมื่อไร เหลวไหลออกนอง อย่าได้คิดปอง ว่าเป็นแก่นสาร เมื่อน้อย เมื่อหนุ่ม หน้าชื่นหน้าชุ่ม เห็นงามตระการ ครั้นถึงเฒ่าแก่ ปรวนแปรสาธารณ์ ชั่วถ่อย ทุกสถาน เห็นน่าบัดสี ฟันหักแก้มตอบ หน้าตาเว้าวอก เรี่ยวแรงไม่มี ตามืดหูหนัก อัปลักษณ์อัปรีย์ ไม่งามไม่ดี สักสิ่งสักอัน เนื้อหนังหู่เหี่ยว เส้นขึ้นเป็นเกลียว ดุจดังเถาวัลย์ ผมดำก็หงอก กลับกลอกทุกอัน สิ้นทั้งตัวนั้น ย่อมเป็นอนัตตา

๏ จิตต์เอ๋ยจิตต์เขลา มัวหลงกายเน่า เผ่าสมบัติดิน กินอสุจิ ตริไม่เห็นเลย หลงเชยชมงาม เดินตามทางรก มุ่นหมกเพศบ้า อวดกล้าสู้ตาย ไม่หน่ายหนีโลก นั่งโงก งมแก่ หลงแลว่าคน รูปตนคือผี เห็นดีอย่างไร ภายในเหม็นนัก หลงรักจูบกอด ตาบอด ใจบ้า เป็นข้าความรัก เหนื่อยนักไม่รู้ พระครูไม่บอก เชื่อหลอกหมู่มาร สังขารเข้าลวง

เอาห่วงผูกคอ ใครหนอทำให้ ตัวไบ้ใจบ้า เที่ยวหาแต่ยาก อย่าหลงทางเดิน อย่าเมินเหยียบขวาก อย่าลากเรียวหนาม เดินตามพระไป ไกลพระจะโง่ มักโอ่เสียเปล่า เอาทองแต่งลิงอวดจริงแก่บ้า ขายหน้ากับผี อวดดีกับตาย อวดสบายกับโรค ทุกข์โศกเสียเปล่า อย่าเดาผิดๆ อย่าคิดโดยโง่ อย่าโตแต่เปลือก อย่าเสือกหาทุกข์ อย่าสนุกหาบาป อย่าคาบเหล็กแดง อย่าแต่งแผ่นดิน อย่ากินของร้อน อย่านอนในไฟ ให้กินอย่างแร้ง ให้แสวงบริสุทธิ์ ให้หยุดเหมือนใจพระ ให้ละความโง่ จะได้โตเต็มโลก ข้ามโอฆสงสาร นิพพานไม่ไกล รีบไปอย่าช้า หาสุขสำราญ เถิดท่านทั้งหลายเอ๋ย

๏ เราท่านหญิงขายทั้งหลารเอ๋ย จงเอาร่างกายนั้นเป็นสำเภาอันโสภา เอาความเพียรเป็นโยธา แขนซ้ายขวาเป็นเสาใบ นิ้วมือเป็นสายระยาง สองเท้าต่างสมอใหญ่ เอาปากเป็นนายงานไป เอาอัชฌาศัยเป็นสะเบียง เอาสติเป็นหางเสือ ถือท้ายเรือไว้ให้เที่ยง ถือไว้อย่าให้เอียง ตัดสายเลี่ยงข้ามคงคา เอาปัญญาเป็นกล้องแก้ว ส่องดูแถวแนวหินผา ความรู้เป็นหูตา คือล้าต้าฟังดูลม เจ้าขี้เกียจเป็นปลาร้าย จะทำลายให้เรือจม เจ้าโทโสคือตัวลม อันร้ายกาจมาพัดพา วารินกระสินธุ์สาย เป็นคลื่นใหญ่มหันตา จะทำซึ่งนาวา ให้ล่มจมลงในสายชล อวิชชาคือโมโห อ้ายคนโง่ไม่เห็นหน ปกปิดจิตต์ปุถุชน ให้มืดมนจนวันตาย กายแก่ไม่แลบ้าง คิดก่อสร้างบาปมากมาย ถึงใกล้เมื่อจะตาย ใครช่วยได้ก็ไม่มีเงินทองข้าวของหลาย เมื่อจะตายไม่ยินดี จิตต์ดับกลับเป็นผี เงินทองมีไม่เอาไป ชั้นร่างกายก็เหม็นเน่า เอาไปเผาในกองไฟ มีจนทุกคนไป เอาไปได้เมื่อไรมี ญาติวงศ์แลพงศา บุตรภรรยาแลน้องพี่ สิ้นรักใคร่ไม่ยินดี เกลียดกลัวผีไม่อินัง หญิงชายทั้งหลายเอ๋ย อย่าหลงเลยกายขี้ถัง เงินทองของอนิจจัง ลูกเมียยังรับต่อไป เงินทองเป็นของกลาง คิดก่อสร้างเอาไปไม่ได้ เป็นมรดกยกต่อไป เป็นของใช้สำหรับถมแผ่นดิน หญิงชายทั้งหลายเอ๋ย อย่าหลงเลยซึ่งทรัพย์สิน เกิดกำกับสำหรับแผ่นดิน ย่อมมีสิ้นทั่วโลกา บุญกรรมนำมาเกิด เอากำเนิดในชาติหน้า อกุศลทนทุกข์มา กุสลาทางสวรรค์ ของเบาเอาไปได้ คิดขวนขวายให้ครบครันศรัทธาให้ตั้งมั่น ทางศีลนั้นจึงจะดี ภาวนาอันวิเศษ ตัดกิเลสข้ามโลกีย์ หญิงชายจงให้ยินดีแสวงหาอย่าช้าเลย หลงรักหลงใคร่ หลงอยากได้หลงยินดี หลงหาทั้งตาปี ไม่รู้เบื่อเชื่อตัณหาหลงมีหลงจน หลงบ่นด้วยวาจา นอนละเมอเพ้อเป็นบ้า ตื่นขึ้นมาว่านอนฝัน หลงในกามคุณจิตหมกมุ่นทุกคืนวัน ไฟร้ายร้อนสำคัญ เผาเราท่านอยู่ทุกคน คิดกลัวตัวจะตาย ไม่ขวนขวายการกุศล หาเลี้ยงร่างกายตน จะเอาผลที่ตรงไหน หลงเลี้ยงลูก หลงเลี้ยงหลาน หลงปลูกเรือนบ้าน คิดการใหญ่โต หลงซื้อหลงขาย หาทุนกำไร หลงกินหลงเล่น ทุกวันไม่เว้น

ทรัพย์สินหมดไป หลงเกลียดหลงชัง สติไม่ตั้ง ภาวนาในใจ หลงเกิดหลงตาย หลงเที่ยว เวียนว่าย ในภพทั้งสาม หลงเชื่ออวิชชา บ่กบีดปัญญา ไม่เห็นนิพพาน ดับชาติชรา มรณากันดาร สิ้นสุดสงสาร สุดสำราญนิราศภัย มาเราจะกล่าว ถึงเรื่องราวคำพระสอน จำไว้ให้แน่นอน จะได้สอนซึ่งน้ำใจ เกิดมาในชาตินี้ คงจะมีความบรรลัย ทุกขังขังทุกข์ไว้ ย่อมเป็นไปทุกตัวคน อนิจจังไม่เที่ยง จงหลีกเลี่ยงเสียให้พ้น อนัตตาใช่ตัวตน อย่ากังวลว่า ร่างกาย ถ้าถือว่าตัวตน เห็นไม่พ้นทางอบาย เกิดมาแล้วคงตาย ให้ขวนขวายหาหนทาง เมื่อจะตายไม่ต้องถาง พระองค์ทรงก่อสร้าง ชี้หนทางให้สัตว์เดิน ศีลสมาธิปัญญา จำไว้หนา อย่าละเมิน พระองค์ทรงสรรเสริญ ว่าทางเดินพระนิพพาน นิพพานที่สนุก พ้นจากทุกข์ ในสงสาร ดับชาติกันดาร แก่ไข้ตายก็ไม่มี แม้นใครจะใคร่รู้ ให้หาครูท่านเมธี สั่งสอน ในวิถี อันจะหนีซึ่งบ่วงมาร พระไตรสรณาคมน์ เป็นประถมแรกก่อการ ถือไว้เป็นประธาน แล้วจึงสมาทาน รักษาศีล ๕ ศีล ๘ ให้มั่นคงแล้ว จิตต์แน่แน่วอย่าไหวหวั่น สมาธิตั้งให้มั่น แล้วจึงหันหาปัญญา พิจารณาร่างกาย สัตว์ทั้งหลายที่เกิดมา แก่แล้วก็ชรา สังขาราไม่จีรัง แปรปรวนอยู่เช่นนี้ ดูเป็นที่อนิจจัง ไม่เที่ยงเป็นทุกขัง แล้วภายหลังเป็นอนัตตา ใช่ตัวใช่ ตนเรา เครื่องเปื่อยเน่าเป็นอนัตตา เป็นเหยื่อฝูงแร้งกา สุนขาเป็นอาหาร แม้นใครพิจารณา เห็นแล้ว เหมือนได้แก้วสามประการ ทำใจให้ชื่นบาน ดูสังขารบ้างเป็นไร จะแตกหรือร้าว ราญ ตัวสังขารใช่ตัวใคร จะแตกทำลายไป ให้ทำใจไว้ให้ดี อย่าทำใจให้เพลิดเพลิน ยาม ฉุกเฉินจะเสียที ธรรมดากายสัตว์นี้ เกิดมาแล้วย่อมดับไป อันความเกิดแก่เจ็บตายวายชีวาตม์ เกิดด้วยชาติสังขารา อย่ากะสันเอาไตรลักษณ์ ชักกระหวัดเข้ารัดพัน ผูกให้มั่นดวงจิตเหมือน นิทรา หนึ่งให้รู้รูปกายอย่าได้เขลา ให้รู้เท่าสังขารานะท่านหนา อย่ามืดมิดไปด้วยฤทธิ์อวิชชา อันโมหาพาตัวให้มัวมอม จงตั้งมั่นขันตีมีมานะ เอารสพระธรรมมาเหมือนยาหอม อาจล้าง จิตต์กลัวที่มัวมอม คงจะย้อมจิตต์ได้แน่ไม่แปรปรวน ปัถวีนี้เป็นพื้นยืนให้มั่น วาโยนั้นมัก จะปัดพันให้หวน เตโชไฟได้ลมประสมกวน อาโปควรจะระงับดับอัคคี ความนินทาสรรเสริญ เจริญยศ อย่ากำหนดเอาเป็นจริงทุกสิ่งศรี ที่พึงใจเขาขานแต่การดี ไม่สามัคคีเขาก็ร่ำแต่คำคม ของเป็นเครื่องอนิจจังยังไม่แน่ ยังเกิดแก่ตายกลับกันทับถม ถึงทุกขังทุกข์นี้ทุกนิคม เป็นประถม ตลอดเท่าอวสาน ถึงมีจนทนทุกข์ทุกรูปแท้ ไม่ปรวนแปรดังวินัยท่านไขขาน อนัตตาพาเข้า ช่องห้องนิพพาน นี่แลการหมดทุกข์หมดสุขเอย

๏ พระไตรลักษณ์หนักหน่วงในดวงจิตต์ สุขุมคิดตรึกตรองให้นักหนา พิศเพ่งเล็ง พระอนัตตา เป็นไม้เท้าก้าวหน้าหาหนทาง พระทุกขังตั้งไว้ให้มั่นคง ค่อยดำรงชำระประ

สระสาง อวิชชาพาหลงกำบังทาง พระทุกขังแผ้วถางสว่างเตียน กำจัดมืดโมโหให้ผ่องแผ้ว เหมือนดวงแก้วชูเชิดประเสริฐเศียร เอาสติตั้งไว้เป็นความเพียร ด้วยจำเนียรก่อสร้างในทาง ธรรม พระไตรลักษณ์ตักเตือนให้บริสุทธิ์ เหมือนมงกุฎสุกเหลืองเรืองอร่าม ดูงามขำรัศมี มีสีวิไลล้ำ พระคุณธรรมเกื้อหนุนการุญงาม บรรดาศีลบริสุทธิ์ก็พร้อมเสร็จ เหมือนเกราะ เพ็ชรสวมใส่ในสนาม คอยป้องกันอวิชชาสง่างาม จะพาข้ามด่านเขตกิเลสมาร พระกรซ้าย ทรงพระขรรค์อันผ่องศรี ถือขันตีอดใจในสงสาร ชำระกองกิเลสให้เด็ดพาล พญามารพ่าย แพ้ด้วยขันตี พระกรขวาทรงเครื่องศาตราวุธ บริสุทธิ์เสร็จจะสอดพระแสงศรี เมตตาพาจิตต์ ให้เปรมปรีดิ์ จะข่มขื่อกุศลให้ม้วยมรณ์ พระกรุณาเบื้องขวารักษาสโมสร มุทุตาเป็นโยธา ซ้ายพระกร ไม่ย่อหย่อนต่อภัยสิ่งไรมี พวกเสนาฆ่ามารชาญณรงค์ คือพรหมวิหารอุเบกขา ย่อมประหารมารม้วยให้มรณา ด้วยปัญญาเป็นดวงมณีนิล สำหรับส่องสว่างกระจ่างแจ่ม คือ องค์กสิณจะมืดมนอนธการก็ศูนย์สิ้น องค์กสิณสุกสว่างกระจ่างใจ เสร็จจะนั่งเหนือหลัง สินธพชาติ คืออิทธิบาททั้งสี่จะมีไหน ผ่อนพักอาชาพาเดินดำเนินไป เข้าหนทางใหญ่คือ พระอัฏฐังคิกมรรค ผลทานเป็นสะเบียงลำเลียงส่ง จะข้ามดงแดนเขตกิเลสมาร สัจจังตั้งไว้ เป็นศรัทธา ด้วยปัญญาอุปถัมภ์มาค้ำชู ไม่ย่อหย่อนผ่อนพักอาชาชาญ พญามารแลเห็นก็อดสู พญามัจจุราชก็ไม่อาจจะแลดู ปิดประตูจตุราไม่อาวรณ์ วิริยะล้ำเลิศประเสริฐนัก ดังอินทร์ องค์ทรงศักดิ์สโมสร บรรพชาดังว่าเป็นพระเมรุธร ไม่ย่อหย่อนต่อความที่พากเพียร สมาธิ ส่องตามส่งให้ตรงทาง วิปัสสนาแผ้วถางซึ่งหนามเสี้ยน พระโพชฌงค์ทรงโฉมคือโคมเทียน ไม่แวะเวียนตามส่งถึงนิพพาน ใครได้แล้วเหมือนได้แก้วมโนนึก ไม่ต้องตรึกที่จะยากในสงสาร ไปเสวยรมย์ชมสุขทุกประการ เหมือนวิมานเมืองฟ้าสุราลัย สุขอะไรจะมาสุขเหมือนเมืองแก้ว สุขเลิศแล้วสุขยิ่งทุกสิ่งสรรพ์ พ้นวิสัยใครเลยจะเทียมทัน เป็นมะหันตะมโหโอฬาร นะท่าน ทั้งหลาย เอย.

จบพระนามพระพุทธเจ้าทั้ง ๕ พระองค์
แลอาการ ๓๒ แต่เท่านี้

ประวัตินางวิสาขา

โดย วศิน อินทสระ

[illegible]
[illegible]

เบญจกัลยาณี
นามวิสาขา*

พระอานนท์ กล่าวว่า:—

ดูก่อนภราดา สำหรับท่านแรกคือ นางวิสาขามหาอุบาสิกานั้น มีเรื่องค่อนข้างจะมากอยู่เป็นสตรีที่มีความสำคัญอย่างยิ่งในพุทธจักร เป็นผู้มีบุญ และรูปร่างงามสมบูรณ์ด้วยลักษณะเบญจกัลยาณี ๕ ประการ คือผมงามหมายถึงผมซึ่งยาวสลวยลงมาแล้วมีปลายช้อนขึ้นเองโดยธรรมชาติ ฟันงาม หมายถึงฟันขาวสะอาดเป็นระเบียบเรียงรายประดุจไข่มุกที่นายช่างจัดเข้าระเบียบแล้ว ริมฝีปากงาม หมายถึงริมฝีปากบางโค้งเป็นรูปกระจับสีชมพูเรื่อคล้ายผลตำลึงสุก เป็นเองโดยธรรมชาติ มิใช่เพราะตกแต่งแต้มทา ผิวงามหมายถึงผิวขาวละเอียดอ่อนเหมือนสีดอกกรรณิกา ลักษณะนี้มี ๒ อย่าง คือ ถ้าผิวดำก็ดำอย่างดอกอุบลเขียวอมเลือดอมฝาด เปล่งปลั่งคล้ายสีน้ำผึ้งซึ่งนำมาจากกรังผึ้งใหม่ๆ วัยงาม หมายถึงเป็นคนงามตามวัยงามทุกวัย เมื่ออยู่ในวัยเด็กก็งามอย่างเด็ก เป็นอยู่ในวัยสาวก็งามอย่างหญิงสาว เมื่ออยู่ในวัยชราก็งามอย่างคนชรา

นางวิสาขามิใช่ชาวสาวัตถีโดยกำเนิด แต่เป็นชาวสาเกต ต้นตระกูลดั้งเดิมของนางอยู่กรุงราชคฤห์ สมัยเมื่อพระเจ้าปเสนทิโกศลเสด็จไปขอเศรษฐีจากกรุงราชคฤห์นั้น จอมเสนาแห่งแคว้นมคธได้มอบธนัญชัยเศรษฐีบิดาวิสาขาให้มา เมื่อเดินทางมาถึงเขตกรุงสาวัตถี ธนัญชัย เห็นสถานที่แห่งหนึ่งมีทำเลเหมาะที่จะสร้างเมืองได้ จึงทูลขอพระเจ้ากรุงสาวัตถีที่จะพักอยู่ที่นั้น พระเจ้าปเสนทิทรงอนุญาต ต่อมาจึงสร้างเป็นเมืองให้ชื่อว่า "สาเกต" เพราะนิมิตที่มาถึงตรงนั้นเมื่อตะวันรอน

วิสาขาเจริญเติบโตขึ้นที่กรุงสาเกตนั้นเอง เจริญวัยขึ้นด้วยความงาม งามอย่างจะหาหญิงใดเสมอเหมือนได้ยาก แต่เป็นผู้ไม่หยิ่งทะนงในความงาม มีความอ่อนน้อมถ่อมตน

เป็นนิสัย มีกิริยาวาจาสุภาพเรียบร้อยสมเป็นกุลสตรีที่ได้รับการอบรมดี จนกระทั่งมีอายุพอสมควรจะแต่งงานแล้ว บิดาแห่งปุณณวัฒนกุมารในกรุงสาวัตถี จึงส่งทูตไปขอนางเพื่อบุตรของตน

การแต่งงานของนางวิสาขาเป็นเรื่องมโหฬารยิ่ง

ธนัญชัยเศรษฐีให้นายช่างทำเครื่องประดับมหาลดาประสาธน์เป็นชุดวิวาห์แห่งธิดา เครื่องประดับนี้แพรวพราวไปด้วยเพชรนิลจินดามากหลาย ไม่มีผ้าด้าย ผ้าไหม หรือผ้าใดๆ เจือปนเลย ที่ๆ ควรจะใช้ผ้า เขาก็ใช้แผ่นเงินแทน ในเครื่องประดับนี้ต้องใช้เพชร ๔ ทะนาน แก้วมุกดา ๑๑ ทะนาน แก้วประพาฬ ๒๐ ทะนาน แก้วมณี ๓๓ ทะนาน

ลูกดุมทำด้วยทอง ห่วงทำด้วยเงิน เครื่องประดับนี้คลุมตั้งแต่ศีรษะจรดหลังเท้า บนศีรษะทำเป็นรูปนกยูงรำแพน ขนปีกทั้งสองข้างทำด้วยทองข้างละ ๕๐๐ ขน จะงอยปากทำด้วยแก้วประพาฬ นัยน์ตาทำด้วยแก้วมณี ก้านขนและขาทำด้วยเงิน นกยูงนั้นประดิษฐ์อยู่เหนือเศียร ๙๐ ล้านกหาปณะ ค่าจ้างทำหนึ่งแสนกหาปณะ และทำอยู่ถึง ๔ เดือน โดยนายช่างจำนวนร้อย จึงสำเร็จลง

คืนสุดท้ายที่วิสาขาจะจากไปสู่ตระกูลสามีนั่นเอง ธนัญชัยเศรษฐีผู้บิดาได้ให้โอวาทแก่นางเป็นที่ประทับใจและเป็นประโยชน์ในการครองเรือนยิ่งนัก โอวาทนั้นมี ๑๐ ข้อ ดังนี้

วิสาขา! เมื่อลูกไปสู่ตระกูลสามีชื่อว่าอยู่ไกลหูไกลตาพ่อ ลูกจงจำโอวาทของพ่อไว้เพื่อเป็นตัวแทนของพ่อ เป็นเกราะป้องกันภยันตรายสำหรับลูก

๑. จงอย่านำไฟในออก

๒. จงอย่านำไฟนอกเข้า

๓. จงให้แก่คนที่ให้

๔. จงอย่าให้แก่คนที่ไม่ให้

๕. จงให้แก่คนที่ทั้งให้และไม่ให้

๖. จงนั่งให้เป็น

๗. จงนอนให้เป็น

๘. จงบริโภคให้เป็น

๙. **จงบูชาเทวดา**

๑๐. **จงบูชาไฟ**

นางวิสาขาเข้าสู่พิธีอาวาหะวิวาหมงคลด้วยเกียรติอันยิ่งใหญ่ การต้อนรับทางกรุงสาวัตถีนั้นมโหฬารเหลือคณนา แต่บังเอิญตระกูลของปุณณวัฒนกุมารนั้นมิได้นับถือพระพุทธศาสนาแต่นับถือศาสนาของนิครนถ์นาฏบุตรหรือศาสนาเชน มักจะเชิญนักบวชผู้ไม่นุ่งห่มอะไรมาเลี้ยงเสมอ นางวิสาขามีความละอายเป็นล้นที่ จนไม่สามารถออกมากราบไหว้และเลี้ยงสมณะที่มิคารเศรษฐีบิดาแห่งสามีเลื่อมใสได้ จึงเป็นที่ตำหนิของมิคารเศรษฐีนางวิสาขาเลื่อมใสพระรัตนตรัยตั้งแต่สมัยอยู่เมืองราชคฤห์แล้ว เรื่องนี้เป็นข้อยุ่งยากในครอบครัวประการเดียวที่ยังแก้ไขไม่ตก

วันหนึ่งเวลาเช้า พระภิกษุรูปหนึ่งออกบิณฑบาตผ่านมาทางเรือนของมิคารเศรษฐีเวลานั้นนางวิสาขากำลังปฏิบัติบิดาแห่งสามีซึ่งบริโภคอาหารอยู่ เมื่อพระมายืนอยู่ที่ประตูเรือนตามอริยตันติ เศรษฐีมองเห็นแล้วแต่ทำเฉยเสีย และหันหน้าเข้าฝาบริโภคอย่างไม่สนใจนางวิสาขา หาอุบายให้พ่อผัวมองไปทางประตูเรือนด้วยวิธีต่าง ๆ โดยวาจาเช่นว่า

"ท่านบิดาดูที่ซุ้มประตูนั้นซิเถาวัลย์มันเลื้อยรุงรังเหลือเกินแล้ว ยังไม่มีเวลาให้คนใช้ทำให้เรียบร้อยเลย"

"ช่างมันเถิด ไว้อย่างนั้นก็สวยดี" เศรษฐีพูด โดยมิได้มองหน้านางวิสาขาและมิได้เหลียวไปดูที่ซุ้มประตูเลย

"ท่านบิดาดูนกตัวนั้นซิ สีมันสวยเหลือเกิน เกาะอยู่ที่ริมรั้วใกล้ซุ้มประตูนั้นแน่ะ"

"เออ พ่อเห็นแล้ว เห็นมันมาจับอยู่เสมอจนพ่อเบื่อที่จะดูมัน" เศรษฐียังคงก้มหน้าบริโภคต่อไป

เมื่อนางเห็นว่าหมดหนทางที่จะให้บิดาของสามีเห็นพระภิกษุอย่างถนัดได้จึงกล่าวขึ้นว่า

"นิมนต์โปรดข้างหน้าเถิดพระคุณเจ้า ท่านมิคาระกำลังบริโภคของเก่า"

เพียงเท่านี้เอง เรื่องได้ลุกลามไปอย่างใหญ่หลวงเศรษฐีหยุดรับประทานอาหารทันที ตวาดนางวิสาขาด้วยอารมณ์โกรธ

"วิสาขา เธออวดดีอย่างไร จึงบังอาจพูดว่า เรากินของเก่าไม่สะอาด มีเรื่องหลายเรื่องที่เราเห็นเธอและบิดาของเธอทำไม่สมควร ต่อแต่นี้ไปเธออย่าได้อาศัยอยู่ในบ้านของเราอีกเลย ขอให้เตรียมตัวกลับไปบ้านเธอได้" เศรษฐีพูดเท่านี้แล้วก็ลุกขึ้นให้คนไปตามพราหมณ์พี่เลี้ยงของนางมา แล้วบอกให้พราหมณ์นำนางวิสาขากลับไป

พราหมณ์ทราบความแล้วเดือดร้อนใจเป็นหนักหนา รีบเข้าพบนางวิสาขาและถามด้วยจิตกังวลว่า

"แม่เจ้ามีเรื่องอะไรรุนแรงนักหรือ ทานมิคาระจึงให้ส่งแม่เจ้ากลับเมืองสาเกต ?"

"ดูก่อนพราหมณ์" นางพูดอย่างเยือกเย็นปราศจากความสะทกสะท้านใด ๆ ทั้งสิ้น "เมื่อข้าพเจ้ามาก็มาด้วยเกียรติยศอันใหญ่หลวง มีข้าทาสบริวารเป็นจำนวนร้อยเมื่อถึงคราวกลับไปจะกลับอย่างไร้ญาติขาดที่พึ่งหาควรแก่ข้าพเจ้าไม่ เมื่อมีเรื่องเกิดขึ้นแล้ว ข้าพเจ้าอยากให้เรื่องนี้ได้รับการพิจารณาเสียก่อน เมื่อเป็นที่แน่นอนว่าข้าพเจ้าเป็นผู้ถูกหรือผิดก็ตาม ข้าพเจ้าก็จะขอลาไป และไปอย่างมีเกียรติอย่างคราวที่มา"

พราหมณ์ได้นำนางวิสาขาเข้าหาท่านเศรษฐีเพื่อซักฟอกความผิดให้เห็นแจ้ง มิคารเศรษฐีนั่งหน้าถมึงทึงมีอาการเกรี้ยวกราดฉายอยู่ทั้งใบหน้าและแววตา

"มีอะไรอีก พราหมณ์" เศรษฐีตั้งคำถามกระชาก ๆ

"ข้าแต่ท่านเศรษฐี แม่เจ้ายังไม่ทราบความผิดของตนว่ากระทำผิดประการใดจึงต้องถูกไล่กลับ" พราหมณ์ตอบ

"ความผิดประการใด ?" เศรษฐีทวนคำ "ก็การที่เธอบังอาจว่าเรากินของเก่าของสกปรกน่ะ ยังไม่พออีกหรือ ?"

"ข้าแต่ท่านบิดา" นางวิสาขาพูดด้วยน้ำเสียงเรียบเป็นปกติ "คำที่ลูกพูดนั้นมิได้หมายความว่าท่านบิดาบริโภคของสกปรก แต่ลูกหมายความว่า ท่านบิดากำลังกินบุญเก่า ลูกคิดว่าการที่ท่านบิดามั่งมีศรีสุข มีเงินทองล้นเหลืออยู่ในปัจจุบันชาตินี้ โดยที่ท่านบิดามิได้ลงทุนลงแรงทำอะไรมากนัก ทรัพย์สมบัติล้วนแต่เป็นมรดกตกทอดมาทั้งสิ้นนั้น เป็นเพราะบุญเก่าท่านบิดาอำนวยผลให้ ถ้าท่านบิดาไม่สั่งสมบุญใหม่ให้เกิดขึ้น บุญเก่านั้นก็จะต้องหมดไปสักวันหนึ่ง ลูกหมายถึงบุญเก่านี่เอง จึงพูดว่า บิดากำลังบริโภคของเก่า!"

"ข้าแต่ท่านเศรษฐี ข้อนี้หาเป็นความผิดแห่งแม่เจ้าไม่" พราหมณ์พูดขึ้น

'เอาเถิด แม้นางจะไม่ผิดในข้อนี้ แต่เมื่อคืนก่อนนี้นางก็ได้ทำสิ่งที่น่ารังเกียจ คือเราเห็นนางลงไปที่คอกลาเวลาดึกดื่นเที่ยงคืน นางลงไปทำไม เพราะนั่นเป็นกิจที่กุลสตรีไม่พึงทำ"

"ข้าแต่ท่านบิดา คืนนั้นลามันออกลูกและออกด้วยความลำบากทรมาน ลูกเพียงแต่ลงไปดูมันและช่วยมันเท่าที่ลูกช่วยได้ ในการลงไป ลูกก็มิได้ลงไปเพียงคนเดียวมีหญิงคนใช้ ไปด้วยหลายคน และนำประทีปโคมไฟสว่างไสวลงไปด้วย"

"ข้าแต่ท่านเศรษฐี แม้ข้อนี้ก็จะถือเป็นความผิดของนางหาได้ไม่" พราหมณ์กล่าว

"เอาเถิด แม้นางจะไม่ผิดในข้อนี้ แต่เมื่อคืนสุดท้ายที่นางจะมาสู่ตระกูลเรา เราได้ยินบิดาของนางพูดสั่งเสียข้อความถึง ๑๐ ข้อซึ่งเราไม่พอใจ เราไม่ต้องการสตรีที่พยายามปฏิบัติอย่างนั้นอยู่ในบ้านเรือนของเรา เพราะจะนำภัยพิบัติมาสู่ตระกูลอย่างแน่แท้ เป็นไปได้หรือที่จะห้ามมิให้เรานำไฟภายในออก เมื่อเพื่อนบ้านมาขอจุดไฟ และเมื่อไฟภายในบ้านดับ เราก็ต้องไปขอจุดไฟภายนอกบ้านเข้ามาในบ้าน บิดาของนางห้ามนางมิให้นำไฟในออกและไฟนอกเข้าเราทนไม่ได้ที่จะให้นางปฏิบัติเช่นนั้น เป็นการใจแคบเกินไป"

นางวิสาขายิ้มน้อย ๆ แล้วกล่าวว่า

"ข้าแต่ท่านบิดา ข้อนี้บิดาของลูกหมายความถึงว่า ถ้าหากมีเรื่องยุ่งยากในครอบครัวหรือจะเกิดระหองระแหงกับสามีหรือบิดาแห่งสามี ก็อย่าได้นำเรื่องเหล่านั้นไปเที่ยวเล่าให้ชาวบ้านฟัง เพราะเป็นเรื่องประจานตัวเอง ส่วนข้อที่ไม่ให้นำไฟนอกเข้านั้น หมายความว่า อย่าได้นำเรื่องยุ่ง ๆ ภายนอกบ้านมาก่อความรำคาญแก่สามี หรือบิดามารดาแห่งสามี"

"แล้วข้ออื่น ๆ อีกล่ะ ?" เศรษฐีถามโดยมิได้เงยหน้า

นางวิสาขาชี้แจงให้ฟังตามลำดับดังนี้

"ข้อว่า จงให้แก่คนที่ให้นั้น หมายความว่า เมื่อมีผู้มายืมของใช้หรือเงินทองถ้าเขาคืนให้ ก็จงให้ยืมต่อไป ในคราวหน้า"

"ข้อว่า จงอย่าให้แก่คนที่ไม่ให้ นั้น หมายความว่า ถ้าใครยืมเงินทองของใช้ไปแล้วไม่ใช้คืน นำไปแล้วเฉยเสีย แสดงถึงความเป็นคนมีนิสัยไม่สะอาด คราวต่อไปอย่าให้ยืมอีก โดยเฉพาะเงินทองเป็นของที่ทำให้มิตรรักกันก็ได้ แตกกันก็ได้"

"ข้อว่า จงให้แก่คนที่ทั้งให้และไม่ให้ นั้น หมายความว่าเมื่อญาติพี่น้องประสบความทุกข์ยาก บากหน้ามาพึ่งจะเป็นการกู้ยืมหรือขอก็ตาม ควรให้แก่ญาติพี่น้องนั้น เขาจะใช้คืนหรือไม่ใช้ก็ช่างเถิด เพราะเป็นญาติพี่น้อง ต้องสงเคราะห์เขาตามควรแก่ฐานะ"

"ข้อว่า จงนั่งให้เป็น หมายความว่า เมื่อสามีหรือบิดามารดาของสามี หรือผู้ใหญ่อันเป็นที่เคารพนับถือนั่งอยู่ในที่ต่ำ ก็อย่าได้นั่งบนที่สูงกว่า เพราะเป็นกิริยาที่ไม่งามไม่สมเป็นกุลสตรี"

"ข้อว่า จงนอนให้เป็น นั้น หมายความว่า เมื่อบิดามารดาของสามี หรือสามียังไม่นอน ก็ยังไม่ควรนอน ควรปฏิบัติท่านเหล่านั้นให้มีความสุข เมื่อท่านนอนแล้วจึงค่อยนอนทีหลังและนอนวางมือวางเท้าให้เรียบร้อย พยายามตื่นก่อนสามี และบิดามารดาของสามีจัดแจงน้ำและไม้ชำระฟันไว้คอยท่าน เสร็จแล้วดูแลเรื่องอาหารเครื่องบริโภคไว้สำหรับท่าน"

"ข้อว่า จงบริโภคให้เป็น นั้น หมายความว่า อย่าบริโภคก่อนสามีหรือมารดาบิดาของสามี คอยดูแลให้ท่านบริโภคก่อนจึงค่อยบริโภคทีหลัง หรืออย่างน้อยก็บริโภคพร้อมกัน ในการบริโภคนั้นควรสำรวมกิริยาให้เรียบร้อยไม่มูมมาม ไม่บริโภคเสียงจั๊บ ๆ เหมือนอาการแห่งสุกร ไม่บริโภคให้เมล็ดข้าวตกเรี่ยราดดังอาการแห่งเป็ด"

"ข้อว่า จงบูชาเทวดา นั้น มีความหมายว่าให้บูชาสามีทั้งกายและใจ มีความเคารพและจงรักในสามีเหมือนเทวดา จึงมีคำพูดติดปากกันมานานแล้วว่า สตรีที่แต่งงานแล้ว และสามีรักนั้นชื่อว่าเทวดารักษาคุ้มครอง ตรงกันข้ามถ้าสามีไม่รัก ก็ชื่อว่าเทวดาไม่คุ้มครอง"

"ข้อว่า จงบูชาไฟ นั้น หมายความว่าให้บูชามารดาบิดาของสามี ท่านทั้งสองเปรียบเสมือนไฟ มีทั้งคุณและโทษ อาจจะให้คุณให้โทษได้ ถ้าปฏิบัติดีก็จะให้คุณ ถ้าปฏิบัติไม่ดีก็จะให้โทษมาก เพราะฉะนั้น จึงควรปฏิบัติต่อท่านด้วยดี มีสัมมาคารวะไม่ดูหมิ่น"

มหาอุบาสิกานามวิสาขา

"ดูก่อนภราดา" พระอานนท์กล่าวต่อไป — เมื่อนางวิสาขากล่าวจบลง ท่านมิคารเศรษฐีก็ก้มหน้านิ่ง ไม่รู้จะตอบนางประการใด พราหมณ์ชำระความระหว่างสะใภ้และพ่อผัวแล้วกล่าวว่า "ข้าแต่ท่านเศรษฐี เรื่องทั้งหมดนี้นางหามีความผิดไม่เลย นางเป็นผู้บริสุทธิ์" เศรษฐีจึงกล่าวโทษนางวิสาขาที่ท่านเข้าใจผิดไป นางวิสาขาคงกล่าวว่า

"ข้าแต่บิดาท่าน บัดนี้ข้าพเจ้าพ้นความผิดทั้งปวงแล้ว จึงสมควรจะกลับไปสู่เรือนแห่งบิดาตน"

"อย่าเลยลูกรัก" มิคารเศรษฐีพูดกับสะใภ้ด้วยสายตาวิงวอน นางวิสาขาจึงกล่าวว่าเมื่อนางอยู่เรือนตน ณ นครสาเกต ได้มีโอกาสทำบุญและฟังธรรมตามโอกาสที่ควร เมื่อนางอยู่ที่นี่แล้วนางไม่มีโอกาสทำได้เลย จิตใจกระวนกระวายใคร่จะทำบุญกุศลตลอดเวลาแต่หาได้กระทำไม่ ถ้าบิดาจะอนุญาตให้นางทำบุญกุศลตามต้องการของนางก็จะดี แต่ถ้าบิดาไม่อนุญาตนางก็จะขอลากลับไปสู่นครสาเกตตามเดิม เศรษฐีจึงกล่าวว่า

"ลูกรัก ทำเถิด ทำบุญได้ตามปรารถนา พ่อไม่ขัดข้อง และปุณณวัฒนกุมารสามีของเจ้าก็คงไม่ขัดข้องเช่นกัน"

ดูก่อนภราดา เมื่อเศรษฐีกล่าวอนุญาตเช่นนี้ หัวใจของนางวิสาขา ที่เคยเหี่ยวแห้งก็กลับชุ่มชื่นเบิกบานประหนึ่งดินชาติซึ่งขาดน้ำมาเป็นเวลานาน และแล้วกลับได้อุทกธารา เพราะพระพิรุณหลั่งในต้นวัสสานฤดู หรือประดุจปทุมมาลย์เบ่งบานขยายกลีบ เมื่อต้องแสงระวีแรกรุ่งอรุณ ความสุขใดเล่าสำหรับผู้ใคร่บุญจะเสมอเหมือนการมีโอกาสได้ทำบุญหรือเพียงแต่ได้ฟังข่าวว่าจะได้ทำบุญ เฉกนักเลงสุราบานซึ่งชื่นชมยินดีต่อข่าวแห่งการดื่มสุรา เมื่อทราบว่ามีผู้เชื้อเชิญ

วันรุ่งขึ้นนางวิสาขาได้ทูลอาราธนาพระผู้มีพระภาคเจ้าและพระภิกษุสาวกเพื่อเสวยภัตตาหารที่บ้านตน พระพุทธองค์ทรงรับอาราธนาแล้วเสด็จสู่บ้านของนางวิสาขา เมื่อเสวยเสร็จแล้วมีพระพุทธประสงค์จะทรงอนุโมทนา และแสดงธรรมพอเป็นเครื่องปลื้มใจแห่งผู้ถวาย นางวิสาขาจึงให้คนไปเชิญบิดาสามีมา เพื่อร่วมฟังอนุโมทนาด้วย ตามปกติเศรษฐี

ไม่เลื่อมใสในพุทธศาสนาเวลานั้น ยังศรัทธาคำสอนของนิครนถ์นาฏบุตรอยู่ ไม่ปรารถนาจะมาเฝ้าพระศาสดาเลย แต่ด้วยความเกรงใจลูกสะใภ้จึงมา พระผู้มีพระภาคทรงทราบอุปนิสัยและความรู้สึกของเศรษฐีอยู่แล้วจึงทรงหลั่งพระธรรมเทศนาอันประกอบด้วยเหตุผลแพรวพราวไปด้วยเทศนาโวหาร และอุทาหรณ์ พระองค์ตรัสว่า ข้าวเปลือก ทรัพย์ เงินทอง หรือของที่บุคคลหวงแหน อย่างใดอย่างหนึ่ง รวมทั้งทาส กรรมกร คนใช้ และผู้อาศัยทั้งหมดนี้บุคคลนำไปไม่ได้ ต้องทอดทิ้งไว้ทั้งหมด แต่สิ่งที่บุคคลทำด้วยกาย วาจา หรือด้วยใจ นั้นแหละที่จะเป็นของเขา เป็นสิ่งที่เขาต้องนำไปเหมือนเงาตามตัว เพราะฉะนั้นผู้ฉลาดพึงสั่งสมกัลยาณกรรมอันจะนำติดตัวไปสู่สัมปรายภพได้ เพราะบุญย่อมเป็นที่พึ่งของสัตว์ทั้งปวง ทั้งในโลกนี้และโลกหน้า

พระองค์ตรัสว่าทรงเห็นด้วยกับคำกล่าวของบัณฑิตผู้หนึ่งว่า

"เมื่อไฟไหม้บ้าน ภาชนะเครื่องใช้อันใดที่เจ้าของนำออกไปได้ ของนั้นก็เป็นประโยชน์แก่เจ้าของ ที่นำออกไม่ได้ก็ถูกไฟไหม้วอดวายอยู่ ณ ที่นั้นเอง ฉันใด เมื่อโลกนี้ถูกไฟคือความแก่ ความตายไหม้อยู่ ก็ฉันนั้น คือ ผู้ฉลาดย่อมนำของออกด้วยการให้ทาน ของที่บุคคลให้แล้ว ชื่อว่านำออกดีแล้ว มีความสุขเป็นผล ส่วนของที่ยังไม่ได้ให้หาเป็นเช่นนั้นไม่ แต่โจรอาจขโมยเสียบ้าง ไฟอาจจะไหม้เสียบ้าง อีกอย่างหนึ่งเมื่อความตายถึงเข้าบุคคลย่อมละทรัพย์สมบัติและแม้สรีระของตนไว้นำไปไม่ได้เลย ผู้มีปัญญารู้ความจริงข้อนี้แล้ว พึงบริโภคใช้สอย พึงให้เพื่อสงเคราะห์ผู้อื่น เมื่อได้ให้ได้บริโภคตามสมควรแล้วเป็นผู้ไม่ถูกติเตียน ย่อมเข้าสู่ฐานะอันประเสริฐ"

พระพุทธองค์ตรัสต่อไปว่า ความตระหนี่ลาภ เป็นความโง่เขลา เหมือนชาวนาผู้ไม่ฉลาดไม่ยอมหว่านพันธุ์ข้าวลงในนา เขาเก็บพันธุ์ข้าวปลูกไว้จนเน่าและเสีย ไม่สามารถจะปลูกได้อีก ข้าวเปลือกที่หว่านลงแล้ว ๑ เมล็ด ย่อมได้ผล ๑ รวงฉันใด ทานที่บุคคลทำแล้วก็ฉันนั้น ย่อมมีผลมากผลไพศาล การรวบรวมทรัพย์สินไว้โดยมิได้ใช้สอยให้เป็นประโยชน์ ทรัพย์นั้นจะมีคุณแก่ตนอย่างไร เหมือนผู้มีเครื่องประดับอันวิจิตรตระการตา แต่หาได้ประดับไม่ เครื่องประดับนั้นจะมีประโยชน์อะไร รังแต่จะก่อความหนักใจในการเก็บรักษา

"นกชื่อมัยหกะชอบเที่ยวไปตามซอกเขา และที่ต่าง ๆ มาจับต้นเลียบที่มีผลสุกแล้วว่า "ของกู ของกู" ในขณะที่มันร้องอยู่นั้นเอง หมู่นกเหล่าอื่นบินมากินผลเลียบตามต้องการแล้วจากไป นกมัยหกะก็ยังคงร้องว่า "ของกู ของกู" อยู่นั้นเอง ข้อนี้ฉันใด บุคคลบางคนในโลกนี้ก็ฉันนั้น รวบรวมสะสมทรัพย์ไว้มากมาย แต่ไม่สงเคราะห์ญาติตามที่ควร ทั้งมิใช้สอยเองให้ผาสุก มัวแต่เฝ้ารักษาและภูมิใจว่า "ของเรามี ของเรามี" ดังนี้ เมื่อเขาประพฤติอยู่เช่นนี้ทรัพย์สมบัติย่อมเสียหายไป ทรุดโทรมไปด้วยเหตุต่าง ๆ มากมาย เขาก็คงคร่ำครวญอยู่อย่างเดิมนั่นเอง และต้องเสียใจในของที่เสียไปแล้ว พึงสงเคราะห์คนที่ควรสงเคราะห์มีญาติเป็นต้น"

"ดูก่อนท่านทั้งหลาย" พระศาสดาตรัสต่อไป

"ทรัพย์ของคนไม่ดีนั้นไม่สู้อำนวยประโยชน์แก่ใคร เหมือนสระโบกขรณีอันตั้งอยู่ในที่ไม่มีมนุษย์แม้จะใสสะอาดจืดสนิท เย็นดี มีท่าลงสะดวกน่ารื่นรมย์ แต่มหาชนก็หาได้ดื่มได้อาบ หรือใช้สอยตามต้องการไม่ น้ำนั้นก็อยู่อย่างไร้ประโยชน์ ทรัพย์ของคนตระหนี่ก็ฉันนั้น ไม่อำนวยประโยชน์สุขแก่ใคร ๆ เลย รวมทั้งตัวเขาเองด้วย"

"ส่วนคนดีมีทรัพย์แล้ว ย่อมบำรุงมารดา บิดา บุตร ภรรยา บ่าวไพร่ให้เป็นสุข บำรุงสมณพราหมณาจารย์ให้เป็นสุข เปรียบเหมือนสระโบกขรณีอันอยู่ไม่ไกลหมู่บ้านหรือนิคมมีท่าลงเรียบร้อยสะอาดเยือกเย็นน่ารื่นรมย์ มหาชนย่อมได้อาศัยนำไปอาบดื่มและใช้สอยตามต้องการ โภคะของคนดีย่อมเป็นดังนี้ หาหมดไปโดยเปล่าประโยชน์ไม่"

"ดูก่อนท่านทั้งหลาย นักกายกรรมผู้มีกำลังมากหรือนักมวยปล้ำซึ่งมีพลังมหาศาลนั้น ก่อนที่จะได้กำลังมาเขาก็ต้องออกกำลังไปก่อน **การเสียสละนั้น คือการได้ซึ่งผลอันเลิศในบั้นปลาย ผู้ไม่ยอมเสียสละอะไรย่อมไม่ได้อะไร จงดูเถิด มนุษย์ทั้งหลายย่อมรดน้ำต้นไม้ที่โคน แต่ไม้นั้นย่อมให้ผลที่ปลาย** ท่านทั้งหลายจงพิจารณาดูความจริงตามธรรมชาติอีกอย่างหนึ่งเถิด คือแม่น้ำสายใดเป็นแม่น้ำตาย ไม่ไหลไม่ถ่ายเทไปสู่ที่อื่น หยุดนิ่ง ขังอยู่ที่เดียว แม่น้ำสายนั้นย่อมพลันตื้นเขินและสกปรกเน่าเหม็นเพราะสิ่งสกปรกลงมามิได้ถ่ายเท นอกจากนั้นบริเวณใกล้ ๆ แม่น้ำสายนั้นจะหาพืชพันธุ์ธัญญาหารที่สวยสดก็หายาก แต่แม่น้ำสายใดไหลเอื่อยสู่ทะเล หรือแตกสาขาออกไปไหลเรื่อยไป มันไม่

รู้จักหมดสิ้น คนทั้งหลายได้อาศัย อาบดื่ม และใช้สอยตามปรารถนา มันจะใสสะอาดอยู่เสมอไม่มีวันเหม็นเน่าหรือสกปรกได้เลย พืชพันธุ์ธัญญาหาร ณ บริเวณใกล้เคียงก็เขียวสดสวยงาม"

"บุคคลผู้ตระหนี่ เมื่อได้ทรัพย์แล้วก็เก็บตุนไว้ไม่ถ่ายเทให้ผู้อื่นบ้างก็เหมือนแม่น้ำตายไม่มีประโยชน์อะไรแก่ใคร ส่วนผู้ไม่ตระหนี่เป็นเหมือนน้ำที่ไหลเอื่อยอยู่เสมอกระแสก็ไม่ขาด ทั้งยังเป็นประโยชน์แก่มนุษย์ทั้งหลาย เพราะฉะนั้นสาธุชนได้ทรัพย์แล้วพึงบำเพ็ญตนเสมือนแม่น้ำซึ่งไหลใสสะอาดไม่พึงเป็นเช่นแม่น้ำตาย

"ยัญญสัมปทา หรือ ทาน จะมีผลมากอานิสงส์ไพศาล ถ้าประกอบด้วยองค์ ๖ กล่าวคือ

๑. ก่อนให้ผู้ให้ก็มีใจผ่องใส ชื่นบาน
๒. เมื่อกำลังให้ จิตใจก็ผ่องใส
๓. เมื่อให้แล้ว ก็มีความยินดี ไม่เสียดาย
๔. ผู้รับเป็นผู้ปราศจากราคะ หรือปฏิบัติเพื่อปราศจากราคะ
๕. ผู้รับปราศจากโทสะ หรือปฏิบัติเพื่อปราศจากโทสะ
๖. ผู้รับปราศจากโมหะ หรือปฏิบัติเพื่อปราศจากโมหะ

ทานที่ประกอบด้วยองค์ ๖ นี้แล เป็นการยากที่จะกำหนดผลแห่งบุญว่า มีประมาณเท่านั้นเท่านี้ อันที่จริงเป็นกองบุญใหญ่ที่นับไม่ได้ ไม่มีประมาณเหลือที่จะกำหนดเหมือนน้ำในมหาสมุทรย่อมกำหนดได้โดยยากว่ามีประมาณเท่านั้นเท่านี้"

"ดูก่อนท่านทั้งหลาย คราวหนึ่งพระเจ้าปเสนทิโกศล ราชาแห่งแคว้นนี้เข้าไปหาตถาคตและถามว่า บุคคลควรจะให้ทานในที่ใด เราตอบว่า ควรให้ในที่ที่เลื่อมใส คือเลื่อมใสบุคคลใด คณะใด ก็ควรให้แก่บุคคลนั้น ในคณะนั้น พระองค์ถามต่อไปว่า ให้ทานในที่ใดจึงจะมีผลมาก เราตถาคตตอบว่า ถ้าต้องการผลมากกันแล้วละก้อ ควรจะให้ในท่านผู้มีศีล การให้แก่บุคคลผู้ทุศีล หามีผลมากอย่างนั้นไม่"

"สถานที่ทำบุญเปรียบเหมือนเนื้อนา เจตนาและไทยธรรมของทายกเปรียบเหมือนเมล็ดพืช ถ้าเนื้อนาบุญคือบุคคลผู้รับเป็นคนดีมีศีลธรรม และประกอบด้วยเมล็ดพืช

คือเจตนาและไทยธรรมของทายกบริสุทธิ์ ทานนั้นย่อมมีผลมาก การหว่านข้าวลงในนาที่เต็มไปด้วยหญ้าแฝกและหญ้าคา ต้นข้าวย่อมขึ้นได้โดยยากฉันใด การทำบุญในคณะบุคคลผู้มีศีลน้อยมีธรรมน้อยก็ฉันนั้น คือย่อมได้บุญน้อย ส่วนการทำบุญในคณะบุคคลซึ่งมีศีลดีมีธรรมงาม ย่อมจะมีผลมาก เป็นภาวะอันตรงกันข้ามอยู่ดังนี้"

พระศาสดายังพระธรรมเทศนา ให้จบลงด้วยปัจฉิมพจน์ว่า

"เพราะฉะนั้นบุคคลไม่ควรประมาทว่า บุญหรือบาปเพียงเล็กน้อยจะไม่ให้ผล หยาดน้ำไหลลงทีละหยดยังทำให้หม้อน้ำเต็มได้ การสั่งสมบุญหรือบาปแม้ทีละน้อยก็ฉันนั้น ผู้สั่งสมบุญย่อมเปี่ยมล้นไปด้วยบุญ ผู้สั่งสมบาปย่อมเพรียบแปร้ไปด้วยบาป"

พระธรรมเทศนาเป็นเสมือนจุดแสงสว่างให้โพลงขึ้นในดวงใจของเศรษฐี เขาคลานเข้ามาถวายบังคมพระยุคลบาทแห่งพระศาสดา พร้อมด้วยกล่าวสรรเสริญว่า

"แจ่มแจ้งจริงพระเจ้าข้า แจ่มแจ้งจริงเหมือนทรงหงายของที่คว่ำ เปิดของที่ปิด บอกทางให้แก่คนที่หลงทาง ส่องประทีปในที่มืดเพื่อให้ผู้มีนัยน์ตาได้มองเห็นรูป ข้าพระพุทธเจ้าขอถึงพระองค์ พร้อมด้วย พระธรรมและพระสงฆ์เป็นที่เคารพสักการะ เป็นแนวทางดำเนินชีวิตตั้งแต่บัดนี้เป็นต้นไปจวบสิ้นลมปราณ"

"ดูก่อนผู้แสวงสันติวรบาท" พระอานนท์กล่าวต่อไป

ตั้งแต่บัดนั้นมามิคารเศรษฐีก็รักและนับถือนางวิสาขาในสองฐานะ คือฐานะสะใภ้และฐานะ "แม่" จึงเรียกนางวิสาขาว่า "แม่ แม่" ทุกคำไป เพราะถือว่านางวิสาขาเป็นผู้จูงให้ท่านเดินเข้าทางถูก จูงออกจากรก เมื่อคนทั้งหลายพูดถึงนางวิสาขาก็มักจะเติมสร้อยคำตามมาข้างหลังว่า "มิคารมารดา" แม้พระสาวกซึ่งเป็นพระภิกษุเมื่อกล่าวถึงพระผู้มีพระภาคเจ้าว่าประทับอยู่ที่ปุพพารามก็กล่าวว่า "บัดนี้พระผู้มีพระภาค ประทับอยู่ ณ ปราสาทของนางวิสาขามิคารมารดา ในปุพพาราม"

ด้วยเหตุที่บิดาแห่งสามีเรียกตนว่า "แม่" และคนทั้งหลายพากันเรียกนางว่า "มิคารมารดา" นางวิสาขารู้สึกละอายและกระดาก แต่ไม่ทราบจะทำประการใด เมื่อมีลูกชายในระยะต่อมา จึงตั้งชื่อลูกชายให้เหมือนชื่อปู่ของเด็กว่ามิคาระ เพื่อจะได้แก้ความขวยอาย

และกันความละอาย เมื่อมีผู้เรียกนางว่ามิคารมารดา จะได้หมายถึงมารดาแห่งมิคาระลูกชายของตน

ตั้งแต่มิคารเศรษฐีเลื่อมใสในพุทธศาสนาแล้ว ประตูบ้านของนางวิสาขาก็เปิดออกสำหรับต้อนรับพระสงฆ์สาวกแห่งพระผู้มีพระภาค มีเสมอที่นางนิมนต์พระสงฆ์จำนวนร้อย มีพระพุทธองค์เป็นประมุข เพื่อรับภัตตาหารและเสวยที่เรือนของนาง *มหาสมุทรย่อมไม่อิ่มด้วยน้ำ บัณฑิตและปราชญ์ย่อมไม่อิ่มด้วยคำสุภาษิต ผู้มีศรัทธาเชื่อกรรม และผลของกรรม ย่อมไม่อิ่มด้วยการทำบุญ* นางวิสาขาเป็นผู้มีศรัทธา จะให้นางอิ่มด้วยบุญได้ไฉน เพราะฉะนั้นจึงปรากฏว่านางทำบุญ ทำกุศลโดยมิรู้จักเหน็ดเหนื่อยและเบื่อหน่าย **ความสุขใจ เป็นขุมทรัพย์อันประเสริฐสุด** ก็ความสุขอันใดเล่าจะเสมอด้วยความสุขใจอิ่มใจ เพราะรู้สึกว่าตนได้ทำความดีเป็นความสุขที่ผ่องแผ้วสงบและชื่นบานเหมือนสายน้ำที่กระเซ็นจากหุบผาก่อความชื่นฉ่ำให้แก่กรัชกาย ฉันใดก็ฉันนั้น

ตลอดเวลาที่พระศาสดาประทับอยู่กรุงสาวัตถีนางจะไปเฝ้าพระองค์วันละ ๒ เวลา คือเวลาเช้าและเวลาเย็น เมื่อไปเวลาเช้าก็ถือยาคู และอาหารอื่น ๆ ติดมือไปด้วย เมื่อไปเวลาเย็นก็นำน้ำปานะชนิดต่าง ๆ ที่ควรแก่สมณบริโภคไป นางไม่เคยไปมือเปล่าเลย ทั้งภิกษุสามเณรและอุบาสกอุบาสิกาต่างก็พร้อมใจกันเรียกนางว่า "มหาอุบาสิกา" เพื่อเป็นเกียรติแก่นางผู้มีใจประเสริฐ

คราวหนึ่งนางกลับจากงานมงคลในกรุงสาวัตถี ข้าพเจ้าลืมเล่าไปว่างานมงคลทุกงานในกรุงสาวัตถีเจ้าของงานจะถือเป็นเกียรติอันยิ่งใหญ่ ถ้านางวิสาขาได้ไปร่วมงานด้วย เพราะฉะนั้นเขาจะเชิญนางแทบจะทุกงาน การไปของนางวิสาขาถือกันว่าเป็นการนำมงคลมาสู่บ้านสู่งาน นี่แหละท่าน พระศาสดาจึงตรัสว่า "เกียรติย่อมไม่ละผู้ประพฤติธรรม ธรรมที่บุคคลประพฤติดีแล้วย่อมนำสุขมาให้"

เมื่อไปในงานมงคลนางก็จะต้องสวมเครื่องประดับมหาลดาปสาธน์อันสวยงามและเลิศค่า กลับจากงานแล้วนางต้องการจะแวะไปเฝ้าพระศาสดา แต่เห็นว่าไม่ควรจะสวมเครื่องประดับมหาลดาปสาธน์เข้าไป จึงถอดแล้วห่อให้หญิงคนใช้ถือไว้เมื่อเฝ้าพระศาสดาพอสมควรแก่เวลาแล้วนางก็ถวายบังคมลากลับออกมาถึงหน้าวัดเชตวันนางจึงเรียกเครื่องประดับนั้น

จากหญิงคนใช้เพื่อจะสวม แต่ปรากฏว่าหญิงคนใช้ลืมไว้ ณ ที่ประทับของพระศาสดานั่นเอง พระผู้มีพระภาครับสั่งให้ข้าพเจ้าเก็บไว้ เพื่อนางมาในวันรุ่งขึ้นจะได้ส่งคืน สักครู่หนึ่งหญิงรับใช้กลับมาเพื่อจะรับคืน ข้าพเจ้าจึงนำห่อเครื่องประดับนั้นมาจะมอบให้ หญิงคนใช้มีท่าทางตื่นตกใจอย่างมาก

"นี่เครื่องประดับของนายเธอ รับไปเถิด" ข้าพเจ้าพูดพร้อมด้วยวางของลง

"ข้าแต่พระคุณเจ้า" นางคุกเข่าอยู่เบื้องหน้าของข้าพเจ้าด้วยเสียงสั่นเครือ มีอาการเหมือนจะร้องไห้ "แม่นายสั่งไว้ว่า ถ้าพระคุณเจ้าจับต้องและเก็บเครื่องประดับไว้แล้วก็ไม่ต้องรับคืน แม่นายบอกว่า พระคุณเจ้าเป็นที่เคารพของแม่นายอย่างยิ่ง แม่นายไม่สมควรจะสวมเครื่องประดับที่พระคุณเจ้าจับต้องแล้ว เพราะฉะนั้นข้าพเจ้ารับคืนไปไม่ได้ดอก"

"น้องหญิง" ข้าพเจ้าพูด "เครื่องประดับมหาลดาประสาธน์นี้มีค่ามาก นอกจากนี้ยังเป็นเครื่องประดับของสตรี ไม่สมควรที่สมณะจะเก็บไว้ อาตมาจะเอาไว้ทำอะไร จงรับคืนไปเถิด และบอกนางว่าอาตมาให้รับคืนไป น้องหญิงทำตามคำขอร้องของอาตมา นายของเธอคงไม่ว่ากระไรดอก"

"แม่นายสั่งไว้ว่าให้ถวายพระคุณเจ้า"

"อาตมาจะเอาไว้ทำอะไร"

หญิงคนใช้จำใจต้องรับเครื่องประดับคืนไป นางเดินร้องไห้ไปพลาง เพราะเกรงจะถูกลงโทษ นางวิสาขาเห็นหญิงคนใช้เดินร้องไห้กลับไปพร้อมด้วยห่อของ นางก็คาดเหตุการณ์ได้โดยตลอด จึงกล่าวว่า

"พระคุณเจ้าอานนท์เก็บไว้หรือ"

"เจ้าค่ะ"

"แล้วเธอร้องไห้ทำไม"

"ข้าเสียใจที่รักษาของแม่นายไว้ไม่ได้ แม่นายจะลงโทษข้าประการใดก็ตามเถิด ข้ายอมรับผิดทุกประการ เครื่องประดับนี้มีค่ายิ่งกว่าชีวิตข้า มิใช่เพียงแต่ชีวิตของข้าเท่านั้น แต่มีค่ายิ่งกว่าชีวิตครอบครัวและญาติ ๆ ของข้าทั้งหมดรวมกัน" ว่าแล้วนางก็ร้องไห้สะอึกสะอื้นกลิ้งเกลือกอยู่แทบเท้าของนางวิสาขา

เวลานั้นเย็นมากแล้ว พระอาทิตย์โคจรลับขอบฟ้าทางทิศตะวันตกไปแล้ว แต่ความมืดยังไม่ปรากฏในทันที ท้องฟ้าระบายด้วยแสงสีม่วงสลับฟ้าในบางที่และสีเหลืองอ่อนสลับฟ้าในบางแห่ง กลุ่มเมฆลอยเลื่อนตามแรงลมและปลิวกระจายเป็นครั้งคราว มองดูเป็นรูปต่าง ๆ สลับสล้างสวยงามน่าพึงชม ลมเย็นพัดเฉื่อยฉิวสไบน้อยผืนบางของวิสาขาพริ้วกระพือตามแรงลม ผมอันงอนงามฟูสยายของนางไหวพริ้วปลิวกระจาย ใบหน้าซึ่งเอิบอิ่มอยู่แล้วยิ่งเพิ่มความอิ่มเอิบมากขึ้น ประดุจศศิธรในวันบูรณมีดิถี มีรัศมียองใยเป็นเงินยวงและถูกแวดวงด้วยกลุ่มเมฆเสียงชะนีซึ่งอาศัยอยู่ในแนวป่าใกล้วัดเชตวันกู่ก้องโหยหวนปานประหนึ่งสัญญาณว่าทิวากาลจะสิ้นสุดลงแล้ว หมู่เด็กเลี้ยงแกะและเลี้ยงโคเดินดุ่มต้อนฝูงแกะและฝูงโคของตน ๆ เข้าสู่คอก อชบาลและโคบาลเหล่านั้นล้วนมีกิริยาร่าเริงเช่นเดียวกันกับสกุณาทั้งหลาย ซึ่งกำลังโบยบินกลับสู่รวงรัง

นางวิสาขายืนสงบนิ่ง กระแสความรู้สึกของนางไหลเวียนเหมือนสายน้ำในวังวน นางคิดถึงชีวิตทาส *อนิจจา ชีวิตทาสช่างลำบากและกังวลเสียนี่กระไร รับใช้ใกล้ชิดเกินไปก็หาว่าประจบสอพลอ เหินห่างไปหน่อยเขาก็หาว่าทอดทิ้งธุระของนาย พูดเสียงค่อยเขาก็ว่าไม่เต็มใจตอบ พูดเสียงดังไปหน่อยเขาก็ว่ากระโชกโฮกฮาก ใครเล่าจะสามารถรับใช้นายได้อย่างสมบูรณ์ ชีวิตทาสเป็นชีวิตที่ลำเค็ญเหนื่อยยากทั้ง ๆ ที่เป็นอย่างนี้คนทาสส่วนมากก็เป็นคนซื่อสัตย์ เสียสละ และกตัญญู เสรีชนด้วยซ้ำไปที่ส่วนมากคอยแต่ตลบตะแลงเอารัดเอาเปรียบและคดโกง มีตัวอย่างที่หาได้ง่ายสำหรับทาสซึ่งซื่อสัตย์กตัญญูและเสียสละต่อนายของตน แต่สำหรับนายแล้วหาได้ยากเหลือเกินที่จะเพียงแต่สละเพื่อทาสเท่านั้น อย่าพูดถึงความซื่อตรงเลย นายส่วนมากมักจะใช้ทาสไม่เป็นเวลา ใช้วาจาหว่านล้อมให้ทาสหวังอย่างลม ๆ แล้ง ๆ เหนียวบำเหน็จ ทำความน้อยเป็นผิดมาก ส่วนความดีความชอบนั้นมิค่อยจะได้พูดถึง*

"หญิงคนใช้ของเรานี้" นางวิสาขาคิดต่อไป เพียงแต่ลืมเครื่องประดับไว้และนำคืนมาได้ มิใช่ทำของเสียหายอย่างใด ยังยอมเอาชีวิตของตนมาไถ่ถอนความผิด เราจำจะต้องปลอบนางให้หายโศก และบำรุงหัวใจนางด้วยคำหวาน เพราะโบราณคัมภีร์กล่าวไว้ว่า แสงจันทร์ก็เย็น กลิ่นไม้จันทร์ก็เย็น แต่ความเย็นทั้งสองประการนั้นรวมกันแล้วยังไม่เท่าความเย็นแห่งมธุรวาจา **อนึ่ง การแสดงความรักใคร่แม้ต่อบุคคลที่มิได้**

รับใช้ตนเพื่ออารีกว้างขวางเพิ่มความรักให้ระลึกถึงความดีแต่เก่าก่อน ให้อภัยในความผิดพลาด เหล่านี้เป็นลักษณะของผู้มีใจกรุณา"

แลแล้วนางวิสาขาก็กล่าวว่า

"สุสิมา ลุกขึ้นเถิด อย่าคร่ำครวญนักเลยข้อที่เธอลืมเครื่องประดับไว้นั้น เรามิได้ถือเป็นความผิดประการใด เราเองยังลืมได้ ทำไมเธอจะลืมบ้างไม่ได้ เครื่องประดับนี้มีค่าก็จริง แต่ก็หามีค่าเท่าชีวิตของเธอไม่ เครื่องประดับมหาลดาปสาธน์นี้ ถ้าหายหรือเสียไปเพราะเหตุใดเหตุหนึ่ง เราก็ทำใหม่ได้แต่ถ้าชีวิตของเธอถ้าเสียไปจะทำใหม่ได้ที่ไหน ดูก่อนนางผู้ซื่อสัตย์ การที่เธอจะไถ่ถอนเครื่องประดับนี้ด้วยชีวิตของเธอนั้นซึ้งใจเรายิ่งนัก เธอจงเบาใจเถิด พระธรรมของพระศาสดาได้ชุบย้อมจิตใจของเราให้มองเห็นชีวิตมนุษย์และแม้สัตว์ทั่วไปเป็นสิ่งมีคุณค่าสูง ไม่อาจจะนำสิ่งของภายนอกมาเทียบได้ อนึ่ง เธอเป็นที่รักที่ไว้ใจของเราเธอเป็นผู้ทำงานดี ซื่อตรงทั้งต่อหน้าและลับหลังมีความจงรักนายของตนไม่เสื่อมคลายและปรวนแปร ด้วยเหตุนี้เธอจึงได้อยู่รับใช้ใกล้ชิดเรา ความดีของเธอนั้นมีอยู่มาก ความพลั้งเผลอบกพร่องเพียงเท่านี้จะลบล้างความดีของเธอได้ไฉน"

ดูก่อนภราดา เมื่อนางวิสาขากล่าวจบ หญิงรับใช้ยิ่งคร่ำครวญหนักขึ้น เธอกอดเท้าทั้งสองของนายและใช้ใบหน้าคลอเคลียอยู่ด้วยความรักและกตัญญู และแล้วเมื่อนางวิสาขาดึงมือนางให้ลุกขึ้น นางก็ยิ้มทั้งน้ำตามองดูนายของตนด้วยแววตาที่เหมือนเปิดลิ้นชักหัวใจให้เห็นได้หมดสิ้น ประดุจแววตาแห่งสัตว์เลี้ยงเป็นต้นว่า สุนัขอันแสดงออกยามเมื่อได้รับอาหารจากนายของมัน

ดูก่อนมาริสะ มีอยู่เหมือนกันหรือมิใช่ที่มนุษย์เราต้องหัวเราะหรือยิ้มทั้งน้ำตาทั้งนี้เพราะความเสียใจและดีใจประดังกันเข้ามาในระยะกระชั้นชิด เมื่อความเสียใจยังไม่ทันหายไปความดีใจก็เคลื่อนเข้ามาจนผู้นั้นตั้งตัวไม่ทัน *ภาพที่บุคคลยิ้มทั้งน้ำตานั้นเป็นภาพที่ค่อนข้างจะน่าดูพอใช้ อุปมาเหมือนฝนซึ่งโปรยลงมาและยังไม่หาย แดดก็แผดจ้าออกมาในขณะนั้นเป็นภาพซึ่งนาน ๆ เราจะเห็นสักครั้งหนึ่ง*

คืนนั้นนางวิสาขามหาอุบาสิกาต้องใช้ความคิดอย่างหนักว่า จะทำอย่างไรกับเครื่องประดับมหาลดาปสาธน์นั้น เรื่องนำมาใช้อีกนางไม่สามารถทำได้ จะเก็บไว้เฉย ๆ ก็ดู

จะเสียประโยชน์ นางจึงตัดสินใจว่ารุ่งขึ้นจะลองบอกขาย ถ้าได้ทรัพย์มาจำนวนตามราคาอันเหมาะแห่งเครื่องประดับแล้ว ก็จะนำมาทำบุญทำกุศลตามต้องการ แต่ปรากฏว่าในเมืองสาวัตถีไม่มีใครสามารถซื้อได้ พูดถึงคนมีเงินพอซื้อได้นั้นน่าจะพอมี แต่คงจะไม่มีใครกล้านำเครื่องประดับของนางวิสาขา ซึ่งเป็นที่เคารพของคนทั้งเมืองมาประดับตกแต่งได้ ถ้าผู้ใดทำเข้าแทนที่จะได้รับการยกย่องชมเชย กลับจะกลายเป็นถูกเยาะเย้ยหยามหยันไป นางวิสาขาจึงตกลงใจซื้อของตนเองด้วยราคา ๙ โกฏิ หรือ ๙๐ ล้านบาท แล้วนำเงินจำนวนนั้นทั้งหมดไปสร้างอารามให้ชื่อว่า ปุพพาราม เพราะอยู่ทางทิศตะวันออกแห่งพระนครสาวัตถี การสร้างปุพพารามเสียค่าใช้จ่ายทั้งหมด ๒๗ โกฏิ คือซื้อที่ดิน ๙ โกฏิ สร้างกุฏิวิหาร ๙ โกฏิ และเสียในการฉลองอีก ๙ โกฏิ

ดูก่อนท่านผู้แสวงสันติวรบท ณ ปุพพารามนี้เอง มีเรื่องหนึ่งซึ่งแสดงถึงพุทธจริยาอันประเสริฐคือวันหนึ่งพระผู้มีพระภาคเจ้าเสด็จออกจากที่หลีกเร้นในเวลาเย็นแล้วประทับ ณ ภายนอกซุ้มประตู คราวนั้นพระเจ้าปเสนทิโกศลเสด็จมาเฝ้า เมื่อพระองค์ประทับ ณ ที่สมควร และสนทนากับพระศาสดาเป็นสาราณียะอยู่นั่นเอง มีนักบวชหลายนิกาย กล่าวคือนิครนถ์ ๗ คน เอกสาฎก ๗ คน อเจลกะ ๗ คน ปริพาชก ๗ คน และชฎิลอีก ๗ คน รวม ๓๕ คน ซึ่งล้วนมีเคราขาว มีขนรักแร้ยาว ถือบริขารต่าง ๆ เดินผ่านมา พระเจ้าปเสนทิโกศลเห็นนักบวชเหล่านั้นแล้วจึงผินพระพักตร์จากผู้มีพระภาคหันไปทางนักบวชเหล่านั้น คุกพระชานุข้างหนึ่งลงทำผ้าห่มเฉวียงบ่า พลางประกาศนามและโคตรของพระองค์ว่า "ข้าแต่ท่านนักพรตผู้ประเสริฐ ข้าพเจ้าคือพระเจ้าปเสนทิโกศล" ดังนี้ ๓ ครั้งเป็นการแสดงความคารวะอย่างสูง นักบวชเหล่านั้นหยุดอยู่ครู่หนึ่งแล้วเดินเลยไป พระเจ้าปเสนทิโกศลจึงหันมากราบทูลพระผู้มีพระภาคเจ้าว่า "ข้าแต่พระจอมมุนี นักบวชเหล่านั้นคงเป็นพระอรหันต์องค์หนึ่งซึ่งมีอยู่ปรากฏอยู่ในโลกเป็นแน่แท้"

พระสุคตเจ้ามีพระอาการสงบนิ่งอยู่ครู่หนึ่งก่อนจะตรัสว่า "มหาบพิตร พระองค์เป็นคฤหัสถ์ยังบริโภคกาม บรรทมเบียดโอรสและชายา ทรงผ้าที่มาจากแคว้นกาสี ทัดทรงของหอม ลูบไล้ด้วยจุณจันทน์ จึงเป็นการยากที่จะรู้ได้ว่า นักบวชเหล่านั้นเป็นอรหันต์หรือไม่มหาบพิตร **ปกติของคนเป็นอย่างไร อาจรู้ได้ด้วยการอยู่ร่วมกัน และต้องอยู่ร่วมกันนาน ๆ ต้องใส่ใจและมีปัญญาสอดส่องกำกับไปด้วยปัญญาของคนพึงรู้**

ได้ด้วยการสนทนา ความสะอาดของคนพึงรู้ได้ด้วยการงาน ความกล้าหาญและเรี่ยวแรงรู้ได้ในเวลามีอันตราย ทั้งหมดนี้ต้องใช้ ๓ อย่างประกอบ คือ กาลเวลา ปัญญา และมนสิการ"

ดูก่อนผู้บำเพ็ญตบะ พระผู้มีพระภาคทรงตอบอย่างบัวมิให้ช้ำน้ำมิให้ขุ่น ถ้าพระองค์จะตรัสตรง ๆ ว่านักบวชเหล่านั้นมิได้เป็นอรหันต์ดอก ที่แท้ยังเป็นผู้ชุ่มไปด้วยกิเลสก็จะเป็นการยกตกข่มขู่ผู้อื่น ถ้าพระองค์จะทรงรับรองว่านักบวชเหล่านั้นเป็นพระอรหันต์ พระเจ้าปเสนทิโกศล ก็จะพึงดูแคลนพระสัพพัญญุตญาณได้

เมื่อพระผู้มีพระภาคตรัสดังนี้ พระเจ้าปเสนทิโกศลจึงกราบทูลว่า อัศจรรย์จริงพระเจ้าข้า อัศจรรย์จริง พระผู้มีพระภาคทรงเป็นสัพพัญญูโดยแท้ ข้าแต่พระผู้มีพระภาคผู้ประเสริฐ ความจริงนักบวชเหล่านั้นคือจารบุรุษ ซึ่งข้าพระองค์ส่งไปสอดแนมเหตุการณ์บ้านเมือง ณ แคว้นต่าง ๆ เมื่อถึงบ้านแล้วบุรุษเหล่านั้นย่อมลูบไล้ด้วยของหอม นอนเบียดบุตรและภรรยาพรั่งพร้อมด้วยกามคุณ ๕

พระสุคตเจ้าทรงเปล่งอุทานในเวลานั้นว่า

บุคคลไม่ควรพยายามเสียทุกอย่างไป ควรเป็นตัวของตัวเอง ไม่ควรอาศัยผู้อื่นเลี้ยงชีพ และไม่พึงมีแผลประพฤติธรรม

บุคคลจะชื่อว่าเป็นคนดีด้วยเหตุเพียงรูปร่างผิวพรรณก็หามิได้ ไม่ควรไว้ใจคนที่เห็นกันเพียงครู่เดียว คนชั่วเป็นอันมากเที่ยวไปโดยรูปลักษณะแห่งคนดีเหมือนหม้อดินและหม้อโลหะซึ่งฉาบไว้ด้วยสุพรรณ มองแวววาวแต่เพียงภายนอกแต่ภายในไม่สะอาด คนชั่วในโลกนี้เมื่อบริวารแวดล้อมแล้วก็เที่ยวไปได้อย่างคนดี เขางามแต่ภายนอก แต่ภายในไม่บริสุทธิ์

"ดูก่อนท่านผู้ไม่หลงใหลในบ่วงมาร" พระอานนท์กล่าว "ท่านจะเห็นว่าพระพุทธภาษิตเหล่านี้คมคายเพียงไร เป็นพระดำรัสที่ถ้าจะมองว่าลึกซึ้งก็ลึกซึ้งถ้าจะมองว่าสามัญชนทั่วไปพอจะเข้าใจและปฏิบัติตามได้ก็ได้เช่นกัน ตอนแรกพระพุทธองค์ทรงย้ำว่า บุคคลไม่ควรพยายามไปเสียทุกสิ่งทุกอย่าง นั่นหมายความว่าก่อนจะใช้ความพยายามในสิ่งใดสิ่งหนึ่งก็ควรจะสำรวจเสียให้ดีก่อนว่า ความพยายามที่ทำไปนั้นจะได้ผลคุ้มเหนื่อยหรือไม่ อุปมา

เหมือนนักสำรวจทอง ก่อนที่จะลงมือขุดก็ควรจะใช้เครื่องมือเสียก่อนว่าที่ที่ตนจะขุดนั้นมีทองอยู่หรือไม่ มิใช่ว่าพอจะขุดทองก็เริ่มขุดไปแต่บันไดบ้านทีเดียว ถ้าทำอย่างนั้นก็เป็นการเสียแรงเปล่าได้ประโยชน์ไม่คุ้มค่า เป็นการลงทุนมากแต่ได้ผลน้อย ส่วนเรื่องเป็นตัวของตัวเองก็มีความสำคัญมาก มนุษย์จะเป็นอย่างไรก็ช่างเถิด แต่ขอให้เป็นตัวของตัวเอง คนที่ไม่เป็นตัวของตัวเองเป็นคนที่ไว้ใจไม่ได้ ส่วนข้อที่พระพุทธองค์ตรัสว่า ให้เป็นคนเลี้ยงตัวได้ไม่ควรอาศัยผู้อื่นเลี้ยงชีพนั้น มีความหมายว่า บุคคลเมื่อมีอายุพอสมควรจะเลี้ยงตัวได้แล้วก็ควรประกอบอาชีพอย่างใดอย่างหนึ่งเลี้ยงตน มิใช่คอยแต่จะพึ่งพาอาศัยผู้อื่นอยู่อย่างเดียว เพราะการอาศัยผู้อื่นในวัยที่ไม่ควรอาศัย เป็นการแสดงถึงความเป็นผู้ไร้ความสามารถ ส่วนสมณะผู้อาศัยอาหารจากเรือนของผู้อื่นแล้วยังชีพให้เป็นไปนั้น ก็เป็นเพราะสมณะเหล่านั้นอาศัยศีลของตน ถ้าประชาชนรู้ว่าเป็นผู้ไม่มีศีลไม่มีกัลยาณธรรม เขาย่อมไม่เลี้ยง ไม่ถวายอาหาร เพราะฉะนั้น สมณะก็ชื่อว่าเป็นผู้พึ่งตนเอง กล่าวคือ อาศัยศีลและสัมมาจารของตนเป็นอยู่ ข้อต่อมาที่พระพุทธองค์ตรัสว่า บุคคลไม่ควรมีแผลประพฤติธรรมนั้น หมายความว่า ให้ประพฤติธรรมด้วยความสุจริตใจ มิใช่ประพฤติธรรมด้วยเจตนาที่จะหลอกลวงให้คนมานับถือ ดังที่พระพุทธองค์ทรงแสดงโปรดพระพุทธบิดา ณ กรุงกบิลพัสดุ์ว่า ควรประพฤติธรรมให้สุจริต อย่าประพฤติธรรมให้ทุจริต ผู้ประพฤติสุจริต ย่อมมีความสุขทั้งในโลกนี้และโลกหน้า นอกจากนี้พระพุทธองค์เคยตรัสเตือนภิกษุทั้งหลายอยู่เสมอในเรื่องนี้และทรงแนะให้ถือพระองค์เป็นเนติ ดังพระพุทธภาษิตต่อไปนี้

"ภิกษุทั้งหลาย! พรหมจรรย์นี้เราประพฤติมิใช่เพื่อหลอกลวงคน มิใช่เพื่อให้คนทั้งหลายมานับถือ มิใช่เพื่ออานิสงส์ลาภสักการะและความสรรเสริญ มิใช่จุดมุ่งหมายเพื่อเป็นเจ้าลัทธิและแก้ลัทธินั้นอย่างนี้ มิใช่เพื่อให้ใครรู้จักตัวว่าเป็นอย่างนี้ ที่แท้พรหมจรรย์นี้เราประพฤติเพื่อสังวระ คือความสำรวมเพื่อปานะ คือความละ เพื่อวิราคะ คือความคลายกำหนัดยินดี และเพื่อนิโรธะ คือความดับทุกข์"

ในตอนท้ายพระพุทธองค์ทรงย้ำว่า บุคคลจะเป็นคนดีเพราะชาติหรือผิวพรรณก็หามิได้ แต่จะเป็นคนดีก็เพราะความประพฤติดี คนชั่วเป็นอันมากปกปิดความชั่วของตัวไว้

เหมือนหม้อดินที่ฉาบทาด้วยทองแวววาวแต่เพียงภายนอกเท่านั้นไม่แสดงอาการลวงผู้อื่นให้หลงเข้าใจผิดหรือหลงเคารพนับถือทั้งๆ ที่ตนเองเป็นคนเลว

"ดูก่อนภราดา ข้าพเจ้าขอวกมากล่าวถึงเรื่องของนางวิสาขาต่อไป วันหนึ่งนางวิสาขามีผ้าเปียกปอนผมเปียก เดินร้องไห้ไปเฝ้าพระพุทธองค์ เมื่อพระตถาคตตรัสถามก็ได้ความว่า นางวิสาขาเสียใจเพราะหลานสาวอันเป็นที่รักคนหนึ่งตายลง นางรักเธอมากเพราะเธอเป็นคนดี ช่วยงานทุกอย่าง รวมทั้งงานที่เกี่ยวกับการบุญการกุศลด้วย

"ข้าแต่พระผู้เป็นดวงตาของโลก" นางวิสาขาทูล "ข้าพระพุทธเจ้าเสียใจในมรณกรรมของหลานสาวคนนี้เหลือเกิน เธอเป็นคนดีอย่างจะหาใครเสมอเหมือนได้ยาก"

พระตถาคตเจ้าทรงดุษณีอยู่ครู่หนึ่งแล้วเอื้อนพระโอษฐ์ว่า "ดูก่อนวิสาขาคนในเมืองสาวัตถีนี้มีประมาณเท่าใด"

"มีหลายสิบล้านพระพุทธเจ้าข้า" นางตอบ

"ถ้าคนเหล่านั้นดีเช่นสุทัตตีหลานของเธอ เธอจะรักเขาเหล่านั้นหรือไม่"

"รักพระเจ้าข้า"

"แล้วคนในเมืองสาวัตถีนี้ตายวันละเท่าไร"

"วันหนึ่งหลายๆ คนพระเจ้าข้า"

"ดูก่อนวิสาขา ถ้าอย่างนั้นเธอก็ต้องมีผมเปียกมีผ้าเปียกอยู่อย่างนี้ทุกวันละซี เธอต้องร้องไห้คร่ำครวญมีใบหน้าอาบด้วยน้ำตาอยู่เสมอ เพราะมีคนตายกันอยู่ทุกวัน **วิสาขาเอย ตถาคตกล่าวว่า ความรักความอาลัยเป็นสาเหตุแห่งทุกข์ เพราะฉะนั้นคนมีรักมากเท่าใดย่อมมีทุกข์มากเท่านั้น มีรักหนึ่งมีทุกข์หนึ่ง มีรักสิบมีทุกข์สิบ มีรักร้อยมีทุกข์ร้อย ความทุกข์ย่อมเพิ่มขึ้นตามปริมาณแห่งความรัก ย่อมเพิ่มขึ้นตามจำนวนเชื้อที่เพิ่มขึ้น"**

ดูก่อนผู้บำเพ็ญตบะ นางวิสาขาได้ฟังพระพุทธโอวาทแล้วสร่างความโศกลงไปได้บ้าง นางเป็นโสดาบันก็จริงอยู่ แต่พระโสดาบันนั้นเพียงทำให้บริบูรณ์ในศีลเท่านั้น หามีสมาธิและปัญญาสมบูรณ์ไม่ จึงมีบางครั้งที่เผลอสติไป แสดงอาการเยี่ยงชนทั้งหลาย พระอรหันต์เท่านั้นที่มีสติสมบูรณ์

ดูก่อนภราดา สิ่งอันเป็นที่รักย่อมทำให้จิตใจกระเพื่อมและกระทบกระเทือนอยู่เสมอ เมื่อความรักเกิดขึ้น ความราบเรียบของดวงใจย่อมปลาสนาการไป ยิ่งความรักอันเจือด้วยนันทิราคะด้วยแล้ว ยิ่งทำให้จิตใจอ่อนไหวและเสียสมาธิเป็นที่สุด ความรักนั้นเปรียบด้วยพายุ เมื่อมีพายุพัดผ่านความราบเรียบของน้ำก็หมดไป เหลือไว้แต่รอยกระแทกกระทั้นกระทบกระเทือนอยู่ตลอดเวลา *มนุษย์จะมีความสุขอย่างสงบประณีต ถ้าเขาสามารถทำใจให้ยินดีรับความขมขื่นและไม่เพลิดเพลินในความชื่นสุขให้มากนัก อย่างน้อยก็ทำใจมิให้ปฏิเสธความขมขื่นที่เกิดขึ้นเป็นครั้งคราว*

นางวิสาขามีสหายที่รักมากอยู่ ๒ คน คือนางสุปปิยา และนางสุปปวาสา เมื่อฟังพระธรรมเทศนาจบแล้วเธอทั้งสามมักจะเที่ยวเดินเยี่ยมภิกษุทั้งหลาย ถามถึงสิ่งที่ต้องการและยังขาด เมื่อภิกษุรูปใดบอกว่าต้องการอะไร นางจะจัดถวายเสมอ นอกจากนี้ยังได้ถวายอาหารสำหรับภิกษุป่วยและผู้เตรียมจะเดินทางเป็นประจำอีกด้วย

วันหนึ่งนางสุปปิยาเดินเยี่ยมภิกษุอย่างเคยไปถึงกุฏิภิกษุรูปหนึ่งซึ่งป่วยอยู่ เมื่อนางถามถึงความต้องการว่าท่านปรารถนาสิ่งใดบ้าง ภิกษุรูปนั้นบอกว่าอยากได้น้ำเนื้อต้ม

ดูก่อนมาริสา พระผู้มีพระภาคทรงอนุญาตน้ำข้าวและน้ำเนื้อต้มซึ่งกรองดีแล้วไม่มีเมล็ดข้าวหรือกากเนื้อติดอยู่ เพื่อภิกษุอาพาธ เธอสามารถฉันได้แม้ในเวลาวิกาลคือหลังเที่ยงวัน

นางสุปปิยาดีใจเหลือเกินที่จะได้ถวายอาหารแก่พระภิกษุอาพาธ พระพุทธภาษิตก้องอยู่ในโสตรของนางนานมาแล้ว **"ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ผู้ใดปรารถนาจะบำรุงตถาคต ขอให้ผู้นั้นบำรุงภิกษุไข้เถิด"** แต่บังเอิญวันนั้นเป็นวันขึ้น ๑๕ ค่ำ นางหาเนื้อไม่ได้เลย จึงเข้าห้องตัดสินใจตัดเนื้อขาของตนด้วยมีดอันคมกริบ สั่งให้คนใช้จัดการต้ม แล้วขอให้นำน้ำเนื้อต้มนั้นไปถวายภิกษุชื่อโน้นซึ่งอาพาธอยู่ แล้วใช้ผ้าพันแผลที่ขาของตนนอนซมเป็นไข้เพราะพิษบาดแผลนั้น

สามีของนางสุปปิยากลับมาไม่เห็นภรรยาอย่างเคยจึงถามคนใช้ ทราบว่านางป่วยจึงเข้าไปเยี่ยมในห้องนอน เมื่อทราบเรื่องโดยตลอดแล้วแทนที่จะโกรธพระและภรรยา กลับแสดงความชื่นชมโสมนัสที่ภรรยาของตนมีศรัทธาแรงกล้าในศาสนาถึงกับยอมสละเนื้อขาเพื่อ

ต้มเอาเนื้อถวายภิกษุอาพาธ จึงรีบไปสู่วัดเชตวัน ทูลอาราธนาพระศาสดา และภิกษุสงฆ์ เพื่อรับภัตตาหารที่บ้านตนในวันรุ่งขึ้น พระศาสดาทรงรับด้วยอาการดุษณี วันรุ่งขึ้น พระพุทธองค์มีพระสงฆ์เป็นบริวารจำนวนมากเสด็จสู่บ้านของนางสุปปิยา เมื่อทอดพระเนตร เห็นนางสุปปิยาจึงถามสุปปิยาอุบาสกผู้สามีทราบแล้ว จึงรับสั่งให้คนช่วยกันพยุงคลอเคลียนางสุปปิยามาเฝ้า เมื่อนางถวายบังคม พระตถาคตเจ้าตรัสว่า "จงมีความสุขเถิดอุบาสิกา" เท่านั้น แผลใหญ่ที่ขาของนางก็หายสนิท และมีผิวผ่องยิ่งกว่าเดิมเสียอีก

"ดูก่อนภราดา เรื่องนี้เป็นเพราะพุทธานุภาพโดยแท้ พุทธานุภาพนั้นเป็นสิ่งที่มีอยู่จริงและเป็นได้จริง พระจอมมุนีศาสดาแห่งพวกเรานั้นเป็นผู้มีบารมีอันทรงกระทำมาแล้วอย่างมากล้น เคยตัดศีรษะอันประดับแล้วด้วยมงกุฎที่เพริดพราย เคยควักนัยน์ตาซึ่งดำเหมือนตาเนื้อทราย เคยสละเลือดเนื้อและอวัยวะมายหลายตลอดถึงบุตรภรรยาเพื่อเป็นทานแก่ผู้ต้องการ จะกล่าวไปไยถึงการสละทรัพย์สมบัติภายนอก มหาบริจาคทั้งหลายที่พระองค์ทรงกระทำมาทั้งหมดนั้น โดยมีจุดมุ่งหมายอย่างเดียว คืออนุตตรสัมมาสัมโพธิญาณ กล่าวคือความรู้อันเป็นเหตุให้กิเลสโดยชอบอันยอดเยี่ยมไม่มีอะไรเทียมถึง เพื่อจะปลดเปลื้องความทุกข์ของเวไนยนิกรทั้งหลายทั้งทางกายและทางใจ ดูก่อนมาริสะ ก็ความรู้อันใดเล่าในโลกนี้จะประเสริฐยิ่งไปกว่าความรู้อันเป็นเหตุให้กิเลสสิ้นไป เพราะเป็นการดับความกระวนกระวายทั้งมวล เหมือนคนหายโรคไม่ต้องกินยา"

"บุคคลผู้เปี่ยมล้นด้วยบารมีนั้นย่อมเป็นผู้มีวาจาศักดิ์สิทธิ์ พระศาสดาเป็นผู้มีพระบารมีธรรมที่ได้สั่งสมมานานตลอดเวลาที่ท่องเที่ยวอยู่ในสังสารวัฏ เมื่อพระองค์จะทรงอยู่ในชาตินี้เป็นปัจฉิมชาติและในปัจฉิมภพแล้ว บารมีธรรมทั้งมวลหลั่งไหลมาให้ผลในชาติเดียว ท่านลองคิดดูเถิดจะคณนาได้อย่างไร อุปมาเหมือนน้ำซึ่งหลั่งจากยอดเขาและถูกกักไว้ด้วยทำนบอันหนาแน่นจนเต็มเปี่ยมแล้วและบังเอิญทำนบนั้นพังลง น้ำมันจะไหลหลากท่วมท้นเพียงใด"

"ดูก่อนผู้เชื้อสายอารยัน บารมีธรรมเป็นสิ่งน่าสั่งสมโดยแท้"

เมื่อพระผู้มีพระภาคเจ้า เสวยพระกระยาหารเสร็จเรียบร้อยแล้ว จึงทรงอนุโมทนาให้นางสุปปิยาและอุบาสกสุปปิยาสมาทานอาจหาญ ร่าเริงในกุศลจริยาสัมมาปฏิบัติเพิ่มพูน

ศรัทธา ปสาทะ แล้วก็เสด็จกลับสู่วัดเชตวัน ทรงให้ประชุมสงฆ์และตรัสถามภิกษุอาพาธรูปนั้นว่า

"ดูก่อนภิกษุ เธอขอน้ำเนื้อต้มจากอุบาสิกาสุปปิยาหรือ"

"อย่างนั้น พระเจ้าข้า" พระรูปนั้นตอบ

"เมื่อเธอฉัน เธอพิจารณาหรือเปล่า"

"มิได้พิจารณาเลย พระเจ้าข้า"

"ดูก่อนภิกษุ เธอได้ฉันเนื้อมนุษย์แล้ว เธอทำสิ่งที่น่าติเตียน" ตรัสดังนี้แล้วทรงตำหนิภิกษุนั้นอีกเป็นเอนกปริยาย แล้วทรงบัญญัติสิกขาบทว่า

ภิกษุใดฉันเนื้อโดยมิได้พิจารณา ภิกษุนั้นเป็นอาบัติทุกกฎ ถ้าเนื้อนั้นเป็นเนื้อมนุษย์ เธอต้องอาบัติถุลลัจจัย ดังนี้

ภราดา มีอีกเรื่องหนึ่งซึ่งแสดงถึงพุทธานุภาพอันน่าพิศวงแห่งพระผู้มีพระภาคเจ้า นั่นคือเรื่องนางสุปปวาสา โกลิยธิดา นางมีครรภ์อยู่ถึง ๗ ปี และเมื่อจะคลอดบุตรก็ปวดครรภ์อยู่ตั้ง ๗ วัน ได้รับทุกข์เวทนาแสนสาหัส นางครวญครางด้วยความเจ็บปวดอยู่ตลอดเวลา แต่เนื่องจากนางมีศรัทธาเลื่อมใสมั่นคงในพระผู้มีพระภาคเจ้า เมื่อรู้สึกว่าชีวิตของตัวอยู่ในระหว่างอันตราย เหมือนศิลาซึ่งแขวนอยู่ด้วยเส้นด้ายเส้นน้อยๆ จึงขอร้องสามีให้ไปเฝ้าพระตถาคตเจ้า และกราบพระยุคลบาทแล้วให้ทูลว่า

"ข้าแต่พระมหาสมณะ บัดนี้นางสุปปวาสา โกลิยธิดา มีครรภ์มาเจ็ดปีและปวดครรภ์อยู่เจ็ดวันแล้ว นางได้รับทุกขเวทนาแสนสาหัส อันตรายแห่งชีวิตอาจมาถึงนางในไม่ช้า นางระลึกถึงพระผู้มีพระภาค และขึ้นถวายบังคมพระบาทด้วยเศียรเกล้า"

สามีของนางได้ไปเฝ้าพระพุทธองค์และกราบทูลให้ทรงทราบตามคำของนางนั้น พระผู้เป็นนาถะของโลกทราบแล้วจึงตรัสว่า "ขอนางสุปปาวาสา โกลิยธิดาจงมีความสุขหาโรคมิได้เถิด"

ทันทีที่พระจอมมุนีตรัสจบลง บุตรของนางก็คลอดได้โดยง่าย เมื่อสามีกลับมาถึงบ้าน นางสุปปวาสาก็คลอดเรียบร้อยแล้ว ทั้งบุตรและมารดาปลอดภัยเกษมสำราญดี นางและสามีต่างชื่นชมโสมนัสในพระพุทธานุภาพ กล่าวออกมาพร้อมๆ กันว่าพระพุทธเจ้ามีพระคุณหาประมาณมิได้ พระธรรมมีคุณหาประมาณมิได้ และพระสงฆ์มีคุณเหาประมาณมิได้

วันต่อมา นางให้สามีไปอาราธนาพระพุทธองค์พร้อมด้วยภิกษุสงฆ์ เพื่อรับภัตตาหารเป็นเวลา ๑ สัปดาห์ ณ เคหะของนาง พอดีในเวลานั้นพระองค์ก็ได้รับอาราธนาของอุบาสกผู้หนึ่ง ซึ่งเป็นอุปฐากของพระมหาโมคคัลลานะไว้เสียก่อน แล้วพระตถาคตจึงให้พระมหาโมคคัลลานะเข้าเฝ้า ทรงเล่าเรื่องให้ฟัง แล้วตรัสว่า

"ดูก่อนโมคคัลลานะ เธอพึงไปยังบ้านของอุบาสกผู้นั้นแล้วกล่าวขอเลื่อนการนิมนต์ของเขาไปสัปดาห์หน้าเขาจะขัดข้องหรือไม่ ถ้าเขาขัดข้องก็จะได้ไม่ต้องรับอาราธนาของสุปปวาสา"

อัครสาวกเบื้องซ้าย รับพุทธบัญชาเหนือเศียรเกล้าแล้วไปหาอุบาสกผู้นั้นแล้วบอกเขาตามพุทธบัญชา อุบาสกทราบแล้วกล่าวว่า

"ข้าแต่พระคุณเจ้า ถ้าพระคุณเจ้าจะรับรองหรือเป็นประกันในเหตุสามอย่างข้าพเจ้าก็จะยินยอม แต่ถ้าพระคุณเจ้ารับรองไม่ได้ ข้าพเจ้าก็ยินยอมไม่ได้"

"ดูก่อนอุบาสก เหตุสามประการนั้นมีอะไรบ้าง"

"ข้าแต่พระคุณเจ้า ถ้าท่านจะรับรองได้ว่า โภคทรัพย์ของข้าพเจ้าจะไม่เสื่อมสิ้นพินาศไปด้วยเหตุอย่างใดอย่างหนึ่ง นี้เป็นประการที่หนึ่ง ประการที่สองคือชีวิตของข้าพเจ้าจะไม่มีอันตรายเกิดขึ้น และประการที่สามคือ ศรัทธาของข้าพเจ้าจะไม่หมดคงมีอยู่อย่างเดิม ถ้าพระคุณเจ้าสามารถเป็นผู้ประกันเหตุทั้งสามประการนี้ว่า จะไม่เกิดขึ้นแก่ข้าพเจ้าภายในเจ็ดวันนี้แล้วข้าพเจ้าก็ยินยอม"

พระมหาเถระผู้เลิศทางมีฤทธิ์นั่งสงบอยู่ครู่หนึ่งแล้วกล่าวว่า "ดูก่อนอุบาสกอาตมาเป็นปาฏิโภคให้ท่านได้สองประการ คือขอรับรองว่าโภคทรัพย์ของท่านจะไม่เสื่อม และชีวิตของท่านจะไม่สิ้นไปหรือเป็นอันตรายใด ๆ ภายในเจ็ดวันนี้ ส่วนศรัทธาขอให้ท่านรับรองตัวท่านเอง อาตมารับรองให้ไม่ได้"

อุบาสกผู้นั้นรับรองศรัทธาของตน และยินยอมเลื่อนการนิมนต์ของตนไปสัปดาห์หน้า

พระศาสดามีพระสงฆ์ขีณาสพเป็นบริวาร เสด็จเสวยภัตตาหาร ณ บ้านของนางสุปปวาสา เป็นเวลา ๗ วัน วันหนึ่งพระพุทธองค์ตรัสถามนางว่า สุปปวาสา เธออุ้มครรภ์

อยู่ ๗ วัน และปวดครรภ์อยู่ ๗ วัน ได้รับทุกขเวทนาแสนสาหัสอย่างนี้แล้วเธอยังจะปรารถนามีบุตรอีกหรือไม่

"ข้าพระองค์ยังปรารถนามีได้อีกถึงเจ็ดครั้ง พระเจ้าข้า" นางสุปปวาสาตอบ

พระตถาคตเจ้าทรงเปล่งอุทานในเวลานั้นว่า

"สุปปวาสาเอย มักจะเป็นอย่างนี้แหละสิ่งที่ไม่น่ายินดี มักจะปลอมมาในรูปที่น่ายินดี สิ่งที่ไม่น่ารักมักจะมาในรูปแห่งสิ่งที่น่ารัก ความทุกข์มักจะมาในรูปแห่งความสุข เพราะดังนี้คนจึงประมาทมัวเมากันนัก"

พระอานนท์กล่าวต่อไปว่า

ดูก่อนผู้เป็นพงศ์พันธุ์แห่งอริยะ ข้าพเจ้าขอย้อนกล่าวถึงพุทธานุภาพอีกสักเล็กน้อย เพื่อบรรเทาความสงสัยของท่าน ท่านจะเห็นว่า อานุภาพของคนนั้นมักจะเป็นผลแห่งบารมีธรรมหรือคุณความดีที่สั่งสมอบรมมา ก็พระศาสดาของเรานั้นเคยสละชีวิตเลือดเนื้อมามากหลาย จะมุ่งหมายก็เพื่อพระโพธิญาณอันประเสริฐ พระพุทธานุภาพหรือลาภสักการะที่หลั่งไหลนั้นเป็นเพียงผลพลอยได้เท่านั้นเอง พระองค์เคยสละชีพไม่เพียงแต่แก่มนุษย์เท่านั้น ทรงสละให้สัตว์ผู้หิวโหยก็ทรงเคยกระทำ

ครั้งหนึ่งพระองค์เป็นหัวหน้าดาบสบำเพ็ญตบะอยู่บนภูเขา เวลาเย็นวันหนึ่งพระองค์ประทับรับลมเย็นอยู่ ณ ชะง่อนผา มองลงมาเบื้องล่างเห็นแม่เสือตัวหนึ่งเพิ่งคลอดลูกใหม่ ยังออกจับเนื้อกินไม่ได้ มันจึงหิวโหยสุดประมาณ กำลังงุ่นง่านจะกินเนื้อลูกของมัน ดาบสเห็นดังนั้นจึงให้ดาบสผู้เป็นบริวารรีบไปเที่ยวแสวงหาสัตว์ที่ตายแล้วมาเพื่อโยนให้แม่เสือตัวนั้นกิน แต่เมื่อเห็นแม่เสืองุ่นง่านมากขึ้นทุกที ดาบสบริวารคงหาเนื้อมาไม่ทันเป็นแน่ เนื้อสัตว์ที่ตายเองในป่ามิใช่หาได้ง่าย พระดาบสโพธิสัตว์จึงตัดสินใจช่วยชีวิตลูกเสือไว้ โดยกระโดดจากเชิงผาลงตรงหน้าแม่เสือพอดี พระดาบสตาย เป็นการสละชีพเพื่อช่วยเหลือสัตว์อื่น และข้อมุ่งหมายสูงสุดก็คือพระโพธิญาณ.

กฎแห่งกรรม

- กลัวเวร
- น้ำตาแม่ตก
- หัวอกพ่อแม่
- บาปกับเคราะห์
- กรรมดีที่ตามสนอง

"กลัวเวร" *ของ ท. เลียงพิบูลย์*

เรื่องที่ข้าพเจ้าเขียนขึ้นในวันปีใหม่ คงจะทำให้ท่านเกิดความคิดขึ้นได้บ้าง

เรื่องนี้ได้เคยฟังมาจากท่านผู้ใหญ่ จึงได้เรียบเรียงขึ้น แม้จะเป็นนิทานก็น่าคิดมาก ถ้าจะพิจารณาก็จะมีความจริงแฝงอยู่บ้าง

มีครอบครัวหนึ่งอยู่กัน ๓ ชีวิต พ่อเป็นชายชรานอนป่วยรับทุกข์ทรมานอยู่ด้วยวิบากกรรมป่วยเจ็บซูบผอมจนหนังหุ้มกระดูก หายก็ไม่หาย ตายก็ไม่ ตาย จนเสียงแหบแห้ง บุตรชายคนเดียวของชายชรารู้สึกรำคาญเมื่อการพยาบาลแรมปี

วันหนึ่งจึงเรียกบุตรชายซึ่งมีอายุกำลังจะเข้าวัยรุ่นมากระซิบว่า "อ้ายหนูคืนนี้เองกับพ่อช่วยกันเอาปู่ของเอ็งใส่กระบุงใบใหญ่ยกไปที่สะพานท่าน้ำนะ" ลูกชายก็ไม่ถามอะไรพูดอะไรกับพ่อ เพียงแต่รับคำ

ครั้นตอนกลางคืนยามดึก ลูกชายกับพ่อก็ช่วยกันยกร่างชายชราผู้เป็นปู่ของเด็กลงในกระบุงแล้วพ่อลูกก็ช่วยกันยกมาตั้งที่ปลายสะพานท่าน้ำ พอพักหายเหนื่อยแล้ว พ่อก็บอกกับลูกชายว่า "อ้ายหนูเรามาช่วยกันยกกระบุงโยนปู่ลงน้ำเถิด แล้วเราจะได้รีบกลับบ้านกัน"

ลูกชายได้ยินเช่นนั้นก็พูดทัวงขึ้นว่า "เดี๋ยวก่อน ฉันว่าเอาแต่ตัวปู่ทิ้งลงน้ำเก็บกระบุงเอาไว้ไม่ดีกว่าหรือพ่อ ?"

ผู้เป็นพ่อจึงถามว่า "เอ็งจะเอากระบุงไว้ทำไมอีกวะอ้ายหนู"

ลูกชายตอบอย่างซื่อ ๆ ว่า "เอาไว้เมื่อเวลาพ่อแก่ เจ็บไข้เหมือนปู่ฉันก็ไม่ต้องหากระบุงใหม่มาใส่พ่ออีก

ผู้เป็นพ่อได้ฟังลูกชายพูดเช่นนั้นก็สะดุ้ง กลับได้สติขึ้นมาทันทีจึงรีบสั่งลูกชายเสียงเหมือนจะร้องไห้ว่า "อ้ายหนู เอ็งกับพ่อช่วยกันเอาปู่กลับบ้านเถิดลูก"

ลูกชายทำท่าสงสัยจึงถามว่า "ทำไมพ่อจึงเปลี่ยนใจเร็วนัก ไม่โยนปู่ลงน้ำหรือพ่อ ?"

ผู้เป็นพ่อตอบเสียงอ่อน ๆ แกมสะอื้น เหมือนรู้สึกผิดชอบชั่วดีขึ้นมาว่า "เวรกรรมมันจะตามสนองซิลูก"

น้ำตาแม่ตก

ท. เลียงพิบูลย์

เมื่อสมัยข้าพเจ้ายังเป็นเด็ก ผู้ใหญ่เคยพูดว่าใครไม่มีความกตัญญูรู้คุณพ่อแม่ผู้มีพระคุณ คนนั้นคบไม่ได้ท่านห้ามไม่ให้คบ เพียงพ่อแม่เลี้ยงดูมาเป็นผู้มีพระคุณสูงสุดของเรา ให้ความรักให้ความเป็นห่วงให้ความเมตตาปรานี ไม่มีใครจะรักเราหวังดีต่อเรามากเท่าพ่อแม่บังเกิดเกล้า มีอยู่ในโลกเพียงสองคนเท่านั้น เมื่อท่านล้มหายตายจากไปแล้วหาไม่ได้อีก ลูกชั่วมันไม่รู้พระคุณพ่อแม่แล้ว มันยังเนรคุณอีก ใครจะคบมันได้ คนพวกนี้มันไม่ซื่อกับใคร ข้าพเจ้าก็เพียงจำเอาไว้ว่าคนที่ไม่เคารพพ่อแม่ของตัวนั้น เป็นคนคบไม่ได้ มันก็คบเพื่อนที่ดีไม่ได้ เพราะคนดีเขาก็ไม่คบ คงจะคบได้แต่พวกอกตัญญูพวกนิสัยชั่วเหมือนกัน ผู้ใหญ่สมัยก่อนสอนเด็กพวกลูกหลานว่า ใครหรือลูกคนใดทำให้แม่ช้ำอกช้ำใจจนถึงน้ำตาตก คนผู้นั้นก็บาปหนักจะต้องได้รับกรรมตามสนองในวันหนึ่งข้างหน้า หนีกรรมที่ตนทำไว้ไม่พ้น

ข้าพเจ้าได้ฟังคำของผู้ใหญ่ก็จดจำไว้รู้ว่าเพื่อนคนไหนมีประวัติไม่เคารพพ่อแม่ผู้มีพระคุณ ก็ไม่ยอมคบให้ความสนิทสนม และต่อมาได้ติดตามดูการครองชีวิตของคนผู้นั้นไม่มีความเจริญมีแต่ความเสื่อม สุดท้ายกรรมตามสนองมีลูกก็ไม่มีความกตัญญูแก่ตัว เช่นเดียวกับตัวได้ทำกับพ่อแม่ในอดีต นี่เป็นผลกรรม

ข้าพเจ้าได้รับจดหมายจากพระภิกษุรูปหนึ่ง เขียนมาจากวัดโขดทิมราชธาราม ตำบลท่าประดู่ อำเภอเมือง จังหวัดระยอง จดหมายลงวันที่ ๑๔ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๒๐ ท่านได้บันทึกเรื่องที่ท่านได้ประสบการณ์ เกิดขึ้นก่อนอุปสมบท ครั้งท่านยังเป็นฆราวาส ในบันทึกของท่านได้เขียนว่า

อาตมาได้ประสบการณ์พบเห็นเรื่องจริงได้เกิดขึ้นแล้วด้วยตัวของอาตมาเอง เห็นว่าเข้ากับในชุด "กฎแห่งกรรม" ที่คุณโยมเขียน เพราะอาตมาได้อ่านชุด "กฎแห่งกรรม"

รู้สึกมีประโยชน์มาก เพราะทำให้ผู้อ่านจิตใจสบายขึ้น อาตมาจึงได้บันทึกความจริงส่งมาให้ อยากให้คุณโยมพิจารณาดู เรื่องที่บุคคลที่ได้สร้างกรรมทำชั่วไว้กับผู้เป็นแม่ผู้มีพระคุณสูงยิ่ง ขาดความกตัญญูแล้วหนีไม่พ้นกรรมตามสนองในชาตินี้ พอรู้ตัวว่าผิดก็หมดลมหายใจ

เมื่อปี พ.ศ. ๒๕๐๙ เป็นเวลาที่อาตมารับราชการเป็นพนักงานแผนกที่ดิน อยู่ที่อำเภอเมือง จังหวัดระยองมีเพื่อนร่วมโรงเรียนจบพร้อมกันและมีอายุเท่ากัน ปีเดียวกัน ทำงานคนละแผนกในอำเภอเดียวกัน วันหนึ่งในเวลาราชการ อาตมาเดินออกจากแผนกที่ดินเพื่อนำหนังสือมาเสนอให้นายอำเภอลงนาม

ก่อนที่จะเข้าห้องนายอำเภอ ต้องผ่านหน้าห้องมีโต๊ะปลัดอำเภอตั้งอยู่ เห็นโยมแม่ของเพื่อนยืนร้องไห้อยู่ที่ข้างโต๊ะปลัด เห็นเพื่อนผู้เป็นลูกยืนแสดงสีหน้าเครียดกำลังอารมณ์เสีย ขึ้นเสียงดังด้วยความโกรธ อาตมายืนนิ่งฟังอยู่ห่าง ๆ เพราะยังไม่รู้เรื่องต้นสายปลายเหตุที่สุดถึงจับใจความได้ว่าเพื่อนผู้นี้กำลังจะไล่แม่ให้ ออกจากบ้าน ไม่สนใจว่าแม่จะไปอาศัย อยู่ที่ไหน อาตมาฟังแล้วต้องชะงักยืนงงไม่นึกไม่ฝันเลยว่า เพื่อนจะใจเหี้ยมโหดรุนแรงถึงเพียงนี้ อาตมาคิดแล้วก็เศร้าใจเพราะเพื่อนผู้นี้เคยจบหกที่ โรงเรียนระยองมิตรอุปถัมภ์ และเวลานั้นเพื่อนก็มีภรรยาแล้วแต่ยังไม่มีบุตรด้วยกัน เมื่อมาพิจารณาดูตั้งแต่เพื่อนได้ภรรยาแล้ว ก็เปลี่ยนนิสัยไป ก่อนอยู่สองคนกับแม่ก็เป็นคนดี อาตมาได้ยินปลัดอำเภอได้พยายามไกล่เกลี่ยเปรียบเทียบชี้ให้เห็นบุญบาปที่ทำให้แม่เสียอกเสียใจ ถึงกับน้ำตาตกร้องไห้สอึกสอื้นแล้วพูดด้วยเสียงสั้น ๆ อย่างน้อยอกน้อยใจ แต่ไม่ได้พูดรุนแรงกับลูก พูดจาเรียบ ๆ ไม่หยาบคายเหมือนไม่โกรธตอบลูก แต่พูดให้ลูกเห็นใจ มิได้ใช้วาจาหยาบคายตามอารมณ์ ฟังแล้วก็คิดสงสาร เสียงผู้เป็นแม่พูดว่า แม่ได้ยกบ้านให้ลูกแล้วเพียงแต่แม่อาศัยไปวันหนึ่ง ๆ เท่านั้นแม่ไม่ต้องการอะไรทั้งหมด และแม่ก็ไม่โกรธลูกที่ไล่แม่ แม่รู้ตัวว่าแม่แก่แล้วอยู่ได้ไม่นานแม่ก็จะตาย ลูกไม่ควรจะไล่แม่ไปอยู่ที่อื่น แล้วแม่จะไปอยู่ที่ไหนล่ะ ไปอาศัยใครเขาก็คงรังเกียจคนแก่ช่วยทำอะไรให้เขาก็ไม่ไหว เห็นแก่แม่ที่เลี้ยงลูกมาจนโตเถิด แม่แก่แล้วจะอยู่กับลูกไม่นานก็ตาย อาตมายืนฟังด้วยความสลดใจ น้ำตามันจะไหลออกมา ข้าราชการบน

อำเภอ ต่างก็หน้าเศร้าเหมือนจะร้องไห้เพราะความสงสารผู้เป็นแม่ คำพูดของแม่แต่ละคำมิได้พูดให้กระเทือนใจลูกเลย มีแต่คำอ้อนวอนให้ลูกมีความสงสารแม่เท่านั้น แต่ลูกกลับมีกิริยาทั้งขู่ทั้งตวาดใช้วาจาหยาบคายต่อแม่บังเกิดเกล้า เสียงตวาดว่า ต้องออกจากบ้านเพราะบ้านเป็นของฉัน แม่ยกให้ฉันไม่ใช่ของแม่แล้ว แม่ไม่มีสิทธิ์จะอยู่ต่อไป แม่ไม่มีที่อยู่ไปอยู่วัดก็ได้ ขอให้ไปพ้นบ้านฉัน

อาตมาฟังแล้วมีความแค้นและเจ็บใจแทนผู้เป็นโยมแม่ของเพื่อน ไม่นึกว่าเพื่อนจะมีจิตใจร้ายกาจเยี่ยงสัตว์เช่นนี้ พวกข้าราชการบนอำเภอต่างมีความรู้สึกเช่นเดียวกับอาตมา มีแต่คนแช่งด่าชังน้ำหน้า ไม่มีใครยกย่องว่าเป็นคนดี

อาตมารู้สึกหูหน้าร้อนชา เลือดฉีดขึ้นหน้าเพราะโกรธแทนโยมแม่ของเพื่อนเพราะสงสารและเห็นใจ นึกในใจว่าเพื่อนอย่างนี้เลิกคบค้าสมาคมนับแต่บัดนี้เป็นต้นไป อาตมารู้ตัวดีจึงรีบเดินออกจากที่นั่นก่อนที่จะระงับอารมณ์ไม่อยู่ ทนดูเพื่อนเป็นอ้ายลูกอกตัญญูไม่ไหว

ต่อจากนั้น อาตมาก็ไม่อยากทราบเรื่องให้เกิดความขุ่นใจเปล่า ๆ เพราะอาตมาตัดการเป็นเพื่อนฝูงสิ้นสุดกันแล้ว อาตมาคิดว่าเพื่อนคนนี้ต่อไปจะไม่มีความเจริญ มีแต่ความเสื่อมลง กรรมจะต้องตามสนองในวันหนึ่งข้างหน้า

หลังจากนั้น ต่อมาประมาณเดือนเศษหรือสองเดือนอาตมาก็จำไม่ได้ ในปีเดียวกันเพื่อนผู้นี้ได้ขี่รถจักรยานยนต์ซูซูกิ ๕๐ ซีซีมาทำงานที่อำเภอเป็นประจำ เช้าวันนั้นประมาณ ๘.๐๐ น. เพื่อนได้ขี่รถออกจากบ้านซึ่งอยู่ห่างจากที่ว่าการอำเภอประมาณ ๖ ก.ม. ตำบลบ้านแลง อำเภอเมือง เมื่อขี่จักรยานยนต์ผ่านมาถึงหน้าศาลากลางจังหวัด เหตุการณ์ที่ไม่เคยนึกเคยฝันก็เกิดขึ้น รถที่เพื่อนขี่มานั้นวิ่งตรงเข้าชนเสาบาดเจ็บสาหัส มีผู้เห็นเหตุการณ์ครั้งนั้นเล่าว่า เมื่อเข้าช่วยพยุงร่างที่ไม่ได้สติออกมาเพื่อจะรีบนำตัวคนเจ็บไปส่งโรงพยาบาล แต่พอรู้สึกตัวฟื้นขึ้นมา ก็ร้องครวญครางด้วยความเจ็บปวด สุดท้ายก่อนที่เพื่อนของอาตมาจะสิ้นลมหายใจ ก็ร้องไห้ออกมาเหมือนทารกแล้วรำพันเป็นครั้งสุดท้ายว่า

"แม่จ๋า ลูกรู้ตัวว่าลูกผิดไปแล้ว แม่จ๋าอภัยให้ลูกด้วย แม่อยู่ไหน" พอสิ้นเสียงก็สิ้นใจ

เมื่อรู้ถึงผู้เป็นแม่ว่า ลูกชายเกิดอุบัติเหตุก็ตกใจ ลืมเรื่องที่ลูกเคยไล่ให้แม่ออกจากบ้าน เหลือแต่ความรักความอาลัยที่มีต่อลูก เมื่อรู้ข่าวว่าลูกตายก็เหมือนใครมาควักเอาดวงใจออกไปจากร่าง ร้องออกมาว่า "โธ่ลูกรัก เจ้าหนีแม่ไปแล้ว" ก็ร่ำไห้รำพันถึงความรักที่มีต่อลูกชายคนเดียวจนสิ้นสติสมปะดี หมดอาลัยในชีวิตที่จะอยู่ในโลกมนุษย์ต่อไป นี่ก็ชี้ให้เห็นว่า ความรักในโลกนี้ไม่มีใครรักลูกเกินกว่าแม่บังเกิดเกล้า แม้ลูกจะชั่วร้ายอกตัญญูไม่รู้คุณทั้งยังทำให้แม่น้ำตาตก แม่ก็ยังรักและยังให้อภัยลูกเสมอ แม่ฆ่าลูกไม่ได้ ขายลูกไม่ขาด

อาตมาอยากจะพูดว่า ลูกคนใดมีความเคารพความกตัญญูต่อพ่อแม่บังเกิดเกล้ากรรมดีจะเป็นศิริมงคล มีความเจริญรุ่งเรืองในชีวิตของผู้นั้น ตรงข้ามผู้ใดอกตัญญูต่อผู้มีพระคุณ กรรมชั่วนั้นจะตามสนองเพราะไม่มีใครหนี "กฎแห่งกรรม" ไปได้ อยู่ที่เวลาจะช้าหรือเร็วเท่านั้น งานฌาปนกิจศพเพื่อนอาตมาคนนี้ได้จัดขึ้น ณ เมรุวัดบ้านแลง ตำบลบ้านแลง อำเภอเมือง จังหวัดระยอง อาตมาก็ไปในงานเพราะรู้สึกเศร้าใจในชะตากรรมของเพื่อน อาตมาที่เคยเกลียดเคยชังในการที่เพื่อนได้เคยปฏิบัติต่อแม่บังเกิดเกล้ามาแล้ว อาตมาก็ได้อโหสิกรรมให้หมดสิ้นไปแล้ว เพราะเพื่อนก็ได้รับเคราะห์กรรมตามสนองแล้วงานประชุมเพลิงวันนั้น ผู้ไปในงานรู้ชีวิตเบื้องหลังของเพื่อนต่างก็วิพากย์วิจารย์ที่เพื่อนหนีกฎแห่งกรรมไม่พ้น บัดนี้ได้ตามสนองเพื่อนแล้ว คงจะเป็นตัวอย่างแก่คนรุ่นหลังต่อไป

สวัสดี

หัวอกพ่อแม่

ท. เลียงพิบูลย์

เด็กวัยรุ่นในยุคปัจจุบันนี้ ส่วนมากเห็นความกตัญญูกตเวทีต่อพ่อแม่นั้น ไม่สำคัญน้อยนักที่จะรู้ซึ้งถึงจิตใจพ่อแม่ ซ่อนความรู้สึกในส่วนลึกซึ่งมีต่อเลือดเนื้อเชื้อไขของตัว ได้มอบความรักและความตามใจลูกมีไม่น้อยที่ลูกเคี่ยวเข็ญพ่อแม่ เมื่อต้องการสิ่งใดก็จะเอาให้ได้อย่างนั้น หากพ่อแม่ขัดใจก็โกรธ ทำกิริยาท่าทางกระฟัดกระเฟียดหน้างอทำกระเง้ากระงอด บางคนใช้กิริยาด่าพ่อแม่เหมือนทาส เพราะจะต้องการสิ่งใดก็จะให้พ่อแม่หามาให้ได้อย่างใจ ท่านได้พบเห็นลูกชนิดนี้แล้วก็ต้องเศร้าใจ ผู้ใหญ่สมัยก่อนยกมือท่วมหัวพลางอธิษฐานในจิตว่า เกิดมาชาติใดฉันใดก็ขออย่าได้พบลูกชนิดนี้เลย ขอให้ห่างไกลออกไปร้อยโยชน์แสนโยชน์ ทำบุญกรวดน้ำคว่ำกะลาขออย่ามาเกิดเป็นลูกเป็นเต้ากันเลย และพ่อแม่บางคนก็รักลูกจนหลงถูกลูกดุก็งก ๆ เงิน ๆ เพราะตามใจลูกจนเคยตัว เคราะห์ดีที่ลูกพวกนี้ไม่ค่อยจะมีมากนัก นาน ๆ ก็เคยพบเห็นสักครั้งหนึ่ง ทำให้คิดว่ามนุษย์เรานี้มีนิสัยแปลกแตกต่างกันไป เห็นพ่อแม่เป็นขี้ข้าก็มี แต่พวกนี้ไม่มีสิริมงคลและไม่เจริญ ส่วนมากที่เห็นพ่อแม่เป็นพระที่ควรยกย่องก็มี พวกนี้จะมีแต่ความเจริญรุ่งเรือง เพราะความกตัญญูกตเวทีก็เห็นจะเป็นกุศลและอกุศลกรรมในอดีต ที่ติดตามมาสนอง แต่สิ่งที่ข้าพเจ้าเคยเห็นในยุคนี้เป็นตัวอย่างมากมายคนทำชั่วหนีไม่พ้นอกุศลกรรมอันนี้

หากลูกคนใดใจชั่วด่าพ่อแม่ คนสมัยก่อนมักกล่าวว่า ใช้พ่อแม่เหมือนทาสในเรือนเบี้ย ซึ่งเป็นมาแต่ครั้งโบราณตลอดมา จนถึงยุคปัจจุบันนี้ ทั้งได้เห็นเองและผู้ใหญ่เล่าให้ฟัง คนที่ดุด่าพ่อแม่ คนผู้นั้นหากมีลูกต่อไปก็ถูกลูกดุด่าสืบสันดานชั่วเช่นเดียวกันหนีไม่พ้น

เมื่อพูดถึงความกตัญญูแล้ว ข้าพเจ้าก็อดคิดถึงประวัติของท่านธมฺมวิตกฺโกหรือท่านเจ้าคุณพระยานรรัตนราชมานิต ซึ่งข้าพเจ้าอยากจะยกท่านว่า "ยอดแห่งความกตัญญู" ทำให้ข้าพเจ้านึกถึงจดหมายฉบับหนึ่งแม้จะไม่ลงนามมาก็ดี แต่เมื่อพิจารณาดูแล้ว เห็นว่าควรจะหยิบยกบางตอนขึ้นมาให้รู้ว่า พระคุณหัวอกของพ่อแม่นั้น คนในยุคนี้มักจะมองข้ามหัวไป ไม่ใยดีที่จะนำมาพิจารณาหาเหตุผลเรื่องนี้ แม้ข้าพเจ้าเองเมื่ออ่านแล้วก็ไม่แน่ใจว่าท่านผู้เป็นเจ้าของเรื่องนี้เป็นหญิงหรือชาย ไม่กล้าเดาชี้ขาดลงไปแต่ก็เห็นจะไม่สำคัญอะไร เพราะเราเพียงต้องการตัวอย่าง ผู้ที่หูตาสว่างขึ้นจากการหลงผิด คำว่าข้าพเจ้าต่อไปนี้โปรดอย่าเข้าใจว่าผู้เขียนขอให้ทราบว่าเป็นคำแทนตัวผู้เป็นเจ้าของจดหมาย หรือบันทึกฉบับหนึ่งในจำนวนมากมาย ตอนหนึ่งมีใจความว่า

ข้าพเจ้ารู้ตัวภายหลังเมื่อหูตาสว่างแล้วว่า เป็นคนที่มีความทะเยอทะยานที่ผิดทางความจริงเรากำลังศึกษาชั้นสูงของมหาวิทยาลัย แต่เพื่อนข้าพเจ้าส่วนมากพ่อแม่เขาส่งไปชุบตัวเมืองนอก จะมีความรู้ติดตัวมามากน้อยเพียงใดไม่ต้องพูดถึง เพราะบางคนก็ไม่ได้ดีกรีอะไรกลับมาเลย บางคนก็ได้ปริญญาชั้นสูงแล้วแต่บุคคล ความประพฤติ และสติปัญญา แต่เมื่อกลับมาถึงเมืองไทยแล้ว ก็รู้สึกว่าออกจะแสดงตัวว่าสูงกว่าพวกเรา เพราะได้ผ่านเมืองนอกมา สำหรับข้าพเจ้าเห็นพ่อแม่เขาส่งลูก ๆ ซึ่งเป็นเพื่อนไปหลายคน ตนเองก็เกิดอยากจะไปเมืองนอกกับเขาบ้าง จึงรบเร้าผู้ปกครองขอให้จัดส่งไปเรียนเมืองนอก เพื่อจะได้ชุบตัวเหมือนอย่างเพื่อน ๆ บ้าง ข้าพเจ้าได้พยายามอ้อนวอนพ่อแม่ขอให้จัดส่งข้าพเจ้าไปศึกษาต่างประเทศ โดยได้ติดต่อทางมหาวิทยาลัยต่างประเทศเตรียมไว้ก่อน ด้วยการแนะนำของเพื่อนที่เคยผ่านต่างประเทศมาแล้ว ความจริงฐานะทางบ้านข้าพเจ้าเมื่อทราบภายหลังก็ไม่ได้มีเงินทองมากนัก เพียงแต่พอมีพอใช้ แต่ความทะเยอทะยาน ความอยากมุ่งมั่นใจจะไปให้ได้ มิได้พิจารณาความลำบากทางผู้ปกครองจะมีเพียงใดไม่เคยคิด และยังนึกอยู่เสมอว่าพ่อแม่เรามีเงินพอ ที่จะส่งให้ไปศึกษาต่อเมืองนอกได้ ความอยาก ความเห็นแก่ตัวตามอารมณ์เป็นใหญ่ เพราะพ่อแม่ตามใจจนเคยตัว จึงอยากหาทางไปชุบตัวให้เหมือนเพื่อน ไม่อยาก

ให้น้อยหน้าเพื่อนคิดว่าเมื่อสำเร็จมาจากต่างประเทศแล้วรู้สึกว่าคงโก้ เดินไปไหนตัวคงสูงเด่นกว่าธรรมดาเพราะเขาคงเรียกว่า "หัวนอก" ดูเป็นเรื่องของความรู้สึกอย่างคิดไป ตามอารมณ์เหมือนเด็กไม่เดียงสาในเวลานั้น เอาอะไรก็จะเอาให้ได้อย่างใจไม่ยอมให้ขัดใจ เพราะพ่อแม่รักและตามใจจนเคยตัวนิสัยเสีย จะพูดให้ถูกก็คิดว่าเวลานั้นเป็นโรคอยากไปนอกขึ้นสมอง เมื่อจบทางเมืองไทยแล้วข้าพเจ้าก็เคี่ยวเข็ญขอเงิน พ่อแม่เป็นค่าเครื่องบินค่าใช้จ่ายการกินอยู่ศึกษาในต่างประเทศคิดแล้วเป็นเงินไม่น้อยต่อปี รู้สึกว่าพ่อแม่เคยตามใจข้าพเจ้ามาก่อนแล้วคงไม่ขัด แรก ๆ ก็บอกว่าลูกเรียนจบในนี้ก็พอแล้ว อย่าไปเรียนนอกเลย เรียนนอกไม่วิเศษมาทุกคนเมื่อไหร่ เรียนในนี้ดีกว่านอกถมไป นอกจากจะเสียค่าใช้จ่ายแพงมากแล้วพ่อแม่ก็ไม่อยากให้ลูกห่างไกล - เพราะเราไม่เคยจากกันนาน ๆ พ่อแม่เป็นห่วงคิดถึงอยู่ ข้าพเจ้าก็เถียงว่า ลูกโตแล้วพ่อแม่ไม่ต้องห่วงที่ลูกของคนอื่น ๆ ทำไมพ่อแม่เขาจึงไม่ห่วงเขาไปกันได้ พ่อแม่เขาไม่เคยคิดอย่างพ่อแม่เลย เขากลับสนับสนุนไม่เห็นเขาเป็นห่วง

แต่พ่อแม่ก็อ้อนวอนจนอ่อนใจ เพราะข้าพเจ้าอืนกระต่ายขาเดียว ดื้อจะไปให้ได้ รู้ว่าพ่อแม่มีข้าพเจ้าเป็นลูกคนเดียวถึงอย่างไรก็คงตามใจ แต่ที่สุดพ่อแม่เสียอ้อนวอนลูกไม่ได้ก็รับปากว่า จะจัดการส่งข้าพเจ้าไปเรียนเมืองนอกตามที่ข้าพเจ้าต้องการอย่างไม่เต็มใจ

ในที่สุดข้าพเจ้าก็พอใจและมีความดีใจแล้ว เพราะได้มีโอกาสไปชุบตัวเมืองนอกคราวนี้ ความดีใจของข้าพเจ้าทำให้พ่อแม่ต้องหน้าเศร้า ข้าพเจ้าก็คิดว่าพ่อแม่คงเป็นห่วงลูกมากที่ต้องจากห่างไกลออกไป อยู่กันคนละทวีป และดีใจอย่างลิงโลด เตรียมตัวเดินทาง ตัดเสื้อผ้านำไปใช้ เมื่อรู้ว่าจะได้ไปนอกโดยทุนของพ่อแม่ไม่ให้น้อยหน้าเพื่อนในคราวนี้ คืนนั้นข้าพเจ้าไปในงานวันเกิดที่บ้านเพื่อน และบอกทางบ้านว่าคืนนี้ข้าพเจ้าจะกลับดึก เพราะเพื่อน ๆ จะเอารถมารับและส่ง อย่าเป็นห่วงข้าพเจ้าเลย และตั้งใจจะประกาศให้เพื่อนรู้ว่าข้าพเจ้าจะไปเรียนต่อเมืองนอก

แต่ความจริงคืนนั้น ข้าพเจ้าไม่สามารถจะอยู่ดึกดังที่บอกทางบ้านไว้ไม่ จึงกลับแต่หัวค่ำ และมาถึงก็ปรากฏว่าพ่อแม่ไม่อยู่ ไม่ทราบว่าท่านไปไหน และคนในบ้านก็ไม่รู้ว่าข้าพเจ้ากลับมาแต่หัวค่ำ เหตุที่ข้าพเจ้ากลับแต่หัวค่ำคืนนั้น ก็เพราะแรก ๆ ก็สนุกสนานกับเพื่อน ๆ ว่าข้าพเจ้าจะไปเรียนต่อต่างประเทศ คิดว่าตอนดึกเมื่อจะกลับบ้านค่อยบอกดีกว่า แต่ยังไม่ทันจะบอกก็มีเพื่อนคนหนึ่งพูดกันในหมู่เพื่อน ๆ ว่า "พวกนักเรียนทุนส่วนตัวความรู้ยังไม่ถึงขนาดถือว่ามีเงินก็ส่งไป พ่อแม่อยู่ทางนี้ ก็ส่งเงินไปให้ลูกตามที่ลูกของตัวอ้างความจำเป็นอย่างโน้นอย่างนี้ พ่อแม่ไม่รู้ก็ส่งเงินไปให้เที่ยวเตร่เสียผู้เสียคน เอาเงินไปล้างผลาญสบาย บางคนก็หาที่เรียนไม่ได้ แล้วก็เอาแต่สนุกสนานทำให้เสียชื่อจนต้องถูกเนรเทศกลับเมืองไทย เพราะประพฤติตัวแหลกเหลวเสียชื่อก็มีมากรายด้วยกัน พ่อแม่อยู่ทางนี้ไม่รู้ก็จัดหาเงิน บางรายก็ต้องจำนองจำนำข้าวของที่ดินแทบหมดตัว หวังจะให้ลูกมีความรู้หาเลี้ยงพ่อแม่เมื่อแก่ส่งไปนึกว่าลูกกำลังเรียนดี ที่สุดกว่าจะรู้ว่าผิดหวังเมื่อทางการสั่งให้ส่งกลับประเทศ พ่อแม่ลมจับเมื่อรู้ว่าลูกเป็นกุ๊ยที่เมืองนอก ไว้ผมรุงรังรู้ว่าไปทำเสียชื่อเสียงเมืองไทย รู้สึกว่าคนไปนอกเวลานี้ไม่ค่อยจะมีเกียรติเท่าที่คิดที่นึก นอกจากพวกเรียนดีสอบชิงทุนได้ เพราะมีความรู้ดีอยู่แล้ว และคนที่ไปทุนส่วนตัวที่ตั้งใจเรียนจริง ๆ จัง เพราะเห็นใจพ่อแม่ลงทุนเสียเงินเสียทองก็มีมาก แต่ก็มีไม่น้อยเพราะเอาตัวอย่างชั่วมาใช้เสียคนง่าย" คำพูดของเพื่อนนั้นสะกิดใจข้าพเจ้ามาก ฉะนั้นคืนนั้น ข้าพเจ้าจึงกลับแต่หัวค่ำมานอนกระสับกระส่ายเพราะคิดมาก เลิกคิดจะบอกเพื่อน

จนรู้สึกว่าพ่อแม่กลับมายังไม่ดึกมากนัก ห้องนอนพ่อแม่ติดห้องข้าพเจ้า เสียงเปิดประตูเข้าห้องได้ยินเสียงพ่อแม่ถอนใจเหมือนทุกข์หนัก ข้าพเจ้าพยายามสงบนิ่งฟังว่าท่านทั้งสองจะพูดอะไรถึงข้าพเจ้า ท่านคงนึกว่ายังไม่กลับ เพราะบอกว่ากลับดึก เสียงแม่ถอนหายใจแล้วพูดว่า

"แล้วนี่จะทำอย่างไร รับปากกับลูกว่าจะส่งไปเรียนเมืองนอก เงินก็ยังมีไม่พอ ถ้าลูกผิดหวังคงเสียใจมากทั้งที่รับปากไว้แล้ว ลูกกำลังดีอกดีใจที่จะได้ไปนอก ที่นาแถวรังสิต

ของเราเวลานี้ จะขายเขาก็ให้ราคาต่ำมากไม่ขายก็ไม่รู้ว่าจะเอาเงินที่ไหนมาส่งลูก พรุ่งนี้ เราลองไปหาสำนักงานซื้อขายที่ดิน หากยังกดราคาเราก็ต้องไปหาที่อื่นที่เขารับซื้อ หรือรับจำนองดูอีกแห่งหนึ่งคงจะได้เพิ่มราคาขึ้นบ้าง เพราะพวกนี้ถ้ารู้ว่าใครร้อนเงินก็มักจะกดราคาให้ต่ำ หากได้ราคาพอสมควรพอจะส่งลูกไปได้งวดแรกพี่ก็ต้องตกลง แล้วค่อยคิดกันใหม่"

ข้าพเจ้าได้ยินก็รู้สึกหัวใจเต้นแรงวูบขึ้นมาเพราะไม่เคย รู้เรื่องนี้ มาก่อนว่าจะทำให้พ่อแม่เดือนร้อนถึงเพียงนี้ น้ำตาก็เริ่มไหลออกมาเป็นครั้งแรกที่เกิดสงสารพ่อแม่ แต่ต้องทนฟังต่อไปก็ได้ยินเสียงแม่พูดว่า "ถ้าไม่พอน้องก็จะเอาเครื่องเพ็ชรเครื่องทอง ที่น้องมีอยู่เก็บไว้เอามาขาย ก็พอจะช่วยบ้าง แต่ถ้าของเราหมดไปแล้วลูกยังเรียนไม่จบไม่สำเร็จล่ะพี่จะทำอย่างไร" เสียงพ่อถอนหายใจรู้สึกว่าความคิดไม่ปลอดโปร่งนัก แล้วตอบออกมาอย่างใช้ความคิดว่า "ถ้าไม่พอจริง ๆ พี่ก็เห็นจะต้องเอาบ้านหลังนี้พร้อมที่ดินไปจำนองที่ธนาคารเพื่อแก้หน้าลูกจนกว่าจะเรียนจบ..." ข้าพเจ้าได้ยินเพียงเท่านี้มันตื้นตันใจ อยากจะลุกขึ้นไปแล้วเข้าไปกราบท่านทั้งสองแล้วพูดว่า "ลูกไม่ต้องการจะไปแล้วเมื่อพ่อแม่ของลูกเดือดร้อนถึงเพียงนี้และลูกจะไม่ ไป ในเงินทุนของพ่อแม่อีกแล้ว ขอโทษให้ลูกด้วย ลูกไม่สามารถจะเห็นพ่อแม่เสียสละให้ลูกถึงเพียงนี้ ลูกยังไม่เคยรู้เลยว่าพ่อแม่คนไหนเขาจะเสียสละให้ลูกตัวเอง ต้องเดือดร้อนอยู่ในอกโดยไม่ยอมให้ลูกได้รับรู้" แต่ข้าพเจ้าก็ไม่ได้เปิดประตูห้องนอนมาบอกพ่อแม่ตามที่คิด นึกว่าควรจะคิดทำให้ดีกว่านี้จึงได้แต่เอาหมอนหนุนหัวทับหน้า เอามือรัดไว้ไม่ให้เสียงสะอื้นร้องไห้ออกจากปากให้พ่อแม่ได้ยิน คืนนั้นไม่สามารถจะข่มความรู้สึกให้หลับได้ เพราะจิตใจคิดฟุ้งซ่านย้อนหลังคิดถึงครั้งยังเป็นนักเรียนกินนอนอยู่ โรงเรียนชาวต่างประเทศ และต่างศาสนาเขาก็สอนศาสนาของเขา เวลาเมื่ออยู่ โรงเรียนเขาสอนให้ก่อนกินอาหารต้องนั่งก้มหน้าระลึกถึงคุณของพระเจ้า ซึ่งได้ทรงประทานอาหารเลี้ยงชีวิตตลอดมา แล้วก็ใช้นิ้วแตกที่หน้าผากและไหล่ซ้ายขวาเราอยู่โรงเรียนเขาเราก็ต้องทำตามอย่างเขา แม้จะสนใจหรือไม่ก็ตาม

มาคืนนั้นได้ยินเสียงพ่อแม่พูดถึงเรื่องจะหาเงินส่งลูกไปเรียนนอก ตามคำร้องขอของลูกทำให้นึกขึ้นได้ว่าพ่อแม่บังเกิดเกล้าที่รักลูก ตามใจลูก จะเอาสิ่งใดก็หาให้ แม้ตัวจะลำบากก็เสียสละเพื่อลูก พ่อแม่นั้นก็เหมือนพระเจ้าของลูกที่ได้ส่งเงินให้ค่าศึกษาเล่าเรียนจ่ายค่ากินอยู่หลับนอน ตลอดค่าเทอมแล้วเทอมอีกจนกว่าจะสำเร็จ ซึ่งเงินทองค่าใช้จ่ายมาจากพ่อแม่ทั้งสิ้น พระเจ้าที่แท้จริงของลูกก็คือพ่อแม่ที่ควรแก่การเคารพบูชายิ่ง ลูกควรจะมีความกตัญญูกตเวทีและเห็นอกเห็นใจสงสารพ่อแม่มากขึ้น คำพูดของพ่อแม่เสียดแทงเข้าไปในดวงใจด้วยความรักและสงสารมากขึ้น จนไม่สามารถจะฟังพ่อแม่ปรับทุกข์กันต่อไป ใช้หมอนใช้ผ้าห่มปิดปากข่มความรู้สึก ไม่ให้เสียงสะอื้นออกจากปาก คืนนั้นนอนหลับ ๆ ตื่น ๆ รู้สึกอ่อนเพลีย

เช้าวันนั้น ข้าพเจ้าลุกขึ้นเข้าห้องน้ำสายกว่าวันธรรมดา เพราะนอนหลับเอาจวนรุ่งสว่างจึงตื่นสาย แล้วออกมากินข้าวเช้ากับท่านทั้งสองซึ่งกำลังรออยู่ ก็ถูกท่านทักว่าเช้าวันนี้ทำไมหน้าตาซูบซีด หูตาแดง เมื่อคืนนี้ไปมีเรื่องกับเพื่อนมาหรือ กลับดึกไหมลูก ข้าพเจ้าก็เพียงพูดค่อย ๆ เพราะใจยังสั่นสะอื้นอยู่ในอกไม่หายว่า "ไม่มีเรื่องอะไรมากนัก มีเพื่อนเขาพูดว่านักเรียนทุนส่วนตัวที่ไปนอกส่วนมากไปผลาญเงินพ่อแม่ ไม่เคยคิดถึงอกพ่อแม่เลย แล้วก็ไปทำชื่อเสียงเสีย บางคนก็ถูกส่งตัวกลับ เพราะประพฤติชั่ว สู้พวกสอบชิงทุนไม่ได้เพราะพวกนี้เขามีความรู้ดี เอาใจใส่ในการเรียนไม่เคยทำเสียชื่อเสียง" เสียงพ่อบอกว่า "เท่านั้นก็ไม่ควรเสียอกเสียใจต้องร้องไห้ร้องห่มทำไม เพราะคนไปทุนส่วนตัวที่ดีก็มีมาก คนชั่วก็มี พ่อทราบว่าบางคนชั่วไปจากเมืองไทยแล้ว พ่อแม่ผู้ปกครองคิดว่าส่งไปเมืองนอกแล้วจะดีขึ้นบ้าง แต่กลับไปถูกโรงเรียนไล่ออกกลับไปทำเสียชื่อถึงเมืองนอก ทำชื่อเสียในเมืองไทยยังไม่พอ ทำให้นักเรียนไทยที่ดีถูกชาวต่างประเทศมองดูพลอยมัวหมองไปด้วย" ข้าพเจ้าจึงบอกว่าต่อไปนี้ลูกจะไม่รบกวนเงินพ่อแม่เรื่องไปนอก จะสมัครสอบชิงทุนมิฉะนั้นก็ไม่ไปดีกว่า พ่อแม่มองดูข้าพเจ้าแล้วก็มองดูตากันทั้งสองท่าน แล้วมองดูข้าพเจ้า

อย่างสงสัยว่า ทำไมข้าพเจ้าจึงเปลี่ยนใจง่ายและรวดเร็ว เพียงแต่ได้ฟังคำพูดของเพื่อน ๆ เท่านั้น และท่านก็ไม่รู้ว่าข้าพเจ้าได้ยินคำพูดของท่านเมื่อคืนนี้ เพราะไม่บอกว่าได้ยิน และพ่อแม่ก็ไม่รู้

นับแต่วันนั้นมา ข้าพเจ้าก็พยายามใช้เวลาศึกษาเล่าเรียนขยันดูหนังสือให้มากขึ้นกว่าแต่ก่อน ซึ่งเมื่อก่อนไม่ได้สนใจมากนัก พยายามเรียนรู้วิชาภาษาต่างประเทศ และพยายามทุกทางที่เกี่ยวกับวิชาความรู้ในแขนงที่ข้าพเจ้ารัก ทำให้พ่อแม่รู้สึกพอใจและรักเอ็นดูข้าพเจ้ามากขึ้น ที่สุดปีต่อมาก็มีสอบชิงทุนหลายทุนที่สุดข้าพเจ้าก็สอบชิงทุนได้ที่ดี การไปนอกก็ออกค่าใช้จ่ายทั้งหมดไม่มียกเว้น ตลอดทั้งค่าใช้จ่ายส่วนตัวประจำเดือนได้สูงเพราะสอบได้ลำดับดีและดีกว่าทุนอื่น ๆ ทั้งไม่มีข้อผูกมัดใด ๆ เพราะเป็นทุนต่างประเทศ ปัญหาเรื่องเรียนต่อต่างประเทศโดยลำแข้งของข้าพเจ้าก็สำเร็จเป็นความจริงขึ้น ทำให้พ่อแม่มีความยินดีกับข้าพเจ้ามาก แม่ดีใจจนน้ำตาไหล ข้าพเจ้าได้ทุนที่ดีจึงมีเงินเหลือใช้ส่วนตัวอยู่เมืองนอกพยายามประหยัดใช้มีเงินเหลือส่งมาให้พ่อแม่ทางบ้านแทนที่พ่อแม่จะส่งให้ข้าพเจ้า จวบจนข้าพเจ้าสำเร็จการศึกษาได้ปริญญาแล้ว ข้าพเจ้าคิดถึงพ่อแม่ คิดถึงเพื่อนฝูงที่อดทนก็เพื่อเรียนให้สำเร็จ เมื่อรู้ว่าจะได้กลับบ้านก็ยิ่งคิดถึงบ้านมากขึ้น อยากจะให้ถึงบ้านเร็ว ๆ แต่แล้วเวลาเดินทางกลับบ้านเกิดเมืองนอนก็มาถึง ข้าพเจ้านั่งอยู่บนเครื่องบิน เหมือนตนเองอยู่บนสวรรค์ที่จะได้เห็นหน้าพ่อแม่ที่รักใจจะขาด แม้เครื่องบินจะเร็วเพียงใดแต่ก็ยังช้ากว่าใจเร็วอย่างข้าพเจ้า ไม่ช้าเรือบินก็ข้ามทะเลเข้ามาในเขตไทย ข้าพเจ้าดีใจและตื่นเต้นเมื่อได้มองลงมาเห็นวัดวาอารามโบสถ์เหลืองอร่ามด้วยสีทองเป็นเครื่องหมายของพระพุทธศาสนา ข้าพเจ้าระงับไว้ไม่อยู่ปลื้มปีติจนน้ำตาไหล ทั้งในไม่ช้าข้าพเจ้าก็จะได้เห็นหน้าพ่อแม่ญาติพี่น้อง นึกวาดภาพคงจะแวดล้อมข้าพเจ้าด้วยความดีใจ เรือบินกำลังจะบินเข้ามาในเขตของจังหวัดพระนครแล้ว ใจข้าพเจ้ายิ่งเต้นตึกตักเพราะตื้นปีติ เมื่อเข้าเขตพระนครก็เห็นรถยนต์วิ่งขวักไขว่ไปมาบนท้องถนน เมื่อเครื่องบินถลาลงสนามเข้าจอดตรงลานบิน เมื่อผู้โดยสารกำลังเดินลงจากเครื่องบินข้าพเจ้าติดตามลงมาเป็นคนที่สามแล้วส่ายตามองหาพ่อแม่ เมื่อผ่าน

ศุลกากรและด่านตรวจคนเข้าเมืองแล้ว ข้าพเจ้ารีบออกมาเหมือนแทบจะวิ่ง แม้จะหอบเข้าของพะรุงพะรังก็ไม่สนใจใครจะมองในแง่ใด ตาส่ายหาหน้าพ่อแม่ผู้บังเกิดเกล้าที่รักทั้งสอง ข้าพเจ้าเห็นคนมากมายเดินขวักไขว่ที่สถานีดอนเมือง ข้าพเจ้าส่ายตาจ้องดูทางซ้ายทางขวา รู้สึกตาพร่าไปหมด พอดีข้าพเจ้ามองเห็นผู้บังเกิดเกล้าส่ายตามองหาข้าพเจ้าเหมือนกัน เห็นจะเป็นเพราะข้าพเจ้าหอบเข้าของพะรุงพะรัง พ่อแม่จึงจำข้าพเจ้าไม่ได้ ข้าพเจ้าดีใจตะโกนร้องเรียกไปเสียงดังไม่สนใจใคร หมดอายว่า พ่อจ๋า แม่จ๋า แล้วข้าพเจ้าก็โผเข้าไปกอดสะเอวท่านทั้งสองไว้ แล้วก็ซบหน้าน้ำตาไหลด้วยความปลื้มปีติได้เห็นหน้าพ่อแม่อีกครั้งหนึ่ง หลังจากที่ได้จากกันหลายปี พ่อแม่ก็น้ำตาไหลออกมาเช่นเดียวกัน ข้าพเจ้าพูดได้เพียงว่า เมื่อคืนนี้ลูกนอนไม่หลับเพราะรู้ว่าวันนี้จะได้พบพ่อพบแม่” เสียงแม่ก็ตอบอย่างกระเส่าทั้งน้ำตาที่ปีติว่า “เมื่อคืนพ่อกับแม่ก็นอนไม่หลับเหมือนกัน เพราะคิดว่าวันนี้คงจะต้องพบลูกเช่นเดียวกัน เรามัวดีใจที่ได้พบกันจนเพลิน แม่จึงเตือนว่าเรากลับไปบ้านกันเถิดแม่ได้แกงเขียวหวานไก่ไว้ให้ลูกแล้วตามที่ลูกได้เขียนจดหมายมาบอกว่าอยากกิน ความดีใจทำให้ข้าพเจ้าลืมธรรมเนียมไทยไป ข้าพเจ้ากราบที่อกท่านทั้งสองด้วยความรักและเคารพฝังอยู่ในความกตัญญูกตเวที เพราะนึกถึงน้ำใจของท่านที่เคยคิดว่า จะยอมเสียสละได้ทุกสิ่งทุกอย่างเพื่อลูก ยังซึ้งใจข้าพเจ้าฝังลึกอย่างไม่รู้ลืม และคำพูดประโยคหนึ่งของคุณพ่อ ที่ทำให้ข้าพเจ้าไม่สามารถจะกลั้นน้ำตาไว้ได้ว่า “ลูกรัก ลูกได้สร้างตัวเองด้วยความสามารถของลูกโดยพ่อและแม่ไม่ต้องเดือดร้อนอะไร พ่อและแม่ปลื้มใจมาก” ข้าพเจ้าจำคืนก่อนที่จะเดินทางไปนอกได้ดี ข้าพเจ้าขอเขียนมาเป็นตัวอย่างของความกตัญญูที่เปลี่ยนใจข้าพเจ้าในปัจจุบัน เพราะเห็นใจในความรักลูกเห็นอกของพ่อแม่มาอภินันทนาการแก่ท่านเรื่องหนึ่งที่เกิดขึ้นแก่ชีวิตข้าพเจ้ามาแล้ว

ผู้เรียบเรียงเขียนข้อความบันทึกนี้ไม่กล้าจะสันนิษฐานว่าท่านผู้นี้จะเป็นสุภาพบุรุษหรือสุภาพสตรี เพราะท่านผู้บันทึกใช้คำพูดกลาง ๆ ไม่ได้บอกและลงชื่อมาด้วย จะหญิงหรือชายขอท่านผู้อ่านผู้ฟังจงพิจารณาดูเอง แต่เรื่องของท่านผู้นี้ ได้ก่อให้เกิดความกตัญญูกตเวที

ขึ้นมา จึงเกิดเป็นศิริมงคลขึ้นแก่ตนเองเป็นตัวอย่าง ฉะนั้นผู้เขียนคิดว่าการก่อเกิดอารมณ์ขึ้นทางจิตใจ เพราะได้ยินได้ฟัง ได้อ่าน ได้รู้ ได้เห็นสิ่งเหล่านี้ย่อมจะมีทั้งดีและไม่ดีได้เช่นเดียวกัน หากท่านจะป้องกันไว้ก่อนโดยฝึกจิตให้เป็นผู้โกรธยาก ไม่เห็นแก่ตัว เป็นคนอารมณ์เย็น แม้เราจะได้ยินสิ่งไม่ดีแสลงหูจิตใจตั้งอยู่กลาง ๆ ก็จะได้มีเวลาใช้สติปัญญาสมองพิจารณาสิ่งใดดีสิ่งใดชั่ว และปฏิบัติในสิ่งที่ดี โดยเฉพาะคำสั่งสอนของพ่อแม่ผู้หวังดีจะเป็นตัวอย่างผู้ปฏิบัติดีอย่างน่าเคารพนับถือบุชาตลอดไป

พ่อแม่เป็นบุพการี มีพระคุณเหมือนพระเจ้าของลูกควรแก่การเคารพบูชา บุคคลใดได้อ่านเรื่องนี้ เกิดความกตัญญูกตเวทีขึ้นมา ก็จะเริ่มต้นเป็นศิริมงคลความเจริญแก่ผู้นั้นต่อไป

สวัสดี

บาปกับเคราะห์

ท. เลียงพิบูลย์

วันหนึ่งเราได้สนทนาระหว่างเพื่อน ๆ ในเวลาอาหารกลางวัน เพื่อนที่เป็นหมอความคนหนึ่งเอ่ยขึ้นว่า

"ผมรับว่าคดีเพ่งฝ่ายจำเลยเรื่องหนึ่ง แต่ไม่ทันไปถึงศาล เพียงผมชี้ใช้เห็น "หลักธรรม" ทั้งสองฝ่ายก็ได้ประนีประนอมกันเรียบร้อย แต่กว่าจะตกลงกันได้ผมก็ต้องชักแม่น้ำทั้ง ๕ ของศีลธรรมมาเทศนากันแทบแย่ แต่ผมก็ดีใจที่ได้ช่วยเพื่อนมนุษย์ให้มองเห็นธรรม"

พวกเราเกิดสนใจถึงสาเหตุที่เกิดคดีขึ้น จึงขอให้เพื่อนผู้เป็นหมอความช่วยเล่าเรื่องให้ฟัง ท่านทนายผู้ใจดีถือหลักธรรมประกอบคดี ได้กรุณาเล่าให้ฟังว่า

"คดีเรื่องนี้ ผมไม่ได้แก้คดีอาญาให้จำเลยมาแต่แรกผมรับว่าคดีแพ่งเรื่องนี้ตอนปลายส่วนเรื่องคดีอาญาได้ผ่านศาลและจำเลยได้แพ้คดีมาแล้ว คราวนี้โจทก์ได้ฟ้องร้องเรียกค่าเสียหายเป็นจำนวนหลายแสน เมื่อผมรู้ความจริงแล้วผมก็เศร้าใจ เพราะจำเลยไม่มีความผิดความข้อหา แต่ฝ่ายโจทก์มีพยานหลักฐานทางคดีอาญาแน่นหนา ถ้าจะพูดถึงทางกฎหมายแล้ว หลักฐานได้ผูกมัดจำเลยยากที่จะหลุดได้ เรื่องเท่าที่ผมรู้เหตุที่เกิดขึ้นหนีไม่พ้น "บาปกับเคราะห์" อาจจะเกิดขึ้นผู้บริสุทธิ์ได้ทุกเมื่อ เพราะคนเราต่างก็มีกรรมเป็นมรดกติดตามไม่รู้ว่าเราเคยมีกรรมอะไรมาแต่อดีต ฉะนั้นเรื่องบาปเคราะห์จะเกิดขึ้นกับผู้ที่มีกรรมเก่าได้เสมอทุกเวลา เรื่องมีว่า

ผู้ตกเป็นจำเลยคดีอาญาถูกข้อว่าขับรถชนคนตายด้วยความประมาท ยังเป็นนักศึกษาเป็นน้องชายส่วนพี่ชายเจ้าของรถเป็นผู้มีหลักฐานดี มีการค้าและโรงงานก็ตกเป็นผู้ต้องหาในคดีแพ่ง เหตุเกิดขึ้นเพราะน้องชายขับไปเที่ยว แต่บังเอิญเย็นนั้นน้องชายได้ขับรถกลับ

มาคนเดียว เมื่อกำลังขับมาตามถนนก็มีรถขับมาอย่างรีบด่วนแซงตัดหน้าทางซ้าย ด้วยความเร็วอย่างเร่งร้อนเฉียดชายหนุ่มเกือบจะชน ความเลือดร้อนของเด็กวัยหนุ่มไม่ยอมให้ใครมาอวดดี จึงขาดสติขาดความไตร่ตรองมีแต่ความโกรธ และความประมาททำให้ชายหนุ่มเร่งความเร็ว จะรีบติดตามผ่านไปตัดหน้าเพื่อแก้ลำแต่บังเอิญมีรถบรรทุกคันใหญ่วิ่งกินทางอยู่ข้างหน้า ชายหนุ่มจะเร่งขึ้นหน้า ก็ไม่ได้เพิ่มความโกรธความเจ็บใจมากขึ้นทั้งที่รถตัดหน้าขับเร็วอย่างไม่คิดชีวิต จึงทิ้งระยะห่างไกลลิบลับจนมองไม่เห็นหลัง เมื่อไม่สามารถที่จะติดตามไปทันชายหนุ่มก็ต้องเพลาความเร็วลงได้ แต่บ่นด่าไปตามเรื่องแต่แล้วเหตุการณ์ที่ไม่เคยนึกไม่เคยฝันก็เกิดขึ้น เพราะมีรถคันหนึ่งวิ่งไล่มาทันก็ปาดหน้ารถชายหนุ่มบังคับให้หยุดจอดข้างถนน แล้วรถคันนั้นก็จอดขนาบข้าง มีสิบตำรวจรีบเปิดประตูข้างคนขับออกมา และประตูหลังก็มีชายเปิดออกมา ๒ คน ชายผู้หนึ่งออกมาชี้หน้าชายหนุ่มยันกับตำรวจพูดว่า "รถคันนี้แหละครับขับรถชนน้องชายผมแล้วขับหนีผมแล้วขับหนีผมจำได้แน่ไม่ผิดตัว ไม่เชื่อหมู่ถามคุณคนนี้ดูซิครับบ้านแกอยู่แถวนั้นผมไม่เคยรู้จักมาก่อน เวลารถคันนี้ชนน้องชายผมคุณคนนี้แกยืนอยู่ข้างถนนเห็นเหตุการณ์หมด แกก็ยินดีเป็นพยานให้"

ชายหนุ่มตกใจงงเรื่องเหตุการณ์เกิดขึ้นอย่างไม่รู้ตัว นึกรู้ว่าตัวกำลังจะเข้าตาจน นึกถึงรถคันที่วิ่งแซงขึ้นอย่างไม่คิดชีวิตคันนั้น ก็นึกและจำได้ว่าเป็นรถชนิดเดียวกันและสีเดียวกับรถคันที่ชายหนุ่มขับ เพียงแต่ไม่เห็นคนขับว่า จะเหมือนหรือคล้ายกับตัวหรือไม่เท่านั้นเหตุการณ์มันสมเหตุสมผล แล้วจะมีใครเล่าจะเป็นพยาน เพื่อหักล้างหลักฐานของผู้เป็นโจทก์กล่าวหาเพราะตนขับมาคนเดียวรู้ตัวว่าเข้าชะตาร้ายที่สุด ฝ่ายเจ้าหน้าที่ตำรวจ ก็คุมตัวชายหนุ่มพร้อมทั้งรถตกเป็นผู้ต้องหาฐานขับรถชนคนตายด้วยความประมาท เรื่องนี้ได้แพ้ในศาลคดีอาญาแล้ว เพราะจำนนต่อหลักฐานที่โจทก์อ้างขึ้น ฝ่ายพ่อของผู้ตายจึงได้ฟ้องคดีแพ่งเรียกค่าเสียหายและค่าเลี้ยงดูตัวพ่อและลูกของผู้ตาย ซึ่งยังเยาว์วัยจากเจ้าของรถผู้เป็นพี่ชายของคนขับ ฝ่ายจำเลยได้มาหาผมเพื่อให้ช่วยว่าคดีนี้ เมื่อผมให้ฝ่ายจำเลยเล่าความจริงให้ฟังแล้วได้พิจารณาก็เศร้าใจ เพราะบางครั้งเหตุผล และสิ่งแวดล้อมมีหลักฐานพอที่จะมัด

จำเลยต้องชดใช้หนี้กรรมที่ตนไม่ได้ก่อขึ้น นี่ก็เห็นจะเข้าไปในเรื่องเคราะห์หามยามร้าย กฎหมายก็ต้องเป็นกฎหมายตุลาการท่านก็ต้องตัดสินไปตามตัวบท เมื่อแวดล้อมไปด้วยหลักฐาน ผมเห็นรูปคดีแล้วก็รู้สึกว่าอาการหนักมาก ถ้าเป็นโรคก็ชนิดหอมไม่รับผมจึงให้ความเห็นกับจำเลยว่า ควรจะไปหาฝ่ายโจทก์และพามาพบปะเพื่อจะประนีประนอมกันเสีย อย่าให้ถึงโรงถึงศาลเลย และเราต้องเสียเงินบ้างเพียงให้หนักเป็นเบา ฝ่ายจำเลยก็ยินดีขอเพียงแต่อย่าให้เสียมากเป็นจำนวนแสน และขอให้น้องชายซึ่งกำลังศึกษาเล่าเรียนอย่าต้องติดคุกให้เสียอนาคตตกลงเราก็นัดฝ่ายโจทก์ซึ่งมีบิดาของผู้ตายพี่ชายและทนายได้พบกันที่สำนักงานผม เมื่อผมได้ทักทายปราศรัยสนทนากันแล้วก็เล่าความจริงให้ฟัง เพื่อให้เห็นความบริสุทธิ์ของฝ่ายจำเลยไม่ผิด ขอความเห็นใจ ก็รู้สึกว่าทนายโจทก์เฉพาะคดีนี้เป็นคนดี เห็นใจปล่อยให้เราได้สนทนากันตามลำพัง ส่วนพ่อผู้ตายนั้นมีอายุมากแล้วเมื่อพิจารณาดูเข้าใจว่าคงจะไม่รู้เรื่องการฟ้องร้องครั้งนี้มากนัก แรงดันครั้งนี้อยู่ที่พี่ชายของคนตายท่าทางเป็นนักเลงเก่า ซึ่งเสียงแข็งยืนกระต่ายขาเดียว ไม่ยอมใด ๆ ทั้งสิ้น ผมรู้สึกว่าขืนพูดกับพี่ชายคงไม่เกิดผลขึ้น จึงได้พยายามเจาะจงพูดกับพ่อของผู้ตาย รู้สึกว่าจะมีหวังมากกว่า แม้ว่าเราจะพูดกับพ่อของผู้ตายฐานโจทก์พี่ชายของผู้ตาย ก็อดที่จะคอยสอดแทรกร้องเตือนพ่อไม่ให้ตกลงใด ๆ เมื่อไม่ได้ครบตามจำนวนที่เรียกร้องตามฟ้องตอนหนึ่งพ่อของผู้ตายออกมาว่า

"เรื่องนี้ผมเองก็ไม่ค่อยรู้เรื่องอะไรมากนัก หากเป็นที่ลูกชายคนโต ของผมกับทางตำรวจเขาจะเอาเรื่องส่วนผมก็ขอเพียงได้เงินบ้าง เพื่อเอาไปเลี้ยงหลานอีกสองคนที่เป็นกำพร้า เมื่อพ่อมันตายก็ลำบาก" ผมเห็นได้จังหวะก็เลยพูดว่า

"เรื่องนี้พ่อลุงก็รู้แล้วว่า คนที่ถูกกล่าวหานั้นเป็นคนบริสุทธิ์จริง ๆ ไม่มีความผิด แต่เป็นคนเคราะห์ร้ายต้องจนต่อเหตุผลหลักฐาน ต้องรับบาปที่ตัวเองไม่ได้ก่อขึ้นใช่ไหม ? ผมก็สงสารพ่อลุงเหมือนกัน ลูกชายตายทั้งคน และยังทิ้งหลานไว้ให้ดูอีก ๒ คน แม่ก็ไม่รู้ว่าหนีไปไหน ผมอยากจะให้ฝ่ายจำเลยยอมรับบาปจ่ายเงินให้พ่อลุงสักสองหมื่นยกเลิกคดีเสีย คิดว่าพ่อลุงคงจะเห็นใจคนที่ไม่มีความผิดเลย แต่ต้องจ่ายเงินตั้งสองหมื่น เมื่อนึกถึง

อกเขามาเป็นอกเราบ้างจะมีความรู้สึกอย่างไร พ่อลุงก็คงมีศีลมีธรรม อายุบ่านนี้ลองคิดดูซิครับ ไม่ควรจะให้เรื่องยืดยาวออกไปไม่รู้จักจบสิ้น" เสียงลูกชายคนโตร้องบอกพ่อเปรย ๆ ออกมาอย่างไม่พอใจว่า

"พ่อกลับเถิด ไม่ต้องพูดอะไรอีกแล้ว เสียเวลาเปล่า ๆ ตกลงอะไรกันไม่ได้ กลับเถิดพ่อ เอาไว้เป็นหน้าที่ของศาลชี้ขาดดีกว่า" ผมทำใจเย็นพยายามอธิบายกับผู้เป็นพ่อให้เข้าใจเห็นผิดเห็นถูก ไม่ฟังเสียงและไม่สนใจว่า ลูกชายของแกจะพูดอะไรที่ไม่ถูกหูถูกใจแสดงกิริยาแข็งกระด้างไม่เป็นมิตรตลอดเวลา ตั้งแต่ย่างเข้ามาในสำนักงานของเราด้วยหน้าตาถมึงทึง ไม่สุภาพพูดจาไม่มีหางเสียงผิดกับผู้พ่อ ซึ่งมีอายุยังค่อยฟังเหตุผลอยู่บ้าง ที่สุดเห็นว่าไม่มีทางจะตกลงกันได้ เพราะฝ่ายโจทก์เขาอาศัยคำพิพากษาคดีอาญามาฟ้อง จึงได้เปรียบ ยังเหลืออยู่ทางเดียวเป็นทางสุดท้าย พยายามให้แกรู้ซึ้งถึง "กฎแห่งกรรม" ชี้แจงถึงบุญบาปคำนึงถึงศีลธรรมให้ละความโลภให้ก่อสร้างความดีเป็นกุศลผมต้องเอาธรรมเข้าช่วยให้เกิดความรู้สึก จะได้ผลหรือไม่ก็เพียงความหวังเป็นผลสุดท้าย และต่อเติมว่า "ผมและพ่อลุงเราตายก็อยู่ในพระพุทธศาสนา เทินทูนพระมหากษัตริย์ชาติไทยองค์เดียวกัน ถ้าเราก่อกรรมใดเราย่อมหนีกรรมนั้นไปไม่พ้น ใครจะทำอะไรจะดีหรือชั่วย่อมเป็นกรรมติดตามไปสนอง ทั้งในชาตินี้และชาติหน้าเรื่องนี้พ่อลุงก็รู้อย่างดีแก่ใจแล้วว่า ฝ่ายจำเลยเป็นผู้บริสุทธิ์ ไม่ได้ทำผิดดังข้อกล่าวหาของโจทก์ แล้วพ่อลุงจะใจร้ายใจดำสร้างเวรสร้างกรรมตั้งใจให้คนบริสุทธิ์รับโทษเช่นนี้ ไม่เป็นการก่อเวรกรรมขึ้นเพื่อเห็นแก่ตัวหรือ พ่อลุงอายุก็มากแล้วจะสร้างเวรสร้างกรรมไปถึงไหน สร้างทำไมอีก ถ้าเรียกร้องเอามาก ๆ แทบหมดตัวจนเขาไม่มีจะให้ ต้องกู้หนี้ยืมสินมาให้พ่อลุงจะต้องมีบาปกรรมหนักยิ่งขึ้นอีก ที่ทำให้คนบริสุทธิ์ไม่มีความผิด ต้องได้รับความทุกข์ยากลำบากทรมานจิตใจ การที่เขาสละให้สองหมื่นนี้ เขาก็ต้องสละเลือดเนื้อและเวลาที่เขาอุตส่าห์ตั้งหน้าหามาด้วยความยากลำบากด้วยน้ำพักน้ำแรก ต้องรับเคราะห์เสียให้ทั้งที่ไม่ใช่ความผิดของเขา ส่วนคนผิดนั้นแม้จะลอยนวลหนีมือกฎหมายไปได้ แต่ก็หนีกรรมตามสนองไม่พ้น ใครทำผิดก่อกรรมไว้แล้ว กรรมนั้น

จะตามสนองวันหนึ่งข้างหน้าไม่ช้าก็เร็วฉะนั้น พ่อลุงยังจะสร้างกรรมทั้ง ๆ ที่รู้ว่าจะให้คนบริสุทธิ์ต้องรับโทษ แล้วแถมจะเรียกร้องเงินเขาเป็นแสน ๆ เช่นนี้ พ่อลุงไม่กลัวกรรมจะตามสนองหรือ ?" เมื่อพูดเช่นนี้ทำให้พ่อลุงหยุดคิดจิตใจอ่อนลงรู้สึกตัวเห็นจริงเห็นจังในเรื่องกรรม แต่รู้สึกว่าไม่มีอำนาจในคดีนี้เพียงแต่เป็นหุ่นให้ลูกชายคนโตเชิดเท่านั้น ทำให้ผมเห็นใจเมื่อแกพูดว่า "ผมเองเมื่อคุณพูดถึงเรื่องกรรมนั้นผมก็เห็นจริง ผมเชื่อในเรื่องกรรมมีจริงเพราะเคยเห็นตัวอย่างเกิดขึ้นมาแล้ว พูดถึงใจของผมอายุก็มากแล้ว ไม่อยากก่อกรรมก่อเวรเป็นบาปติดตัวไปผมเห็นด้วยกับคุณ ผมอยากจะตกลงกับคุณและพอใจที่คุณเสนอพอได้เงินเลี้ยงหลาน ๆ กำพร้า ๒ คนก็พอใจแล้วเมื่อลูกชายผมยังไม่ตายมันก็มีอาชีพขับรถรายได้ก็ไม่มากนัก มันก็คอยจุนเจือผมและลูกของมัน เมื่อคุณพูดถึง "กรรมตามสนอง" ผมก็คิดได้ไม่อยากก่อเวรต่อไป แต่จนใจเรื่องลูกชายคนโตเป็นเจ้ากี้เจ้าการ ถ้าเขาเห็นด้วยกับผมเรื่องนี้ก็ยุติลงผมไม่ต้องการเวรกรรมที่จะติดตัวไปที่คุณบอกว่าฝ่ายจำเลยเป็นผู้บริสุทธิ์ไม่มีความผิด ผมก็เชื่อตามคุณ แต่เหตุผลหลักฐานชั้นต้นมันแวดล้อมเพราะเป็นบาปกับเคราะห์คนเราย่อมมีเคราะห์ดีเคราะห์ร้ายเป็นธรรมดา ผมก็เห็นจริงอย่างที่คุณว่า" เสียงพ่อลุงแกพูดอ่อนลงอย่างเห็นถูกเห็นผิดแจ้งชัดแล้ว ส่วนลูกชายคนโตที่คอยก่อกวนขัดขวางไม่ให้เราเจรจากันได้สะดวกนั้น บัดนี้นิ่งเงียบไม่ใช้เสียงก่อกวนอะไร แม้ว่าชายผู้พ่อจะพูดจาเห็นด้วยกับผมลูกชาย ก็ไม่แสดงขัดขวางเหมือนเมื่อเจรจากันตอนต้น ๆ ซึ่งเคยนึกว่าเรื่องนี้คงไม่หวังจะตกลงกันได้ เพราะเสียงที่แข็งกล้าของลูกชายคนโตของพ่อลุงเป็นต้นเหตุ แต่ผมก็พยายามให้ถึงที่สุด เมื่อพ่อลุงเห็นจริงจัง จิตใจอ่อนลงและเจ้าลูกชายก็เงียบสงบลง ผมก็รู้สึกโชคเข้าข้างผมบ้างเพราะอาศัยธรรมนำทาง ความหวังก็ค่อย ๆ เห็นแสงเพราะศีลธรรมได้เข้าไปถึงจิต ที่สุดเจ้าลูกชายก็เข้าไปกระซิบที่หูพ่อและพยักหน้ากับทนายความของแก พ่อลุงก็หันมาพูดกับผมว่า

"ผมขอเวลาปรึกษากันหน่อยว่าควรจะทำอย่างไรดี ขอเวลาหารือกันครู่หนึ่งก่อนจะตอบคำเสนอ" ผมรู้สึกบรรยากาศได้แจ่มใสขึ้นบ้างแล้ว แต่หวังผลอะไรแน่นอนยังไม่ได้

คิดว่าอย่างน้อยก็คงจะมีการต่อรองลดลงบ้าง ฝ่ายเราเพิ่มบ้างคงจะตกลงในทำนองนี้แล้วผมก็ให้ห้องเขาใช้กันโดยลำพัง ผมคอยอยู่ภายนอกกับจำเลยสักครู่ใหญ่ แล้วฝ่ายโจทก์ทั้งสามก็เดินยิ้มอย่างสบายใจออกมาบอกผมว่า "เราได้ตกลงกันแล้ว ยอมรับเงินสองหมื่นที่คุณและฝ่ายจำเลยเสนอแล้วครับ แล้วขอให้ฝ่ายคุณอโหสิกรรมให้พวกผมด้วย เงินที่จ่ายให้นี้ขอให้นึกบริจาคทำบุญเลี้ยงลูกกำพร้านัยน์ตาดำ ๆ เถิดครับ"

ผมกับฝ่ายจำเลยต่างก็มีความตื่นเต้นตื้นตันใจน้ำตาแทบจะไหลออกมา นี่เป็นอานุภาพของธรรมจูงใจเข้าถึงศีลธรรม เพราะไม่นึกว่าเหตุการณ์จะลงเอยอย่างเรียบร้อยง่ายดายเช่นนี้ ทั้งมองดูเจ้าลูกชายคนโตของโจทก์ ก็เปลี่ยนแปลงจากความมึนตึงมายิ้มแย้มเป็นกันเองมากขึ้น หมดความสนใจกัน ที่สุดเราก็สนทนาเข้ากันได้ เมื่อตกลงสัญญาเรียบร้อยแล้ว จึงทำให้ผมอยากรู้ว่าฝ่ายโจทก์คิดอย่างไร จึงเป็นเหตุเปลี่ยนแปลงจากการที่มองไม่เห็นว่าจะตกลงกันได้โดยเรียบร้อย ที่สุดก็ทราบได้จากปากคำของลูกชายคนโตของโจทก์ ซึ่งเป็นพี่ชายของคนตายนั้นได้บอกว่า "เมื่อก่อนผมก็ตั้งใจว่าจะไม่ยอมตกลงใด ๆ ทั้งสิ้น นอกจากเท่าที่ได้เสนอไว้แล้วเท่านั้น และตั้งใจไว้อย่างเข้มแข็งเด็ดขาด แต่เมื่อผมได้ยินคำพูดของคุณ ได้ฟังเรื่องกรรมแล้ว ทำให้เกิดความหวั่นไหวหวาดกลัวเรื่องกรรมขึ้นมาทันที เพราะที่คุณพูดว่า "กรรมผู้ใดทำขึ้น ต่อไปกรรมนั้นจะต้องตามสนองเช่นเดียวกัน" ทำให้แทงใจดำผมเมื่อนึกถึงน้องชายของคนที่ถูกรถชนตายก็เคยขับรถชนคนตายมาแล้วเวลานั้นผมก็นั่งรถไปด้วย เห็นเหตุการณ์ที่ชนได้อย่างชัดเจนติดหูติดตา ถึงรูปร่างท่าทางของชายเคราะห์ร้ายผู้นั้นกระเด็นห่างจากถนนไปล้มลง เราหยุดรถดูเพียงระยะสั้น ๆ เห็นกิริยาท่าทางดิ้นรนทุกข์ทรมานของคนกำลังชักดิ้นชักงอไปมา บังเอิญเวลานั้นบนท้องถนนไม่มีคนเป็นเวลากลางคืนและทางเปลี่ยว ผมจึงตกใจเร่งให้น้องชายดับไฟหน้ารถ แล้วรีบขับรถหนีไปเร็วก่อนตำรวจจะมาถึง น้องชายผมได้สติหายตกใจจึงเร่งความเร็วขับรถหนี และที่สุดก็รอดตัวตลอดมา เพราะไม่มีใครรู้ใครสงสัยว่ารถเราได้ชนคนตาย แม้แต่พ่อผมก็ไม่รู้เรื่องเหตุการณ์ได้เกิดเกือบสองปีแล้ว เมื่อพูดถึงเรื่อง "กรรมตามสนอง" ทำให้ผมนึกถึงน้อง

ชายของผมซึ่งกำลังจะข้ามถนนพร้อมกับผม เรายังล้อกันเล่นว่า "เฮ้ย เอ็งข้ามถนนระวังตัวดี ๆ นะ รถจะชน" ผมพูดอย่างไม่ทันคิด เพราะเราอยู่กันสองคนกำลังจะข้ามถนนมิได้มีความหมายอะไรนัก เป็นแต่เพียงคะนองปากล้อเล่นเท่านั้น แต่น้องชายผมมันตกใจสะดุ้งตื่นเต้น พูดว่า "พี่เอาอะไรมาพูดก็ไม่รู้ ผมนึกถึงเรื่องนี้ทีไรอดที่จะหวาดกลัวไม่ได้ ตลอดเวลาผมไม่สบายใจเลย นึกถึงแต่คนที่ผมชนนั้นทำให้ผมเห็นภาพมันทรมารใจผมมากเหมือนนรกในใจ ทีหน้าทีหลังพี่อย่าเอาเรื่องนี้มาพูดเล่นเป็นอันขาดผมขอเสียที ผมกลัวจริง ๆ" เรากำลังมัวแต่พูดกันเพลิน ทันใดนั้นรถวิ่งชนเอาน้องผมกระเด็นออกไปฟุบอยู่กลางถนน ผมตกใจตกตะลึงใจหายหมด เพราะไม่เคยนึกฝันและกำลังพูดกันไม่ทันขาดคำน้องผมเดินไม่ห่างจากผมมากนัก สิ่งที่ผมจำได้ติดหูติดตา ก็เพราะน้องชายของผมเมื่อเวลาถูกรถชนนั้นท่าทางปากคอบิดเบี้ยวเพราะเจ็บปวด แอ่นตัวชักตาตั้งดิ้นรนมีท่าทางไม่ผิดกับน้องชายผมขับรถชนตายเลย เมื่อผมได้สติหายตกตะลึง เสียงประชาชนโจษกันเซ็งแซ่ว่ารถชนคนตาย ผมนึกโกรธอ้ายคนขับรถชนฆ่าน้องชายผม ผมจัดแจงเรียกหาตำรวจขอร้องให้คนไปตามตำรวจแต่แล้วไม่ช้าตำรวจก็มาถึง ๒ นาย มาตรวจดูคนเจ็บว่าจะรีบนำส่งโรงพยาบาลด่วน เมื่อตำรวจได้ตรวจดูก็บอกว่าตายเสียแล้ว ผมเสียใจมาก บอกว่าต้องรีบติดตามไปด่วนผมจำสีรถได้ พอดีมีรถเก๋งใหญ่ผ่านมา เราขอความช่วยเหลือขับติดตามรถที่ชนคน คิดว่ายังไปไม่ไกลนัก รถคันนั้นคนขับก็เป็นคนดีช่วยเหลือด้วยความเต็มใจ รีบเปิดประตูให้ตำรวจนั่งข้างหน้าให้ผมเข้าไปนั่งข้างหลัง และบังเอิญมีชาวบ้านที่เห็นเหตุการณ์อยู่แถวนั้นขอติดตามไปเป็นพยานด้วย เพื่อจะได้ช่วยกันชี้รถคันรีบหนีได้ถูกต้อง คนขับใจดีจึงรีบขับออกติดตามโดยเร็วที่สุดก็ไปทันรถจำเลย เพราะเป็นสีเดียวกันกำลังวิ่งเร็ว แต่ถูกรถบรรทุกกันทางไว้ขึ้นหน้าไม่ได้ รถเราจึงไปทันส่วนเบอร์รถนั้นผมจำไม่ได้ แต่จำสีรถได้คิดว่าคงไม่ผิด เพราะความโกรธเห็นน้องชายตาย ผมจึงขอให้คนไปด้วย เป็นพยานรู้เห็นยืนยันว่าเป็นรถคันเดียวกันกับรถที่ชนน้องชาย ทั้งที่ผมเองก็ไม่แน่ใจ และเมื่อทราบจากคุณว่า ไม่ใช่จำเลยที่ขับรถชนน้องชายผมตาย แต่เมื่อผมเสียเงินค่าทำศพ ค่าวิ่งเต้นฟ้องร้องและค่าทนายไปมาก ผม

จึงจำเป็นให้พ่อฟ้องคดีแพ่งตามที่ทนายแนะนำ แต่ความจริงผมก็สงสัยอยู่ในใจว่าฟ้องผิดตัว แต่ก็ไม่ได้แจ้งให้ใครทราบ นี่แหละครับ แรกผมก็จะไม่ยอมอ่อนข้อให้ เพราะความเรื่องนี้ ฝ่ายผมต้องชนะแน่ แต่เมื่อได้ยินว่า "กรรมตามสนอง" ผมนึกได้ก็กลัวกรรมเพราะเคยพบ มาแล้วจึงได้บอกให้พ่อตกลง เพราะผมก็เชื่อว่ากรรมจะตามสนองในวันหนึ่งข้างหน้า เพราะ ผมเองก็เห็นภาพน้องชายกำลังสิ้นใจกับตาว่าเป็นกรรมตามสนองแน่ไม่ผิด นี่แหละครับเป็น ต้นเหตุให้ผมสำนึกผิดขึ้นมาได้ตกลงกับพ่อยอมรับข้อเสนอของคุณ ไม่อยากให้กรรมติดตาม ผมหรือคุณพ่อไปด้วย และยินดีจะไปแถลงความจริงในศาลอุทรณ์เกี่ยวกับคดีอาญาให้ด้วย

เมื่อผมได้ยินพี่ชายของผู้ตายได้เปิดอกพูดเช่นนั้น ผมกล่าวขอบคุณที่แกเป็นคน กล้ารับความจริง คิดว่าหากทุกคนกลัวบาปกลัวกรรมแล้ว เหตุการณ์ร้ายที่เกิดขึ้นทุกวันนี้ ก็คงจะลดน้อยลง โรงศาลก็คงไม่มีคดีแน่นเหลือมือ ความแต่ละเรื่องก็คงจะไม่ใช้เวลาแรมปี ๆ นี่แหละครับเรื่องนี้ก็ได้อาศัยธรรมชำระจิตใจจึงเกิดผลประโยชน์ทั้งทางธรรมและทางโลก เมื่อเรื่องตกลงสิ้นสุดลงเราทุกคนก็หันหน้าเข้าหากัน ต่างเห็นอกเห็นใจ แทนที่จะเป็นไม้ เบื่อไม้เมาคอยคิดพยาบาทอาฆาตกันทำลายล้างกันต่อไปไม่มีวันสิ้นสุด เมื่อรู้ซึ้งทางธรรมแล้ว ก็รู้สึกตัวมองเห็นทุกข์ของตนและผู้อื่นว่าชีวิตนี้เป็นทุกข์ สมตามพระพุทธองค์ทรงสอนไว้จะ ทำให้เกิดมีศีลมีธรรมไม่คิดเบียดเบียนกัน โลกก็จะอยู่ด้วยความปกติสุข การแก่งแย่งชิงดีชิง เด่น มีความอิจฉาริษยาก็คงจะหมดไป ในที่สุดศีล ๕ ก็เข้ามาในจิตใจของมนุษย์ เมื่อนั้น โลกก็จะเป็นแดนแห่งความสงบท่านเป็นทนายใจดีกล่าวตอนท้ายว่า "ธรรมเข้าถึงที่ไหนที่นั้น ก็จะมีแต่ความร่มเย็นเป็นสุข ในความสงบทั่วไป ความโลภก็จะหมดไป โลกจะเกิดสันติก็ อาศัยประชาชนชาวโลกเข้าถึงธรรม กรณีใดเกิดพิพาทกันขึ้น อาศัยธรรมเป็นสื่อตกลง ปรองดองกันได้ ไม่ว่าจะเป็นฝ่ายแพ้หรือชนะก็ดี จะไม่มีการโกรธแค้นก่อเวรพยาบาทกันต่อ ไป เพราะต่างก็มีความปีติยินดีด้วยกันทั้งสองฝ่าย ต่างก็เห็นอกเห็นใจเพราะเหตุธาตุแท้ มนุษย์ที่เกิดมาก็ต้องรับทุกข์ด้วยกันตามธรรมชาติอยู่แล้วไม่มีใครหนีพ้นไปได้นอกจากปฏิบัติ

ตามหลักธรรมคำสอน ก็จะหลุดจากทุกข์ได้ แม้เรื่องนี้จะผ่านไปแล้วพ่อลุงและลูกชายก็เลื่อมใสเคารพนับถือผมตลอดมา นี่ก็เป็นเพราะอำนาจของธรรมและศีลธรรมชักจูงจิตใจคนที่มืดมัวด้วยกิเลสหลงผิด ให้เกิดแสงสว่างของธรรมจูงจิตในทางที่ถูก ถ้าใครใช้สติบัญญาแล้วจึงจะเห็น"

ข้าพเจ้าผู้เขียนก็เห็นจริง และขอขอบคุณเพื่อนผู้เป็นทนายที่กรุณาเล่าเรื่องนี้ให้ฟัง จะได้แผ่เป็นกุศลต่อ ๆ กันไป ซ้ำยังมีใจคอกว้างขวางเลี้ยงอาหารพวกเราทุกคนในวันนั้นด้วย,

สวัสดี

กรรมดีที่ตามสนอง

เรียบเรียงโดย ท. เลียงพิบูลย์

เมื่อวันพุธที่ ๑๗ เดือนพฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๒๑ เมื่อกินอาหารเที่ยงประจำเดือนของคณะกฎแห่งกรรมแล้ว ได้มีสุภาพสตรีนำข้อบันทึกฉบับหนึ่งมามอบให้ข้าพเจ้า ได้กล่าวขอบคุณสุภาพสตรีผู้นั้นที่ได้ใช้เวลาอันมีค่าบันทึกข้อความที่เป็นประโยชน์แก่สังคมทั่วไปด้วยใจศรัทธา

หลังจากข้าพเจ้าได้อ่านบันทึกของสุภาพสตรี เป็นเหตุการณ์ที่ผ่านมานานแล้ว เมื่อพิจารณาแล้วเห็นมีหลัก "กรรม" แฝงไว้อย่างน่าคิด การทำดีย่อมมีผลดีตอบสนองดังจะได้เรียบเรียงให้ท่านได้อ่านได้ฟังและใช้สติปัญญาหาเหตุผลที่เกิดขึ้นแล้วดังต่อไปนี้

เมื่อสงครามโลกครั้งที่ ๒ ได้เกิดขึ้น ไม่มีท่าว่าจะสงบลงง่าย ๆ ดิฉันมีพี่ชายคนหนึ่งเป็นจีน บ้านเกิดเมืองเดิมอยู่ที่เกาะไหหลำ ครอบครัวยังอยู่ที่บ้านเดิม เมื่อเกิดสงครามโลกขึ้นก็ทำให้เป็นห่วงคิดถึงลูกเมียทางบ้านว่าจะมีความทุกข์ยากเดือดร้อนอย่างไรบ้าง จึงตกลงใจจะหาทางกลับไปบ้านเดิมให้ได้ แม้การเดินทางจะลำบากยากแค้นเพียงใดก็จะต้องขอไปให้ถึงบ้านได้เห็นหน้าลูกเมียเพื่อความสบายใจ

เมื่อคุณตาดิฉันซึ่งชื่อเปล่ง อยู่จังหวัดลพบุรี เมื่อได้ทราบว่าพี่ชายดิฉันจะเดินทางไปบ้านเกิดเมืองเดิมที่เกาะไหหลำก็เป็นห่วง เพราะพี่เป็นคนยึดหลักพระพุทธศาสนาเป็นที่พึ่ง ปฏิบัติด้วยความเลื่อมใส มีจิตใจเมตตากรุณาตามหลักธรรม คุณตาจึงเป็นห่วงได้มอบพระเครื่องให้พี่ ๒ องค์ เป็นพระเก่าแก่เพื่อป้องกันตัวเมื่อเกิดภัยอันตรายขึ้นเพราะยามสงครามไม่มีที่ใดปลอดภัย การเดินทางรู้แน่ว่าจะต้องเสี่ยงอันตราย ไม่รู้ว่าจะต้องได้รับความลำบากยากแค้นอย่างแสนสาหัสเพียงไหน

ในบันทึกของสุภาพสตรีผู้นั้นมีข้อความว่า เวลาเกิดสงครามโลกครั้งที่ ๒ การคมนาคมถูกตัดขาดทั้งทางบกทางน้ำและทางอากาศ พี่ดิฉันต้องเดินทางโดยรถไฟจากกรุงเทพ ฯ

ไปลงพักที่นครราชสีมา แล้วเดินทางมุ่งตรงไปไฮฟอง เรื่องราวที่พี่เล่าให้ฟังนั้นมานานแล้ว ดิฉันก็จำได้บ้างจำไม่ได้บ้าง เมื่อออกจากนครราชสีมาจะเดินทางต่อไปทางไหน หรือจะเดินทางผ่านป่าดง ตอนนี้ดิฉันจำไม่ได้ ทราบแต่ภายหลังว่าพี่ไม่ได้ไปคนเดียว มีเพื่อนร่วมทางไปด้วยหลายคน

ด้วยความพยายามอดทน ได้เดินทางด้วยความยากลำบากจนไปถึงไฮฟอง ในเขตดินแดนของประเทศญวนเป็นจุดแรก หาที่พักเพื่อรอเรือใบใหญ่หรือเรือโป๊ะจ้างจากไฮฟองไปฮานอย แล้วเดินทางต่ออีกทอด ผ่านอ่าวตังเกี๋ยก็จะมาถึงเกาะไหหลำ ที่ไฮฟองมีคนใจบุญเป็นคนต่างชาติไปสร้างที่พักให้คนเดินทางผ่านไปมา ช่วยเหลือเพื่อเป็นทาน แต่ทุกคนต้องช่วยตัวเอง จากนั้นยังมีโรงอาหาร แต่อาหารนั้นต้องช่วยเหลือเงินบ้างพอสมควรเพื่อเป็นทุนที่จะใช้จ่ายเป็นค่าอาหารในวันต่อ ๆ ไป พี่ได้ซื้อเก้าอี้ไม้ไผ่ชนิดใช้ได้ทั้งนั่งทั้งนอนในตัวเสร็จเพื่อเอาไปใช้ในที่พัก รอเรือที่จะมารับคนโดยสารเดินทางต่อไป

เมื่อรอคอยเวลาเรือใบใหญ่จะเดินทางมาไฮฟองต่างก็คอยด้วยความกระวนกระวายใจ ทุกคนอยากให้ถึงบ้านเกิดเมืองเดิมให้เร็ว ๆ เมื่อคอยอยู่ครบกำหนดหนึ่งเดือนก็ยังไม่มีข่าวว่าเรือจะมาถึงเมื่อไหร่ อยู่ ๆ เก้าอี้ของพี่ที่นั่งนอนเป็นไม้ไผ่ซึ่งธรรมดาทนทานมากก็หักลง พี่เป็นคนเชื่อถือโชคลาง เกิดสังหรณ์ใจขึ้นมาจึงบอกเพื่อน ๆ ว่าจะย้ายไปพักที่อื่น แต่ก็มีบางคนแย้งขึ้นว่าจะไปเชื่ออะไรในเรื่องโชคลาง แต่พี่บอกว่าของยังใหม่ ไม่น่าหักลงแบบนี้ คิดว่าจะมีเหตุการณ์อะไรที่ไม่ดีกับสถานที่นี้เป็นแน่ พี่ว่าใครจะไปหรือไม่ ตามใจ แต่พี่ต้องย้ายไปพักที่อื่นวันนี้แหละ ที่สุดพวกนั้นก็ตกลงย้ายไปอยู่ที่พักแห่งอื่นห่างไกลออกไป

หลังได้ย้ายจากที่พักเก่าไปหาที่พักใหม่แล้ว ต่อมาวันรุ่งขึ้นเวลาก่อนเที่ยง สัญญาณภัยทางอากาศได้ดังขึ้น ได้ทราบว่าเครื่องบินข้าศึกกำลังบ่ายหน้าจะเข้าโจมตี ไม่ช้าก็ปรากฏว่าที่พักเก่าที่เราเพิ่งจะย้ายออกไปนั้นได้ถูกเครื่องบินเข้าโจมตีทิ้งระเบิดทำลายไปไหม้พังจนราบเรียบ ผู้คนที่หนีไม่ทันก็ถูกระเบิดล้มตายอย่างน่าเอน็จอนาถ เป็นครั้งแรกตั้งแต่เดินทางออก

จากเมืองไทยมาก็เห็นการโจมตีทางอากาศที่ไฮฟอง ที่บอกว่าสังเวชใจเมื่อมองเห็นอาคารบ้านเรือนชีวิตมนุษย์ที่ไม่เกี่ยวข้องในเรื่องสงครามต้องมีส่วนได้รับเคราะห์กรรมจากภัยของสงครามไปด้วย

หลังจากตำบลที่เราพักที่ไฮฟองได้ถูกโจมตีเป็นที่น่าสยดสยองผ่านไป ๗ วัน เรือที่ใช้เสื่อสานเป็นใบ ตัวเรือเป็นไม้ลำใหญ่ก็มารับพวกที่รวบรวมกันเป็นหมู่รอดตายให้เดินทางต่อไป ชีวิตมนุษย์ไม่มีความหมายถูกทำลายตายลงง่าย ๆ สงครามย่อมไม่มีความเมตตาปรานี พวกที่มีไพร่พลถืออาวุธ ใช้อำนาจเป็นธรรม

เมื่อเราเดินทางไม่นานนัก เรือก็ส่งพวกเราขึ้นบกในที่แห่งหนึ่ง พี่บอกว่าจำไม่ได้ว่าเป็นตำบลอะไร เพราะพวกเรือเกิดกลัวเครื่องบินจะโจมตีขณะลอยลำแล่นอยู่กลางทะเล พวกพี่ได้รับความลำบากที่ต้องขึ้นบกเดินทางต่อไปบางแห่งก็ได้มีโอกาสรวมกันเช่นรถกะบะ บางตอนรถก็ไม่กล้าไปเราก็พากันลงจากรถเดินทางด้วยเท้าต่อไปอย่างสะบักสะบอมเราได้ผ่านทุ่งหญ้านาสวนและผ่านไร่ชา มีภูมิประเทศที่สวยงาม แต่บัดนี้เรากำลังเดินทางด้วยความยากลำบากย่อมไม่มีจิตใจที่จะชมป่าชมเขาชมนกชมไม้ พี่บอกว่าถ้าเวลาปกติทิวทัศน์เหล่านี้คงจะทำให้เราเพลิดเพลินได้มาก

เย็นวันหนึ่งการเดินทางของเราเข้าถึงเขตเมืองฮานอยในญวนเหนือ ก็ได้ที่พักแบบไฮฟอง ทราบว่าคนต่างชาติที่ใจบุญได้สร้างเช่นเดียวกัน เย็นมากแล้วก็พากันไปที่พักก็เห็นมีผู้พักอยู่แล้วไม่น้อย เมื่อไปถึงก็เข้าไปในที่พักเพราะจวนค่ำแล้ว จัดแจงเก็บของไว้เป็นที่เรียบร้อยแล้วจึงถามถึงที่อาบน้ำ คนที่โรงพักแรมได้บอกให้เดินทางจากหลังที่พักไปประมาณสักครึ่งกิโลเมตร มีบ่อน้ำสำหรับอาบ พี่ได้ชวนเพื่อนร่วมทางไปอาบน้ำด้วยกันแต่ไม่มีใครอยากไปด้วยเพราะต่างก็หิวข้าว ตกลงพี่ต้องไปคนเดียว เมื่อพี่เดินออกห่างจากที่พักไม่ไกลก็ได้ยินเสียงทางโรงอาหารเขาเคาะระฆังเป็นสัญญาณให้ผู้ที่มาพักไปกินอาหาร พี่บอกว่าเดินทางไกลตลอดวันควรจะอาบน้ำให้เนื้อตัวสะอาดก่อนกินอาหารช้าหน่อยก็ไม่เป็นไร พี่ได้รีบเดินทางไปบ่อน้ำเห็นคนที่อาบเสร็จแล้วเดินสวนทางมาเป็นแถว พี่ไปถึงบ่อน้ำไม่มี

คนเหลืออยู่เลย พี่รีบอาบน้ำเสร็จแล้วก็จะรีบกลับไปกินข้าวก่อนที่เขาจะอิ่มกันหมด เวลานั้นค่ำมากอากาศขมุกขมัวกำลังจะเดินทางกลับ แต่ตามองพอจะเห็น ห่างจากบ่อน้ำออกไปมีผ้าดำ ๆ กองอยู่จึงเข้าไปหยิบดู ก็รู้สึกว่าเป็นไถ้สำหรับใส่ของมีค่า รู้สึกหนัก ๆ คงมีคนอาบน้ำแล้วคงลืมไว้เป็นแน่ เมื่อเปิดคลำดูก็รู้ว่าเป็นของมีค่าอยู่ภายใน จัดแจงรีบคาดไว้กับเอวอีกอันหนึ่ง รีบเดินกลับที่พัก ระหว่างเดินมายังสวนทางกับผู้ที่ไปทางบ่อน้ำแต่ไม่รู้ว่าเป็นใคร ใส่เสื้อดำ ๆ เพราะความมืดจึงเห็นแต่ราง ๆ จำหน้าไม่ได้

เมื่อพี่กลับมาถึงที่พักก็รีบไปที่โรงอาหาร แต่กินอะไรไม่ลง เมื่อคิดว่าเราเก็บของมีค่าได้ เราจะทำอะไรกับของเหล่านี้ เห็นคนอื่น ๆ กินอิ่มแล้วมานั่งคุยกันอย่างอารมณ์ดี เสียงดังเป็นธรรมดาของชาวจีน ยังเหลืออีกไม่กี่คนที่ยังกินไม่อิ่ม พี่บอกว่ามีความตื่นเต้นมากเพราะรู้ว่าในไถ้นั้นมีของที่มีราคาทั้งสิ้น และคิดว่าของเหล่านี้คงจะไม่ใช่เป็นของคนเดียว เพราะเป็นเรื่องธรรมดาเมื่อเพื่อนฝูงญาติพี่น้องรู้ว่ามีคนที่รู้จักจะเดินทางกลับบ้านเกิดเมืองเดิม ต่างก็ฝากของมีค่าไปให้พ่อแม่ญาติพี่น้องทางบ้านและก็ให้ค่าเดินทางบ้างเป็นเรื่องธรรมดา เป็นการไว้เนื้อเชื่อใจกันตลอดมาแต่โบราณพี่บอกว่านึกแล้วก็ยิ่งคิดถึงอกเขาอกเรา เห็นใจคนที่รับฝากพี่ก็อยากรีบนำไปคืนให้เจ้าของเขาไปให้พ้นตัว บางครั้งก็นึกเสียดายเกิดความโลภเพราะเป็นของมีค่ามาก บางครั้งก็คิดถึงมนุษยธรรม หรือความดีกับความชั่วกำลังสับสนต่อสู้กันอยู่ในใจ แล้วก็นึกคิดว่า นี่ไม่ใช่ของของเรา เจ้าของเขาจะต้องเดือดร้อนเสียใจเพียงไรเมื่อของมีค่าหายไปเช่นนี้ยังตัดสินใจไม่ถูกไม่รู้จะเอาของไปคืนได้อย่างไร คืนนั้นพี่นอนกระสับกระส่ายจนดึก ผู้คนในที่พักหลับนอนกันหมดพี่นอนไม่หลับ จิตใจคิดวุ่นวายจึงจัดแจงลุกขึ้นจากที่นอนคิดว่าจะเดินไปเดินมาภายในที่พักเพื่อคิดตัดสินใจให้เด็ดขาดก่อนหรือเดินให้เหนื่อยก่อนคงจะนอนหลับ พี่ลุกขึ้นเดินแล้วแสงไฟตะเกียงรั้วแขวนอยู่ในที่พักทำให้สายตามองเห็นมุมหนึ่งของที่พัก ชายคนหนึ่งนั่งชิดเข่าก้มหน้าซบลงกับเข่าเสียงบ่นพึมพัมอยู่ในลำคอ ไม่สนใจอะไร พี่เดินเข้าไปทักชายผู้นั้นว่า

"พี่ชาย ทำไมยังไม่นอนอีกหรือ นี่ก็ดึกมากแล้วเป็นอะไรไม่สบายหรือเปล่า ถ้าไม่สบายเราก็มียาจะเอามาให้ปวดท้องหรือปวดหัว ยินดีจะช่วยเพราะเราก็หัวอกอันเดียวกัน"

ชายผู้นั้นสะดุ้งแล้วค่อย ๆ เงยหน้าขึ้นมองดูพื่อย่างเชื่องช้า สั่นหัวอย่างคนหมดอาลัยในชีวิตแล้วพูดว่า

"ขอบใจ แต่ไม่มีใครช่วยฉันได้นอกจากความตายเท่านั้นที่จะช่วยให้พ้นทุกข์จากโลกนี้ไปได้"

พื่บอกว่าได้ฟังแล้วก็สะดุ้ง เหลือบไปเห็นเชือกเส้นหนึ่งวางไว้อยู่ข้างตัว ก็นึกรู้ว่าชายคนนี้กำลังคิดจะผูกคอตายแน่แล้ว จึงถามว่า

"ทำไมพี่ชายคิดสั้นอย่างนี้ อะไรทำให้ทุกข์หนักถึงกับคิดจะฆ่าตัวตาย"

ชายผู้นั้นพื่บอกว่า ไม่เคยเห็นไม่เคยรู้จักกันมาก่อนเลย ท่าทางก็เป็นผู้ดีไม่น่าจะคิดสั้นเช่นนี้ เมื่อพื่ถามเช่นนั้น ชายผู้นั้นถอนใจอย่างคนสิ้นหวังในชาตินี้ แล้วค่อย ๆ เล่าให้ฟังว่า ได้รับฝากของมีค่าจากเพื่อนฝูงและญาติจากเมืองไทยให้นำไปให้ญาติพี่น้องอยู่ทางเกาะไหหลำ ไม่รู้อะไรทำให้ลืมของเหล่านั้นไว้ที่บ่อน้ำ พอรู้ตัวก็ใจหายอุตส่าห์ย้อนไปหาแล้วหาอีกก็ไม่พบ ของมีค่าอยู่ในไถ้ทั้งหมด ของฝากก็มากของตัวก็มี เมื่อหายไปหมดก็ไม่รู้จะเอาหน้าไปบอกเจ้าของเขาได้อย่างไร จึงตัดสินใจแล้วว่าทางออกที่ดีก็คือความตาย เพื่อหนีความอับอายขายหน้าและชื่อเสียงวงศ์ตระกูล เพื่อให้เขารู้ว่า ฉันเป็นคนบริสุทธิ์ ไม่ได้หักหลังใคร

เพื่อพื่ได้ฟังก็รู้ว่าชายผู้นี้เป็นเจ้าของไถ้ที่มีค่านี้แน่นอนและกำลังจะฆ่าตัวตายเพื่อชื่อเสียง ก็นึกสงสารอย่างจริงใจ จึงตัดสินใจว่าเราจะต้องคืนไถ้ให้แก่ชายผู้นี้โดยไม่ลังเลใจอีก เพราะหวนนึกถึงหากเราอยู่ในสถานการณ์เช่นนี้จะมีความรู้สึกอย่างไร ทำให้พื่เห็นใจจึงพูดปลอบไปว่า

"เห็นจะไม่ต้องฆ่าตัวตายหรอก พี่ชาย บางทีฉันจะช่วยได้ อยากทราบว่าในไถ้อันนั้นเป็นอย่างไรพอจะบอกได้ไหม"

ชายผู้นั้นบอกว่า "ไถ้นั้นสีดำ" มีช่องแบ่งออก ๗ ช่อง ส่วนของใครที่ฝากเอาไว้คนละช่องไม่ปะปนกัน"

เมื่อพี่ได้ยินชายผู้นั้นพูดอย่างถูกต้องก็บอกว่า

"ฉันได้เก็บเอาไว้เอง เมื่อเห็นว่าไปทิ้งไว้ข้างบ่อน้ำและไม่มีคนอื่น ฉันเป็นคนอาบน้ำคนสุดท้าย ฉันก็คิดไม่ตกเหมือนกันไม่รู้ว่าใครเป็นเจ้าของ คิดจนนอนไม่หลับฉันจึงต้องลุกขึ้นออกเดินจึงได้รู้ความจริงว่าพี่ชายเป็นเจ้าของ ฉันก็สบายใจ"

ว่าแล้วพี่ก็ปลดไถ้ที่คาดไว้กับเอวมอบให้ชายผู้นั้น ชายผู้นั้นได้ยินคำพูดของพี่ก็รู้สึกตื่นเต้นหน้าตามีสีเลือดแจ่มใสขึ้น เมื่อพี่ปลดไถ้ออกมายื่นให้ แกยื่นมือมารับไว้ด้วยความดีใจจนมือสั่น เมื่อเอาไปดูแน่ ไม่ผิด ของอยู่ครบก็โผเข้ากอดคอพี่ ซบหน้าอยู่บนไหล่พี่ร้องไห้ด้วยความดีใจพลางพูดเสียงสั่น ๆ ว่า เธอได้ช่วยชีวิตฉันไว้ ฉันจะไม่มีวันลืมเลย ฉันจะจำไว้จนตาย

พี่เองก็รู้สึกปลื้มใจจนน้ำตาไหลเมื่อเห็นกิริยาท่าทางของชายผู้นั้น ทั้งดีใจที่ได้ช่วยชีวิตคนที่กำลังจะฆ่าตัวตาย เมื่อเสร็จเรื่องต่างคนต่างเกิดปีติสบายใจและต่างก็ไปนอนหลับสบายจนรุ่งแจ้ง เช้าขึ้น ถามชื่อเสียงจึงรู้ว่าชายผู้นี้มีบ้านอยู่เกาะไหหลำอยู่ห่างจากบ้านเดิมของพี่ออกไป ๒ ตำบล และมาจากเมืองไทยจะไปเยี่ยมลูกเยี่ยมเมียเช่นกันพี่จึงได้เพื่อนร่วมทางที่มีจุดหมายปลายทางเดียวกันอีกคนหนึ่งแม้ว่าจะเพิ่งพบกัน เราต่างก็มีความรู้สึกรักใคร่สนิทสนมกันเหมือนญาติพี่น้อง รุ่งขึ้นเราได้ออกเดินทางพร้อมกันจนถึงเวลาเย็นได้พบหมู่บ้าน ปรากฏว่าเป็นหมู่บ้านคนไทยพูดจาภาษาไทยแม้สำเนียงจะเพี้ยนไปบ้างก็พอจะรู้เรื่องกันดีเราได้พักที่หมู่บ้านไทยคืนหนึ่ง เมื่อชาวบ้านรู้ว่าเรามาจากเมืองไทยก็ได้รับการต้อนรับเป็นอันดี รุ่งขึ้นเราลาคนไทยผู้ใจดีในหมู่บ้านออกเดินทาง วันนั้นก็ไปถึงบ้านบนเกาะไหหลำเป็นการสิ้นสุดการเดินทางในครั้งนั้นแล้วเราก็แยกทางกันไปในหมู่บ้านของตน อยู่ห่างกันคนละตำบล

เมื่อถึงบ้านได้พบหน้าลูกเมียญาติพี่น้องอยู่พร้อมหน้ากันก็สบายใจ ความเหน็ดเหนื่อยจากการเดินทางที่แสนลำบากก็ลืมสิ้น ตั้งใจจะพักอยู่บ้านกับลูกเมียและญาติพี่น้องสัก

สองเดือนให้สมกับเดินทางมาไกลจึงจะเดินทางกลับเมืองไทย ในระหว่างพักอยู่บ้านนั้นชายผู้นั้นได้มาหาสองครั้ง ได้ยกบุญยอคุณอย่างไม่หยุดปาก แต่แล้วก็กำหนดเวลาจะเดินทางกลับเมืองไทย ชายผู้นั้นก็บอกว่า ยังกลับพร้อมกันไม่ได้เพราะเขายังมีธุระ เมื่อเสร็จธุระแล้วจะตามไปภายหลัง

พี่บอกว่าได้รวบรวมผู้ที่จะกลับเมืองไทยได้พอดี ๑๒ คน ถึงเวลากำหนดออกเดินทางเราข้ามจากเกาะมารวมกันเป็นกลุ่มเพื่อรอเวลาขึ้นรถไฟ บังเอิญคนที่รู้จักชอบพอกันมากก็มาคอยรถไฟเช่นเดียวกัน เมื่อรู้ว่าเราจะกลับเมืองไทยก็จะขอร่วมทางไปด้วย แต่พี่เป็นคนถือโชคลาง เมื่อนับแล้วเห็นเป็นคนที่สิบสาม พี่จึงบอกว่าเลขที่ ๑๓ เป็นคนที่โชคร้าย แสดงความเสียใจไม่สามารถจะยอมรับเข้ากลุ่มเข้าพวกได้ ชายผู้นั้นบอกว่าไม่เป็นไร เขาจะไม่รวมกลุ่มแต่จะติดตามไปเฉย ๆ เมื่อขึ้นรถไฟเรียบร้อยแล้วก็ได้พบกับหญิงสาวชาวญวนคนหนึ่งเดินทางมาคนเดียวเพื่อไปพบกับพ่อที่อยู่ในเมืองไทย

เมื่อถึงกำหนดรถไฟออกจากสถานี รถไฟวิ่งเร็วมากพอมาได้ครึ่งทางก็ได้ยินเสียงสัญญาณอันตราย รถไฟก็หยุดทันที พนักงานได้ประกาศว่า เครื่องบินข้าศึกกำลังจะเข้าโจมตี ขอร้องให้คนโดยสารลงจากรถ คนโดยสารเมื่อได้ฟังต่างก็รีบลงจากรถแล้วก็วิ่งหัวซุกหัวซุนด้วยความกลัวตายต่างก็แตกตื่นไปหาที่ซ่อนให้ห่างไกลจากตัวรถไฟเพื่อเอาชีวิตรอด พวกกลุ่มของพี่ก็วิ่งตามพี่ไปหมอบอยู่ในดงหญ้าดงกกเมื่อเครื่องบินกำลังจะมาถึง หญิงญวนผู้นั้นก็วิ่งหนีห่างจากรถไฟด้วยความกลัวตาย แม้พี่จะร้องตะโกนบอกให้หาที่กำบังแล้วนอนหมอบลงก็ไม่ฟังเสียง วิ่งไปไม่ยอมหยุด

ครู่เดียวเสียงเครื่องบินใกล้เข้ามา พี่บอกว่านอนคว่ำหน้า เอาศอกยันโย่งตัวขึ้นไม่ให้หน้าอกแนบกับพื้นดินแล้วเอามือปิดหูสองข้างไม่อยากได้ยินไม่อยากดู ใจเต้นตึกตักเพราะความกลัว เมื่อได้ยินเสียงมันผ่านไปแล้ว พอเงยหน้าขึ้นมันก็บินย้อนกลับมา ก็ได้ยินเสียงปืนกลจากเครื่องบินยิงกราดลงมา กระสุนเฉียด ๆ ไป พี่ก็นึกถึงพระขอให้คุ้มครองพี่

ไม่รู้ว่ามันมากี่ลำ เสียงดังลั่นบนท้องฟ้า มันบินต่ำจนหูดับ ต้องก้มหน้าหลับตาบีดหูนอนคว่ำลงกับพื้นดินภาวนาในใจขอให้เรือบินมันผ่านไปเร็ว ๆ

ในไม่ช้าเครื่องบินพากันบินกลับไปหมด สถานที่นั้นก็เงียบสงบลง กลับมีเสียงจอแจเพราะเห็นผู้ที่ถูกกระสุนปืนกลที่เครื่องบินยิงกราดลงมา ที่ยังไม่ตายก็ร้องครวญครางเพราะความเจ็บปวดมาก ที่ตายก็ไม่น้อย พี่บอกว่ายังไม่กล้าลุกขึ้น กลัวเครื่องบินจะย้อนกลับมากราดด้วยปืนกลต่อมาเมื่อสัญญาณดังขึ้นบอกว่าพ้นอันตรายปลอดภัยแล้วเราต่าง ก็ลุกขึ้น เมื่อสำรวจดูพวกเรา ๑๒ คนปลอดภัยไม่มีใครได้รับอันตรายในครั้งนี้

แต่สิ่งที่น่าเศร้าใจก็คือ สาวญวนที่เดินทางร่วมกับเราต้องเสียชีวิตลงด้วยถูกกระ-สุนปืนกลจากเครื่องบินโจมตีครั้งนี้ และก็น่าเศร้าใจชายคนที่ขอร่วมกลุ่มมาเป็นคนที่ ๑๓ นั้นกำลังถูกหามขึ้นบนรถพยาบาล เห็นพวกเราแกก็ร้องไห้เหมือนทารกอย่างน่าสงสาร แล้วบอกว่า

"เพื่อนเอ๋ย พวกเพื่อนจงกลับเมืองไทยโดยปลอดภัยเถิด ส่วนเรานั้นยังไม่รู้ว่าจะอยู่หรือจะตายก็ไม่แน่ เวลานี้ใจเราว้าเหว่ ไกลพี่ไกลน้องเหมือนตัวคนเดียวอยู่ในโลก"

ว่าแล้วก็เลิกผ้าที่ปิดไว้ให้เห็นขาข้างถูกระเบิดนั้นแหลกไปข้างหนึ่ง พี่พยายามปลอบใจแกเท่าที่จะนึกได้ รู้สึกว่ารถพยาบาลเขาเตรียมไว้มาได้อย่างรวดเร็ว พอสัญญาณปลอดภัยดังขึ้น รถพยาบาลก็วิ่งมาถึง คิดว่าชายผู้เพื่อนนั้นอย่างน้อยก็ต้องถูกตัดขา เรามองดูด้วยจิตใจหดหู่ คิดว่าสงครามนี้ได้ลุกลามทั่วไป แม้แต่ผู้ที่ไม่อาวุธอยู่ในมือก็ยังถูกฆ่า แล้วก็มานึกถึงหญิงสาวชาวญวนที่ถูกกระสุนปืนกลตาย เป็นผู้ที่น่าสงสาร ไม่รู้บ้านช่องของพ่อแม่ในเมืองไทยอยู่ที่ใด พ่อแม่คงจะคอยลูกสาวอย่างไม่รู้วันสิ้นสุด นี่ก็ชี้ให้เห็นว่าชีวิตที่น่าสงสารต้องสูญเสียไป เกิดขึ้นเพราะสงครามที่ฆ่ากันไม่เคยปรานีใคร คิดแล้วก็เศร้าน่าสยดสยอง ผู้ที่มารถไฟขบวนเดียวกันต้องสูญเสียชีวิตไปหลายคน ชีวิตไม่แน่นอนในเวลาสงครามสัญญาณภัยดังขึ้นเมื่อใดชีวิตมนุษย์ผู้บริสุทธิ์จะต้องสูญเสียไปทุกครั้งไม่มากก็น้อย

เมื่อปลอดภัยแล้วพวกเราก็ได้ขึ้นรถไฟที่ไม่เสียหายอะไรมากนักออกเดินทางต่อไป พี่บอกว่าสงสารถึงเพื่อนผู้นั้นไม่รู้ว่าจะถูกตัดขาหรือจะเป็นตายร้ายดีอย่างไร เราก็คงไม่มี

โอกาสรู้ข่าว ทิ้งประสบการณ์ในชีวิตอย่างน่าสยดสยองให้เป็นอดีตผ่านไป เมื่อเราเดินทางมาถึงฮานอยแล้วเราก็ต้องคอยเรือใบใหญ่ที่จะเดินทางต่อไปถึงไฮฟอง ก็ยังไม่มีข่าวเพราะการสงคราม การโจมตีทางอากาศก็ยิ่งรุนแรงขึ้นเครื่องบินทิ้งระเบิดได้โจมตีหนักขึ้นทุกวัน ทุกคนเบื่อที่จะรอเรือที่ไม่มีกำหนดแน่นอน คอยอยู่แรมเดือนแล้วก็ยังไม่มีข่าว จะเดินทางบุกป่าก็รู้สึกไม่ปลอดภัย โจรผู้ร้ายชุกชุมมาก ฉะนั้นพวกเพื่อน ๆ ต่างคนต่างแยกย้ายกระเสือกกระสนหาทางกลับเมืองไทยด้วยตนเองอย่างตัวใครตัวมันบางคนก็หาเรือเล็ก ๆ เดินเลียบฝั่งแต่บรรจุคนได้ไม่มากนักจึงไปคราวเดียวกันไม่หมด ต้องคอยทะยอยกันไปส่งที่ไฮฟองหาเรือรับจ้างก็ไม่คอยมีใครจะยอมเดินทางเพราะต้องเสี่ยงอันตรายไม่ปลอดภัย ที่สุดเหลือแต่พี่อยู่ที่ฮานอยคนเดียว ก็คิดว่าจะรอเพื่อนที่ติดตามมา ต้องคอยหนีภัยการโจมตีจากเครื่องบินไม่ได้หยุด รู้สึกชีวิตตกอยู่ในอันตรายตลอดเวลา ที่โรงพักแรมก็ไม่มีใครเพราะหนีไปหาที่ปลอดภัยกันหมด ที่สุดเงินที่ติดตัวมาเพื่อใช้จ่ายในการเดินทางกลับเมืองไทยก็ถูกคนร้ายจี้ไปจนหมดตัว สงครามทำให้คนหย่อนในศีลธรรม มนุษยธรรม จิตใจดุร้ายเหี้ยมโหดยิ่งขึ้นที่สุดพี่ก็ไม่มีสมบัติอะไรมีค่าที่จะแลกเปลี่ยนเป็นเงินเป็นอาหารได้ไม่สามารถจะเดินทางกลับเมืองได้ นึกว่าชีวิตเห็นจะสิ้นสุดลงในเมืองญวนเป็นแน่ ความหวังทุกสิ่งทุกอย่างสุดสิ้นลงแล้ว

ที่สุดก็เกิดหิวโหยด้วยเงินไม่เหลือติดตัว พี่บอกว่าเคราะห์ยังดีที่ได้คืนไถ้ของมีค่านั้นให้เจ้าของเขาไปแล้วหากยังอยู่ก็คงถูกจี้หมดไม่เหลือไปด้วย ก็ยังดีใจว่าก่อนจะตายก็ยังได้ทำความดีไว้บ้าง พี่นึกว่า คราวนี้ชีวิตคงไม่รอดแน่ การเดินทางออกจากที่พักที่ไม่มีคนอยู่ก็ไม่มีจุดหมายปลายทางว่าจะไปไหน ตั้งใจจะไปขอข้าวชาวบ้านเขากินเพื่อมีแรงต่อชีวิตไปวันหนึ่งเท่านั้น แต่ก็ไม่มีชาวบ้านอยู่ในแถบนั้น ได้อพยพหนีภัยไปหมดเหมือนอยู่ในบ้านร้างบริเวณนั้นก็เงียบสงัดเหมือนป่าช้า มีแต่ผีนอนกลื่อนกลาดอยู่บนถนนและข้างทาง คอยแต่พวกแร้งหมามันจะมาฉีกเนื้อกิน พบแต่มนุษย์ที่ผอมโซกำลังจะเป็นผี นุ่งผ้าขาดเป็นริ้วรอยเที่ยวคุ้ยเขี่ยหาอาหารว่าอะไรพอจะกินประทังชีวิตไปได้ เดินเปะปะโซเซผ่านซากศพนอนขึ้นอืดกลิ่นตลบทั่วไปมีพวกแมลงตอมหึ่ง บางคนเดิน ๆ ก็ล้มลงขาดใจตายเพราะขาดอาหาร

มีแต่ความอดอยาก พี่บอกว่าไม่มีใครเอาใจใส่ช่วยใคร ต่างก็อยู่ในสภาพเดียวกัน ตัวพี่เอง ก็นึกว่าไม่ช้าก็ต้องตายอย่างผีไม่มีญาติเช่นกัน ซากศพก็จะต้องเป็นอาหารของพวกแร้งกา หมาที่อดโซ เหมือนคนหายสาบสูญไปจากโลก ญาติพี่น้องเพื่อนฝูงไม่มีใครรู้ว่าหายไปทาง ไหน พี่บอกว่าเมื่อนึกถึงตัวแล้วก็ต้องร้องไห้ นี่ก็เป็นเหยื่อพวกบ้าสงครามที่เรียกตัวเองว่า เป็นผู้เจริญแล้ว เป็นพวกมหาอำนาจสร้างแต่กรรมทำชั่วอย่างหนักไว้ในโลกมนุษย์ พี่บอกว่า ชีวิตของพี่จะถึงจุดจบแล้ว มองเห็นแต่ความตายอยู่ข้างหน้าเพราะมนุษย์และสัตว์โลกอยู่ด้วย อาหารและน้ำ เมื่อขาดอาหารขาดน้ำก็ต้องตาย กำลังเดินอย่างล้มลุกคลุกคลานหมดอาลัย ในชีวิต เกือบจะหมดแรงแล้วจึงอยากจะเงยหน้าขึ้นมองดูแสงสว่างของโลกมนุษย์เป็นครั้ง สุดท้ายก่อนจะหมดลมไปจากโลกนี้ อยากจะร้องตะโกนถามเบื้องบนว่า เราได้สร้างกรรมทำ บาปไว้เมื่อใดจึงได้รับกรรมอย่างทารุณถึงเพียงนี้ จะต้องมาตายเหมือนผีไม่มีญาติ ทันใดนั้น รู้สึกว่าข้างหลังมีมือมาจับแขนตรงหัวไหล่ พยุงดึงตัวที่กำลังหน้ามืดตาฟางหมดแรงเพราะขาด อาหารอ่อนเบียกให้ลุกขึ้น

พี่บอกว่า ได้เงยหน้าขึ้นดูว่าเป็นใคร ก็เห็นชายสามคน คนหนึ่งจำได้ว่าเป็น คนที่พี่คืนไถ้ให้ไปนั้นกำลังประคองพี่ไว้ไม่ให้ล้ม แล้วพี่ก็หมดสติหมดความรู้สึก ต่อมาเมื่อ ได้สติรู้สึตัว พอลืมตาขึ้นเห็นมานอนอยู่บนเตียงในที่แห่งหนึ่ง จึงรู้ว่าตัวเองยังไม่ตาย เห็นชายที่พี่คืนไถ้นั้นกำลังนั่งปฏิบัติอยู่ข้าง ๆ ถือช้อนหยอดน้ำโสมใส่ในปากพี่ พี่บอกว่ารู้สึก ชุ่มชื่นในคอ มีกำลัง เห็นขวดน้ำโสมวางไว้บนโต๊ะข้าง ๆ พี่ได้ใช้แรงที่มีอยู่จับมือชายผู้มี พระคุณหยอดน้ำโสมใส่ปากพี่หมดแล้วนั้นมาแนบไว้กับแก้ม แล้วพี่ก็ร้องไห้ออกมาอย่างไม่รู้ ตัว ชายผู้นั้นก็ดีใจที่เห็นพี่ได้สติขึ้นมาแล้วก็เร่งชายอีกสองคนที่อยู่ในครัวรีบนำน้ำข้าวต้มมา ให้พี่กิน พี่มีความดีใจว่าตัวรอดตายแล้วคงจะได้กลับมาเมืองไทยแน่ จึงพูดกับชายผู้นั้นว่า

"คราวก่อนพี่ชายดีใจจนร้องไห้ คราวนี้ถึงเวลาที่ฉันจะดีใจจนร้องไห้บ้างแล้ว โลกนี้ไม่มีอะไรแน่"

ชายผู้นั้นได้ประคบประหงมให้พี่มีกำลังแข็งแรงขึ้นพอจะออกเดินทางได้ แล้วก็ พยายามแม้จะลำบากเพียงใดก็มาถึงเมืองไทยอย่างปลอดภัย ค่าใช้จ่ายตลอดทางชายผู้นั้นเป็น

ผู้ออกให้ทั้งสิ้น เมื่อมาถึงเมืองไทยแล้ว พี่ได้นำเงินที่ชายผู้นั้นใช้จ่ายแทน ทั้งขอบคุณที่ได้ช่วยชีวิตพี่ไว้ ชายผู้นั้นไม่ยอมรับแต่พี่ก็พยายามยัดเยียดให้รับไว้จนได้ พี่รู้สึกภูมิใจเสมอว่าการทำดีย่อมได้รับผลตอบแทนในทางดี เช่น เรื่องนี้ และคิดว่ามนุษย์เรา ค่าของน้ำใจสูงกว่าค่าของเงิน

ข้าพเจ้าผู้เรียบเรียงเคยตั้งใจไว้ก่อนว่า ผู้ใดประกอบกรรมดีเกิดศีลธรรมทางใจแก่ผู้รู้เห็นได้ยินได้ฟัง ผู้นั้นจะเป็นชาติใดภาษาใดก็จะขอเทิดทูนความดี เขียนไว้เป็นตัวอย่างคนรุ่นหลังได้อ่านได้พิจารณาเป็นประโยชน์ส่วนรวมต่อ ๆ กันไป

มนุษย์ในโลกนี้ ไม่ว่าชาติใดภาษาใดก็มีทั้งคนดีคนชั่วอยู่ทั่วไป ชาติใดมีคนชั่วน้อยคนดีมาก ประชาชนของชาตินั้นก็มีความสุขสงบมาก ความเดือดร้อนน้อย ชาติใดมีคนชั่วมากคนดีน้อย ประเทศนั้นมีความเดือดร้อนมาก หาความสงบสุขน้อย

ข้าพเจ้าอยากจะให้ทุกประเทศทุกชาติปกครองด้วยหลักของศีลธรรม ถือธรรมะเป็นอำนาจ มีความกตัญญูกตเวที ทุกคนมีหลักของศีลธรรมอยู่ภายในใจ ประเทศชาตินั้นก็จะมีความสงบสุขทั่วไป

หากประเทศใดภาษาใดถืออำนาจเป็นธรรม ย่อมเห็นแก่ตัวคอยช่วงชิงอำนาจเพื่อความเป็นใหญ่ ขาดความเมตตาปรานี ประชาชนของประเทศนั้นจะมีความเดือดร้อนหาความสงบสุขไม่ได้ เพราะมนุษย์ต่างก็เห็นแก่ตัว การแย่งอำนาจ ศีลธรรมไม่มี ฆ่าคนอื่นเพื่อความเด่นดังเพื่อตัวเอง โลกก็ย่อมจะหาความสงบไม่ได้ ข้าพเจ้าขอวิงวอนสิ่งศักดิ์สิทธิ์ให้โลกนั้นคงมีผู้ถือธรรมเป็นอำนาจ บ้านเมืองจะมีความสงบสุขทั่วไป

สวัสดี

ตำรายาวิเศษ

ตำรายาวิเศษ (ยาพระอินทร์)

ตำรายานี้เป็นตำรายาของพระอินทร์ เอาไว้ให้สำหรับมนุษย์อยู่ที่เมืองลานช้าง แขวงเมืองเวียงจันทน์ เอามาให้หลวงพ่อเมืองหลวง พ่อเมืองทำยานี้กินมีอายุยืน ๓๒๐ ปี มีรูปร่างแข็งแรงเหมือนคนหนุ่ม ท่านตีราคายานี้ไว้ ๕ ตำลึงทอง ผู้ที่ได้กินยานี้สำเร็จไปแล้ว ๑๒๘ องค์ (หมายถึงกินแล้วเห็นผลดี) ถ้าใครรู้ตำรายานี้ให้บอกต่อ ๆ กันไปจะมีกุศลมาก ถ้าท่านผู้ใดไม่เชื่อตำรายานี้ให้ผู้นั้นตกนรก ถ้าตำรายานี้ไม่ดีจริงตามบอกไว้ ขอให้ผู้ให้ตำรายานี้ตกนรกถึงอนันตะชาติ

ท่านอาจารย์แสง แห่งวัดพนมโค เป็นผู้เอาตำรายานี้มาจากหลวงพ่อเมือง ท่านให้เอาส่วนยาดังต่อไปนี้.

๑. ลูกจันทน์	หนัก ๒ ตำลึง
๒. มหาหิงคุ์	หนัก ๒ ตำลึง
๓. ยาดำ	หนัก ๒ ตำลึง
๔. การะบูน	หนัก ๒ ตำลึง
๕. พริกไทย	หนัก ๘ ตำลึง

วิธีประกอบตัวยานี้

นำยาทั้งหมดนี้ บดให้ละเอียดทุกอย่าง เอาผสมกันแล้วเอาน้ำมะกรูดเป็นน้ำกระสาย ปั้นเป็นยาลูกกลมเท่าเมล็ด**คัดเค้า** (คือ มีขนาดเท่าเมล็ดข้าวสาลี เมล็ดข้าวโพดหรือเมล็ดละหุ่งก็ได้) นำตากแดด ๗ วัน ๗ คืน จึงเก็บยาไว้กินครั้งละ ๓–๔–๕ เม็ด ให้กินกับน้ำผึ้ง กิน ๗ วัน เสียงไพเราะ กิน ๘ วัน ทำให้มีปัญญา กินไปเรื่อย ๆ อายุยืน โรคภัยไข้เจ็บไม่มี กำลังจะแข็งแรงเหมือนคนหนุ่ม

ถ้าผู้หญิงระดูไม่มาตามกำหนด หรือเจ็บท้องจุกเสียด เป็นโรคอหิวาต์ ให้กินกับน้ำร้อน เป็นฝีในปากในท้องหรือเป็นตามตัวให้กินกับสุรา เป็นริดสีดวงทวารบานตะโก

ให้กินกับน้ำมะกรูด ทั้งกินทั้งทา กินให้ได้ ๑ เดือน ริดสีดวงจะหายหมดทุกอย่าง ถ้าถูกยาเบื่อ หรือกินผิดของแสลงให้กินกับสุราครั้งละ ๒๑ เม็ด ถ้าตะขาบกัดแมลงป่องต่อย หรือสัตว์ที่พิษมีกัด ให้กินกับสุราครั้งละ ๗ เม็ด ถ้าคนไม่มีบุตรกินแล้วจะมีบุตรเกิดขึ้นด้วย

หมายเหตุ

ก่อนจะกินยานี้ ให้ระลึกถึงพระอินทร์เสียก่อนแล้วจึงกินยานี้ และห้ามโยมนำเอาตำรายาวิเศษนี้ไปทำขายเป็นอาชีพอย่างเด็ดขาด หากขืนเอาไปทำขายเป็นอาชีพแล้ว จะทำให้เป็นบ้าได้ เมื่อเป็นบ้าแล้ว ถ้าไม่บวชก็จะรักษาไม่หายแล ฯ

หลวงพ่อสมหมาย วตฺตสีโล

หลวงพ่อขวน กุลเชฏฺโฐ
วันเจติยาคิรีวิหาร (ภูทอก)
อำเภอบึงกาฬ จังหวัดหนองคาย

ตัวยาเข้าโจมเรียกชื่อยาว่าชลอความแก่วิเศษดีนักแล

สิทธิการิยะ ตำรานี้มาแต่เมืองไพศาลี บังเกิดไข้ห่าลงเมืองคนล้มตายเป็นอันมาก บางจำพวกให้บังเกิดไข้เป็นอันต่าง ๆ สมเด็จพระพุทธเจ้าทรงพระมหากรุณาแก่สัตว์ทั้งหลาย จึงเรียกพระอานนท์เถร แลจึงบอกยาให้แก่พระอานนท์ ๆ จึงทำยานี้ขึ้นไว้ให้เป็นทานแก่สัตว์ในโลก (ในสรรพยาใช้นั่งโจมก็ได้ ใช้ทานก็ได้) ให้เอาลูกจันทน์ ๑ สลึง, ดอกจันทน์ ๑ สลึง, กระวาน ๑ สลึงเฟื้อง, กานพลู ๒ สลึง, ดีปรี ๒ สลึงเฟื้อง, ลูกพิลังกาสา ๓ สลึง, ว่านน้ำ ๓ สลึงเฟื้อง, เกลือสินเธาว์ ๑ บาท, เทียนดำ ๑ เฟื้อง, เทียนเยาวภานี ๖ สลึงเฟื้อง, เทียนข้าวเปลือก ๒ สลึง, สมอไทย ๒ บาท, สมอพิเภก ๒ บาทเฟื้อง, โกฏสอ ๙ สลึง, โกฏเขมา ๙ สลึงเฟื้อง, บุกกรอ ๗ สลึง, ขิงแห้ง ๑๐ สลึงเฟื้อง, เจตมูลเพลิง ๗ สลึง, หัศคุณเทศ ๕ บาท, กันชา๓๐ บาท, พริกไทยล่อน ๓๐ บาท, เอาชะเอมเทศ ๒ บาท, โกฏพุงปลา ๑ บาท, โกฏสอ ๑ บาท, โกฏกระดูก ๑ บาท, โกฏน้ำเต้า ๑ บาท, รากช้าพลู ๒ บาท, สะค้าน ๑ บาท, หัวโหราเท้าหัวสุนัข, การะบูน ๒ บาท, โกฏเชียง ๑ บาท, แผกหอม ๒ บาท, เปราะหอม ๑ บาท, ใบสนาด ๑ บาท, กฤษณากะลำพัก ๑ บาท, ขอนดอก ๑ บาท, หญ้าตีนนก ๑ บาท, ดอกสาระภี ๒ บาท, ดอกพิกุล ๒ บาท, ดอกบุนนาก ๑ บาท, ดอกบัวหลวง ๑ บาท, ลูกราชดัด ๑ บาท, ดอกมะลิ ๑ บาท ฯ

สรุปยาทั้งหลายนี้ตำเป็นผงละลายน้ำผึ้งน้ำอ้อยแดงก็ได้ กิน ๓ เวลาอย่าให้ขาด แก้สารพัดโรค ๕๐๐ จำพวก ไส้เลื่อนก็ได้ กล่อน ๕ จำพวก หืด ไอ ๕ จำพวก กุดถัง ๕ จำพวก เสมหะ ๑๐ จำพวก ทาทะริด ๙ จำพวก ตามืด ตาฟาง หูหนวก หูตึง ลมสติมักหลงลืม ให้เจ็บตะโพก จุกเสียดลมสลักอก เป็นฝีในเพดานและลำคอ ให้ตัวสั่นทั่วสรรพางค์กาย และลมปัตยัก ลมมักให้หาวเรอให้รากสอึก ลมทักขิณาคุณ แก้ลมวิงเวียน ๑๗๐ จำพวก เกิดให้สาระโทษเพราะโลหิตเสียพิการต่าง ๆ ลมมักให้วิตกวิจารณ์นอนไม่หลับ ให้ง่วงเหงาหาวนอน ให้ขัดอกขัดใจขัดลำคอพูดมิชัด ให้ปวดเจ็บปวดมวนไส้ท้อง ให้ลืมกินข้าวกินน้ำมักเจ็บปะทะปวดฟกไปทั่วร่างกายทุกแห่ง ยานี้ใช้นั่งโจมแก้หายทุกประการ ฯ

ตัวยาจัดใส่หม้อใส่น้ำใช้ เสกบทธะชัคคะปะริตตัง ธะชัคคะสุตตัง
ใช้นั่งวิปัสสนาภาวนาประกอบด้วยวิเศษนักแล

พระครูวินัยธรคล้อย จตฺตมโล

ตำรายาแก้โรคร้ายต่าง ๆ

สิทธิการิยะ ข้าพเจ้าชื่อนายเตโช ตามเสด็จไปที่เมืองเขมร ในเมืองโพธิสัตว์ ที่กัดช้างเนียม ที่ซุ้มประตูมีแผ่นทองจารึกยาไว้ว่าให้เป็นทาน ท่านให้บอกต่อ ๆ ไป ถ้ากินแล้วโรคร้ายหายสิ้น ให้บอกกันต่อไป ได้อานิสงส์พันกัลป์ ให้บอกกันต่อไป

คือมีบุคคลมาดังนี้ ตาแก้วเป็นโรคเรื้อน นายมากเป็นมะเร็ง นายสังข์เป็นริดสีดวง และนายแดงเป็นง่อย สี่คนนี้ได้กินยานี้หายสิ้น กินจนห้าวันบำบัดโรคได้ทั้งปวงแล.

ตำผง ละลายน้ำ นมวัว เนย ปั้นเท่าเม็ดพุทรา กินวันละ ๓ ลูก อย่าให้ขาด ยานี้มีสรรพคุณประเสริฐนัก.

แก้โรคต่าง ๆ ได้ดังนี้

แก้พุงโร ไส้พอง ท้องใหญ่ ท้องมาน ไส้เลื่อน หืด ๒ จำพวก แก้เสมหะ ๒๐ จำพวก เหงื่อสุจริต ตามืด ตาฟาง หูหนวก หูตึง เดินมักจะเจ็บตะโพก หลังเสียดแทง ลมจุกอก ขี้เรื้อน กุดทะราด ๒๐ จำพวก ลม ๑๐๘ จำพวก แก้กุดถัง ๒๐ จำพวก ลมสรรพางค์กาย และฝีดาษ และลมวิ่งเวียนศีรษะ ลมชักปากเบี้ยวตาแหก เจ็บคอหอย และไอจาม ลมบัดตะกาด บาดทะยัก ลมกระตุกทั้งสรรพางค์กาย ลมมักให้เต้นรำ และหาวเรอจามไอทุกค่ำเช้า และบวมช้ำทั้งตัว ลมปัสสวาด และโลหิตไม่สะดวกเสมอกัน ธาตุทั้งสี่ไม่เสมอกัน จึงให้บังเกิดโรคดังนี้ ลมมักให้นอนหลับและนอนไม่หลับ ลมมักให้ขึ้งโกรธ ทำยานี้กินแล้วโรคทั้งหลายหายสิ้น

<u>ส่วนผสมของยา</u>คือ น้ำผึ้งหนึ่งขวด นมสองกระป๋อง เนยสองขีด

ลำดับ	ตัวยา	บนซ้าย	บนขวา	ล่างซ้าย	ล่างขวา
(๑)	ลูกจัน			๑	
(๒)	ดอกจัน				๑
(๓)	กระวาน			๑	๑
(๔)	กานพลู				๒
(๕)	ดีปรี			๑	๒
(๖)	ดีสังกาสา				๓
(๗)	ลำพัน			๑	๓
(๘)	โกฏสอ		๑		
(๙)	โกฏเขมา		๑	๑	
(๑๐)	เทียนดำ		๑		๑
(๑๑)	เทียนแดง		๑	๑	๑
(๑๒)	เทียนขาว		๑		๒
(๑๓)	เทียนตาตั๊กแตน		๑	๑	๒
(๑๔)	เทียนแกรง		๑		๓
(๑๕)	ขิงแห้ง		๑	๑	๓
(๑๖)	เจ็ดตะบูน		๒		
(๑๗)	สมอไทย		๒	๑	
(๑๘)	สมอเทศ		๒		๑
(๑๙)	บุกกลอ		๒	๑	๑
(๒๐)	กานพลู		๒		๒
(๒๑)	หัสคุณเทศ	๑	๑	๑	๑
(๒๒)	ใบกันชา	๗	๓	๑	๒
(๒๓)	พริกไทยร่อน	๑๕		๑	๓

เจียดได้ที่ร้าน "โพธิ์ทอง" ตลาดพลู

ยากินแก้กระดูกพิการหรือปวดกระดูก

๑. ใบมหาประสาน ๓๐๐ ใบ
๒. ใบมะนาว ๑๐๘ ใบ
๓. ใบต่อ
๔. ประดงข้อ
๕. เทียนดำ
๖. เทียนขาว } หนักสิ่งละ ๒ บาท
๗. โกฏกระดูก
๘. เถากระแทกติด } หนักสิ่งละ ๑ ตำลึง
๙. ขมิ้นอ้อย หนัก ๑๐ บาท

ต้มกินแก้กระดูกพิการ

ยาแก้เส้นพิการ

๑. พริกไทย ๒. ขิงแห้ง
๓. เทียนดำ ๔. ว่านน้ำ
๕. โกฏพุงปลา ๖. ใบกะวาน
๗. สะค้าน (ตะค้าน) ๘. เกสรบัวหลวง
๙. เกสรบัวขาว ๑๑. หญ้าตีนกา
๑๑. แก่นขี้เหล็ก ๑๒. พญามูลเหล็ก (พญามือเหล็ก)

รวมตำผง ใช้น้ำกระสาย น้ำมะนาว น้ำมะกรูด น้ำส้มซ่า น้ำส้มสายชูก็ได้ รับประทานเป็นยาแก้เส้นพิการ จะหายเป็นปกติ ฯ

ยาขององค์ท่านหลวงพ่อโอภาสี

แก้โรคบวม ลมขัดข้อ แก้เส้นขัด และ ลมเดินไม่สะดวก

๑. สมอไทยเท่าอายุ เกิน ๑ ลูก ลูกที่เกินทุบให้ละเอียด (โรคจะได้ละลายสูญหายไป)

๒. ใบมะกา	๑ กำมือใหญ่
๓. เถาวัลย์เปรียง	หนัก ๓ บาท
๔. เข้าเย็นเหนือ	,, ๓ ,,
๕. เข้าเย็นใต้	,, ๓ ,,
๖. ต้นกำแพงเจ็ดชั้น	,, ๓ ,,
๗. กำมะถันเหลือง	,, ๓ ,,
๘. ข่า, ขิง, ไพร	อย่างละ ๕ แว่น
๙. เกลือ	๑ หยิบ

รับประทาน ๕–๗ วัน ก่อนอาหารเช้า-เย็น ครั้งละครึ่งถ้วยแก้ว หรือน้อยกว่าเล็กน้อย

หมายเหตุ :

ควรซื้อ ๓ เทียบ จะรับประทานได้ ๑๕–๒๑ วัน เวลาต้มให้เผาพระมนต์ อิติสุคะโต ใส่ในหม้อ ๕ แผ่น ฯ

วิธีบูชาพระแก้วมรกตตามคำสั่งเบื้องบน

จุดธูป ๕ ดอก ตั้งนะโม ๓ จบ

ข้าพเจ้าขอบูชาคุณพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ คุณบิดามารดา คุณครูบาอาจารย์ ข้าพเจ้าขอถวายนมัสการ ขอบูชา ขอขมา ขอพรพระพุทธมหามณีรัตนปฏิมากรพระแก้วมรกต (กราบ) ว่า ๓ ครั้ง กราบ ๓ ครั้ง

ก่อนอนถ้าผู้ใดต้องการความเจริญ พ้นจากทุกข์ภัยให้สวดมนต์อิติปิโส ๙ จบ

อิติปิโสภะคะวา อะระหังสัมมาสัมพุทโธ
วิชชาจะระณะสัมปันโน สุคะโตโลกะวิทู
อะนุตตะโรปุริสะทัมมะสาระถิ สัตถาเทวะมะนุสสานัง
พุทโธภะคะวาติ

สวากขาโต ภะคะวะตาธัมโม

สันทิฏฐิโก อะกาลิโก เอหิปัสสิโก โอปะนะยิโก ปัตจัตตังเวทิตัพโพ วิญญูหีติ

สุปะฏิปันโน ภะคะวะโต สาวะกะสังโฆ อุชุปฏิปันโน ภะคะวะโต สาวะกะสังโฆ ญายะปะฏิปันโนภะคะวะโต สาวะกะสังโฆ สามีจิปะฏิปันโน ภะคะวะโต สาวะกะสังโฆ ยะทิทังจัตตาริ ปุริสะยุคานิ อัฏฐะปุริสะปุคคะลา เอสะ ภะคะวะโต สาวะกะสังโฆ อาหุเนยโย ปาหุเนยโย ทักขิเณยโย อัญชะลีกะระณีโย อะนุตตะรัง ปุญญักเขตตังโลกัสสาติ ฯ

สวด ๕ ครั้ง ถวายพระราชกุศล อย่าดับเทียน

ข้าพเจ้าสวดมนต์ อิติปิโส ๙ จบวันนี้ ขอถวายพระราชกุศล แด่องค์พระอิศวรเทวาธิราช และท่านท้าวสหัมบดีพรหม และเทพ ๑๖ ชั้นฟ้า ๑๕ ชั้นพรหม และคุณบิดาคุณครูบาอาจารย์ และผู้มีพระคุณทุกท่านและจ้าวกรรมนายเวร และขอถวายพระราชกุศลแด่พระแม่ธรณี แม่พระคงคา แม่พระเพลิง แม่พระพาย คุณแม่โพสพ และข้าพเจ้าขอถวายพระราชกุศลแด่พระมหากษัตราธิราชแห่งประเทศไทย และพระมเหสี พระโอรสพระธิดา ขอให้ทรงพระเจริญ ขอแบ่งกุศลให้แก่หมู่มนุษย์ทั่วประเทศไทย จงตั้งอยู่ในความสงบสุข อย่าได้เบียดเบียนกันเลย ด้วยอานิสงส์ที่ข้าพเจ้าได้สวดมนต์ อิติปิโส ๙ จบ วันนี้ขอให้ข้าพเจ้ามีความสุขความเจริญ (อธิษฐานตามใจชอบ)

มารับแจกบทสวดมนต์นี้ที่แม่ชี อุบล วัดบางไส้ไก่
หลังวิทยาลัยครูบ้านสมเด็จ

พุทธสมาคม
แห่งประเทศไทย

คำทำวัตรเช้า - เย็น

และ

คำแปล

คำทำวัตรเช้า แปล

(คำบูชาพระรัตนตรัย)

อะระหัง สัมมาสัมพุทโธ ภะคะวา, พระผู้มีพระภาคเจ้า เป็นพระอรหันต์ ดับเพลิงกิเลสเพลิงทุกข์สิ้นเชิง, ตรัสรู้ชอบได้โดยพระองค์เอง;

พุทธัง ภะคะวันตัง อะภิวาเทมิ, ข้าพเจ้าอภิวาทพระผู้มีพระภาคเจ้า, ผู้รู้ ผู้ตื่น ผู้เบิกบาน.

(กราบ)

สวากขาโต ภะคะวะตา ธัมโม, พระธรรม เป็นธรรมที่พระผู้มีพระภาคเจ้า ตรัสไว้ดีแล้ว;

ธัมมัง นะมัสสามิ, ข้าพเจ้านมัสการพระธรรม.

(กราบ)

สุปะฏิปันโน ภะคะวะโต สาวะกะสังโฆ, พระสงฆ์สาวกของพระผู้มีพระ ภาคเจ้า ปฏิบัติดีแล้ว;

สังฆัง นะมามิ, ข้าเจ้านอบน้อมพระสงฆ์.

(กราบ)

คำทำวัตรเช้า

(ปุพพภาคนมการ)

(หันทะ มะยัง พุทธัสสะ ภะคะวะโต ปุพพะภาคะนะมะการัง กะโรมะ เส.)

นะโม ตัสสะ ภะคะวะโต, ขอนอบน้อมแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า พระองค์นั้น;

อะระหะโต, ซึ่งเป็นผู้ไกลจากกิเลส;

สัมมาสัมพุทธัสสะ ตรัสรู้ได้โดยพระองค์เอง;

(๓ ครั้ง)

๑. พุทธาภิถุติ

(หันทะ มะยัง พุทธาภิถุติง กะโรมะ เส)

โย โส ตะถาคะโต, พระตถาคตเจ้านั้น พระองค์ใด;

อะระหัง, เป็นผู้ไกลจากกิเลส;

สัมมาสัมพุทโธ, เป็นผู้ตรัสรู้ชอบได้โดยพระองค์เอง;

วิชชาจะระณะสัมปันโน, เป็นผู้ถึงพร้อมด้วยวิชชาและจรณะ;

สุคะโต, เป็นผู้ไปแล้วด้วยดี;

โลกะวิทู, เป็นผู้รู้โลกอย่างแจ่มแจ้ง;

อะนุตตะโร ปุริสะทัมมะสาระถิ, เป็นผู้สามารถฝึกบุรุษที่สมควรฝึกได้อย่างไม่มีใครยิ่งกว่า;

สัตถา เทวะมะนุสสานัง, เป็นครูผู้สอนของเทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย;

พุทโธ, เป็นผู้รู้ ผู้ตื่น ผู้เบิกบานด้วยธรรม;

ภะคะวา, เป็นผู้มีความเจริญ จำแนกธรรมสั่งสอนสัตว์;

โย อิมัง โลกัง สะเทวะกัง สะมาระกัง สะพ์รห์มะกัง, สัสสะมะณะพ์ราห์มะณิง ปะชัง สะเทวะมะนุสสัง สะยัง, อภิญญา สัจฉิกัต์วา ปะเวเทสิ, พระผู้มีพระภาคเจ้าพระองค์ใด, ได้ทรงทำความดับทุกข์ให้แจ้งด้วยพระปัญญาอันยิ่งแล้ว ทรงสอนโลกนี้พร้อมทั้งเทวดา มาร พรหม, และหมู่สัตว์พร้อมทั้งสมณพราหมณ์ พร้อมทั้งเทวดาและมนุษย์ให้รู้ตาม;

โย ธัมมัง เทเสสิ, พระผู้มีพระภาคเจ้าพระองค์ใด, ทรงแสดงธรรมแล้ว;

อาทิกัล์ยาณัง, ไพเราะในเบื้องต้น,

มัชเฌกัล์ยาณัง, ไพเราะในท่ามกลาง

ปะริโยสานะกัล์ยาณัง, ไพเราะในที่สุด

สาตถัง สะพยัญชะนัง เกวะละปะริปุณณัง ปะริสุทธัง พ์รห์มะ-

จะริยัง ปะกาเสสิ, ทรงประกาศพรหมจรรย์คือแบบแห่งการปฏิบัติอันประเสริฐ, บริสุทธิ์บริบูรณ์สิ้นเชิง, พร้อมทั้งอรรถะ **(คำอธิบาย)** พร้อมทั้งพยัญชนะ **(หัวข้อ)**

ตะมะหัง ภะคะวันตัง อะภิปูชะยามิ, ข้าพเจ้าบูชาอย่างยิ่ง เฉพาะพระผู้มีพระภาคเจ้าพระองค์นั้น;

ตะมะหัง ภะคะวันตัง สิระสา นะมามิ, ข้าพเจ้านอบน้อมพระผู้มีพระ-ภาคเจ้า พระองค์นั้น ด้วยเศียรเกล้า.

(กราบระลึกพระพุทธคุณ)

๒. ธัมมาภิถุติ

(หันทะ มะยัง ธัมมาภิถุติง กะโรมะ เส)

โย โส สวากขาโต ภะคะวะตา ธัมโม, พระธรรมนั้น, เป็นสิ่งที่พระผู้มีพระภาคเจ้า ได้ตรัสไว้ดีแล้ว;

สันทิฏฐิโก, เป็นสิ่งที่ผู้ศึกษาและปฏิบัติ พึงเห็นได้ด้วยตนเอง;

อะกาลิโก, เป็นสิ่งที่ปฏิบัติได้ และให้ผลได้ ไม่จำกัดกาล;

เอหิปัสสิโก, เป็นสิ่งที่ควรกล่าวกะผู้อื่นว่า ท่านจงมาดูเถิด;

โอปะนะยิโก, เป็นสิ่งที่ควรน้อมเข้ามาใส่ตัว;

ปัจจัตตัง เวทิตัพโพ วิญญูหิ, เป็นสิ่งที่ผู้รู้ก็รู้ได้เฉพาะตน;

ตะมะหัง ธัมมัง อะภิปูชะยามิ, ข้าพเจ้าบูชาอย่างยิ่งเฉพาะพระธรรมนั้น

ตะมะหัง ธัมมัง สิระสา นะมามิ, ข้าพเจ้านอบน้อมพระธรรมนั้น ด้วยเศียรเกล้า.

(กราบระลึกพระธรรมคุณ)

๓. สังฆาภิถุติ

(หันทะ มะยัง สังฆาภิถุติง กะโรมะ เส)

โย โส สุปะฏิปันโน ภะคะวะโต สาวะกะสังโฆ, สงฆ์สาวกของพระผู้มีพระภาคเจ้านั้น หมู่ใด, ปฏิบัติดีแล้ว;

อุชุปะฏิปันโน ภะคะวะโต สาวะกะสังโฆ, สงฆ์สาวกของพระผู้มีพระภาคเจ้า หมู่ใด, ปฏิบัติตรงแล้ว;

ญายะปะฏิปันโน ภะคะวะโต สาวะกะสังโฆ, สงฆ์สาวกของพระผู้มีพระภาคเจ้า หมู่ใด, ปฏิบัติเพื่อรู้ธรรมเป็นเครื่องออกจากทุกข์แล้ว;

สามีจิปะฏิปันโน ภะคะวะโต สาวะกะสังโฆ, สงฆ์สาวกของพระผู้มีพระภาคเจ้า หมู่ใด, ปฏิบัติสมควรแล้ว;

ยะทิทัง, ได้แก่บุคคลเหล่านั้นคือ;

จัตตาริ ปุริสะยุคานิ อัฏฐะ ปุริสะปุคคะลา, คู่แห่งบุรุษ ๔ คู่ นับเรียงตัวบุรุษได้ ๘ บุรุษ;

เอสะ ภะคะวะโต สาวะกะสังโฆ, นั่นแหละสงฆ์สาวกของพระผู้มีพระ-ภาคเจ้า;

อาหุเนยโย, เป็นสงฆ์ควรแก่สักการะที่เขานำมาบูชา;

ปาหุเนยโย, เป็นสงฆ์ควรแก่สักการะที่เขาจัดไว้ต้อนรับ;

ทักขิเณยโย, เป็นผู้ควรรับทักษิณาทาน;

อัญชะลิกะระณีโย, เป็นผู้ที่บุคคลทั่วไปควรทำอัญชลี;

อะนุตตะรัง ปุญญังเขตตัง โลกัสสะ, เป็นเนื้อนาบุญของโลก ไม่มีนาบุญอื่นยิ่งกว่า;

ตะมะหัง สังฆัง อภิปูชะยามิ, ข้าพเจ้าบูชาอย่างยิ่งเฉพาะพระสงฆ์หมู่นั้น;

ตะมะหัง สังฆัง สิระสา นะมามิ, ข้าพเจ้านอบน้อมพระสงฆ์นั้นด้วยเศียรเกล้า.

(กราบระลึกพระสังฆคุณ)

๔. รตนัตตยปณามคาถา

(หันทะ มะยัง ระตะนัตตะยัปปะณามะคาถาโย เจวะ สังเวคะปะริกิตตนะปาฐัญจะ ภะณามะ เส)

พุทโธ สุสุทโธ กะรุณามะหัณณะโว, พระพุทธเจ้าผู้บริสุทธิ์ มีพระกรุณาดุจห้วงมหรรณพ;

โยจจันตะสุทธัพพะระญาณะโลจะโน, พระองค์ใด มีตาคือญาณอันประเสริฐหมดจดถึงที่สุด;

โลกัสสะ ปาปูปะกิเลสะฆาตะโก, เป็นผู้ฆ่าเสียซึ่งบาปและอุปกิเลสของโลก;

วันทามิ พุทธัง อะหะมาทะเรนะ ตัง, ข้าพเจ้าไหว้พระพุทธเจ้าพระองค์นั้น โดยใจเคารพเอื้อเฟื้อ;

ธัมโม ปะทีโปวิยะ ตัสสะ สัตถุโน, พระธรรมของพระศาสดา สว่างรุ่งเรืองเปรียบดวงประทีป;

โย มัคคะปากามะตะเภทะภินนะโก, จำแนกประเภท คือ มรรค ผล นิพพาน ส่วนใด;

โลกุตตะโร โย จะ ตะทัตถะทีปะโน, ซึ่งเป็นตัวโลกุตตระ และส่วนใดที่ชี้แนวแห่งโลกุตตระนั้น;

วันทามิ ธัมมัง อะหะมาทะเรนะ ตัง, ข้าพเจ้าไหว้พระธรรมนั้น โดยใจเคารพเอื้อเฟื้อ;

สังโฆ สุเขตตาภ๎ยะติเขตตะสัญญิโต, พระสงฆ์เป็นนาบุญอันยิ่งใหญ่กว่านาบุญอันดีทั้งหลาย;

โย ทิฏฐะสันโต สุคะตานุโพธะโก, เป็นผู้เห็นพระนิพพาน ตรัสรู้ตามพระสุคต, หมู่ใด;

โลลัปปะหีโน อะริโย สุเมธะโส, เป็นผู้ละกิเลสเครื่องโลเล เป็นพระอริยเจ้า มีปัญญาดี;

วันทามิ สังฆัง อะหะมาทะเรนะ ตัง, ข้าพเจ้าไหว้พระสงฆ์หมู่นั้น โดยใจเคารพเอื้อเฟื้อ;

อิจเจวะเมกันตะภิปูชะเนยยะกัง, วัตถุตตะยัง วันทะยะตาภิสังขะตัง, ปุญญัง มะยา ยัง มะมะ สัพพุปัททะวา, มา โหนตุ เว ตัสสะ ปะภาวะสิทธิยา, บุญใดที่ข้าพเจ้าผู้ไหว้อยู่ซึ่งวัตถุสาม, คือพระรัตนตรัยอันควรบูชายิ่งโดยส่วนเดียว, ได้กระทำแล้วเป็นอย่างยิ่งเช่นนี้, ขออุปัททวะ (ความชั่ว) ทั้งหลายจงอย่ามีแก่ข้าพเจ้าเลย, ด้วยอำนาจความสำเร็จอันเกิดจากบุญนั้น.

๕. สังเวคปริกิตตนปาฐะ

อิธะ ตะถาคะโต โลเก อุปปันโน, พระตถาคตเกิดขึ้นแล้ว ในโลกนี้;

อะระหัง สัมมาสัมพุทโธ, เป็นผู้ไกลจากกิเลส ตรัสรู้ชอบได้โดยพระองค์เอง;

ธัมโม จะ เทสิโต นิยยานิโก, และพระธรรมที่ทรงแสดง เป็นธรรมเครื่องออกจากทุกข์;

อุปะสะมิโก ปรินิพพานิโก, เป็นเครื่องสงบกิเลส, เป็นไปเพื่อปรินิพพาน;

สัมโพธะคามี สุคะตัปปะเวทิโต, เป็นไปเพื่อความรู้พร้อม, เป็นธรรมที่พระสุคตประกาศ;

มะยันตัง ธัมมัง สุตวา เอวัง ชานามะ, พวกเราเมื่อได้ฟังธรรมนั้นแล้วจึงได้รู้อย่างนี้ว่า:—

ชาติปิ ทุกขา, แม้ความเกิดก็เป็นทุกข์;

ชะราปิ ทุกขา, แม้ความแก่ก็เป็นทุกข์;

มะระณัมปิ ทุกขัง, แม้ความตายก็เป็นทุกข์;

โสกะปะริเทวะทุกขะโทมะนัสสุปายาสาปิ ทุกขา, แม้ความโศก ความร่ำไรรำพัน ความไม่สบายกาย ความไม่สบายใจ ความคับแค้นใจ ก็เป็นทุกข์;

อัปปิเยหิ สัมปะโยโค ทุกโข, ความประสบกับสิ่งไม่เป็นที่รักที่พอใจ ก็เป็นทุกข์;

ปิเยหิ วิปปะโยโค ทุกโข, ความพลัดพรากจากสิ่งเป็นที่รักที่พอใจ ก็เป็นทุกข์;

ยัมปิจฉัง นะละภะติ ตัมปิ ทุกขัง, มีความปรารถนาสิ่งใด ไม่ได้สิ่งนั้น นั่นก็เป็นทุกข์;

สังขิตเตนะ ปัญจุปาทานักขันธา ทุกขา, ว่าโดยย่อ อุปาทานขันธ์ทั้ง ๕ เป็นตัวทุกข์;

เสยยะถีทัง, ได้แก่สิ่งเหล่านี้คือ:—

รูปูปาทานักขันโธ, ขันธ์อันเป็นที่ตั้งแห่งความยึดมั่นคือรูป;

เวทะนูปาทานักขันโธ, ขันธ์อันเป็นที่ตั้งแห่งความยึดมั่นคือเวทนา;

สัญญูปาทานักขันโธ, ขันธ์อันเป็นที่ตั้งแห่งความยึดมั่นคือสัญญา;

สังขารูปาทานักขันโธ, ขันธ์อันเป็นที่ตั้งแห่งความยึดมั่นคือสังขาร;

วิญญาณูปาทานักขันโธ, ขันธ์อันเป็นที่ตั้งแห่งความยึดมั่น คือวิญญาณ;

เยสัง ปะริญญายะ, เพื่อให้สาวกกำหนดรอบรู้อุปาทานขันธ์เหล่านี้เอง;

ธะระมาโน โส ภะคะวา, จึงพระผู้มีพระภาคเจ้านั้น เมื่อยังทรงพระชนม์อยู่;

เอวัง พะหุลัง สาวะเก วิเนติ, ย่อมทรงแนะนำสาวกทั้งหลายเช่นนี้เป็นส่วนมาก;

เอวังภาคา จะ ปะนัสสะ ภะคะวะโต สาวะเกสุ อะนุสาสะนี พะหุลา ปะวัตตะติ,

อนึ่ง คำสั่งสอนของพระผู้มีพระภาคเจ้านั้น, ย่อมเป็นไปในสาวกทั้งหลาย ส่วนมาก, มีส่วนคือการจำแนกอย่างนี้ว่า:—

รูปัง อะนิจจัง, รูปไม่เที่ยง;

เวทนา อะนิจจา, เวทนาไม่เที่ยง;

สัญญา อะนิจจา, สัญญาไม่เที่ยง;

สังขารา อะนิจจา, สังขารไม่เที่ยง;

วิญญาณัง อะนิจจัง, วิญญาณไม่เที่ยง;

รูปัง อะนัตตา, รูปไม่ใช่ตัวตน;

เวทนา อะนัตตา, เวทนาไม่ใช่ตัวตน;

สัญญา อะนัตตา, สัญญาไม่ใช่ตัวตน;

สังขารา อะนัตตา, สังขารไม่ใช่ตัวตน;

วิญญาณัง อะนัตตา, วิญญาณไม่ใช่ตัวตน;

สัพเพ สังขารา อะนิจจา, สังขารทั้งหลายทั้งปวงไม่เที่ยง;

สัพเพ ธัมมา อะนัตตาติ. ธรรมทั้งหลายทั้งปวง ไม่ใช่ตัวตน ดังนี้

เต (ตา)[๑] **มะยัง โอติณณาม์หะ** พวกเราทั้งหลายเป็นผู้ถูกครอบงำแล้ว

ชาติยา, โดยความเกิด;

ชะรามะระเณนะ, โดยความแก่ และความตาย;

โสเกหิ ปะริเทเวหิ ทุกเขหิ โทมะนัสเสหิ อุปายาเสหิ, โดยความโศก ความร่ำไรรำพัน ความไม่สบายกาย ความคับแค้นใจ ทั้งหลาย;

ทุกโขติณณา, เป็นผู้ถูกความทุกข์หยั่งเอาแล้ว;

ทุกขะปะเรตา, เป็นผู้มีความทุกข์เป็นเบื้องหน้าแล้ว;

อัปเปวะนามิมัสสะ เกวะลัสสะ ทุกขักขันธัสสะ อันตะกิริยา ปัญญาเยถาติ, ทำไฉน การทำที่สุดแห่งกองทุกข์ทั้งสิ้นนี้ จะพึงปรากฏชัดแก่เราได้.

จิระปะรินิพพุตัมปิ ตัง ภะคะวันตัง สะระณัง คะตา, เราทั้งหลายผู้ถึงแล้วซึ่งพระผู้มีพระภาคเจ้าแม้ปรินิพพานนานมาแล้ว พระองค์นั้น เป็นสรณะ;

ธัมมัญจะ ภิกขุสังฆัญจะ, ถึงพระธรรมด้วย ถึงพระสงฆ์ด้วย;

ตัสสะ ภะคะวะโต สาสะนัง ยะถาสะติ ยะถาพะลัง มะนะสิกะโรมะ อะนุปะฏิปัชชามะ, จักทำในใจอยู่ ปฏิบัติตามอยู่ ซึ่งคำสอนของพระผู้มีพระภาคเจ้านั้นตามสติกำลัง.

---

๑. คำที่อยู่ในวงเล็บต่อท้ายเช่นนี้ สำหรับผู้หญิงว่า.

สา สา โน ปะฏิปัตติ, ขอให้ความปฏิบัตินั้น ๆ ของเราทั้งหลาย;

อิมัสสะ เกวะลัสสะ ทุกขักขันธัสสะ อันตะกิริยายะ สังวัตตตุ, จงเป็นไปเพื่อการทำที่สุดแห่งกองทุกข์ทั้งสิ้นนี้ เทอญ.

(จบคำทำวัตรเช้า)

(สำหรับภิกษุสามเณรสวด)

จิระปะรินิพพุตัมปิ ตัง ภะคะวันตัง อุททิสสะ อะระหันตัง สัมมาสัมพุทธัง,

เราทั้งหลาย อุทิศเฉพาะพระผู้มีพระภาคเจ้า, ผู้ไกลจากกิเลสตรัสรู้ชอบได้โดยพระองค์เอง, แม้ปรินิพพานนานแล้ว พระองค์นั้น.

สัทธา อะคาระสฺมา อะนะคาริยัง ปัพพะชิตา,

เป็นผู้มีศรัทธา ออกบวชจากเรือน ไม่เกี่ยวข้องด้วยเรื่องเรือนแล้ว,

ตัสฺมิง ภะคะวะติ พฺรหฺมะจะริยัง จะรามะ,

ประพฤติอยู่ซึ่งพรหมจรรย์ ในพระผู้มีพระภาคเจ้าพระองค์นั้น,

ภิกขูนัง สิกขาสาชีวะสะมาปันนา;

ถึงพร้อมด้วยสิกขาและธรรมเป็นเครื่องเลี้ยงชีวิตของภิกษุทั้งหลาย:

ตังโน พฺรหมะจะริยัง อิมัสสะ เกวะลัสสะ ทุกขักขันธัสสะ อันตะกิริยายะ สังวัตตะตุ

ขอให้พรหมจรรย์ของเราทั้งหลาย จงเป็นไปเพื่อการทำที่สุดแห่งกองทุกข์ทั้งสิ้นนี้เทอญ.

คำทำวัตรเย็น

(คำบูชาพระและปุพพภาคนมการใช้อย่างเดียวกับทำวัตรเช้า)

๑. พุทธานุสสติ

(หันทะ มะยัง พุทธานุสสะตินะยัง กะโรมะ เส)

ตังโขปะนะ ภะคะวันตัง เอวัง กัล๎ยาโณ กิตติสัทโท อัพพุคคะโต, ก็กิตติศัพท์อันงามของพระผู้มีพระภาคเจ้านั้น ได้ฟุ้งไปแล้วอย่างนี้ว่า :—

อิติปิ โส ภะคะวา, เพราะเหตุอย่างนี้ ๆ พระผู้มีพระภาคเจ้านั้น;

อะระหัง, เป็นผู้ไกลจากกิเลส;

สัมมาสัมพุทโธ, เป็นผู้ตรัสรู้ได้โดยพระองค์เอง;

วิชชาจะระณะสัมปันโน, เป็นผู้ถึงพร้อมด้วยวิชชาและจรณะ;

สุคะโต, เป็นผู้ไปแล้วด้วยดี;

โลกะวิทู, เป็นผู้รู้โลกอย่างแจ่มแจ้ง;

อะนุตตะโร ปุริสะทัมมะสาระถิ, เป็นผู้สามารถฝึกบุรุษที่สมควรฝึกได้อย่างไม่มีใครยิ่งกว่า;

สัตถา เทวะมะนุสสานัง, เป็นครูผู้สอนของเทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย;

พุทโธ, เป็นผู้รู้ ผู้ตื่น ผู้เบิกบานด้วยธรรม;

ภะคะวาติ, เป็นผู้มีความเจริญ จำแนกธรรมสั่งสอนสัตว์ดังนี้.

๒. พุทธาภิคีติ

(หันทะ มะยัง พุทธาภิคีติง กะโรมะ เส)

พุทธ๎วาระหันตะวะระตาทิคุณาภิยุตโต, พระพุทธเจ้าประกอบด้วยคุณ มีความประเสริฐแห่งอรหันตคุณ เป็นต้น;

สุทธาภิญาณะกะรุณาหิ สะมาคะตัตโต, มีพระองค์อันประกอบด้วยพระญาณและพระกรุณาอันบริสุทธิ์;

โพเธสิ โย สุชะนะตัง กะมะลังวะ สูโร, พระองค์ใดทรงกระทำชนที่ดีให้เบิกบานดุจอาทิตย์ทำบัวให้บาน;

วันทามะหัง ตะมะระณัง สิระสา ชิเนนทัง, ข้าพเจ้าไหว้พระชินสีห์ผู้ไม่มีกิเลสพระองค์นั้นด้วยเศียรเกล้า;

พุทโธ โย สัพพะปาณีนัง สะระณัง เขมะมุตตะมัง, พระพุทธเจ้าองค์ใด เป็นสรณะอันเกษมสูงสุด ของสัตว์ทั้งหลาย;

ปะฐะมานุสสะติฏฐานัง วันทามิ ตัง สิเรนะหัง, ข้าพเจ้าไหว้พระพุทธเจ้าองค์นั้น อันเป็นที่ตั้งแห่งความระลึกองค์ที่หนึ่ง ด้วยเศียรเกล้า;

พุทธัสสาหัสฺมิ ทาโส (ทาสี) วะ พุทโธ เม สามิกิสสะโร, ข้าพเจ้าเป็นทาสของพระพุทธเจ้า, พระพุทธเจ้าเป็นนาย มีอิสระเหนือข้าพเจ้า;

พุทโธ ทุกขัสสะ ฆาตา จะ วิธาตา จะ หิตัสสะ เม, พระพุทธเจ้าเป็นเครื่องกำจัดทุกข์ และทรงไว้ซึ่งประโยชน์แก่ข้าพเจ้า;

พุทธัสสาหัง นิยยาเทมิ สะรีรัญชีวิตัญจิทัง, ข้าพเจ้ามอบกายถวายชีวิตนี้แด่พระพุทธเจ้า;

วันทันโตหัง (ตีหัง) จะริสสามิ พุทธัสเสวะ สุโพธิตัง, ข้าพเจ้าผู้ไหว้อยู่จักประพฤติตามซึ่งความตรัสรู้ดีของพระพุทธเจ้า;

นัตถิ เม สะระณัง อัญญัง พุทโธ เม สะระณัง วะรัง, สรณะอื่นของข้าพเจ้าไม่มี, พระพุทธเจ้าเป็นสรณะอันประเสริฐของข้าพเจ้า;

เอเตนะ สัจจะวัชเชนะ วัฑเฒยยัง สัตถุสาสะเน, ด้วยการกล่าวคำสัจนี้ ข้าพเจ้าพึงเจริญในศาสนาของพระศาสดา;

พุทธัง เม วันทะมาเนนะ (มานายะ) ยัง ปุญญัง ปะสุตัง อิธะ, ข้าพเจ้าผู้ไหว้อยู่ซึ่งพระพุทธเจ้า ได้ขวนขวายบุญใด ในบัดนี้;

สัพเพปิ อันตะรายา เม มาเหสุง ตัสสะ เตชะสา, อันตรายทั้งปวงอย่าได้มีแก่ข้าพเจ้า ด้วยเดชแห่งบุญนั้น.

(หมอบว่า)

กาเยนะ วาจายะ วะ เจตะสา วา, ด้วยกายก็ดี ด้วยวาจาก็ดี ด้วยใจก็ดี;

พุทเธ กุกัมมัง ปะกะตัง มะยา ยัง, กรรมน่าติเตียนอันใด ที่ข้าพเจ้ากระทำแล้วในพระพุทธเจ้า;

พุทโธ ปะฏิคคัณ์หะตุ อัจจะยันตัง, ขอพระพุทธเจ้าจงงดซึ่งโทษล่วงเกินอันนั้น;

กาลันตะเร สังวะริตุง วะ พุทเธ, เพื่อสำรวมระวังในพระพุทธเจ้า ในกาลต่อไป

(บทขอให้งดโทษนี้มิได้เป็นการขอล้างบาป, แต่เป็นเพียงการเปิดเผยตัวเอง และคำว่าโทษในที่นี้ มิได้หมายถึงกรรม. หมายเพียงโทษเล็กน้อย ซึ่งเป็น "ส่วนตัว" อันจะพึงอโหสิกันได้ การขอขมาชนิดนี้สำเร็จผลได้ในเมื่อผู้ขอตั้งใจทำจริง ๆ และเป็นเพียงศีลธรรม หรือสิ่งที่ควรประพฤติ)

๓. ธัมมานุสสติ

(หันทะ มะยัง ธัมมานุสสะตินะยัง กะโรมะ เส)

สวากขาโต ภะคะวะตา ธัมโม, พระธรรม เป็นสิ่งที่พระผู้มีพระภาคเจ้าได้ตรัสไว้ดีแล้ว;

สันทิฏฐิโก, เป็นสิ่งที่ผู้ศึกษาและปฏิบัติพึงเห็นได้ด้วยตนเอง;

อะกาลิโก, เป็นสิ่งที่ปฏิบัติได้ และให้ผลได้ ไม่จำกัดกาล;

เอหิปัสสิโก, เป็นสิ่งที่ควรกล่าวกะผู้อื่นว่า ท่านจงมาดูเถิด;

โอปะนะยิโก, เป็นสิ่งที่ควรน้อมเข้ามาใส่ตัว;

ปัจจัตตัง เวทิตัพโพ วิญญูหิติ, เป็นสิ่งที่ผู้รู้ก็รู้ได้เฉพาะตน ดังนี้.

๔. ธัมมาภิคีติ

(หันทะ มะยัง ธัมมาภิคีติง กะโรมะ เส)

สวากขาตะตาทิคุณะโยคะวะเสนะ เสยโย, พระธรรมเป็นสิ่งที่ประเสริฐเพราะประกอบด้วยคุณ คือ ความที่พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสไว้ดีแล้ว เป็นต้น;

โย มัคคะปากะปะริยัตติวิโมกขะเภโท, เป็นธรรมอันจำแนกเป็นมรรคผล ปริยัติ และนิพพาน;

ธัมโม กุโลกะปะตะนา ตะทะธาริธารี, เป็นธรรมทรงไว้ซึ่งผู้ทรงธรรมจากการตกไปสู่โลกที่ชั่ว;

วันทามะหัง ตะมะหะรัง วะระธัมมะเมตัง, ข้าพเจ้าไหว้พระธรรมอันประเสริฐนั้น อันเป็นเครื่องขจัดเสียซึ่งความมืด;

ธัมโม โย สัพพะปาณีนัง สะระณัง เขมะมุตตะมัง, พระธรรมใดเป็นสรณะอันเกษมสูงสุดของสัตว์ทั้งหลาย;

ทุติยานุสสะติฏฐานัง วันทามิ ตัง สิเรนะหัง, ข้าพเจ้าไหว้พระธรรมนั้น อันเป็นที่ตั้งแห่งความระลึก องค์ที่สองด้วยเศียรเกล้า;

ธัมมัสสาหัส๎มิ ทาโส (ทาสี) วะ ธัมโม เม สามิกิสสะโร, ข้าพเจ้าเป็นทาสของพระธรรม พระธรรมเป็นนาย มีอิสระเหนือข้าพเจ้า;

ธัมโม ทุกขัสสะ ฆาตา จะ วิธาตา จะ หิตัสสะ เม, พระธรรมเป็นเครื่องกำจัดทุกข์ และทรงไว้ซึ่งประโยชน์แก่ข้าพเจ้า;

ธัมมัสสาหัง นิยยาเทมิ สะรีรัญชีวิตัญจิทัง, ข้าพเจ้ามอบกายถวายชีวิตนี้แด่พระธรรม;

วันทันโตหัง (ตีหัง) จะริสสามิ ธัมมัสเสวะ สุธัมมะตัง, ข้าพเจ้าผู้ไหว้อยู่จักประพฤติตาม ซึ่งความเป็นธรรมดีของพระธรรม;

นัตถิ เม สะระณัง อัญญัง ธัมโม เม สะระณัง วะรัง, สรณะอื่นของข้าพเจ้าไม่มี, พระธรรมเป็นสรณะอันประเสริฐของข้าพเจ้า;

เอเตนะ สัจจะวัชเชนะ วัฑเฒยยัง สัตถุสาสะเน, ด้วยการกล่าวคำสัจจ์นี้ ข้าพเจ้าพึงเจริญในพระศาสนาของพระศาสดา;

ธัมมัง เม วันทะมาเนนะ (มานายะ) ยัง ปุญญัง ปะสุตัง อิธะ, ข้าพเจ้าผู้ไหว้อยู่ซึ่งพระธรรม ได้ขวนขวายบุญใดในบัดนี้;

สัพเพปิ อันตะรายา เม มาเหสุง ตัสสะ เตชะสา, อันตรายทั้งปวงอย่าได้มีแก่ข้าพเจ้าด้วยเดชแห่งบุญนั้น.

(หมอบว่า)

กาเยนะ วาจายะ วะ เจตะสา วา, ด้วยกายก็ดี ด้วยวาจาก็ดี ด้วยใจก็ดี;

ธัมเม กุกัมมัง ปะกะตัง มะยา ยัง, กรรมน่าติเตียนอันใด ที่ข้าพเจ้ากระทำแล้ว ในพระธรรม;

ธัมโม ปะฏิคคัณ์หะตุ อัจจะยันตัง, ขอพระธรรมจงงดซึ่งโทษล่วงเกินอันนั้น;

กาลันตะเร สังวะริตุง วะ ธัมเม, เพื่อการสำรวมระวังในพระธรรม ในกาลต่อไป.

๕. สังฆานุสสติ

(หันทะ มะยัง สังฆานุสสะตินะยัง กะโรมะ เส)

สุปะฏิปันโน ภะคะวะโต สาวะกะสังโฆ, สงฆ์สาวกของพระผู้มีพระภาคเจ้า หมู่ใด, ปฏิบัติดีแล้ว;

อุชุปะฏิปันโน ภะคะวะโต สาวะกะสังโฆ, สงฆ์สาวกของพระผู้มีพระภาคเจ้า หมู่ใด, ปฏิบัติตรงแล้ว;

ญายะปะฏิปันโน ภะคะวะโต สาวะกะสังโฆ, สงฆ์สาวกของพระผู้มีพระภาคเจ้า หมู่ใด, ปฏิบัติเพื่อรู้ธรรมเป็นเครื่องออกจากทุกข์แล้ว;

สามีจิปะฏิปันโน ภะคะวะโต สาวะกะสังโฆ, สงฆ์สาวกของพระผู้มีพระภาคเจ้า หมู่ใด, ปฏิบัติสมควรแล้ว;

ยะทิทัง, ได้แก่บุคคลเหล่านี้คือ;

จัตตาริ ปุริสะยุคานิ อัฏฐะ ปุริสะปุคคะลา, คู่แห่งบุรุษ ๔ คู่ นับเรียงตัวบุรุษได้ ๘ บุรุษ;

เอสะ ภะคะวะโต สาวะกะสังโฆ, นั่นแหละสงฆ์สาวกของพระผู้มีพระ-ภาคเจ้า;

อาหุเนยโย, เป็นสงฆ์ควรแก่การสักการะที่เขานำมาบูชา;

ปาหุเนยโย, เป็นสงฆ์ควรแก่การสักการะที่เขาจัดไว้ต้อนรับ;

ทักขิเณยโย, เป็นผู้ควรรับทักษิณาทาน;

อัญชะลิกะระณีโย, เป็นผู้ที่บุคคลทั่วไปควรทำอัญชลี;

อะนุตตะรัง ปุญญักเขตตัง โลกัสสาติ, เป็นเนื้อนาบุญของโลก ไม่มีนาบุญอื่นดีกว่า ดังนี้.

๖. สังฆาภิคีติ

(หันทะ มะยัง สังฆาภิคีติง กะโรมะ เส)

สัทธัมมะโช สุปะฏิปัตติคุณาภิยุตโต, พระสงฆ์ที่เกิดโดยพระสัทธรรม ประกอบด้วยคุณมีการปฏิบัติดี เป็นต้น

โยฏฐัพพิโธ อะริยะปุคคะละสังฆเสฏโฐ, เป็นหมู่แห่งพระอริยบุคคลอันประเสริฐ แปดจำพวก;

สีลาทิธัมมะปะวะราสะยะกายะจิตโต, มีกายและจิตอันอาศัยธรรมมีศีลอันบวร เป็นต้น;

วันทามะหัง ตะมะริยานะ คะณัง สุสุทธัง, ข้าพเจ้าไหว้หมู่แห่งพระอริยเจ้าเหล่านั้น อันบริสุทธิ์ด้วยดี;

สังโฆ โย สัพพะปาณีนัง สะระณัง เขมะมุตตะมัง, พระสงฆ์หมู่ใดเป็นสรณะอันเกษมสูงสุด ของสัตว์ทั้งหลาย;

ตะติยานุสสะติฏฐานัง วันทามิ ตัง สิเรนะหัง, ข้าพเจ้าไหว้พระสงฆ์หมู่นั้น อันเป็นที่ตั้งแห่งความระลึกองค์ที่สาม ด้วยเศียรเกล้า;

สังฆัสสาหัสมิ ทาโส (ทาสี) วะ สังโฆ เม สามิกิสสะโร, ข้าพเจ้าเป็นทาสของพระสงฆ์ พระสงฆ์เป็นนาย มีอิสระเหนือข้าพเจ้า;

สังโฆ ทุกขัสสะ ฆาตา จะ วิธาตา จะ หิตัสสะ เม, พระสงฆ์เป็นเครื่องกำจัดทุกข์ และทรงไว้ซึ่งประโยชน์แก่ข้าพเจ้า;

สังฆัสสาหัง นิยยาเทมิ สะรีรัญชีวิตัญจิทัง, ข้าพเจ้ามอบกายถวายชีวิตนี้ แด่พระสงฆ์;

วันทันโตหัง (ตีหัง) จะริสสามิ สังฆัสโสปะฏิปันนะตัง, ข้าพเจ้าผู้ไหว้อยู่จักประพฤติตาม ซึ่งความปฏิบัติดีของพระสงฆ์;

นัตถิ เม สะระณัง อัญญัง สังโฆ เม สะระณัง วะรัง, สรณะอื่นของข้าพเจ้าไม่มี, พระสงฆ์เป็นสรณะอันประเสริฐของข้าพเจ้า;

เอเตนะ สัจจะวัชเชนะ วัฑเฒยยัง สัตถุสาสะเน, ด้วยการกล่าวคำสัจจ์นี้ ข้าพเจ้าพึงเจริญในพระศาสนา ของพระศาสดา;

สังฆัง เม วันทะมาเนนะ (มานายะ) ยัง ปุญญัง ปะสุตัง อิธะ, ข้าพเจ้าผู้ไหว้อยู่ซึ่งพระสงฆ์ ได้ขวนขวายบุญใดในบัดนี้;

สัพเพปิ อันตะรายา เม มาเหสุง ตัสสะ เตชะสา, อันตรายทั้งปวงอย่าได้มีแก่ข้าพเจ้า ด้วยเดชแห่งบุญนั้น;

(หมอบว่า)

กาเยนะ วาจายะ วะ เจตะสา วา, ด้วยกายก็ดี ด้วยวาจาก็ดี;

สังเฆ กุกัมมัง ปะกะตัง มะยา ยัง, กรรมน่าติเตียนอันใด ที่ข้าพเจ้ากระทำแล้ว ในพระสงฆ์

สังโฆ ปะฏิคคัณหะตุ อัจจะยันตัง, ขอพระสงฆ์ จงงดโทษล่วงเกินอันนั้น;

กาลันตะเร สังวะริตุง วะ สังเฆ, เพื่อความสำรวมระวังในพระสงฆ์ในกาลต่อไป.

(จบคำทำวัตรเย็น)

บทแผ่เมตตาซึ่งใช้อยู่ที่พุทธสมาคม ฯ

สัพเพ สัตตา, สัตว์ทั้งหลาย, ซึ่งเป็นเพื่อนทุกข์, เกิดแก่เจ็บตายด้วยกันทั้งสิ้น.

อะเวรา, จงเป็นสุขเป็นสุขเถิด, อย่าได้มีเวรซึ่งกันและกันเลย.

อัพพะยาปัชฌา, จงเป็นสุขเป็นสุขเถิด, อย่าได้พยาบาทเบียดเบียนซึ่งกันและกันเลย.

อะนีฆา, จงเป็นสุขเป็นสุขเถิด, อย่าได้ทุกข์กายทุกข์ใจเลย.

สุขี อัตตานัง ปะริหะรันตุ, จงมีความสุขกายและสุขใจ, รักษาตนให้พ้นภัยด้วยกันทั้งสิ้นเทอญ.

พิมพ์ที่ โรงพิมพ์เจริญศิลป์ 473/1-2 ถนนพระราม 4 หัวลำโพง กรุงเทพฯ โทร. 2143309
นายลถ วัฒนเวชวิจิตร ผู้พิมพ์ผู้โฆษณา 2523